

PAMÄTI ORATÓRIA SV. FRANTIŠKA SALESKÉHO V ROKOCH 1815-1855

Predhovor

Don Bosco ako 58-ročný začal na rozkaz Pia IX. písať dejiny prvých štyridsiatich rokov svojho života. Tri hrubé rukou písané zošity na výslovnú don Boscovu vôľu neboli zverejnené. Ostali 73 rokov v saleziánskom archíve. Až 1946 Eugenio Ceria, jeden z don Boscových historikov, pripravil ich vydanie, ale toto vydanie bolo vyhradené len pre saleziánske ústavy.

Dnes sa tento vzácny text sprístupňuje vo svojej úplnosti všetkým. Úpravou prešla iba reč (ľudová taliančina 19. storočia je prepísaná do ľudovej taliančiny dnešnej), aby sa všetci bez ťažkostí mohli stretnúť s don Boscom autentickým, nikým nepreciezaným a nikým «necenzurovaným».

Znepokojujúce postavenie mladých robotníkov v Turíne, dramatický boj proti kňazom v roku 1848, vzrušujúce don Boscove sny a proroctvá, začiatky prvého Oratória, tvrdé zrážky s protestantmi, to všetko je z prvej ruky zaznačené v tomto vzácnom dokumente tohto svedka a proroka, ktorý sa v tých rokoch stal otcom a zakladateľom saleziánskej rodiny.

Názov

Na začiatok týchto 180 autobiografických stránok don Bosco napísal dva tituly. Titulný list prvého zošitu bol nadpísaný «Pamäti Oratória od 1815 do 1855» (Memorie dell' Oratorio dal 1815 al 1855).

Na horný okraj prvej strany don Bosco napísal: «Pamäti pre Oratórium a Saleziánsku kongregáciu» (Memorie per l' Oratorio e per la Congregazione Salesiana).

Historik Francis Desramaut o týchto stránkach povedal: «Nie sú to studené policajné zápisnice, ale don Boscove otcovsky dôverné odkazy svojim synom. Svojím vlastným «životopisom» chce formovať a súčasne pobaviť» (doktorská téza, str. 134).

Myslím, že som tieto stránky mohol nielen nazvať jednoducho Pamäti, ale že je to tak aj správne.

Nadpisy jednotlivých hláv ako aj podtituly som napísal sám. Nahrádzajú krátke «obsahy», ktoré don Bosco vložil na začiatok každej hlavy.

Fotografie don Bosca vybral a komentár k nim napísal don Giuseppe Solda.

Za jeho vzácnu spoluprácu mu patrí vďaka.

Teresio Bosco

DON BOSCOV ÚVOD

Prečo tieto Pamäti?

Viacrát ma nabádali, aby som napísal pamäti, týkajúce sa Oratória. Radili mi to ľudia veľmi vážení. A predsa som sa nikdy neodvážil začať, lebo som nerád rozprával o sebe.

Teraz to však nie je rada, ale priamo rozkaz. Osobu, ktorá to rozkazuje, nemožno neposlúchnuť. A tak sa dávam do písania. Sú to veci obyčajné, ale dôverné a preto môžu byť saleziánskej rodine na osoh. Píšem totiž (a hovorím to hneď na začiatku) svojim drahým synom saleziánom a zakazujem tieto veci zverejniť pred mojou smrťou i po nej¹.

Čomu môžu poslúžiť tieto stránky?

Možno sa z nich poučiť o minulosti, aby sa prekonali ťažkosti budúce. Môžu nám ukázať, ako nás vždy viedol sám Boh.

A môže to byť pre mojich synov príjemné čítanie, keď tu už ja nebudem, keď ma Boh povolá, aby som mu vyúčtoval zo svojho života.

Ak na daktorej stránke nájdete mnoho srdečnosti, určitú záľubu ukazovať sa, buďte ku mne zhovievaví. Som otec, ktorý má radosť, keď môže svojim synom rozprávať o svojich veciach. Myslím si, že aj im musí robiť radosť, keď sa dozvedajú o otcovom drobnom podnikaní, a že aj myšlienka, že v malých i veľkých veciach vždy starostlivo myslím na ich duchovné i hmotné dobro, im tiež robí dobre.

Tieto svoje pamäti rozdeľujem do štyroch desaťročných období, lebo v každom období sa naša rodina značne rozvinula.

Drahí synovia, keď budete tieto pamäti čítať a ja tu už nebudem, spomeňte si na mňa ako na otca, ktorý vás mal rád a zanechal vám tieto stránky ako znak svojej lásky. A pri tejto spomienke pomodlite sa za odpočinok mojej duše.

---

¹ Saleziáni zverejnili tieto stránky po 73 rokoch. Povzbudili ich k tomu dve veci. Don Bosco dovolil už don Bonettimu prevziať zo svojich Pamätí mnoho stránok a uverejňovať ich na pokračovanie v Bollettino Salesiano. Aj don Lemoyne použil text Pamätí v prvých zväzkoch Životopisných pamätí (Memorie Biografiche di don Giovanni Bosco). O ďalších údajoch, týkajúcich sa textu, pozri stránky štúdie Francisa Desramauta na konci tejto knihy.

ŽIVOT VYZNAČENÝ SNOM 1815-1825

Hlad a sen

Otec i matka boli roľníci

Narodil som sa na sviatok Nanebovzatia Panny Márie². Bolo to roku 1815. Svetlo sveta som uzrel v Morialde³, miestnej časti, patriacej do Castelnuovo d'Asti.

Otec sa volal Francesco a matka Margherita Occhionová. Boli roľníci. Na chlieb i život si zarábali poctivou prácou. Pretĺkali sa ako tak. Vyhýbali každému zbytočnému výdavku.

Môj otec sa skoro sám staral prácou svojich rúk aj o svoju 70-ročnú matku, sužovanú neuhmi staroby, i o nás tri deti. Najstarší bol Antonio z prvého manželstva. Druhý sa menoval Giuseppe a najmladší som bol ja, Giovanni. V našom dome žili aj dvaja robotníci, ktorí pomáhali môjmu otcovi na poli.

Horúčka nás obrala o otca

Nemal som ešte ani dva roky, keď nás milosrdný Boh navštívil veľkým nešťastím. Môj otec bol v plnej sile v najlepšom veku a usiloval sa nám dať dobrú kresťanskú výchovu. Raz po návrate z práce celý spotený neuvážene vošiel do podzemnej chladnej pivnice. Dostal prudkú horúčku. Bol to príznak ťažkého zápalu pľúc. Všetko liečenie bolo zbytočné. Po niekoľkých dňoch ho choroba skosila. V posledných hodinách prijal sväté sviatosti a odporúčal mojej matke, aby dôverovala Bohu. Umrel 34-ročný. Bolo to 12. mája 1817.

Na tieto dni sa mi zachovala jedna spomienka. Je to prvá spomienka môjho života. Všetci vychádzali z izby, kde mi umrel otec, ale ja som nechcel ísť za nimi. Mama mi povedala:

- Poď, Giovanni, poď so mnou.
- Ak nejde otecko, nejdem ani ja - odpovedal som.
- Úbohé dieťa, už nemáš otecka.

Po tých slovách sa mama rozplakala, vzala ma za ruku a vyviedla ma von. Aj ja som sa pustil do plaču, ale len preto, že som videl plakať ju. V tom veku som ešte nevedel pochopiť, akým veľkým nešťastím je stratiť otca.

Táto udalosť zaľahla na rodinu s veľkým zármutkom.

Hlad toho zakliateho roku

Päť ľudí muselo prežiť a práve v tento rok úrodu zničilo strašné sucho. Ceny potravín ohromne stúpali. Jedna emina (miera, v Turíne 23 litrov, poznámka prekladateľa) pšenice stála až 25 lír a kukurice 16 lír⁴. Ľudia, ktorí sa dobre pamätali na tie časy, mi rozprávali, že chudobní zobrali o hrst' pliev, aby si zahustili riedku slovencovú alebo fazuľovú polievku. Žobráci v poli umierali s ústami plnými trávy. Bola to posledná vec, ktorou sa chceli nasýtiť.

Matka mi často rozprávala, že keď chcela vyživiť rodinu, musela načrieť do posledných zásob. Potom pozbierala po dome všetky peniaze a dala ich susedovi Bernardovi Cavallovi, aby sa pokúsil zohnať dačo pod zuby. Bol to náš priateľ. Pochodil mnoho trhov, ale nezohnal nič. Nedalo sa nič kúpiť ani za najvyššie ceny.

Čakali sme ho s úzkosťou. Vrátil sa na druhý deň večer s prázdnyimi rukami. Pamätám sa, že sa nás zmocnil veľký strach, lebo v ten deň sme nemali čo položiť do úst. Matka sa pokúšala zaklopať na blízke domy, aby si dačo vypožičala, ale nik nám nemohol pomôcť. A ani vtedy nestratila odvahu a povedala nám:

- Keď otec umieral, povedal mi, aby som dôverovala Bohu. Preto si kľaknime a pomodlime sa.

Po krátkej modlitbe vstala a povedala:

- V krajnom prípade treba siahnúť po krajných prostriedkoch.

---

² Miestna matrika hovorí, že don Bosco sa narodil 16. augusta. Don Bosco i jeho matka však tvrdili, že sa narodil 15. augusta.

³ Morialdo patrilo do Castelnuovo d'Asti (dnes Castelnuovo Don Bosco). Bolo to dakoľko roztrúsených osád takzvaných «kantónov». Don Bosco sa narodil v «kantóne» Becchi.

⁴ Akú hodnotu mala vtedy líra, pozri poznámku 50.

Odišla do maštale a s Bernardom Cavallom zabila teľa, časť z neho hneď uvarila a dala nám večeru. Boli sme od hladu vysilený na smrť. V nasledujúcich dňoch sa jej podarilo zohnať pšenicu kdesi zďaleka, aj keď musela za ňu poriadne zaplatiť.

Podivná ponuka mame

V tom ťažkom roku mama veľmi trpela a sa namáhala. Krízu sme však prekonali neúnavnou prácou, stálym šetrením každým halierom a s dajakou skutočne nečakanou pomocou. Matka mi o tom často rozprávala a potvrdili to aj príbuzní a priatelia.

Keď sa pominuli tieto strašné časy a domáce hospodárenie dosiahlo primeranú úroveň, matka dostala ponuku vydať sa druhýkrát za veľmi výhodných podmienok⁵. Ponuku rozhodne odmietla.

- Boh mi manžela dal a mi ho aj vzal. Po smrti mi zveril tri deti a bola by som krutou matkou, keby som na ne zabudla v čase, keď ma najväčšmi potrebujú.

Povedali jej, že deti by dostali dobrého poručníka, ktorý by sa im o všetko postaral. Táto šľachetná žena odpovedala:

- Tútor je priateľ, ale ja som matka svojich detí. Nikdy ich neopustím ani za všetko zlato na svete.

Jej najväčšou starosťou bolo vzdelávať deti nábožensky, vychovávať ich k poslušnosti, podporovať ich rast a nebáť sa námahy a práce.

Prvá spoveď

Keď som bol ešte veľmi malý, naučila ma prvé modlitby. A len čo som bol schopný pridať sa k svojim bratom, priklakol som si k nim ráno i večer a spolu sme sa modlievali modlitby i ruženec.

Pamätám sa, že na prvú spoveď ma pripravila ona. Šla so mnou do kostola, najprv sa vyspovedala sama, zverila ma spovedníkovi a potom mi pomáhala poďakovať sa. Pomáhala mi i ďalej, kým nevidela, že sa viem vyspovedať už aj bez jej pomoci.

Čítať, písať a pracovať

A tak mi pomaly roky pribúdali. Keď som mal deväť rokov, túžbou mojej matky bolo poslať ma do školy. Ale škola bola ďaleko a to v nej prebúdzalo neistotu. Do Castelnova bolo päť kilometrov. Chcela ma dať do ústavu, ale 16-ročný Antonio s tým nesúhlasil. Vyriešilo sa to dohodou: v zime som chodil do školy do blízkej dedinky Cappriglio. Tu som sa naučil čítať a písať. Učiteľom mi bol zbožný kňaz don Giuseppe Dallacqua. Bol ku mne veľmi láskavý. Moje vzdelanie a ešte viac moju kresťanskú výchovu si vzal k srdcu. Aby som uspokojil aj brata, chodil som v lete robiť na pole.

Sen, ktorý otvára život

V tom čase som mal sen. Vryl sa mi hlboko do pamäti na celý život.

Snívalo sa mi, že som blízko domu na širokom dvore. Zabávalo sa tu mnoho chlapcov. Daktorí sa smiali, iní sa hrali a mnohí aj kliali. Keď som počul toto rúhanie, vrhol som sa na nich. Chcel som ich umlčať slovami i päšťami.

Tu sa zjavil vznešený muž v dôstojnom oblečení. Celý bol zahalený do bieleho plášťa. Tvár mu tak žiarila, že sa nedalo do nej ani pozrieť. Oslovil ma menom a rozkázal mi, aby som sa postavil na čelo týchto chlapcov. A dodal:

- Musíš si ich za priateľov získať dobrotou a láskou, a nie bitkou. Daj sa s nimi do reči a vysvetli im, že hriech je najväčšie zlo a priateľstvo s Bohom že je vzácne dobro.

Zmätený a prestrašený som sa vyhovárал, že som len úbohý chlapec bez vedomostí a takým uličníkom nie som schopný hovoriť o náboženstve.

V tej chvíli sa chlapci prestali ruvať, vykrikovať a preklínať a všetci obstúpili hovoriaceho. Ani som nevedel, čo hovorím, keď som sa ho spýtal:

- Kto ste, že žiadate odo mňa také nemožné veci?

- Práve preto - odpovedal - že sa ti to zdá také nemožné, musíš to urobiť možným tým, že poslúchneš a nadobudneš si vedomosti.

- Ako si možno nadobudnúť vedomosti?

- Dám ti učiteľku. Pod jej vedením sa staneš múdrou, lebo bez nej je i tak každá múdrosť iba nevedomosťou.

---

⁵ Don Bosco spomína túto vec iba na tomto mieste. Iné správy sú nám celkom neznáme.

- Ale ktože ste?

Som Synom tej, ktorú ťa tvoja matka naučila pozdravovať trikrát denne.

- Moja matka mi vždy hovoríeva, aby som sa bez jej dovolenia nestýkal s neznámymi. Povedzte mi teda, ako sa voláte.

- Na to sa spýtaj mojej matky.

V tej chvíli som zbadal vedľa neho vznešenú pani, odetú žiarivým plášťom ako by bol samá jagavá hviezda. Keď videla, že môj zmätok rastie, zakývala mi, aby som sa priblížil, chytila ma dobrotivo za ruku a povedala mi:

- Pozri sa.

Obzrel som sa a videl som, že všetci tí chlapi zrazu zmizli. Miesto nich tu bolo mnoho kozliat, psov, mačiek, medveďov a iných zvierat.

Vznešená pani mi povedala:

- Toto je tvoje pole, tu budeš pracovať. Buď pokorný, statočný a silný a čo vidíš, že sa teraz deje s týmito zvieratami, musíš urobiť s mojimi synmi.

Obzrel som sa znova a miesto tých divých zvierat sa tu objavili krotké baránky, ktoré pobehovali a poskakovali okolo tohto muža a panej a radostne bľáčali na ich počesť.

Pustil som sa - stále vo sne - do plaču a povedal som tej panej, že z toho nič nechápem. Položila mi ruku na hlavu a povedala:

- Časom všetko pochopíš.

Len čo to vyriekla, prebudil ma akýsi hrmot a všetko zmizlo.

Bol som ohromený. Zdalo sa mi, že ruky dotlčené od úderov, ktoré som rozdával na všetky strany, ma bolia, a že tvár mi horí od záuch, ktoré som dostal.

Vodca zbojníkov?

Ráno som hneď svoj sen vyrozprával bratom a potom matke a starej mame. Bratia sa mi vysmiali. Každý si sen vykladal po svojom:

- Budeš ovčiarom, baraniarom - povedal Giuseppe.

- Ktovie či sa nestaneš kňazom - rozmýšľala matka.

- Budeš vodcom zbojníkov - uštipačne dodal Antonio.

- Snom netreba veriť - dodala nakoniec stará mať, ktorá nemala o teológii ani poňatia a nevedela ani čítať ani písať.

Tak som si to myslel aj ja. Ale na sen som predsa len zabudnúť nemohol. Prečo? To vám povie, čo vyrozprávam na týchto stránkach.

Nikdy som s nikým už o tom nehovoril a moji príbuzní na to zabudli. Keď som však v roku 1858 prišiel do Ríma, aby som pápežovi povedal, že zamýšľam založiť saleziánov, pápež chcel, aby som mu dopodrobna vyrozprával všetko, čo by malo čo len zdanie nadprirodzena⁶. Tak som prvýkrát porozprával svoj sen, ktorý som mal medzi deviatym a desiatym rokom. Pápež mi odporúčal, aby som to všetko presne napísal so všetkými podrobnosťami. Bude to - povedal mi – saleziánom na povzbudenie.

---

⁶ Nejde tu o prejav dajakej «osobitnej pozornosti» Pia IX. K don Boscovi. Tento pápež bol veľmi citlivý na každý mimozemský prejav a zaujímal sa o tieto prejavy všade, kde si myslel, že sa vyskytujú.

ROZPRÁVKOVÉ ROKY 1825-1835

1. *Mladučký kaukliar*

Postavou som bol malý, malý...

V akom veku som sa začal zaoberať deťmi? Často sa ma na to pýtali. Môžem povedať, že v desiatich rokoch som už robil, čo sa dalo. Bolo to akési sviatočné oratórium.

Bol som veľmi malý, no usiloval som sa pochopiť sklony svojich kamarátov. Zahľadel som sa do tváre a podarilo sa mi z nej vyčítať, aké plány v tej hlave sú. Preto ma chlapci môjho veku mali veľmi radi, ale sa ma aj báli.

Každý chcel, aby som mu bol priateľom a v sporoch sudcom. Komu sa dalo, robil som dobre, ale zle nikomu. Chceli ma mať za priateľa, aby som ich bránil pri škriepkach v hre. Bol som naozaj malý, ale bol som silný a odvážny a to naháňalo strach aj väčším chlapcom. A tak, keď vznikali spory, hádky a bitky, volali si ma, aby som ich rozsúdil a všetci prijímali moje rozhodnutia.

Rozprával som na pasienkoch a v maštaliach

Čo ich najviac ku mne priťahovalo a zabávalo, bolo moje rozprávanie. Rozprával som im, čo som počul v kázni a na katechizme, o dobrodružstvách, čo som vyčítal z kníh Francúzski králi, Úbohý Guerin, Bertoldo a Bertolino.

Keď ma priatelia zbadali, hneď sa rozbehli za mnou. Chceli, aby som im dačo porozprával, hoci som bol taký malý, že som sotva rozumel, čo som čítal.

K chlapcom sa často pridávali aj dospelí. A tak cestou do Castelnova a späť cez lúky a polia šlo so mnou aj do sto ľudí. Chceli počúvať úbohého chlapca s trochou pamäti. Nemal som nijaké vzdelanie, ale javil som sa ako veľký mudrc. Staré príslovie hovorí: «V ríši slepých aj jednookého vyhlásia za kráľa.»

V zime mnohé dedinské rodiny trávil večery v maštali, v najteplejšom mieste domu. Všetci ma pozývali, aby som im rozprával svoje príbehy. Boli spokojní, že bez pohnutia mohli päť-šesť hodín počúvať, ako som im čítal z Francúzskych kráľov. Malý a úbohý čitateľ stál vzpriamený na lavici, aby ho všetci videli. Je príznačné, čo sa bežne povrávalo: «Ideme na kázeň», lebo pred mojím rozprávaním i po ňom všetci sme sa prežehnali a pomodlili Zdravas.

«Skákal a tancoval som na lane»

V lete sa to všetko menilo a stávalo záväzným. Vo sviatočné dni chodili za mnou chlapci z blízkych domov i z ďalekých osád. Robil som im predstavenia, na ktorých som im predvádzal hry, čo som sa naučil.

Chodieval som na jarmoky a slávnosti, aby som dačo odkukal od šudiarov a kaukliarov. Pozorne som sledoval ich kúsky a šikovnosť. Keď som sa vrátil domov, skúšal som to dotiaľ, kým sa mi to nepodarilo. Samozrejme, že som musel riskovať i pády, kotrmelce a premety. A predsa, aj keď je to ťažko uveriť, v jedenástich rokoch som už robil kaukliarske kúsky, salto mortale, chodil som na rukách, skákal a tancoval som na lane ako profesionálny kaukliar.

Každé sviatočné popoludnie bolo predstavenie.

V Becchi je lúka s niekoľkými stromami. Stála tu aj silná zimná hruška. Na túto hrušku som si priviazal lano, natiahol som ho a priviazal o iný strom. Vedľa som si postavil stolík s kúzelnickou taškou. Na zem som prestrel koberec na jednoduché cvičenie.

Keď bolo všetko pripravené a mnoho divákov dychtivo čakalo na začiatok predstavenia, vyzval som všetkých pomodliť sa ruženec a zaspievať dajakú nábožnú pieseň. Potom som vystúpil na stoličku, aby som povedal kázeň. Zopakoval som totiž to, čo som predpoludním počul pri omši, alebo som porozprával dačo zaujímavého, čo som počul alebo čítal v dajakej knihe. Po kázni sme sa zasa nakrátko pomodlili a predstavenie sa začalo. Kazateľ sa premenil na profesionálneho kaukliara.

Robil som salto mortale a iné odvážne cviky. Chodil som na rukách. Potom nasledovali kaukliarske čísla. Hltal som peniaze a potom som ich lovil divákovi z konca nosa. Rozmnožoval som farebné guľôčky a vajcia, premieňal som vodu na víno, zabil som kohútika a rozsekal na kúsky a potom som ho hneď vzkriesil, aby všetkým veselo zaspieval.

Nakoniec som vyskočil na povraz, chodil som po ňom isto ako po chodníku, skákal som, tancoval, chytil som sa ho rukami a nohy som vyhadzoval do vzduchu alebo zavesený za nohy som lietal dolu hlavou.

Tieto hodiny však vyčerpávali. Zakončil som predstavenie, krátko sme sa pomodlili a diváci sa rozšli domov.

Na tieto predstavenia nemali prístup tí, čo kliali, neslušne rozprávali alebo sa nechceli s nami modliť.

Poviete mi, že chodiť na jarmoky a trhy na kúzelnicke predstavenia dačo stojí. Treba si kúpiť vstupenku a na to treba peniaze.

Peniaze som si zháňal všelijako. Odkladal som si obslužné, dary i tie malé sumičky, čo som dostával od matky i od iných na cukríky. A vedel som šikovne chytať vtáky, chodil som na huby, zbieral som kvety na farbenie i liečivé rastliny a všetko som to predával.

A pýtate sa ďalej: «A tvoja matka súhlasila s tým, že si chodil na jarmoky a trhy a že si robil kaukliara?» Poviem vám, že matka ma mala veľmi rada. Rozpovedal som jej všetko. Vedela o mojich plánoch i malom podnikaní. Bez jej dovolenia som nerobil nič. O všetkom vedela, všetko sledovala a nechala ma robiť. A keď mi dačo chýbalo, pousilovala sa mi to zohnať. Aj moji priatelia mi s radosťou poslúžili, keď som dačo potreboval na predstavenie.

2. Stretnutia

Prvé prijímanie

Mal som jedenásť rokov, keď ma pripustili k prvému prijímaniu. Vedel som už celý katechizmus, ale nemal som ešte dvanásť rokov, vek, ktorý sa vtedy vyžadoval. Keďže kostol bol ďaleko, farár ma nepoznal. O moje náboženské vzdelanie sa starala skoro len matka. Želala si, aby som čo najskorej vykonal tento úkon nášho svätého náboženstva. Usilovne ma pripravoval a urobila všetko, čo mohla.

V pôste ma každý deň posielala na katechizmus. Na konci som urobil skúšku, určil sa deň, keď som mal s ostatnými deťmi na Veľkú noc pristúpiť k prijímaniu.

V pôste ma mama priviedla trikrát na spoveď. Opakovala mi:

- Giovanni, Boh ti dáva veľký dar. Usiluj sa byť dobrý, vyspovedaj sa úprimne. Pros Boha o odpustenie a sľúb mu, že sa polepíš.

Prisľúbil som. Či som to dodržal, vie len Pán Boh. V podvečer mi pomohla modliť sa, dala mi čítať dobrú knihu a dala mi také rady, aké vie vymyslieť pre svoje deti len kresťanská matka.

Byť sústredený v deň prvého prijímania v tom zástupe detí a rodičov bolo skoro nemožné. Ráno mi matka nedovolila rozprávať sa s nikým. Spreádzala ma k posvätnému stolu, modlila sa so mnou prípravné modlitby a poďakovanie, ako ich predriekal farár Sismondo, a všetci po ňom nahlas opakovali.

Nechcela, aby som v ten deň robil dajakú materiálnu robotu. Čas som venoval čítaniu a modlitbe.

Často mi opakovala tieto slová:

- Synku, tento deň bol tvojím veľkým dňom. Som istá, že Boh sa stal pánom tvojho srdca. Sľúb mu, že sa budeš usilovať byť dobrý po celý život. Prijímaj často, ale nikdy s hriechom na svedomí. Spovedaj sa vždy úprimne. Usiluj sa byť vždy poslušný. Chodievaj s radosťou na katechizmus a počúvaj božie slovo. No, pre lásku božiu, vyhýbaj všetkým, čo neslušne rozprávajú, lebo neslušné reči sú ako mor.

Na tieto matkine rady som nikdy nezabudol a vždy som sa ich usiloval zachovávať. Zdá sa mi, že v tie dni som bol lepší, aspoň trochu. Predtým som pociťoval veľký odpor k poslušnosti a k rozhodnutiam iných. Vždy som odvrával každému, kto mi rozkazoval alebo radil.

Jedna vec ma však znepokojovala: nebolo kostola, kam by som mohol chodiť so svojimi priateľmi sa modliť a spievať. Na hodiny katechizmu alebo na kázeň bolo treba ísť do Castelnuova alebo do Buttigliery a to bolo tam i späť desať kilometrov. A to bol aj dôvod, prečo mnohí chodievali radšej na moje «kaukliarske» kázne.

Misie v Buttigliere

V Buttigliere boli misie. Chodieval som tam a počul som tam mnoho pekných kázni. Ľudia prichádzali zo všetkých strán vypočuť si slávnych misionárov. Každý večer bolo poučenie o kresťanskom náboženstve a rozjímanie o večných pravdách. Potom sa šlo domov.

Raz večer som sa vracal domov spolu s ostatnými. Bol medzi nimi aj istý don Calosso z Chieri, ktorý prednávkom prišiel do Morialda za kaplána. Bol to starý, veľmi dobrý kňaz. Kráčal celkom ohnutý a predsa chodil s nami na misie.

Štyri soldy za štyri slová

Keď don Calosso videl, aký som malý (pripomínam, že som bol drobnej postavy, prostovlasý, s kučeračnými vlasmi a cestou som mlčal), zaďával sa na mňa a sa mi prihovril:

- Odkiaľ si, synku? Bol si na misiách?
- Áno, bol som na kázni.
- A si aj dačo rozumel? Mama by ti mohla urobiť doma lepšiu kázeň, čo na to povieš?
- Je to pravda. Mama mi často doma pekne káže. No zdá sa mi, že som rozumel aj misionárom.
- Výborne! Ak mi povieš z dnešnej kázne štyri vety, dostaneš štyri soldy.
- Chcete z prvej či z druhej kázne?
- Môžeš si vybrať. Stačia mi štyri vety. A vieš, o čom sa hovorilo v prvej kázni?
- O tom, že máme byť božími priateľmi a že nemáme odkladať so svojím obrátením.
- A čo teda povedal kazateľ? - dodal staručký kňaz, ktorému sa to začalo pozdávať.
- Veľmi dobre si to pamätám. Povieť vám celú kázeň.

Pohotovo som vyložil úvod, potom som rozviedol tri body: kto odkladá s obrátením, vystavuje sa nebezpečenstvu, že nebude mať čas na pokánie, že mu bude chýbať božia milosť a vôľa kajáť sa. Don Calosso ma nechal rozprávať vyše pol hodiny, ako sme išli spolu s ostatnými. Potom sa ma spýtal:

- Ako sa voláš? Čí si? Koľko tried si vychodil?

Volám sa Giovanni Bosco. Otec mi umrel, keď som bol ešte dieťa. Matka je vdova a stará sa o tri deti. Viem čítať a písať.

- A latinskú gramatiku si sa učil?
- Čo je to, prosím?
- A nechcel by si študovať?
- Veľmi rád.
- A čo ti v tom prekáža?
- Môj brat Antonio.
- Prečo tvoj brat Antonio nechce, aby si študoval?
- Hovorí, že učením sa márne čas. Ale ja, keby som chodil do školy, by som čas nemárnil. Učil by som sa mnoho.

- A prečo by si sa chcel učiť?
- Aby som sa stal kňazom.
- A prečo by si sa chcel stať kňazom?
- Aby som mohol učiť svojich kamarátov. Nie sú zlí, ale mohli by sa pokaziť, ak im nik nepomôže.

Chcem byť s nimi, chcem im rozprávať a pomáhať.

Tieto moje úprimné a otvorené slová urobili na don Calossa veľký dojem. Stále ma pozoroval. A tak sme prišli k rázcestiu, kde sa mali naše cesty rozísť. Nakoniec mi ešte povedal:

- Nestrácaj odvahu. Postarám sa o teba i o tvoje štúdiá. Príď v nedeľu za mnou i so svojou matkou. Všetko to už dajako zariadime.

V nedeľu sme sa teda vybrali za don Calossom. S matkou sa dohodli, že každý deň ma bude trochu učiť a že zvyšok dňa budem môcť pracovať na poli, aby sme vyhovelí aj bratovi. Antonio s tým súhlasil, lebo na hodiny som mal začať chodiť až na jeseň, keď na poli nebude už toľko práce.

Istota, že máš vodcu

Len čo som začal chodiť k don Calossovi, hneď si získal moju dôveru. Porozprával som mu, čo robím, o čom rozprávam a zdôveril som samu dokonca i so svojimi myšlienkami. Tak mi mohol správne poradiť.

Prvýkrát som pocítil istotu, že mám vodcu a že som pre svoju dušu našiel priateľa. Prvá vec, čo mi zakázal, boli môjmu veku neprimerané kajúce skutky, čo som robil. Povzbudil ma, aby som miesto toho radšej chodieval často na spoveď a prijímanie. Naučil ma každý deň chvíľu rozjímať alebo azda dačo nábožného si prečítať.

Celý voľný čas vo sviatočné dni som strávil u neho. Vo všedné dni, vždy keď som len mohol, som mu chodil miništrovať. V tom čase som začal zakúšať radosť z duchovného života. Dovtedy som žil akosi materiálne, skoro ako stroj, ktorý dačo robí, ale nevie prečo.

V polovici septembra som začal s taliančinou. Učil som sa gramatiku a cvičil som sa v slohovaní. Na Vianoce som mal v rukách už latinskú gramatiku. Na Veľkú noc som začal prekladať z latinčiny do taliančiny a z taliančiny do latinčiny.

Za ten čas som nikdy nevynechal svoje predstavenia, v lete na lúke a v zime v maštaliach. Príbehy, čo som počul od don Calossa, i jeho slová mi pomáhali posilniť moje «kázne».

Bol som šťastný. Zdalo sa mi, že sa mi splnili všetky moje túžby. A zatiaľ všetky moje nádeje sa rozplynuli v novom nešťastí, v ťažkom utrpení.

3. Keď umrela nádej

Gramatika a motyka

V zime sa poľné práce scvrkli skoro na nulu. Antonio mi dovolil, aby som sa učil, koľko len chcem.

Ale keď prišla jar, začal sa zasa čertiť. Hovoril, že sa môže v ťažkej robote aj zodrať a ja že sa hrám na pána. Podráždene to vyčítaval mne aj matke. Nakoniec pre pokoj v rodine sme sa rozhodli, že budem chodiť do školy zavčas ráno a celý deň že budem robiť na poli.

Ale ako sa učiť a písať úlohy? Zariadil som sa takto: učil som sa cestou do školy a zo školy. Keď som prišiel domov, do jednej ruky som si vzal motyku a do druhej gramatiku. Po ceste som sa učil zámená a slovesá. Keď som prišiel na roľu, pozrel som smutne na gramatiku, položil som ju na bezpečné miesto a s ostatnými som sa dal okopávať, vidlami roztlkať hrudy a plieť zelinu.

Keď bol čas na olovrant, utiahol som sa v jednej ruke s krajcom chleba a v druhej s gramatikou a dal som sa do učenia. A tak to bolo aj cestou domov. Čas obeda a večere a dajaká tá polhodinka ukradnutá spánku, to bol jediný čas na písanie úloh.

I napriek toľkej robote a dobrej vôli Antonio nebol spokojný. Raz rozhodne povedal matke a môjmu bratovi:

- Je čas skončiť s tou gramatikou. Ja som vyrástol a som dosť silný a nepotreboval som na to nijaké knihy.

V návale bolesti i hnevu som vybuchol:

- Ani náš somár nikdy nechodil do školy a je silnejší ako ty.

To ho tak rozzúrilo, že len horko-ťažko ma pred výpraskom zachránili moje dobré nohy.

Za hrst' šťastných dní

Moju matku to veľmi zarmútilo a ja som plakal. Keď sa don Calosso dozvedel, čo sa mi doma stalo, zavolať si ma a povedal mi:

- Giovanni, dôveroval si mi a nechcem, aby si sa sklamal. Odíď od toho surového brata a príď ku mne.

Hneď som o tejto ponuke uvedomil matku a to ju upokojilo. V apríli som začal chodiť ku kaplánovi na celý deň a domov som chodil len spávať.

Mal som takú radosť, že si ju nemožno ani predstaviť. Don Calosso sa mi stal idolom. Mal som ho rád ako otca, modlieval som sa zaňho a rád som mu poslúžil, čím som mohol. Bol by som preň zniesol aj modré z neba a dal zaňho aj svoj život.

V učení som pokročil uňho za jeden deň viac ako doma za celý týždeň. Ten boží muž ma mal naozaj rád. Často mi hovorieval:

- Nemysli na budúcnosť. Kým budem žiť, nebude ti nič chýbať. A keď umriem, aj tak sa postarám o tvoju budúcnosť.

Don Calosso umiera

Všetko šlo dobre. Bol som vrcholne šťastný, no nečakaná pohroma zničila moje nádeje. V jedno aprílové ráno⁷ ma don Calosso poslal k mojím príbuzným s akýmsi odkazom. Len čo som prišiel domov, pribehol posol, aby som sa hneď vrátil k nemu. Ranila ho mŕtvica. Chcel ma ešte vidieť.

Nebežal som, ale priamo som letel. Môjho milovaného don Calossa som našiel na posteli. Poznal ma a dal mi kľúčik od zásuvky, kde mal svoje peniaze a naznačil mi, aby som ho nedal nikomu.

---

⁷ Podľa farských dokladov don Giovanni Melchiore Calosso prišiel do Morialda v septembri 1829 a umrel 70-ročný v novembri 1830. Teda nie v apríli. Don Boscova pamäť, tak veľmi podobná filmovému snímaniu, si živo pamätá na udalosti a podrobnosti, ale pri určovaní mesiacov a rokov sa často sklza. Zo štúdie Eugenia Valentiniho jasne vyplýva, že Ján Bosco sa s don Calossom stretol cez misie v Buttigliere 1829, teda hneď po dvoch rokoch, čo strávil na hospodárstve Moglia ako paholok v maštali. O týchto dvoch rokoch, na ktoré sa tak dobre pamätajú členovia rodiny Moglia, don Bosco nevysvetliteľne mlčí.

Po dvoch hodinách agónie sa odobral k Pánovi. S ním umrela všetka moja nádej. Vždy som sa zaň modlil a kým len budem žiť, každé ráno sa budem modliť za svojho najväčšieho dobrodincu. Keď prišli jeho dedičia, odovzdal som im kľúčik a s ním i všetko ostatné.

4. Do školy je cesta dlhá

Klerik s dobráckou tvárou

V tých dňoch mi božia prozreteľnosť poslala do cesty iného dobrodincu, don Giuseppe Cafassa z Castelnuevo d'Asti. Bolo to v druhú októbrovú nedeľu, keď obyvatelia Morialda slávil sviatok Materstva Panny Márie ako patrónky svojej dedinky. Všade panovala radosť a každý mal plné ruky práce. Na lúkach bolo plno hier a predstavení, šudiarov a kaukliarov.

Opretý o kostolnú bránu, ďaleko od hier a predstavení, zbadal som jedného klerika. Z dobráckej tváre mu žiarili oči. Svojím výzorom vyvolával vo mne zvedavosť a obdiv. Prikročil som k nemu a povedal som mu:

- Velebný pane, nechceli by ste sa pozrieť na dajaké naše sviatočné predstavenie? Povedzte, načo chcete ísť a ja pôjdem s vami.

Zavolať ma k sebe a zdvorilo sa zaujímal o môj život a štúdiá. Pýtal sa ma, či som bol už na prvom prijímaní, či chodievam na spoveď a na katechizmus. Odpovedal som mu ochotne. Potom som zopakoval svoju otázku:

- Chceme sa dajako zabaviť?

- Drahý priateľu - odpovedal - zábavou kňazov sú cirkevné obrady. Čím viac ľudí sa na nich zúčastňuje s láskou, tým väčšiu radosť z nich majú kňazi. Našou zábavou je svätá omša, prijímanie, spovedanie. Rodí sa z nich najhlbšia radosť. Čakám, až otvoria kostol, aby som doň vstúpil.

Premohol som strach a povedal som mu:

- Čo hovoríte, je pravda. Ale všetko má svoj čas: je čas ísť do kostola i čas zabaviť sa.

Zasmial sa a povedal mi slová, ktoré boli programom jeho života:

- Kto sa stane kňazom, dáva sa Pánovi a zo všetkých vecí, čo sa stávajú vo svete, ho zaujíma iba to, čo je na božiu slávu a pre dobro duší.

So všetkou úctou som chcel vedieť, ako sa tento klerik volá. Z jeho slov a správania vyžaroval duch Pána. Dozvedel som sa, že je to Giuseppe Cafasso, poslucháč prvého ročníka teológie. Počul som o ňom často hovoriť ako o svätom mladíkovi.

Neistá budúcnosť

Smrť don Calossa bola pre mňa, ako som už povedal, hotovou pohromou. Plakal som a nik ma nevedel potešiť. Cez deň som naň myslel a v noci sa mi o ňom snívalo. Stále to bolo horšie a matka sa vážne obávala, že ochoriem, a preto ma poslala na dajaký čas k starým rodičom do Capriglia.

Vtedy sa mi prisnil ďalší sen. Videl som akúsi osobu, ktorá mi prísne vytýkala, že som svoju nádej vkladal do ľudí a nie do dobroty Boha, nášho Otca.

Trápila ma myšlienka na štúdiá. Ako v nich pokračovať? Mnoho dobrých kňazov pracovalo pre dobro ľudí, ale nepodarilo sa mi spriatelíť sa s nikým. Často som na ceste stretával farára alebo jeho vikára. Zďaleka som ich pozdravoval, priblížil som sa k nim, odpovedali mi na pozdrav a šli svojou cestou.

Mnohokrát roztrpčený až k slzám som si povedal:

- Keby som bol kňazom, nesprával by som sa takto. Usiloval by som sa k chlapcom sa priblížiť, mal by som pre nich dobré slovo i radu. Ktovie prečo sa nemôžem porozprávať so svojim farárom? Don Calosso sa so mnou zhováral. Prečo to nerobia aj iní kňazi?

Matka videla, ako sa trápim. Vedela, že Antonio nebude súhlasiť s mojimi štúdiami. Keď Antonio dovŕšil dvadsať rokov, rozhodla sa, že sa s ním podeli o majetok po otcovi. Ale aj v tom boli veľké ťažkosti. Ja i Giuseppe sme boli ešte maloletí a bolo s tým spojené dlhé vyjednávanie a značné výdavky. No matka sa i tak rozhodla.

Tak sme v rodine ostali traja: matka, Giuseppe a ja. Stará mať umrela pred niekoľkými rokmi.

Týmto rozdelením mi padol zo srdca kameň a konečne sa mi otvorila cesta k štúdiám. Náležitosti, vyžadované zákonom, si však vyžadovali celé mesiace a tak do verejnej školy v Castelnuove som začal chodiť okolo Vianoc 1830. Mal som pätnásť rokov.

Giovanni Roberto, krajčír a spevák

Verejná škola a iný učiteľ podrobili tvrdej skúške to málo, čo som sa doteraz naučil. Musel som začať s talianskou gramatikou skoro od začiatku a namáhavo sa prehryzať ku gramatike latinskej.

Zo začiatku som chodieval do školy z domu každé ráno a každé popoludnie a tak to bolo denne tam a späť dvadsať kilometrov.

Keď prišla zima, nebolo to už možné. Ubytoval som sa u Giovanni Roberta, statočného človeka, krajčíra.

Bol to dobrý spevák, ochotník, spieval svetské i chrámové piesne. A keď aj ja som mal dobrý hlas, učil ma hudbe. O pár mesiacov som mohol s ním na chóre spievať kostolné piesne.

Vo voľnom čase som sa začal hrať aj s ihlou a nožnicami. V krátkom čase som už odborne prišival gombíky, obruboval, poznal som steh jednoduchý a dvojité a zdokonalil som sa aj v prácach náročnejších. Vedel som strihať látku na šitie kabátov, nohavíc a viest.

Keď pán Roberto videl, aké pokroky robím v krajčírskom remesle, vážne sa ma spýtal, či by som v jeho dielni nechcel pracovať natrvalo ako krajčír. Ja som mal však iný plán. Chcel som pokračovať v štúdiách. Tešilo ma, že som sa mohol vo voľnom čase dačomu priučiť, ale všetko moje úsilie sa sústreďovalo na hlavný cieľ.

Priatelia, a nie priatelia

V tomto prvom roku som sa musel porátať s daktorými zlými spolužiakmi. Pokúsili sa ma zviest', aby som sa s nimi chodil hrať v čase vyučovania. Vyhovoril som sa, že nemám peniaze. Radili mi, aby som si ich zohnal, aby som ich ukradol majstrovi alebo matke. Jeden, aby ma presvedčil, mi bezočivo povedal:

- Je čas, aby si sa prebudil. Nauč sa žiť v tomto svete. Ak budeš mať stále zaviazané oči, navždy ostaneš dieťaťom. Ak chceš žiť bezstarostne, musíš si zadovážiť peniaze takým alebo onakým spôsobom.

Pamätám, že som mu dal takúto odpoveď:

- Vaším rečiam nerozumiem. Zdá sa mi, že ma chcete nahovoriť, aby som sa stal zlodejom. Ale jedno božie prikázanie hovorí: «Nepokradneš.» Kto kradne, skončí zle. A potom, moja matka má ma rada. Ak si od nej pýtam peniaze na dobré veci, vždy mi ich dá. Vždy som ju poslúchal a iste ju teraz nezačnem neposlúchať. Ak vaši priatelia kradnú, sú zločinci. Ak nekradnú, ale iným radia kradnúť, tak sú darebáci.

Táto moja odpoveď letela z úst do úst a nik sa už neodvážil navrhovať mi dačo podobného. Dozvedel sa o tom i učiteľ a odvtedy bol ku mne láskavejší. Tak isto sa o tom dozvedeli aj mnohí rodičia mojich spolužiakov a boli spokojní, že sa ich synovia mohli so mnou kamarátiť.

V krátkom čase sa zoskupila okolo mňa skupina priateľov, ktorí si ma obľúbili a poslúchali ma ako moji chlapi z Morialda.

Všetko sa to už akosi pekne rozbehlo, keď sa prihodila nová nepríjemnosť. Môj učiteľ don Virano bol vymenovaný za farára do Mondonia v astskom biskupstve. V apríli odišiel zo školy a na jeho miesto nastúpil učiteľ iný, menej schopný. Nevedel strhnúť našu pozornosť a udržať si v triede poriadok a ticho. V tomto neporiadku som stratil aj to, čo som sa v predchádzajúcich mesiacoch naučil.

5. Tri triedy za jeden rok v Chieri

Keď treba začať od začiatku

Stratil som veľa času. Ale aby som ho nestratil ešte viac, rozhodli sme sa, že pôjdem študovať do Chieri. Tam som sa chcel vážne dať do štúdia. Bolo to roku 1831.

Kto vyrástol v lesoch a videl len dajakú vidiecku dedinku, toho mesto ohromí.

Ubytoval som sa u našej krajanky Lucie Mottovej. Bola to vdova a mala jedného syna. Prest'ahovala sa do Chieri, aby mu pomáhala pri štúdiách.

Prvý človek, ktorého som spoznal, bol kňaz Eustachio Valimberti. Vďačne si naň spomínam. Požiadal ma, či by som mu nechodil miništrovať. Využíval to aj na to, aby mi poradil, ako sa mám správať a vyhýbať nebezpečenstvám mesta. Priviedol ma k vládnemu delegátovi pre štúdiá a predstavil ma aj iným profesorom.

Keďže doterajšie moje štúdiá boli tak trocha zo všetkého, to jest trocha z ničoho, poradili mi, aby som sa dal zapísať do šiestej triedy. (Bola to akási prvá stredná.)

Na učiteľa teológa Pugnettiho mám najlepšie spomienky. Bol ku mne veľmi dobrý. Keď videl môj vek a moju dobrú vôľu, pomáhal mi v škole, pozýval ma k sebe, a vynakladal všetko úsilie, aby som dohnal, čo som zameškal.

Svojím vekom (mal som šesťnásť rokov) a postavou som si medzi tými žiakmi pripadal ako pilier. A to ma pokorovalo. Asi po dvoch mesiacoch som dostal znamenité vysvedčenie a bol som pripustený k skúškam do piatej triedy. (Poriadok tried bol opačný: z piatej triedy sa postupovalo do štvrtej, tretej atď.).

Bol som rád, že som sa dostal do novej triedy, už i preto, že chlapci tu boli väčší a profesorom tu bol môj dobrý priateľ don Valimberti.

Po ďalších dvoch mesiacoch som mal znova výborné známky a výnimočne som mohol urobiť skúšku a postúpiť do štvrtej triedy.

V tejto triede bol profesorom Vincenzo Cima, človek prísny, ktorý mal v triede najlepší poriadok. Keď sa v triede na pol roka objavil žiak veľký a silný ako on, žartovne povedal:

- Je to alebo veľký hlupák alebo veľká hlava.

Trocha prestrašený týmto prísny človekom som povedal:

- Tak čosi uprostred. Som chudobný mladík, ktorý má najlepšiu vôľu plniť si svoje povinnosti a napredovať v štúdiu.

Tieto slová sa mu zapáčili a nezvyčajne vľúdne dodal:

- Ak máš dobrú vôľu, si v dobrých rukách. Nenechám ťa strácať čas. Len odvalu. Ak sa streneš s dajakými ťažkosťami, len mi to povedz, pomôžem ti.

Srdečne som sa mu poďakoval.

Ked' sa zabudne kniha

Bol som v štvrtej triede asi dva mesiace, keď sa začalo o mne rozprávať. Profesor latinčiny vysvetľoval život Agesilaa, ktorý napísal Cornelius Nepos. V ten deň som si zabudol doma knihu. Profesor si to nevšimol, lebo som mal pred sebou otvorenú inú knihu, gramatiku.

Ale spolužiaci si to všimli. Jeden štuchol druhého, tretí sa pustil do smiechu a trieda sa hneď rozvírila.

- Čo to znamená? - pýtal sa profesor. Čo sa to stalo? Chceme to hneď vedieť!

Keď videl, že všetci sa pozerajú smerom ku mne, rozkázal mi prečítať text a zopakovať jeho výklad. Vstal som s gramatikou v rukách a spamäti som zopakoval text i výklad. Spolužiaci skoro inštinktívne vzdychli od údivu a zatlieskali.

Profesor sa rozčúľil. Bolo to prvýkrát, že neudržal v triede poriadok a ticho. Chcel mi dať oflinok, ale som sa mu vyhol tým, že som sklonil hlavu. Potom položil ruku na moju gramatiku a dal si vysvetliť príčinu toho «neporiadku».

- Bosco nemá v ruke Cornelia Neposa, ale gramatiku. A predsa čítal a vysvetľoval, ako z Corneliovej knihy.

Profesor sa pozrel na knihy, na ktorej držal ruku a žiadal, aby som «prečítal» z Cornelia ešte aspoň dve vety. Potom mi povedal:

- Odpúšťam ti pre tvoju dobrú pamäť. Si šťastný. Usiluj sa ju vždy dobre využívať.

Na konci školského roku som postúpil do tretej triedy.

6. Spolok veselosti

Učiť sa na vlastné útraty

V prvých štyroch triedach som sa musel učiť utvárať si vzťah k spolužiakom na vlastné útraty.

V myslí som si ich zadelil do troch kategórií: dobrí, ľahostajní a zlí. Zlý, len čo som ich spoznal, som sa vždy a úplne vyhýbal. K ľahostajným som sa približoval, ak si to potreba vyžadovala, a správal som sa k nim zdvorilo. S dobrými som sa usiloval spriatelieť sa so všetkou dôvernosťou.

Zo začiatku som v meste nepoznal nikoho. Ku všetkým som sa správal s určitým odstupom. Musel som stále bojovať, aby som sa nestal otrokom nikoho. Jeden chcel, aby som s ním šiel do divadla, druhý aby som hral o peniaze a tretí, aby som si šiel zaplávať do rieky. A dakto ma chcel zverbovať do akejsi bandy, ktorá chodila kradnúť ovocie do záhrad a na polia. Ktosi bol taký bezočivý, že ma navádzal, aby som ukradol svojej domácej dajaký cenný predmet.

Oslobodil som sa od všetkých týchto úbohých spolužiakov, vyhýbal som sa vytrvalo ich spoločnosti, len čo som objavil, z akého cesta sú uhnetení. Každému som povedal, že matka ma zverila mojej domácej a že z lásky k svojej matke som nemohol ísť nikam bez povolenia pani Lucie.

Táto moja dobrovoľná závislosť od pani Lucie mi vyniesla aj finančný zisk. Keď videla, že sa môže na mňa spoľahnúť, zverila mi svojho syna. Bol to nepokojný chlapec. Viac ako škola ho lákala hra. Aj keď bol o triedu vyššie ako ja, jeho matka ma požiadala, aby som ho doučal.

Správal som sa k nemu ako k bratovi. Bol som k nemu láskavý, hrával som sa s ním a tak sa mi ho podarilo priviesť do kostola a k modlitbe. Za pol roka sa zmenil. Profesori začali byť s ním spokojní a prejavilo sa to aj na dobrých známkach. A jeho matka mi od radosti odpustila mesačný poplatok.

Kapitán malého vojska

Tí, čo sa ma usilovali získať pre svoje nečestné zámery, boli v škole na hanbu. Začali sa na mňa všelijako obracať. Drankali odo mňa vypracované úlohy alebo hotový preklad.

Keď sa to profesor dozvedel, prísne ma pokarhal. «Tvoja dobrota nie je na mieste - povedal mi - podporuješ ňou len ich lenivosť. Rozhodne ti to zakazujem.»

Hľadal som iný, správnejší spôsob ako im pomôcť. Vysvetľoval som im, čo nepochopili a tak som im pomáhal prekonávať najväčšie ťažkosti. Tým som si získal ich vďačnosť a lásku. Začali za mnou chodiť vo voľnom čase s úlohami, potom aby si vypočuli moje príbehy a napokon aj keď nič nepotrebovali. Tak ako chlapci v Morialde a v Castelnouve.

Utvorili sme akúsi skupinu a pomenovali sme ju Spolok veselosti. Názov bol vydarený, lebo každý mal záujem organizovať hru, udržiavať konverzáciu, čítať knihy a to podporovalo veselosť všetkých. Zakázané bolo všetko, čo vyvolávalo zádumčivosť, a najmä čo sa protivilo božiemu zákonu. Kto klial, kto neúctivo vyslovoval božie meno alebo neslušne rozprával, musel zo spolku odísť.

A tak som sa ocitol na čele mnohých chlapcov. Po spoločnej dohode sme spísali jednoduché pravidlá:

1. Nijaká činnosť, nijaké reči, ktoré by boli v rozpore s dôstojnosťou kresťana.
2. Presnosť v školských a náboženských povinnostiach.

Táto udalosť ma určitým spôsobom preslávila. V roku 1832 si ma vážili a poslúchali ako kapitána malého vojska. Chodili za mnou zo všetkých strán, aby som im organizoval večierky, pomáhal žiakom v súkromných domoch a ich doučoval.

Božia prozreteľnosť mi tak pomohla získať si dajaké peniaze na školské knihy, oblečenie a iné potreby a nebyť už na ťarchu svojej rodiny.

7. Dni veselosti a disciplíny

«Keď nemáš priateľa, ktorý by ťa napomínal, plat' si na to nepriateľa.»

V Spolku veselosti boli skvelí chlapci.

Patril k nim aj Guglielmo Garigliano z Poirina a Paolo Braje z Chieri. Radi sa s nami zahrali, no predovšetkým si horlivo plnili svoje školské povinnosti. Boli celí zbláznení do živých hier, ale vedeli sa v tichosti aj sústrediť a porozprávať s Pánom.

Vo sviatočných dňoch po schôdzkach v škole sme šli do kostola svätého Antona. Spravovali ho jezuiti. Mávali pre nás jedinečné katechézky s pútavými príbehmi a príkladmi. Ešte dnes si na ne pamätám.

V týždni sa Spolok veselosti schádzal v dome daktorého člena. Hovorilo sa o náboženských otázkach. Prihlásiť sa mohol každý, kto chcel. Garigliano a Braje boli najčinnnejší.

Na týchto schôdzkach sa striedali veselé hry, debaty na kresťanské témy, čítanie dobrých kníh a modlitby. Navzájom sme si dávali dobré rady a pomáhali sme si odstraňovať osobné chyby. Ani sme nezbadali, že sa tak pridržame veľkých Pythagorových slov: «Keď nemáš priateľa, ktorý by ťa napomínal, plat' si na to nepriateľa.»

Profesor, ktorý by čo len zo žartu...

Nechodievali sme len na schôdzky. Spoločne sme chodili aj počúvať božie slovo, na spoveď aj sväté prijímanie.

V tých časoch (a dobre je to pripomenúť) náboženstvo bolo jedným zo základov výchovy. Profesor, ktorý by bol čo len zo žartu vyslovil dajaké neslušné slovo alebo dajaké polokľanie, bol hneď prepustený. Keď sa to mohlo stať profesorom, ľahko si predstaviť, ako prísne sa zaobchádzalo so žiakmi, ktorí sa búrili proti disciplíne alebo dávali pohoršenie.

Vo všedné dni ráno všetci chodili na svätú omšu. Pred vyučovaním a po vyučovaní sme sa modlievali krátku modlitbu a Zdravas.

Vo sviatočné dni žiaci chodili do kostola, ktorý určila cirkevná vrchnosť. Dakoľko minút bolo duchovné čítanie a potom sa spievali mariánske hodinky. Nasledovala omša s homíliou. Popoludní sme chodili na katechizmus, večery a náboženskú výuku.

Každý musel chodiť na spoveď a prijímanie. Aby to nik nezanedbal, raz do mesiaca sme dostávali potvrdenie, že sme boli na spovedi. Kto si neplnil túto povinnosť, nebol pripustený k záverečným skúškam, aj keď to bol chlapec nadaný.

Táto prísna disciplína mala dobré účinky. Chlapci po celé roky nečuli zakliať alebo neslušne rozprávať. Žiaci boli učenliví a úctiví v škole i v rodine. Na konci roka ani vo veľmi veľkých triedach často nik neprepadal. Pamätám sa, že v tretej, druhej a prvej triede sme všetci postúpili.

Sympatický kanonik

V tých rokoch som si zvolil za spovedníka kanonika Meloria z kapitulného chrámu v Chieri. Bolo to veľmi šťastné rozhodnutie. Kedykoľvek som k nemu prišiel, vždy ma prijal s najväčšou láskavosťou.

Na toho, kto chodieval na spoveď a prijímanie, častejšie ako raz za mesiac, sa vtedy pozeralo ako na polosväta. Mnohí spovedníci nedovoľovali pristupovať k sviatostiam tak často. Don Meloria ma však vždycky povzbudzoval, aby som sa často stretával s Pánom. Že som sa nedal strhnúť zlými spolužiakmi, vďačím tomuto stálemu povzbudzovaniu.

Za celé tie roky v Chieri som nezabúdal ani na svojich priateľov v Morialde. Občas som vo štvrtok chodil za nimi. V jesenných prázdninách len čo sa dozvedeli, že prichádzam, bežali mi naproti. Pri tejto príležitosti sme si vždy urobili veľkú slávnosť.

Aj v Morialde som založil Spolok veselosti. Každý rok sa stávali jeho členmi chlapci, ktorí vynikali svojou dobrotou. A z roka na rok odchádzali z neho tí, čo sa nesprávali dobre alebo prepadli zlému návyku kliať a neslušne rozprávať.

8. Stretnutie s Luigim Comollom

Hrozba, že prepadnem

Na konci druhej triedy (humanitnej) na skúškach predsedal mimoriadny komisár profesor, don Giuseppe Grazzani, známy zaslužilý pracovník v školstve, poverený Hlavnou školskou radou.

Bol ku mne láskavý. Z toho stretnutia - a vďačne naň spomínam - sa zrodilo priateľstvo, ktoré trvá doteraz. Dnes (1873) žije v Moltedo Superiore blízko svojho rodiska Oneglia. Medzi jeho dobročinné skutky treba pripočítať aj to, že každoročne v našom ústave v Alassiu platí stravné jednému študentovi, ktorý sa chce stať kňazom.

Skúšky sa brali veľmi vážne. Bolo nás 45 a všetci sme postúpili do vyššej triedy. Iba mne hrozilo nebezpečenstvo, že prepadnem. Pod lavicou som podal priateľovi preklad. Vďaka jedine úcte, ktorú som požíval u profesora dominikána Giusianu, som sa z toho šťastne dostal. Dal mi preložiť iný text. Aj ten som preložil dobre. Postúpil som s výborným prospechom.

Podľa výnosu mestského úradu v každej triede mohol byť oslobodený od školného (12 lír) aspoň jeden žiak, ak mal najlepšie známky z vyučovacích predmetov i zo správania. Darilo sa mi. Od školného som bol oslobodený každý rok.

V tom roku som stratil jedného z najdrahších priateľov. Bol to Paolo Braje. Po dlhej chorobe umrel 10. júla. Usiloval som sa napodobňovať jeho dobrotu, odovzdanosť v utrpení a živú vieru. Odišiel za svätým Alojzom, ktorého v živote tak obdivoval. Jeho smrť zarmútila celú školu. Hromadne sme sa zúčastnili na pohrebe. V prázdninách sme mnohí chodili na prijímanie a modlili sme sa ruženec za jeho dušu.

Boh chcel zaplniť prázdno po Paolovi a poslal nám iného priateľa, dobrého ako on, a tento priateľ sa mal stať ešte slávnejším. Bol to Luigi Comollo.

«Alebo ťa donútim fackami...»

Dr. Pietro Banaudi i ďalší profesori mi na konci humanitnej triedy radili, aby som preskočil triedu rétoriky (prvá trieda, zodpovedajúca piatej gymnaziálnej) a pokúsil sa urobiť skúšku na filozofiu (klasické lýceum).

Skúšku som urobil, ale predsa som v ten školský rok 1834-35 šiel na rétoriku, lebo literatúru som mal veľmi rád. A tu som sa stretol s Luigim Comollom.

Napísal som životopis tohto skvelého mladíka. Každý si ho môže prečítať. Tu hovorím iba o našom stretnutí.

Medzi žiakmi nášho ročníka sa povrávalo, že má prísť akýsi «svätý chlapec». Mal to byť synovec cinzanského farára, staručkého kňaza, ktorý si získal vážnosť svojou svätosťou. Chcel som toho chlapca poznať, no nevedel som, ani ako sa volá. Spoznali sme sa takto:

Boli sme v triede. Mnohí sa hrali «na koňa». Najneporiadnejší a najmenej usilovní žiaci boli v tejto hre majstrami.

Jeden chlapec, asi pätnásťročný, ktorý práve prišiel, si v tomto hurhaji pokojne sadol do lavice, otvoril si knihu a začal sa učiť. Zdalo sa, že ten lomoz vôbec nevníma.

Chlapci naň bokom pozerali. Jeden bezočivec k nemu pristúpil, chytil ho za plecía a povedal:

- Pod' sa hrať s nami «na koňa» aj ty.
- Nepoznáš tú hru. Ešte som sa nikdy tak nehral – povedal ticho.
- Naučíš sa to. Alebo pôjdeš alebo ťa donútim fackami.
- Môžeš ma zbit', ale nepôjdem.

Zurvalec ho vytiahol z lavice a vylepil mu dve zauchá, že sa otriasla celá trieda. Cítil som, ako mi v žilách zovrela krv. Čakal som, že urazený mu to spravodlivo vráti, už i preto, že bol väčší a silnejší.

Ale nie. Očervenel a zbledol, pozrel sa sústrastne na toho bitkára a pokojne povedal:

- Si už spokojný? Tak ma nechaj na pokoji. Odpúšťam ti.

Bol som vzrušený. Bolo to hrdinstvo. Usiloval som sa zistiť, ako sa ten mladík volá. Bol to Luigi Comollo, ten «svätý chlapec», synovec cinzanského farára.

Postavili predom mnou múr

V ten deň sme sa stali dôvernými priateľmi. Môžem povedať, že som sa od neho naučil žiť ako pravý kresťan. Hneď sme si porozumeli a pozerali sme sa na seba s úctou. Potrebovali sme sa navzájom, ja som potreboval pomoc duchovnú, on fyzickú. Bojazlivý Luigi sa neodvážil ani brániť pred urážkami a surovosťou. Mňa však pre moju odvahu a silu rešpektovali všetci, aj keď boli starší a silnejší ako ja.

Raz chceli chlapci Luigiho a ďalšieho dobrého chlapca Antonia Candelu ponížiť a zbit'. Rozkričal som sa, aby im dali pokoj, ale nedbali na to. Začali lietat' urážky. To ma vyviedlo z rovnováhy:

- Kto povie ešte dajaké hrubé slovo, bude mať do roboty so mnou.

- Vyšší a bezočivejší chlapci postavili sa predom mňa ako múr a na Luigiho tvár dopadli dve zauchá. Zatemlo sa mi v očiach a dal som sa uniesť hnevom. A keďže som nemal po ruke palicu ani stoličku, zdrapil som jedného za ramená a ako s dajakým kyjakom som ním začal mlátiť dokola hlava-nehlava.

Štyroch som zrazil na zem a ostatní sa s revom rozprchlí.

A práve vtedy vstúpil do triedy profesor. Keď videl, ako v tomto strašnom hurhaji lietajú ruky a nohy, zakričal a začal rozdávať facky na všetky strany.

Keď sa búrka trocha vyburila, začal vyšetrovať príčinu a akoby nám nechcel veriť, dal si zopakovať scénu. Potom sa rozosmial a po ňom i ostatní a v tom ma profesor zabudol potrestať.

«Tak sa dáš strhnúť rečou...»

Ale za to poriadnu lekciiu mi dal Luigi, len čo sme sa stretli medzi štyrmi očami.

- Giovanni - povedal mi - tvoja sila ma desí. Boh ti ju nedal na to, aby si ubližoval svojim spolužiakom. Boh chce, aby sme odpúšťali, aby sme sa milovali, aby sme robili dobre tým, čo nám robia zle.

Bol neuveriteľne dobrý. Kapituloval som pred jeho slovami a dal som sa mu viesť.

Luigi Comollo, Guglielmo Garigliano a ja sme často spolu chodievali na spoveď a prijímanie, spolu sme rozjímali a robili si duchovné čítanie, miništrovali sme a chodili navštevovať Svätostného Ježiša. Luigi nás vedel tak láskavo a jemne pozývať, že sme mu nemohli odprieť.

Raz som šiel s jedným priateľom okolo kostola. O čomsi sme sa zhovárali a ja som si nedal dolu čiapku. Luigi mi s najväčšou jemnosťou povedal:

- Tak sa dáš strhnúť rečou, že ani nezbadáš, že ideš okolo božieho domu.

9. Malé i veľké príhody

Medzi tortami a zmrzlinou

Doteraz som hovoril o tom, čo sa dialo v škole. Teraz spomeniem dačo, nad čím sa možno azda aj zasmiať.

Keď som chodil do druhej triedy, zmenil som byt. Jeden rodinný priateľ, Giovanni Pianta, si otvoril kaviareň a ponúkol mi bývanie. Prijal som to, už i pre to, že blízko býval môj profesor don Pietro Banaudi.

Bývať vo verejnej kaviarni, môže byť pre mladíka nebezpečné. Ale majitelia boli dobrí kresťania a okrem toho som mal aj veľmi dobrých priateľov a tak sa mi podarilo vyhnúť každej príležitosti k zlu.

Keď som si napísal úlohy a všetko sa naučil, ostávalo mi ešte dost' voľného času.

Rozdelil som si ho na dve časti. V prvej som čítaval talianskych a latinských klasických autorov a v druhej som sa učil pripravovať sladkosti a likéry.

V polroku som robil nielen kávu a čokoládu, ale poznal som aj recepty a výborné tajomstvá zmrzliny, občerstvenia, likérov, tort.

Kaviareň majiteľovi dobre vynášala a tak po krátkom čase nežiadal odo mňa za byt a zaopatrenie nič. Potom mi navrhol, aby som nechal štúdiá štúdiami a celkom sa venoval jeho podniku. Ja som však chcel študovať ďalej za každú cenu. Všetko ostatné som robil iba pre zábavu.

Smrť v rieke

Profesor Banaudi bol vzorným učiteľom. Nemusel nikoho trestať a všetci ho mali radi a si ho vážili. Mal rád svojich žiakov, ako keby boli jeho deťmi. A oni mu to oplácali.

Aby sme mu prejavili svoju vďačnosť, rozhodli sme sa, že mu na mena urobíme veľkú slávnosť. Písali sa básne a prózy a pripravovali sa dary, o ktorých sme vedeli, že mu urobia radosť.

Oslava sa jedinečne vydarila. Don Banaudi bol veľmi spokojný a aby nám prejavil svoju spokojnosť, zaviedol nás na obed do prírody. Bol nádherný deň. Medzi profesorom a žiakmi ako striedavý prúd prebiehala sympatia, ktorá sa prejavovala tisícerymi spôsobmi.

Cestou domov don Banaudi stretol akéhosi priateľa, s ktorým sa musel vzdialiť. Na poslednom úseku cesty sme ostali sami.

O pár minút sme stretli dakoľko žiakov z vyšších tried. Volali nás, aby sme sa šli okúpať do rieky Fontana Rossa. Bolo to na pár kilometrov.

Nesúhlasil som. Mnohí sa pridali ku mne, ale nie všetci ma počúvli. A tak väčšina sa vrátila domov a daktorí si šli zaplávať. Bolo to nešťastné rozhodnutie.

Dakoľko hodín po našom návrate pribehol jeden, potom druhý a celí prestrašení a zadychčaní hovorili:

- Filippo je mŕtvy. Áno, Filippo, ktorý naliehal, aby sme sa šli kúpať.

- To je nemožné - neverili sme - veď Filippo bol z nás najlepší plavec.

- A predsa je to pravda. Aby sa ukázal, aký je odvážny skočil do vody prvý. No nepoznal víry, ktorými je Fontana Rossa taká povestná. Čakali sme, že sa ukáže na hladine, ale márne. Začali sme volať. Ľudia sa zbehli a asi po polhodine sa daktorým mužom s nasadením vlastného života podarilo vytiahnuť jeho mŕtvolu.

Toto nešťastie nás veľmi zronilo. V ten rok i na druhý rok sa tam nik neodvážil kúpať.

Pred nedávnom som sa stretol s daktorými starými priateľmi. S bolesťou sme spomínali na smutný koniec Filippa vo víroch rieky Fontana Rossa.

10. Mój priateľ žid Jonáš

Kríza v osemnástich rokoch

Keď som býval u priateľa Giovanniho Piantu, spriatelil som sa so židovským chlapcom Jonášom. Mal osemnásť rokov, krásnu tvár, zamatový mäkký hlas, pekne spieval a výborne hral biliard.

Spoznali sme sa v kníhkupectve u Eliáša. Vždy keď šiel okolo, sa na mňa vypytoval. Dobre sme si rozumeli. Priateľstvo mi prejavoval skoro neuveriteľným spôsobom. Každú voľnú chvíľu bol u mňa. Hrávali sme na piano, spievali, čítali a rozprávali. Veľmi rád počúval najmä moje príbehy.

Ale dostal sa do krízy. Pustil sa do hádky, z toho vznikla bitka, ktorá mohla mať preň vážne následky. Pribehol ku mne, aby som mu poradil. Povedal som mu:

- Keby si bol kresťanom, zaviedol by som ťa hneď na spoveď. Ale to u teba neprichádza do úvahy.

- Ale aj my sa môžeme spovedať, keď si to želáme.

- Váš spovedník nie je spovedníkom. Je priateľom, ktorý si vás vypočuje a to je všetko. Nevysluhuje sviatosť, nemôže vám odpustiť v božom mene. A nie je ani viazaný tajomstvom.

- Tak dobre, ak pôjdeš so mnou, idem sa vyspovedať kňazovi.

- Na to je potrebná dlhá príprava.

- Aká príprava?

- V katolíckej spovedi sa odpúšťajú hriechy, spáchané po krste. Ak teda chceš prijať túto sviatosť, musíš byť najprv pokrstený.

- Čo mám robiť, aby som mohol prijať krst?

- Študovať katolícke náboženstvo, veriť v Ježiša Krista, pravého Boha a pravého človeka. Až potom môžeš byť pokrstený.

- A aký úžitok budem mať z krstu?
- Krstom sa staneš božím dieťaťom. Otvorí sa ti raj. Krstnou vodou Boh zmyje dedičný hriech, odpúšťa spáchané hriechy, krstom sa vstupuje do cirkvi, kde môžeš prijať všetky sviatosti spásy.
- A my Židia sa nemôžeme spasit'?
- Po príchode Ježiša Krista, božieho Syna na zem riadnou cestou spásy pre všetkých je veriť v neho.
- Keby sa moja matka dozvedela, že sa chcem stať kresťanom, bolo by mi beda.
- Neboj sa. Boh je Pánom srdca. Ak ťa volá ku kresťanstvu, urobí to tak, aby tvoja matka bola spokojná. Všetko to zariadi.
- Si priateľ. Čo by si robil na mojom mieste?
- Začal by som sa vážne zaujímať o kresťanské náboženstvo. Boh nám dá vedieť, čo od nás chce. Siahni po katechizme a pozorne ho čítaj. A pros Boha, aby ti pomohol spoznať pravdu.

Rodinná dráma

Od toho dňa ho to začalo priťahovať ku katolíckemu náboženstvu. Keď prišiel do kaviarne zahrať si biliard, vždy prišiel ku mne porozprávať sa. Preberali sme dôkladnejšie otázky katechizmu a náboženské problémy.

Za pár mesiacov sa naučil znak kríža, Otčenáš, Zdravas, Verím v Boha a základné pravdy viery. Bol veľmi spokojný. Bolo vidno, že zo dňa na deň bol lepší v správaní i v rečiach.

Otec mu umrel, keď bol ešte malý. Jeho matka Rebeka zo začiatku sem-tam počula, že začína zmýšľať ináč, ale nedbala na to.

Rodinná tragédia vybuchla, keď raz pri ustielaní jeho postele našla v nej katechizmus, z ktorého študoval. Začala po dome vykrikovať a zanesla ho rabinovi. Keďže jej Jonáš často o mne rozprával, podozrievala ma, že za tým všetkým stojím ja.

Ak bol Jonáš skvelý chlapec, jeho matka bola, žiaľ, žena veľmi ošklivá. Mala veľký nos, na jedno oko bola slepá a trocha nahluchastá. Aj ústa mala špatné, pery oduté, trocha krivé, a za nimi pár zubov. A dlhú špicatú bradu a neprijemný hlas. Židia ju prezývali bosorka Lilith, lebo strašiaka, ktorým strašievali zlé deti, volali Lilith.

Vyrútila sa na mňa rozčertená a plná trpkosti. Naľakal som sa jej. Povedala mi:

- Ty si príčinou môjho nešťastia. Ty si zničil môjho Jonáša. Obral si ho pred ľuďmi o česť. Stane sa napokon kresťanom a neviem, čo s ním potom bude.

Vyberal som najkrajšie slová, čo som poznal. Pokojne som jej povedal, aby sa upokojila a že som chcel jej synovi dobre.

- Dobré? A zradiť svoju vieru je u teba dobré?

- Dobrá pani, len sa trocha utíšite a uvažujte. Za vašim synom som nešiel ja. Stretli sme sa v kníhkupectve u Eliáša a spriatelili sme sa. Jonáš mi je veľmi oddaný a ja ho mám rád. Ako pravý priateľ chcem, aby si spasil dušu, aby poznal kresťanské náboženstvo, jediná cestu k spásy. A nezabúdajte, pani, že ja som dal vášmu synovi iba knihu a že som mu len povedal, aby sa vážne informoval o kresťanskom náboženstve. Ak sa stane kresťanom, nezanechá židovské náboženstvo, ale ho bude prežívať ešte dokonalejšie.

- Ak sa na nešťastie stane kresťanom, bude musieť zanechať našich prorokov. Kresťania neveria v Abraháma, Izáka, Jakuba, Mojžiša a iných prorokov.

- To nie je pravda. My si uctieваме svätých patriarchov Biblie, veríme v prorokov židovského národa. Ich spisy, ich slová, ich proroctvá sú základom kresťanskej viery.

- Keby tu bol náš rabin, ten by ti vedel odpovedať. Ja nepoznám ani Mišnu ani Gemaru (časti Talmudu). Viem len to, že môj úbohý Jonáš je zničený.

Po týchto slovách odišla. Bolo by na to treba dakoľko strán, aby som vyrozprával, ako sa mi vyhrážal rabin, Jonášovi príbuzní a znova jeho matka. No ešte viac vyhrážok a násilia si musel vytrpieť Jonáš. Znášal to všetko s odvahou a ďalej sa vzdelával vo viere.

V rodine už nebol bezpečný. Musel z domu odísť a žiť v neistých podmienkach. Pomáhala mu mnoho ľudí. Jeden učený kňaz, ktorému som to všetko vyrozprával, sa ho ujal a pomáhal mu dôkladne sa pripraviť na krst.

A tak Jonáš netrpezlivo čakal, že bude kresťanom.

A jeho deň prišiel (10. august v dome v Chieri). Táto slávnosť bola pre všetkých Chierčanov dobrou príležitosťou oživiť si vieru a daktorí Židia sa tiež zamysleli nad sebou a neskoršie prijali kresťanstvo.

Jonášovými krstnými rodičmi boli Carlo a Ottavia Bertinettiovci. Pozerali na nového kresťana ako na svojho syna. Pomohli mu nájsť si dobré zamestnanie a tak si čestne zarábať na živobytie. Jonáš dostal pri krste kresťanské meno Luigi⁸.

11. Biela mágia

«Svoje „majstrovské diela“ som pálib»

Moje dni to bolo štúdium a život s priateľmi. Bavili sme sa divadlom, spevom a inštrumentálnou hudbou.

Mal som šťastnú pamäť. Vedel som naspamäť dlhé úryvky z klasických prozaikov i básnikov. Danteho, Petrarca, Tassa, Periniho, Montiho a iných básnikov som poznal tak dobre, že som nimi narábal a ich prispôboval, ako keby to bolo moje dielo. Improvizovať verše na hocikakú tému mi vôbec nerobilo ťažkosti.

Pri predstaveniach, ktoré sme robievali, bol som vždy pohotový spievať, hrať na nástroji a improvizovať básne. Tieto moje skladby považovali za majstrovské diela. Boli to však iba úryvky slávnych básnikov, prispôbené na rozličné príležitosti.

Preto som «svoje básne» nikdy nikomu nepožičiaval. Ak som náhodou dačo napísal, hneď som to aj spálil.

Návrat ku kaukliarskym figľom

V tom čase som sa naučil iné figle. Boli to karty, taroky, hra s guľami (bocce) a s kamienkami (piastrelle), skoky a behy aj na chodúľoch. Nie vo všetkom som vynikal, ale všetko mi vychádzalo. Doktoré hry, ako som už spomínal, som sa naučil na lúkách v Morialde. Ak som tam bol len učeň, tu som sa stal majstrom. Boli to figle málo známe a preto sa zdali akoby z iného sveta.

Kaukliarske kúsky som predvádzal verejne i súkromne. Bolo sa čomu diviť. Vidieť ako sa z malej škatuľky bez konca-kraja kotúľajú guľky väčšie ako samá škatuľka, vidieť ako z mikroskopického vrečka vychádzajú tucty vajec od úžasu zadržovalo dych.

Iné triky udivovali ešte väčšmi. Z nosa divákov som vyťahoval lopty, uhádol som, koľko má kto v peňaženke peňazí. Obyčajným dotykom prsta som premieňal kovové mince na prach. Keď som daktorých požiadal, aby sa pozreli na divákov, miesto ľudí videli strašné zvieratá alebo ľudí bez hlavy.

Tieto posledné kúsky otriasali nervami, a preto ma daktorí podozrievali z mágie a že som spojený s diablom.

Živý kohútik Tommasa Cuminu

Jeden z tých citlivých divákov bol môj nový domáci Tommaso Cumino. Bol to horlivý kresťan, ale trochu naivný. Veľmi rád žartoval. A ja som to využíval a som mu toho navystrájal až-až.

Na mena pripravil pre svojich stravníkov kura na huspeninke. Priniesol ho na stôl v kastróle. Keď odkryl kastról, vyletel z neho živý kohútik a celý prestrašený začal kikirikať a sem-tam poletovať.

Inokedy zasa pripravil hrniec špagiet a keď ich chcel scediť, do sitka sa mu vysypala hŕba suchých otrúb.

Často naplnil fľaše vínom a keď ho nalieval do pohárikov, zistil, že je to pravá, nefalšovaná voda. A keď chcel vodu, zasa mal plný pohár vína. Iné časté žarty bývalo ovocie premenené na kúsky chleba, mince v peňaženke premenené na hrdzavé pliešky, miesto klobúka nočná čiapka a štrk miesto orechov a lieskovcov.

No raz sa chudák pán Tommaso strašne naľakal. Myslel si:

- Ľudia takéto veci robiť nemôžu. A Boh nestráca čas s takýmito hlúposťami. Tak to všetko musí robiť diabol.

Neodvážil sa o tom hovoriť s nikým. Zdôveril sa len kňazovi don Bertinettimu, ktorý býval neďaleko. Tento kňaz si myslel, že je to biela mágia, a preto to povedal školskému delegátovi, dómskemu arcikňazovi kanonikovi Burziovi.

Don Burzio bol vzdelaný a rozumný človek. Nikomu nič nepovedal a povolal si ma na rozhovor.

---

⁸ «Jonáš» je meno vymyslené, Don Bosco ním chcel kryť pravé meno. Môže to byť však aj prezývka, ktorou spolužiaci nazývali Giacoma Leviho. V úradných registroch v Chieri je o tomto krste tento latinský záznam: «10. augusta, ja Sebastiano Schioppo, teológ a kanonik... som slávnostne pokrstil osemnásťročného mladíka Giacoma Leviho a dal som mu meno Luigi...»

«Alebo slúžiš diablu alebo diabol slúži tebe»

Keď som vstúpil do jeho pracovne, modlil sa breviár. Pozrel na mňa, usmial sa a naznačil mi, aby som chvíľu čakal. Keď dokončil, pozval ma do druhej miestnosti. Výsluch sa začal zdvorilo, ale prísne.

- Drahý môj, som veľmi spokojný, s tvojimi štúdiami i s tvojím správaním. Ale dozvedel som sa o tebe určité veci... Povráva sa, že uhádneš myšlienky iných, vieš, koľko peňazí má kto vo vrecku, presvedčíš, že biele je čierne, poznáš ďaleké veci. Mnoho sa o tebe hovorí. Dakto ťa podozrieva, že poznáš mágiu, že si v spojení s diablom. Povedz mi úprimne, kto ťa to naučil? Kde si to nabral? Všetko, čo mi povieš, ostane medzi nami ako tajomstvo. Dávam ti svoje slovo, že to využijem iba pre tvoje dobro.

Nedal som sa vyniesť z rovnováhy a pokojne som si vyžiadal päť minút na odpoveď a požiadal som ho o presný čas. Siahol do vrecka, ale hodínok tam nebolo.

- Ak nemáte hodinky - povedal som mu - tak mi dajte aspoň päť soldov.

Hľadal vo vrecku, ale po peňaženke ani stopy. Stratil pokoj a zdvihol hlas:

- Darebák akýsi! Alebo slúžiť diablu alebo diabol slúži tebe. Ukradol si mi hodinky i peňaženku. Musím ťa udať a mal by som ťa poriadne spráskať.

Keď videl, že ma to nerozhádzalo a že sa usmievam, zháčil sa a vľúdne pokračoval:

- Pristúpme k veci pokojne. Vysvetlí mi to tajomstvo. Ako to, že mi hodinky i peňaženka zmizli z vrecka, a že som to ani nezbadal.

Kde sa podeli?

Útivo som povedal:

- Pán arcikňaz, vysvetlím vám to dvoma slovami. Je to otázka rýchlych rúk a šikovných trikov.

- A čo majú triky spoločného s mojimi hodinkami a peňaženkou?

- Vysvetlím vám to. Keď som vchádzal do vášho domu, dávali ste akémusi úbožiakovi milodar a potom ste si peňaženku položili na kľáčadlo. Keď sme vychádzali z jednej miestnosti do druhej, nechali ste hodinky na stole. Stačilo pár dobre premyslených ťahov, aby som to všetko schoval pod toto tienidlo.

Nadvihol som tienidlo. Ležali tam obidva predmety, o ktorých si pán kanonik myslel, že mu ich ukradol diabol. A tento dobrák sa rozosmial a trvalo mu to dobrú chvíľu, než sa utišil. Chcel, aby som mu ukázal ďalšie triky, ako miznú a sa objavujú predmety. Skončilo sa to veselo, čosi mi podaroval a dodal:

- Povedz svojim priateľom, že obdiv je dieťaťom nevedomosti, že pre svoju nevedomosť sa čudujeme hocičomu.

12. Olympiády Jána Bosca

«Bežal rýchlosťou vlaku»

Obvinenia z «bielej mágie» nenarušili rytmus nášho života. Schádzali sme sa ďalej, robili sme predstavenia a zabávali sme sa.

V tom čase prišiel do Chieri akýsi kaukliar, ktorý otvoril svoje predstavenie náročným behom. Prebehol mesto z jedného konca na druhý za dve a pol minúty. To značí rýchlosťou vlaku. Doktorí priatelia mi o tom hovorili s rozšírenými očami ako o zázraku.

Bez toho, že by som domyslel svoje slová, som povedal, že by som dal za to neviem čo, keby som ho mohol poraziť. Doktorý nerozumný kamarát to povedal kaukliarovi a ten výzvu hneď prijal. Po Chieri sa ako blesk rozniesla správa, že jeden študent vyzýva profesionálneho majstra.

Za miesto preteku bola určená aleja Porta Torinese. Stavili sme sa o dvadsať lír. Toľko peňazí som nemal, ale priatelia zo Spolku veselosti sa hneď poskladali.

Prišlo sa tam pozrieť mnoho ľudí.

Po štarte kaukliar získal dakoľko metrov, ale čoskoro som jeho náskok vyrovnal a suverénne som odrazil jeho nápor. V polovici dráhy sa zastavil a preteky vzdal.

- Ako revanš si volím skok a staviam štyridsať lír, a ak chceš aj viac.

Prijali sme ponuku. Miesto si zvolil on. Bolo treba preskočiť cez potok k múriku pri moste. Skákal prvý. Skočil až k samému múriku, že ďalej sa skočiť už nedalo. Mohol som len prehrať, určite nie zvíťaziť. Hľadal som východisko. Skočil som tak isto ako on, ale oprel som si ruky o múrik a prehodil som sa cezeň a tak som skok predĺžil (ako pri skoku o žrdi). Aplauzu nebolo konca-kraja.

80 lír na hrote paličky

- Chceme sa stavať ešte raz. Môžeš si zvoliť čo len chceš, aby som dokázal svoju šikovnosť.

Prijal som výzvu. Zvolil som si hru s čarovou paličkou a stávka sa zvýšila na osemdesiat lír. Vzal som paličku, zavesil som na ňu klobúk a postavil som si ju na dľaň. Bez toho, že by som sa jej dotkol, palička mi skočila z dlane na konček malíčka, potom preskakovala na konce ostatných prstov, na chrbát ruky, na lakeť, na plece, na bradu, na pery, na nos, na čelo. A potom opačným smerom sa vrátila na dľaň.

- Teraz neprehrám - povedal s istotou. Je to moje najlepšie číslo.

Vzal si tú istú paličku a s jedinečnou šikovnosťou ju roztancoval z dlane až na pery. Mal však pridlhý nos, palička sa zakolísala, stratila rovnováhu a musel ju chytiť, aby nespadla.

«Boli sme spokojní, že prehráme»

Úbožiak videl, že prichádza o svoje úspory a skoro zúfalo zvolal:

- Prijímam akékoľvek poníženie, ale aby ma porazil dajaký študent, to nikdy nepripustím. Mám ešte sto lír a stavím sa o ne. Vyhrá ten, kto sa vyšplhá vyššie na strom, kto bude mať nohy bližšie k vrcholcu.

A vybral si jeden brest v stromoradí. Aj túto stávku sme prijali a určitým spôsobom sme boli spokojní, že prehráme, lebo nám ho bolo ľúto. Nechceli sme ho zničiť.

Šplhal sa prvý a vydriapal sa tak vysoko, že keby bol vystúpil o piad' vyššie, strom by sa bol ohol a on by sa zrútil. Všetci hovorili, že vyššie sa už nemožno dostať.

Teraz bol rad na mne. Vyšplhal som sa tak vysoko, ako sa dalo, aby sa strom neohol. Potom som sa pevne chytil stromu a urobil som stojku. Nohy som mal asi o meter vyššie ako môj súper. Dole sa všetko roztlieskalo.

Obed pre 22 študentov

Moji priatelia sa od radosti objímali. Kaukliar od zúrivosti sčernel. Ja som bol hrdý, že som porazil nie chlapcov ako som ja, ale profesionálneho majstra.

Tento atlét zosmutnel a div, že sa nerozplakal. Bolo nám ho ľúto. Vrátili sme mu peniaze, ale pod podmienkou, že všetkým zaplatí obed v hostinci U mulice.

Hned' ožil a prijal návrh. Na obed nás prišlo dvadsaťdva, všetko zo Spolku veselosti. Stálo ho to 25 lír a tak si mohol do vrecka spokojne strčiť zvyšok 215 lír.

Bol to štvrtok skutočne veľkej radosti. Získal som slávu, že som štyrikrát vyhral nad kaukliarom. Priatelia prežívali moje víťazstvo s najväčšou radosťou. A mali výborný obed. Aj kaukliar bol spokojný, že dostal späť skoro všetky svoje peniaze. Keď od nás odchádzal, poďakoval sa a povedal:

- Tým, že ste mi vrátili peniaze, ste ma zachránili. Zo srdca vám ďakujem. Budem na vás vďačne spomínať, ale už nikdy sa o nič nestavím so študentmi.

13. Hlad po knihách

Dve tretiny noci na čítanie

Poviete mi: «Keď si toľko času venoval hrám, kedy si sa vlastne učil?»

Nepopieram, že som sa mohol učiť viacej. Ale naučiť sa všetko, čo sa naučiť bolo treba, na to mi stačilo dávať v škole pozor. Vtedy som mal takú šťastnú pamäť, že čítať bolo pre mňa to isté ako sa učiť. Vedel som bez ťažkostí porozprávať obsah knihy, ktorú som čítal alebo počul rozprávať. A okrem toho matka ma navykla málo spávať. Preto som mohol dve tretiny noci venovať čítaniu a tak skoro celý deň som mal voľný. Doučoval som a súkromne učil. Všetko som robil z priateľstva a z lásky, a nie pre zisk. Ale aj tak mi mnohí za to platili.

Kníhkupectvo v Chieri patrilo židovi Eliášovi. Dohodol som sa s ním, že prečítam všetkých talianskych klasikov. Za každú požičanú knihu som mu mal zaplatiť jeden sold a po prečítaní knihu vrátiť. Z ľudovej knižnice som každý deň prečítal jeden zväzok.

Na stránky Tita Livia mi svietilo svitanie

V štvrtej gymnázia som čítal autorov talianskych. V triede rétoriky som zaútočil na klasikov latinských. Bol to Cornelius Nepos, Cicero, Sallustius, Quintius Curtius, Titus Livius, Cornelius Tacitus, Ovidius, Vergilius, Horatius a iní.

Tieto knihy som čítal zo záľuby. Páčili sa mi a myslel som si, že ich dokonale chápem. Len neskôr som zbadal, že to nie je pravda. Keď som ako kňaz vyučoval a chcel som iným vysvetliť tieto majstrovské

diela, uvedomil som si, že len hlbokým štúdiom a dokonalou prípravou možno pochopiť ich význam a krásu.

Školské povinnosti, doučovanie a dlho trvajúce čítanie zaberali môj deň a dobrú časť noci. Čas vstávať ma často našiel s knihou Dejiny Tita Livia v ruke, ako som sa do nej začítal večer.

Tento prudký rytmus mi vážne narušil zdravie. Smrteľná vyčerpanosť ma trápila niekoľko rokov. Preto odporúčam robiť iba to, čo sa urobiť dá a nie viac. Noc je na odpočívanie. Po večeri nik nemá zaťažovať myseľ ťažkým štúdiom okrem najnaliehavejších prípadov. Silný človek to dajaký čas vydrží, ale zdravie na to vždy doplatí.

14. Čo urobím zo svojho života?

«Nechcel som veriť snom»

Končil som humanitnú triedu. Aj pre mňa prišiel čas vážne sa zamyslieť, čo budem robiť vo svojom živote.

Sen z Becchi sa mi navždy vryl do pamäti. A musím povedať, že sa mi niekoľkokrát zopakoval a opakoval sa vždy jasnejšie. Ak som chcel veriť tomuto snu, mal by som sa stať kňazom. A ku kňazstvu som mal aj určitý sklon.

Ale snom som veriť nechcel. A potom spôsob, ako som žil, určité návyky, ktoré som si osvojil i celkový nedostatok čností, ktoré kňaz potrebuje, vyvolávali vo mne neistotu. Bolo to veľmi ťažké rozhodovanie.

Ako často som túžil mať dajakého duchovného vodcu, ktorý by mi pomáhal v tých chvíľach. Bol by to pre mňa poklad a tento poklad mi chýbal. Mal som dobrého spovedníka. Pomáhal mi byť čestným kresťanom, ale nikdy nechcel hovoriť o povolání.

Dlho som uvažoval. Prečítal som niekoľko kníh o kňazskom a rehoľnom povolání a napokon som sa rozhodol vstúpiť k františkánom. Uvažoval som takto:

- Ak sa stanem kňazom vo svete, vystavím sa nebezpečenstvu, že zlyhám⁹. Stanem sa kňazom, ale nebudem žiť medzi ľuďmi vo svete. Utiahnem sa do kláštora. Budem študovať a rozjímať. V samote sa mi bude ľahšie bojovať proti vášňam, najmä pýche, ktorá sa mi tak hlboko zakorenila v srdci.

«Boh ti pripravuje iné pole»

A tak som si podal žiadosť o prijatie k reformovaným konventuálnym františkánom. Prijímaciu skúšku som zložil a bol som prijatý. Mohol som teda vstúpiť do «Konventu pokoja» v Chieri.

Ostávalo mi ešte pár dní a tu sa mi prisnil zasa taký podivný sen. Videl som mnoho týchto rehoľníkov, mali otrhané rúcho a pobehovali na všetky strany. Jeden z nich prišiel ku mne a povedal mi:

- Hľadáš pokoj, ale tu ho nenájdeš. Nevidíš, ako sa správajú tvoji bratia? Boh ti pripravuje iné miesto, iné pole práce¹⁰.

Chcel som sa toho mnícha vo sne na čosi spýtať, ale prebudil ma akýsi lomoz a všetko sa rozplynulo.

Zašiel som k svojmu spovedníkovi a všetko som mu to vyrozprával. Nechcel nič počuť ani o snoch ani o mníchoch. Povedal mi:

- V tejto veci každý sa musí riadiť svojou náklonnosťou, a nie cudzími radami.

---

⁹ Neboli to škrupule ani zbytočný strach. V tých rokoch, píše historik Pietro Stella, «medzi najobávanejšie veci patrilo profesionalizmus klerikov. Cirkevnú «kariéru» začínali nie z hlbokého náboženského ducha, ale z ľudských dôvodov zaistiť si budúcnosť. Všeobecne sa tušilo, akým veľkým zlom pre kňazov bola vnútorná prázdnota a povrchnosť náboženského cítenia». Znakom tohto nebezpečenstva mohol byť aj veľký počet mladíkov, ktorí sa dávali na cestu za kňazstvom. Veľkému počtu prijatých zodpovedal aj veľký a bolestný počet vystupujúcich. Cirkevné štúdiá mnohí od začiatku považovali za kratšiu cestu k verejnému učiteľstvu alebo k štátnemu zamestnaniu.

¹⁰ Pietro Stella píše: «Rád menších bratov v Piemonte vtedy preslávilo niekoľko významných osobností. Boli to misionári v Amerike, vo Svätej zemi a v Číne... Rád prešiel strašnou krízou povolání... V 18. storočí mal vyše 70 tisíc členov. Za francúzskej revolúcie prežil veľký otras. Roku 1862 mal 23 tisíc členov a 1882 len 15 tisíc. Bol to čas, keď sa Inštitút i Tretí rád znova vzchopil.» (Don Bosco nella storia della religione cattolica, zv. 1, str. 45).

List, ktorý vyjasňuje obzor

Práve vtedy mi prišlo čosi do cesty a to mi znemožnilo vstúpiť hneď k františkánom. Myslel som, že je to ťažkosť len prechodná, ale vynorili sa prekážky ešte väčšie.

Rozhodol som sa, že sa s tým zverím svojmu priateľovi Luigimu Comollovi. Povedal mi, aby som si vykonal deviatnik a napísal jeho strýkovi farárovi.

V posledný deň deviatnika som šiel s ním na spoveď a prijímanie. Boli sme na omši v dóme a ešte pri druhej sme miništvovali pri oltári Panny Márie milostí. Doma nás čakal list s odpoveďou Luigiho strýka don Comolla. Hovoril:

- Po zvážení všetkého by som tvojmu spolužiakovi poradil, aby nevstupoval do kláštora. Nech prijme klerické rúcho¹¹ a pokračuje v štúdiách. Tak bude mať dosť času lepšie spoznať, čo od neho Boh chce. Nech sa nebojí, že stratí povolanie. Život v ústraní a modlitba mu pomôžu prekonať všetky prekážky.

Poslúchol som túto múdru radu a venoval som sa duchovnému čítaniu a rozjímaniu. To mi pomohlo pripraviť sa na obliečku do klerického rúcha.

Turínu hrozí cholera

Zložil som skúšky z rétoriky a hneď nato aj prijímaciu skúšku do seminára¹². Mala byť v Turíne, ale Turínu hrozila cholera, ktorá sa šírila v jeho okolí. Preto bola v Chieri v dome Bertinettiho, ktorý mal vtedy v prenájme kanonik Burzio. Neskôršie ho pán Bertinetti ako dedičstvo zanechal mojim saleziánom.

Len tak mimochodom by som chcel podotknúť, aká náboženská atmosféra panovala vtedy v chierskych školách. Nepamätám sa, že by som po celé tie štyri roky počul dajaké neslušné reči alebo slovo proti náboženstvu.

Ročník rétoriky sme skončili dvadsiatipiatimi. Traja šli študovať za lekárov a jeden sa stal obchodníkom. A ostatných jedenadvadsať vstúpilo do seminára, aby sa stali kňazmi.

V týchto školských prázdninách som prestal s kaukliarstvom a začal som čítať náboženské knihy. Musím sa s hanbou priznať, že dovtedy som toto čítanie zanedbával.

Chlapcom som sa však venoval i naďalej. Pritáhovalo ich moje rozprávanie, živé hry a spev. Mnohí, i z tých väčších, nepoznali pravdy viery. Medzi hrami a rozprávaním som ich učil katechizmus a kresťanské modlitby. Bolo to akési oratórium. Päťdesiat chlapcov ma milovalo a poslúchalo, ako keby som bol ich otcom.

---

¹¹ «Klerikov» nazývali tých, čo začínali cirkevné štúdiá, aby sa stali kňazmi. Nosili reverendu, čierne rúcho, siahajúce až po kolená alebo až po členky. «Klerici» boli externí a interní. Externí chodili do seminára iba na prechádzky a liturgické obrady a ináč žili v rodine. Interní žili stále v seminári. Biskupi sa usilovali počet externistov stále znižovať, lebo medzi internistov vnášali určitú svetáckosť.

¹² *Giovanni Bosco sa rozhodol vstúpiť do seminára ako internista, ochotný žiť v jeho prítomnosti. Seminár v Chieri bol otvorený iba pred niekoľkými rokmi r. 1829. Turínsky arcibiskup Colombano Chiaveroti chcel mať pre budúcich kňazov tiché skoro kláštorné prostredie, ďaleko od lomozného turínskeho sveta.*

CESTA VEĽKEJ MYŠLIENKY 1835-1845

1. Čierna reverenda

Vyzliecť si starého človeka

Rozhodol som sa stať sa kňazom a urobil som prijímaciu skúšku do seminára.

Teraz som sa pripravoval na obliečku do klerického rúcha. Presvedčenie, že spása alebo zatratenie duše obyčajne závisí od toho, ako usmerníme svoj život, ma nútilo zamyslieť sa.

Odporúčal som sa svojim priateľom do modlitieb. Urobil som si deviatnik. Na svätého Rafaela (25. októbra) som sa vyspovedal a pristúpil som k prijímaniu. Pred slávnostnou omšou castelnuovský farár don Cinzano mi požehnal reverendu a obliekol ma do nej.

Kázal mi, aby som odložil svetské rúcho týmito slovami: «Nech ťa Pán vyzlečie zo starého človeka, z predošlého spôsobu života.» V duchu som si povedal: «Koľko starého musím odložiť zo svojho života! Bože môj, znič všetky moje staré návyky.» Podal mi biely kolárik a povedal: «Nech ťa Pán oblečie do nového človeka, ktorý je stvorený podľa Boha v spravodlivosti a pravej svätosti.» Bol som hlboko dojatý a povedal som si: «Bože môj, daj, aby som skutočne začal nový život a aby som ho dokazoval zmýšľaním, rečou i skutkami. Panna Mária, buď mi ochranou.»

«Pripadal som si ako preoblečená bábka»

Po omši malo byť prekvapenie. Farár ma požiadal, aby som s ním šiel do osady Bardella na hody. Chcel mi tak urobiť radosť, ale celá tá slávnosť sa ukázala pre mňa málo vhodná. Pripadal som si ako preoblečená bábka, ktorá vystupuje pred verejnosť, aby ju obdivovali.

A ešte čosi mi nevyhovovalo. Po týždňoch sústredenej prípravy na tento deň mal som sa zúčastniť na hostine, na ktorú sa zišli muži i ženy, aby sa smiali, tárali, jedli, pili a sa zabávali. Rozprávali o hrách, tancoch a stretnutiach. Čo spoločného mohli mať títo ľudia s mladíkom, ktorý sa pred pár hodinami obliekol do rúcha svätosti, aby sa celý oddal Pánovi?

Farár si to všimol. Na ceste domov sa ma pýtal, prečo som bol v tej veselej spoločnosti taký zamyslený. Otvorene som mu povedal, že predpoludňajšia slávnosť bola v rozpore so slávnosťou popoludňajšou. A dodal som:

- Nevšímli ste si tých kňazov, ktorí pred spolustolovníkmi robili zo seba šašov, ako keby boli opití? Postavu kňaza mi urobili skoro antipatickou. Ak by som vedel, že budem takým kňazom, radšej by som si hneď vyzliekol túto reverendu a žil by som ako úbohý kresťan.

Odpovedal mi:

- Svet je už taký. Treba ho brať aký je. Zlo treba vidieť, aby sa mu mohlo vyhnúť. Nik sa nestane dobrým vojakom, ak nevie narábať so zbraňou. My, ktorí sme stále v boji s nepriateľom, musíme robiť tak.

mlčal som. Ale v srdci som si povedal:

- Ak to nebude naozaj potrebné na božiu slávu, nikdy sa nezúčastním na verejných hostinách.

V nasledujúcich dňoch som dlho uvažoval o štýle svojho života. Musel som ho dôkladne zmeniť. Doteraz som určite nebol lapajom, ale bolo vo mne mnoho rozptýlenosti, pýchy, vášne hrať sa, skákať, zabávať sa, a to sú veci, ktoré rozveselia človeka len na chvíľu, ale srdce neuspokoja.

Sedem pevných bodov pre iný štýl života

Aby som si ustálil iný štýl života navždy, napísal som si sedem predsavzatí:

1. Už nikdy sa nezúčastním na verejných predstaveniach. Nebudem chodiť na hody a jarmoky. Ani do divadla a na tancovačky ako divák. A urobím, čo budem môcť, aby som sa vyhol obedom a hostinám.

2. Nebudem viac robiť kúzelníka a komedianta, ani chodiť na povraze, hrať na husliach a chodiť na poľovačku. Myslím, že to všetko sa priechi kňazskému životu.

3. Budem si vedieť nájsť čas na uvažovanie a premýšľanie. Budem umiernený v jedle a pití. Budem spávať iba toľko, koľko si bude vyžadovať zdravie.

4. Doteraz som mnoho čítaval svetské knihy. Odteraz budem čítať knihy náboženské, aby som slúžil Bohu.

5. Budem so všetkou silou bojovať proti myšlienkam, rečiam a čítaniu, ktoré sa protíví čistote. A využijem každú maličkosť, ktorá pomáha zachovať si túto čnosť.

6. Budem sa modliť každý deň a určitý čas si vyhradím rozjímaniu a duchovnému čítaniu.

7. Každý deň poviem dajakú dobrú myšlienku, a vyrozprávam kamarátom, priateľom a príbuzným dajaký príbeh, ktorý povzbudzuje k dobrému. Ak sa nestretnem s nikým, poviem to aspoň svojej matke.

Tieto predsavzatia som si urobil pri príležitosti svojej obliečky. Aby som si ich dobre zapamätal, zašiel som pred obraz Panny Márie, prečítal som jej ich a výslovne som jej prisľúbil, že ich zachovám, aj keď ma to bude stáť neviem akú obeť.

2. Slovo mamy Margherity na cestu

Nie šaty robia človeka

30. októbra som mal vstúpiť do seminára.

Skromnú výbavu som mal pripravenú. Rodina bola spokojná a ja ešte spokojnejší. Iba matka bola akási zamyslená a zahŕňala ma pohľadmi. Chcela mi čosi povedať a hľadala si na to vhodnú príležitosť.

Večer pred odchodom si ma zavolala a povedala mi tieto veľké slová:

- Giovanni, obliekol si si kňazské rúcho. Mám z toho takú radosť, akú len môže mať matka, že sa jej dieťaťu dačo podarilo. Zapamätaj si však, že nie šaty robia človeka, ale čnosti. Keby si, nedajbože, dakedy zapochyboval o svojom povolaní, nezneucti toto rúcho. Radšej si ho hneď vyzleč. Budem radšej, keď bude z teba chudobný dedičan ako kňaz, ktorý by zanedbával svoje povinnosti. Keď si sa narodil, obetovala som ťa Panne Márii. Keď si odchádzal na štúdiá, odporúčala som ti lásku k tejto našej matke. A teraz ti, Giovanni, odporúčam, aby si bol celý jej. Miluj tých, čo milujú Pannu Máriu. A keď sa staneš kňazom, šír okolo seba lásku k nej.

Keď skončila, bola veľmi dojatá. Ja som plakal. Povedal som jej:

- Mama, ďakujem vám za všetko, čo ste pre mňa urobili. Nikdy nezabudnem na tieto slová. Odnesiem si ich ako poklad na celý život.

Skoro ráno som bol už v Chieri a večer som prekročil prah seminára.

Program napísaný na múre

Pozdravil som predstavených, v spálni som si pripravil posteľ a spolu s priateľom Gariglianom som bádateľsky pochodil spálňami, chodbami a dvorom. Z vysokého múru nám slnečné hodiny posielali prvý pozdrav. Bol na nich tento nápis: *Afflictis lentae, celeres gaudentibus horae* (Utrápeným hodiny ubiehajú pomaly, no veselým priamo letia).

Povedal som Gariglianovi:

- To je náš program! Keď budeme veselí, čas nám ubehne ako voda.

Hneď sa nám začali trojdňové duchovné cvičenia. Usiloval som si ich urobiť čo najlepšie. Na konci som vyhľadal profesora filozofie teológa Tarnavasio di Bora, a požiadal som ho o radu ako sa správať a zaslúžiť si dôveru profesorov. Tento dobrý kňaz mi povedal:

- Stačí ti presne si plniť svoje povinnosti.

Prijal som túto radu ako základný bod svojho seminárneho života. Usiloval som sa presne zachovávať pravidlá a rozvrh. Ochotne som poslúchal hlas zvona, keď nás volal do študovne i do kostola, do jedálne, na prestávku i na odpočinok.

Táto presnosť mi uľahčila priateľstvo so spolužiakmi a získala úctu predstavených.

Tých šesť rokov v seminári bol skutočne krásny zážitok.

3. Taroky v seminári

«Akoby prechádzala dajaká čierna beštia»

Dni v seminári sú vždy viac-menej rovnaké.

Najprv predstavím osoby a každodenný život, a potom spomeniem doktoré udalosti.

Začnem s predstavenými. Mal som ich rád. Boli ku mne vždy zdvorilí. Ale nebol som celkom spokojný. K rektorovi a k ostatným predstaveným sme chodili len po návrate z prázdnin a pred odchodom na prázdniny. Inak sa k nim nedostal nik, iba ak mal byť pokarhaný. Jeden z nich v určitom poradí mával dozor v jedálni a na vychádzke. Naše «kontakty» sa končievali tu. Koľkokrát som sa chcel s predstavenými pohovárať, požiadať ich o radu! Mával som pochybnosti a nikdy som nevedel, na koho sa mám obrátiť.

Keď sa dajaký predstavený náhodou objavil medzi seminaristami, všetko sa rozutekalo, akoby prechádzala dajaká čierna beštia.

To všetko ma nútilo ponáhľať sa. Chcel som byť čo najskorej kňazom, aby som začal žiť ináč: byť medzi chlapcami, pomáhať im, dať im pocítiť svoje priateľstvo.

Divný úskok chodiť na prijímanie

A teraz pár slov o spoločníkoch. Dodržal som slovo, čo som dal matke. spriatelil som sa s tými, čo milovali Pannu Máriu, čo usilovne študovali a boli príkladní v kostole.

Musím priznať, že v seminári okrem klerikov žiarivého života boli aj typy nebezpečné. Nebezpeční mladíci, ktorí vstupujú do seminára bez toho, že by mysleli na svoje povolanie, bez ducha a dobrej vôle, sa vždy nájdu. Práve v seminári som počul veľmi špatné reči. Kolovali tu knihy nemravné a napádajúce vieru. Boli zadržané pri kontrole.

Nebezpečné typy, len čo sa na ne prišlo, prepúšťali, alebo sami po určitom čase odchádzali. Ale v čase, čo boli v seminári, boli morom a mor môže nakaziť dobrých i zlých.

Tomuto nebezpečenstvu som sa vyhol tým, že som si vyberal za priateľov najlepších chlapcov, ako bol Guglielmo Garigliano, Giovanni Giacomelli z Avigliany, a potom Luigi Comollo. Traja priatelia jeden poklad.

Náboženský život bol veľmi presný. Každé ráno omša s rozjímaním a ružencom. Pri stole sa mlčalo, čítali sa Bercastelove Cirkevné dejiny. Dvojtyždenná spoveď. Kto chcel, mohol chodiť na spoveď každú sobotu.

Na sväté prijímanie sa mohlo ísť len v nedeľu a vo sviatok. Kto chcel pristúpiť k prijímaniu v týždni, musel sa previniť proti poslušnosti. V čase keď ostatní šli na raňajky, bolo treba kradmo vkĺznuť do kostola svätého Filipa a po prijímaní dobehnúť ostatných, ako šli do školy alebo študovne. Tento úskok však pravidlá nedovoľovali. Ale predstavení, ktorí veľmi dobre vedeli, ako sa to robí, privierali oko a mlčky to schvaľovali.

Tak sa mi mnohokrát podarilo ísť na prijímanie. A môžem povedať, že prijímanie bolo najvýživnejším pokrmom môjho povolania.

Túto zvláštnosť seminárneho života som považoval za negatívnu. Odstránil ju až arcibiskup Gastaldi, takže klerici, ktorí sa cítili pripravení, mohli prijímať každý deň.

Čašový kráľ a dolník s mečmi

Spoločnou hrou vo voľnom čase bola «barra rotta», zajímačka. Zo začiatku som bol do nej celý zbláznený. No neskôr sa mi videla veľmi podobná hram komediantov, ktorých som sa už zriekol. A tak som sa zriekol aj tejto zábavy.

V daktorých dňoch bolo dovolené hrať taroky. Určitý čas to bola moja obľúbená zábava. Ale aj tá mala svoje svetlé i tienisté stránky. Nebol som ktovieaký hráč, ale vyhral som skoro vždy. Na konci som mal plné ruky peňazí. Keď som však videl kamarátov, akí sú smutní, že prehrali, bol som smutnejší ako oni. Tým, že som sa pozorne sústreďoval na karty, mal som pri štúdiu i v modlitbe plnú hlavu čašových kráľov a dolníkov s mečmi. Preto som sa v polovici druhého ročníka filozofie rozhodol s kartami skončiť.

Keď sme mali voľného času viac, chodili sme na veselé výlety do zeleného chierskeho okolia. Tieto vychádzky osožili aj štúdiu. Improvizovali sme živé kvízy s otázkami a odpoveďami na školské témy.

Keď pršalo alebo bolo sychravo, schádzali sme sa v jedálni. Rodili sa tu živé dišputy na najrozličnejšie školské i mimoškolské témy. Tento školský krúžok - bol som jeho predsedom i neodvolateľným rozhodcom - bol pre mňa pravou zábavou a osožil štúdiu, dobru i zdraviu. Najzaujímavejšie otázky kládol vždy Luigi Comollo, ktorý vstúpil do seminára rok po mne. Domenico Peretti, neskorší farár v Buttigliere, rozprával ako mladý rečník a vždy mal pohotovú odpoveď na každý problém. Garigliano hovoril málo, ale veľmi pozorne počúval a pridával podnetné komentáre a úvahy. V našom rozprávaní sa vynárala hľba vedeckých námetov a poznatkov, ktoré nebol schopný nik vyriešiť alebo opraviť. Preto sme si rozdelili prácu. Každému sa prideliť dajaký pojem alebo téma. Mal ju dobre preštudovať a krúžok oboznámiť s výsledkami svojho bádania.

Keď ma Luigi potiahol za rukáv

Moju prestávku cez vyučovanie často prerušil Luigi. Potiahol ma za rukáv, vyzval ma, aby som šiel za ním a zaviedol ma do kostola pomodliť sa. Bola to návšteva najsvätejšej Sviatosti, modlili sme sa za umierajúcich, ruženec, hodinky Panny Márie za duše v očistci.

Tento neobvyčajný chlapec bol pre mňa veľkým šťastím. Vždy si vedel vybrať najvhodnejšiu chvíľu, aby ma na dačo upozornil alebo napomenul alebo povzbudil. Všetko to robil s takým jemnocitom a láskou, že som zakúšal radosť, že mi to pripomína práve on.

Boli sme veľkí priatelia. Pokúšal som sa ho nasledovať, ale bol som za ním na stá kilometrov. Ak ma nezviedli ľahkomyselní spoločníci, ak som skutočne vytrval vo svojom povolaní, vďačím jemu.

V jednej veci som sa ho však nepokúšal nasledovať. Bolo to umŕtvovanie. Mal iba devätnásť rokov a prísne sa postil po celý veľkopôstny čas a postil sa každú sobotu na počesť Panny Márie. Často neraňajkoval. A na obed mu dakedy stačil iba chlieb a voda. S prívetivou trpezlivosťou znášal nezdvorilé slová, chladné opovrhovanie. V kostole i v škole bol presný vo všetkom.

Zdalo sa mi nemožné, že sa mu to všetko tak darí. Viac ako priateľom mi bol ideálom, najvyšším vzorom čnosti, ustavičným podnetom, ktorý otriasal mojou lenivosťou byť aspoň trocha ako on.

4. Prázdniny

Žat' pšenicu na poliach

Prázdniny bývajú pre klerikov obyčajne veľkým nebezpečenstvom. Za mojich čias ním boli ešte viac, lebo trvali štyri a pol mesiaca.

Usiloval som sa zamestnávať sa čítaním a písaním, ale nevedel som si urobiť určitý rozvrh a často som vychádzal na prázdno. Zabíjal som čas fyzickou prácou. Pracoval som na sústruhu, s hoblíkom, v kovárni, strihal a šil som šaty a robil topánky. V mojom dome v Morialde je ešte doteraz písací stôl, stôl jedálny a dakoľko stoličiek, všetko «majstrovské diela», vyrobené v tých prázdninách.

Potom som uchopil kosu a šiel som na lúky kosiť trávu a na pole žat' pšenicu. V pivnici som pripravoval kade, lisoval hrozno, stáčil nové víno.

K chlapcom som sa mohol vrátiť iba v sviatočné dni. Mnohí mali už 16-17 rokov, ale o viere nevedeli nič. Bol som veľmi rád, že som ich mohol učiť katechizmus.

Menších chlapcov každého veku, dychtivých po učení, som učil čítať a písať. Učil som ich zadarmo, ale ako podmienku som vyžadoval vytrvalosť, pozornosť a mesačnú spoveď. Doktorí túto podmienku neprijali a odstúpili. Ale nebolo to na škodu. Ostatní pochopili, že tu ide o vec vážnu, a preto k nej pristupovali vážne.

Ľudovo, ľudovo, ľudovo

S dovolením svojho farára som začal kázať a vystupovať. V dedinke Alfiano som v prázdninách 1838 kázal na sviatok Ružencovej Panny Márie. Po prvom roku teológie som kázal v kostole v Castelnouve. Bolo to na sviatok svätého Bartolomeja, apoštola. V Capriigliu som kázal na Narodenie Panny Márie.

Neviem, aký duševný úžitok mali ľudia z mojich kázni. Všade ma chválili, až ma to zvädzalo k márnivosti. Ale raz som dostal poriadnu lekciu.

Len čo som skončil kázeň o narodení Panny Márie, bol som zvedavý, čo na ňu povie jedna osoba, ktorá vyzerala dosť inteligentne. Nevedela skončiť s chválami:

- Vaša kázeň o dušiach v očistci bola jedinečná!

A ja som rozprával o veľkosti Panny Márie...

V Alfiane som bol zvedavý na mienku farára don Giuseppe Pelata. Bol to kňaz veľmi skúsený a hlbokej viery.

- Povedzte mi otvorene, čo si myslíte o mojej kázni.

- Bola veľmi pekná, usporiadaná. Po rečovej stránke výborná, s mnohými myšlienkami z Biblie. Keď budete takto pokračovať, stanete sa vyhľadávaným kazateľom.

- A ako jej rozumeli ľudia?

- Málo. Rozumel jej môj brat kňaz a azda aj dakto iný.

- Boli to predsa myšlienky ľahké.

- Ľahké pre vás, ale pre jednoduchých ľudí vysoké. Zdôvodňovať biblickými myšlienkami a udalosťami s cirkevných dejín je pekné, ale ľudí to nepohne.

- Čo mi teda radíte?

- Treba zanechať reč a štýl klasikov a rozprávať nárečím alebo azda aj po taliansky, ale ľudovo, ľudovo, ľudovo. Namiesto úvah používať príklady a jednoduché a praktické podobenstvá. Treba si pamätať, že ľudia sledujú málo a že pravdy viery treba vysvetľovať čo najjednoduchším spôsobom.

Touto otcovskou radou som sa riadil po celý život.

Mám ešte, na svoju hanbu, tieto kázne. Keď ich vezmem do ruky, nevidím v nich nič iného iba márnivosť a túžbu byť «moderným». To vzácne poučenie mi poslal dobrý Boh, a slúžilo mi v kázňach, pri vyučovaní katechizmu i pri písaní kníh.

5. Voľné dni na Monferratských vrškoch

Lietali vyhrážky a poháre

Keď som povedal, že prázdniny sú nebezpečné, myslel som to o sebe. Úbohý klerik sa môže často ocitnúť vo vážnom nebezpečenstve a nemusí si to ani uvedomiť. A to sa stalo práve mne.

Raz ma moji príbuzní pozvali na akúsi slávnosť. Nechcel som ta ísť. Jeden môj strýko však naliehal, že tam nebude nijaký klerik, ktorý by pomáhal pánu farárovi v kostole pri obradoch. Po dlhom presvedčaní som ustúpil.

Pri omši som ministroval a spieval. Potom bol obed. Zo začiatku bolo všetko v poriadku, ale keď víno začalo zohrievať a daktorí boli už podgurážení, začalo sa s rečami, ktoré nijako neboli pre klerika. Pokúšal som sa odvieť rozhovor, ale môj hlas sa stratil v tom všeobecnom hurhaji.

Nevedel som, čo mám robiť, a preto som sa rozhodol odísť. Vzal som si klobúk a vstal som. Ale strýko ma zadržal. Jeden opitý spolustolovník začal urážať prítomných. Druhý, tiež opitý, sa zdvihol a chcel sa naň vrhnúť. Bolo to ako v krčme. Začala sa zvada. Lietali vyhrážky a poháre. A lietali aj taniere a fľaše, lyžice a vidličky. A ktosi vytiahol aj nôž.

Pochopil som, že jediná múdra vec, čo môžem urobiť, je zmiznúť. A zmizol som. Keď som prišiel domov, obnovil som si predsavzatie (urobil som si už viackrát), že sa budem vyhýbať podobným príležitostiam, aby som neprišiel o priateľstvo s Bohom.

Rozlámané husle

Iná nepríjemná vec sa mi prihodila v Croveglii, v osade, ktorá patrí do Buttigliery. Bol tu sviatok svätého Bartolomeja. Pozval ma iný strýko, aby som sa zúčastnil na oslave v kostole. Mal som posluhovať pri oltári, spievať a hrať na husliach. Tento hudobný nástroj som mal veľmi rád, ale zriekol som sa ho v deň svojej obliečky za klerika.

V kostole sa slávnosť veľmi pekne vydarila.

Obed bol v dome môjho strýka, ktorý mal slávnosť na starosti. Nebolo tu nijakých nepríjemností.

Po obede ma hostia požiadali, aby som im dačo zahral na dobrú náladu. Odmietol som. Jeden prítomný muzikant však naliehal:

- Ja budem hrať prvý hlas a vy ma tak trochu sprevádzajte.

Zaslúžim si opovrhnutie, že som to nevedel odoprieť. Hral som dakoľko minút, keď som začul akúsi vravu a ruch. Pristúpil som k oknu. Na dvore bola kopa ľudí a veselo si tancovali v rytme našej hudby. Vstúpil do mňa hnev.

- Ako to - povedal som spolustolovníkom - ja kážem proti verejným tancovačkám a vy odo mňa chcete, aby som vám tu na jednej na vašom dvore vyhrával! Už sa to nikdy nestane.

Rozlámam som husle na tisíc kusov. Už nikdy som tento nástroj nevzal do rúk, ani vtedy, keď sa vyskytla príležitosť hrať v kostole.

Posledná poľovačka

A ešte jeden prípad z prázdnin.

V lete a na jeseň som chytával vtáky tak, ako sa to vtedy robievalo, na lep, do kletky a dakedy mi poslúžila aj puška. Raz ráno prebehol vedľa mňa zajac. Pustil som sa za ním. Z role na roľu, z vinice do vinice, krížom krážom cez doliny a vršky.

Trvalo to hodiny. Konečne som ho mal na dostrel. Namieril som a vystrelil. Úbohé zviera padlo. Keď som videl, ako umiera, bolo mi ho veľmi ľúto. Dakoľko priateľov, čo boli so mnou, mi blahoželali k dokonalému zásahu. Pozrel som sa na seba. Bol som bez reverendy, len v košeli s vyhrnutými rukávami a so slameným klobúkom ako dajaký pašerák. Prebehol som päť kilometrov s puškou v ruke. Hanbil som sa sám pred sebou. Ospravedlnil som sa priateľom za tento nedôstojný výjav a vrátil som sa hneď domov.

Znova, už druhý raz, som si zaumienil, že už nikdy nepôjdem poľovať. S božou pomocou som tento raz svoj sľub dodržal. Nech mi Pán Boh odpustí to pohoršenie.

Tieto prípady boli pre mňa jedinou lekciou. Kto chce naozaj svojím životom slúžiť Pánovi, musí sa čoraz častejšie sústreďovať a zanechať príliš materiálne záľuby. Nie preto, že by samy v sebe boli urážkou Boha,

ale že sa pri nich všeličo pohovorí, že sa tu užíva určitý druh oblečenia, rozprávania a správania. A Boh predsa od nás chce, aby sme boli v myšlienkach, slovách i správaní čisti.

Uvariť kura

S Luigim Comollom sme boli vždy dobrí priatelia, dokiaľ ho tu Pán udržoval pri živote. V prázdninách som často chodieval k nemu a on k nám. Písali sme si listy. Videl som v ňom skutočne «svätého chlapca» a mal som ho rád, lebo vyžarovala z neho zriedkavá dobrota. Keď sme boli spolu, pomáhal som mu v učení a usiloval som sa ho napodobňovať.

Po prvom ročníku teológie prišiel na deň k nám. Naši, brat i matka, boli na poli v žatve. Luigi mi dal prečítať kázeň, ktorú mal mať na sviatok Nanebovzatia, a predniesol mi ju, ako keby bol pred plným kostolom.

Čas utekal a ani sme nezbadali, že treba už obedovať. Boli sme doma sami a ani sme vlastne veľmi nevedeli, ako sa pripravuje jedlo.

- Ja pripravím oheň - povedal Luigi - a ty sa postaraj o hrniec. A potom už dačo uvaríme.

- Matka mi nakázala uvariť kura. Budú z neho dva chody. Treba ho však najprv chytiť.

Po krátkom naháňaní sa nám podarilo chytiť kohútika. Ale bolo ho treba zabiť. Nik nemal na to odvalu, ani ja, ani on. Napokon sme sa dohodli, že Luigi ho položí s natiiahnutým krkom na klát a ja mu odsekнем hlavu. Zahnal som sa nožom a hlava odletela. Pri pohľade na krv sme sa obaja naľakali a sme odskočili.

Bolelo nás to. Po chvíli sa Luigi spamätal a povedal:

- Sme my len ale hlúpi. Pán Boh nám dal zvieratá za pokrm. Prečo sa máme teda zarmucovať.

Odvážne sme kohútika ošklbali, strčili do hrnca, uvarili a zjedli.

Chcel som ísť do Cinzana vypočuť si Luigiho kázeň o nanebovzatej Panne Márii. Ale aj ja som mal v ten deň kázať v jednej farnosti. A tak som sa do Cinzana vybral až na druhý deň. Luigiho kázeň sa veľmi páčila a mnohí mi prejavili svoju spokojnosť.

Improvizácia na svätého Rocha

V ten deň, 16. augusta, bol sviatok svätého Rocha. My ho nazývame «sviatkom hrncov», lebo v ten deň sa pozývajú príbuzní a priatelia na obed, a potom strávia dajakú hodinku v družnom posedení.

To, čo sa mi v tento deň prihodilo, ukazuje, kam až siaha moja trúfalosť. Mal prísť akýsi kazateľ a mal hovoriť o svätom Rochovi. Čas sa blížil, ale kazateľ a nikde. Cinzanský pán farár bol ako na trní. Na slávnosť sa zišlo mnoho kňazov z blízkeho okolia. Keď som videl, že pán farár nevie kam z konopí, začal som chodiť od jedného k druhému s prosbou, aby dakto povedal o svätom Rochovi pár slov ľuďom, ktorí sa tu zišli do kostola.

Nik sa neodvážil a ktosi na moje naliehanie mrzuto povedal:

- Ale ste vy len múdry! Myslíte si, že improvizovať kázeň o svätom Rochovi je vypiť pohárik vína? Skúste to urobiť vy.

A povedal to nahlas a všetci s tým hlučne súhlasili. Zahanbený, ale aj dotknutý vo svojej pýche som odpovedal:

- Nemal som odvahu vystúpiť, ale keď vidím, že nik sa k tomu nemá, budem kázať ja.

V kostole začali spievať, aby som si mohol pozbierať myšlienky. Poznal som život svätého Rocha. Urovnal som si v hlave údaje a udalosti, vystúpil som na kazateľňu a povedal som jednu z najlepších kázni vo svojom živote.

«Dúfam, že budem piť lepšie víno»

V ten deň som sa šiel prejsť s Luigim Comollom. Vyšli sme na vršok, z ktorého bolo dookola vidno lúky, polia a vinice.

- Pozri sa na to sucho - povedal som. Úroda toho roku bude biedna. Úbohí roľníci, koľko sa natrápili a nebudú mať z toho skoro nič.

- Je to božia ruka, čo na nás dolieha - odpovedal. Ver mi, príčinou všetkého sú naše hriechy.

- Dúfajme, že na rok nám Pán Boh dá lepšie počasie.

- To dúfam aj ja a šťastný, kto sa ho dožije.

- Nerozprávajme o smutných veciach. Tohto roku sa s tým už musíme zmieriť, ale na rok bude obračka ako v rozprávke, uvidíš. A budeme piť výborné víno.

- Ty áno.

- A ty? Budeš stále piť tú svoju vodičku?

- Nie. Dúfam, že budem piť lepšie víno.
- Čo tým chceš povedať?
- Nechajme to tak. Pán Boh to sám vie.
- Neodbočuj. Čo si chceš povedať tým «Dúfam, že budem piť lepšie víno?» Chceš vari odísť do neba?
- Nie som si istý, či sa po smrti dostanem do neba, ale pevne v to dúfam. Už dajaký čas tak túžim odísť do božieho domu, že žiť dlhšie na tejto zemi sa mi zdá nemožné.

Luigi to hovoril s rozradostnenou tvárou. Zdravotne sa cítil dobre a pripravoval sa vrátiť sa so mnou do seminára.

6. Správa z druhého sveta

Posledný pohľad bol ako podpis

Keď som písal životopis¹³ Luigiho Comollu, hovoril som o udalostiach, čo predchádzali alebo sprevádzali jeho svätú smrť. Kto by chcel dačo o nich vedieť, môže si tieto moje stránky prečítať.

Tu chcem pripomenúť iba vec, ktorej som sa v životopise sotva dotkol, ale medzi ľuďmi sa o nej hovorilo mnoho.

Naše priateľstvo bolo také dôverné, že sme otvorene hovorili o všetkom, čo sa nám prihodilo. Hovorili sme aj o možnosti, že by jeden z nás umrel.

Raz sme sa spolu začítali do životopisu jedného svätca, keď zrazu, tak trocha zo žartu trocha vážne, jeden z nás povedal:

- Bolo by pekné, keby ten, čo z nás prvý umrie, dal vedieť, čo sa s ním po smrti stalo.

Hovorili sme o tom častejšie a uzavreli sme zmluvu:

- Prvý, kto umrie, príde, ak to Boh dovoľí, povedať druhému, či je spasený.

Nemyslel som si, že táto zmluva bude taká dôležitá. Urobili sme ju s určitou ľahkovážnosťou. (Neradil by som nikomu, aby robil dačo podobného!) Predsa však sme zmluvu, najmä v poslednej Luigiho chorobe, dakoľkokrát potvrdili a obnovili. Ba môžem povedať, že jeho posledné slová, že jeho posledný pohľad bol akýmsi podpisom tejto zmluvy. Mnoho kamarátov o nej dobre vedelo.

«Bosco, som spasený!»

Luigi Comollo umrel 2. apríla 1839. Na druhý deň popoludní mal za veľkého žiaľu pohreb v kostole svätého Filipa.

Tí, čo vedeli o našej zmluve, boli zvedaví, čo sa stane. A ja, ja som bol najzvedavejší. Dúfal som, že «správa», ktorú mi Luigi pošle, stlmí moju veľkú bolesť nad jeho smrťou.

Večer toho dňa som ležal v spálni v posteli. Bolo nás tam asi dvadsať seminaristov. Bol som celý vzrušený. Hovoril som si: «Dnes v noci sa sľub splní.»

Okolo pol dvanástej sa strhol na chodbách tupý hrmot. Zdalo sa, že sa k dverám spálne približuje ťažký voz, ťahaný niekoľkými koňmi. Hrmot z minúty na minútu rástol, stával sa ťažším, akoby silne hrmelo. Celá spáľňa sa otriasala. Prestrašení bohoslovci vyskakovali z postelí a zhrkli sa do jedného kúta. Do tohto tupého a silného hrmenia zaznel jasný hlas Luigiho Comollu. Povedal trikrát: «Bosco, som spasený!»¹⁴.

Hrmot počuli všetci klerici. Mnohí počuli aj hlas, ale slovám nerozumeli. Doktorí, ako ja, sme im rozumeli veľmi dobre. Dlhو sa o nich hovorilo a podávali sa z úst do úst. Bolo to prvýkrát, čo si pamätám, že som mal strach. A bol to strach taký, že som z toho ťažko ochorel a len-len že som neumrel.

¹³ Prvé vydanie tohto životopisu vyšlo v roku 1844 s názvom Historický náčrt života klerika Luigiho Comolla, ktorý umrel v seminári v Chieri, obdivovaný všetkými pre svoje jedinečné čnosti (Cenni storici sulla vita del chierico Luigi Comollo, morto nel seminario di Chieri ammirato da tutti per le sue singolari virtù).

Nasledovali tri ďalšie vydania 1854, 1867 a 1884. Toto posledné vydanie bolo rozšírené o podrobné opísanie zjavenia Luigiho Comolla. Predošlé vydania sa o tomto zjavení len zmienili.

¹⁴ Comollovo zjavenie v seminárnej spálni v Chieri potvrdzujú dve svedectvá, uložené v Ústrednom saleziánskom archíve. Prvým svedkom je don Michele Chiantore, ktorý spával v tej istej spálni ako don Bosco. Druhým svedkom je Genoveffa Fioritová, sestra don Giuseppe Fiorita, ktorý bol prefektom (asistentom) spálne seminaristov, keď sa táto udalosť stala. Toto druhé svedectvo dokazuje, že brat o tejto udalosti viackrát rozprával. (Pozri F. Desramaut, Les Memories I de G. B. Lemoyne, str. 113 a 74 pozn. 21).

Nikdy by som nikomu neradil robiť, čo sme urobili my, Luigi a ja. Boh je všemohúci, Boh je milosrdný. Obyčajne nedbá na takéto zmluvy. No dakedy vo svojom milosrdenstve dovolí, aby sa splnili, ako sa to stalo v mojom prípade.

7. Don Borelove slová s jadrom

Stodvadsať cenných lír

V seminári som sa vždy cítil dobre. Bol som zadobre so všetkými, so seminaristami i s predstavenými.

V šiestom mesiaci každého školského roku bývali skúšky zo všetkých predmetov. Kto mal najlepšie známky z učenia i zo správania, dostal ako odmenu 60 lír. S božou pomocou som za svojho šesťročného pobytu v seminári dostal túto odmenu každý rok.

V druhom ročníku teologických štúdií som bol kostolníkom. Nebolo to ktoviečo, ale kostolník mal nárok na 60 lír ročne. Túto funkciu som zastával z dobroty predstavených. Z prospechového a z kostolníckeho platu som si hradil polovicu zaopatrenia. Druhú polovicu mi platil dobrodinca don Cafasso. Ako kostolník som sa staral o čistotu kostola, sakristie a oltára. Mal som na starosti aj lampy a sviece a udržoval som v poriadku zaradenie a predmety, ktoré sa užívali pri liturgických obradoch.

Slová s jadrom

V tom roku som mal šťastie spoznať jedného z najlepších turínskych kňazov, don Giovanniho Borela. Prišiel nám kázať duchovné cvičenia. Spoznal som ho v sakristii a ohromil ma veselým výzorom a vtípnymi slovami, ktoré mali vždy dajaké duchovné jadro.

Všimol som si ho, ako sa pripravuje na svätú omšu, ako po nej ďakuje, obdivoval som jeho vieru a dôstojné správanie pri celebrowaní a hneď som vybadal, že je to jedinečný kňaz.

Vo svojich kázňach ma očaril svojou ľudovosťou, živosťou, jasnosťou a ohnivou láskou, ktorá vyžarovala z jeho slov. Nebolo ťažko pochopiť, že máme pred sebou svätca.

Všetci sme šli na spoveď k nemu. Mnohí mu rozprávali o svojom povolaní a prosili si od neho dajaké slovo na pamiatku. Aj ja som sa mu zveril so svojimi duchovnými problémami. Požiadal som ho o radu, lebo stále som sa obával, že cez rok a najmä v prázdninách stratím ducha svojho povolania. Povedal mi:

- Povolanie sa zachováva častým prijímaním a v tichom sústreďení pred Pánom. Tu sa formuje pravý kňaz.

Z týchto duchovných cvičení sme všetci mali veľký úžitok. Na slová, ktoré nám tak pomohli, sme dlho spomínali.

8. Zhrbený nad prázdnyimi stránkami

Knížočka, ktorá otvára obzory

Za svojich štúdií som sa dopúšťal veľkého omylu. Na vyššej škole som vo dne v noci čítaval diela pohanských klasikov. Obdivoval som legendy gréckej a rímskej mytológie, písané oslnivou rečou.

Diela kresťanských spisovateľov sa mi v porovnaní s nimi nepáčili. Presvedčoval som sa, že kresťanské náboženstvo sa nedá zladit' s dobrou rečou a vysokou poéziou. Diela veľkých cirkevných otcov sa mi zdali skladbami nízkej hodnoty. Náboženské zásady sa tu predkladali silne a jasne, ale umenie - tak sa mi to zdalo - bolo od týchto strán ďaleko.

Našťastie mi prozreteľnosť pomohla zmeniť si názor. Na začiatku druhého ročníka filozofie som raz šiel navštíviť Pána Ježiša, prítomného vo svätostánku. Nemal som so sebou modlitebnú knihu a tak som si prečítal niekoľko kapitol z knihy, ktorú som našiel na lavici. Bolo to Nasledovanie Krista. Hĺbka myšlienok a prosté a krásne vyjadrovanie ma ohromili. Povedal som si: «Autor tejto knihy bol veľký spisovateľ.»

Častejšie som sa vracal k tejto malej velikánskej knihe a zistil som, že v jedinom jej riadku je viac múdrosti ako v hrubých zväzkoch antických klasikov.

Čítanie Nasledovanie Krista urobilo koniec čítaniu profánnemu. Hneď po tom som sa dal do čítania Dejín Starého a Nového zákona od Calmeta. Potom to boli Židovské starožitnosti Jozefa Flavia, Úvahy o náboženstve od monsignora Marchettiho, diela Frayssinouse, Balmesa, Zucconiho a mnoho iných diel o kresťanstve. Veľmi sa mi páčili Freuryho Cirkevné dejiny (vtedy som ešte nevedel, že tých dvadsať zväzkov sa neodporúčalo). Ešte väčšiu záľubu som mal v čítaní Cavalcatu, Passavantiho, Segneriho a Henriových Cirkevných dejín.

Dakto si povie: «Nebolo čítanie toľkých kníh na škodu štúdia?» Pokojne môžem povedať, že nie, lebo stále som mal výbornú pamäť. Stačilo mi sledovať prednášky a prečítať si text. Hodiny určené na štúdium som takto mohol venovať čítaniu. Predstavení to vedeli a nezakazovali mi to.

Keď si potykáš s Homérom

Veľmi mi ležalo na srdci štúdium gréčtiny.

Túto klasickú reč som začal študovať na vyššej škole. Najprv to bola gramatika, a potom som sa dal aj do prekladania.

Príležitosť študovať gréčtinu hlbšie sa mi naskytila r. 1836. Turínu hrozila cholera. Jezuiti sa rozhodli premiestniť svojich konviktorov z turínskeho Collegio del Carmine do letného domu v Castello di Montaldo Torinese.

Keďže sem súčasne umiestnili interných i externých študentov, potrebovali dvojnásobný počet asistentov a učiteľov korepetítorov. Obrátili sa na don Cafassa, aby im poradil dajakého schopného klerika. A tak som sa stal asistentom v spálni a korepetítorom gréčtiny.

To ma prinútilo vážne sa venovať tejto reči. Učil som základy gréčtiny a súčasne som sa v nej zdokonaľoval. Medzi jezuitmi bol vynikajúci helenista otec Bini. Veľmi mi pomohol. Štyri mesiace mi pomáhal pri prekladaní celého Nového zákona a prvých dvoch kníh Homérovej Iliady a niekoľkých Pindarových a Anakreontových ód. Keďže som mal dobrú vôľu, tento šľachetný kňaz mi neprestal pomáhať. Po štyri roky som mu každý týždeň posielal preklad z gréčtiny do taliančiny a z taliančiny do gréčtiny. Dôkladne ho opravoval a posielal mi ho späť s vhodnými poznámkami. Takto som sa naučil narábať s gréčtinou s takou hravosťou, s akou som narábal s latinčinou.

V tom čase som sa učil aj francúzštinu a pustil som sa aj do hebrejčiny. Po taliančine a latinčine som sa s veľkou záľubou venoval aj týmto trom rečiam: gréčtine, hebrejčine a francúzštine.

9. Kňaz navždy

Žiadosť arcibiskupovi

Roku 1840, rok po smrti Luigiho Comolla, som prijal tonzúru a štyri nižšie rády. Bolo to v treťom ročníku teológie.

Hneď potom som začal premýšľať, či by som nemohol študovať cez prázdniny a tak preskočiť jeden rok. V tom čase sa to povoľovalo len veľmi zriedka. Nepovedal som nikomu ani slovo a osobne som zašiel za arcibiskupom monsignorom Fransonim. Požiadal som ho, či by mi nedovolil študovať látku štvrtého ročníka v lete, aby som mohol skončiť päťročné teologické štúdiá v školskom roku 1840-1841. Ako dôvod som udal vek. Mal som už 24 rokov.

Arcibiskup ma prijal láskavo. Pozrel si výsledky mojich doterajších skúšok a dovolil mi to pod podmienkou, že do novembra porobím všetky skúšky za štvrtý ročník. Skúšať ma mal teológ Cinzano, castelnuovský farár.

Za dva mesiace intenzívneho štúdia som sa pripravil, urobil som predpísané skúšky a bol som pripustený k subdiakonátu¹⁵.

Myšlienka, ktorá vzbudzuje strach

Keď sa vraciam v myšlienkach k tomuto rozhodnému kroku svojho života, som presvedčený, že som nebol dostatočne pripravený. Chýbali mi daktoré potrebné pozitívne vlastnosti. Keďže som nemal nikoho, kto by sa bol priamo staral o moje povolanie, šiel som sa poradiť s don Cafassom. Povedal mi, aby som sa nebál a šiel ďalej a dodržal svoje slovo.

Na desať dní som sa utiahol do turínskeho misijného domu, aby som si tu v tichosti vykonal duchovné cvičenia. Urobil som si všeobecnú spoveď, preskúmal som celý svoj život, aby som sa mohol spýtať spovedníka, či som súci zaviazat' sa navždy. Túžil som ísť ďalej, no chvel som sa pri myšlienke, že sa mám

---

¹⁵ Subdiakonát bol v tom čase rozhodujúcim krokom v živote toho, kto sa chcel stať kňazom. Kto prijal subdiakonát, zaviazal sa sľubom čistoty na celý život. Od tohto sľubu cirkev pre nijaký dôvod nikoho neoslobodila. Klerik, ktorý sa chystal prijať tento rád, sa na desať dní utiahol do ústrania a tu si v mlčaní urobil duchovné cvičenia a všeobecnú spoveď, taký celkový prieskum svojho kresťanského života, v ktorom sa mal pýtať seba i spovedníka ako božieho zástupcu, či je schopný zaviazat' sa navždy žiť kňazsky.

zaviazať na celý život. Preto som sa nechcel rozhodnúť vykročiť na cestu kňazstva bez úplne pozitívneho odporúčania spovedníka.

Od tej chvíle som sa usiloval zo všetkých síl zachovávať don Borelovu radu: «Povolanie sa zachováva častým prijímaním a v tichom sústreďení pred Pánom. Tu sa formuje pravý kňaz.»

Vrátil som sa do seminára a dal som sa zapísať do piateho ročníka. Bol som vymenovaný za asistenta. Bola to «najvyššia funkcia», akú môže zastávať úbohý klerik.

19. marca 1841 som prijal diakonát a 5. júna som bol vysvätený za kňaza. Deň, keď som mal definitívne opustiť seminár, bol dňom smutným. Predstavení ma mali radi a dávali mi to najavo pri každej príležitosti.

Veľmi dobre som vychádzal so svojimi spoločníkmi. Môžem povedať, že som žil pre nich a oni pre mňa. Keď bolo treba dakoho oholiť, keď dakto potreboval kňazský biret alebo dačo zošiť alebo zaplátať, vždy sa obrátil na mňa.

Odchod z tohto domu, kde som prežil šesť rokov svojho života, kde som dostal výchovu a vzdelanie a nadobudol kňazského ducha a kde som bol zahŕňaný prejavmi dobroty a lásky, ma stál veľmi mnoho.

Prvá svätá omša

Za kňaza som bol vysvätený 5. júna 1841 v sobotu pred sviatkom Najsvätejšej Trojice. Prvú omšu som celebroidal v kostole svätého Františka Assiského. Asistoval mi don Cafasso. Túžobne ma očakávali v rodnom kraji, kde už dlhé roky neboli kňazské primície, ale dal som prednosť Turínu pred rozruchom. Tento deň môžem nazvať najkrajším dňom svojho života. Vo chvíli, keď si pri omši spomíname na svojich drahých, vymenoval som Bohu svojich profesorov a všetkých, čo mi preukázali dajaké dobrodenie. Spomenul som si najmä na don Calossa, ktorého som vždy považoval za svojho veľkého a významného dobrodincu.

V pondelok som mal svoju druhú omšu vo svätyni Madonna Consolata. Poďakoval som sa Panne Márii za všetky milosti, ktoré mi vyprosila u svojho Syna Ježiša.

V utorok som zašiel do Chieri a svätú omšu som mal v kostole svätého Dominika. Vtedy ešte žil môj profesor don Giusiana. Srdečne ma objal. Cez omšu dlho plakal od dojatia. Strávil som s ním celý deň. Bolo to ako v raji.

Vo štvrtok bol sviatok Božieho Tela. Svätú omšu som spieval v rodnom kraji, obkľúčený svojimi drahými. Pri slávnostnom sprievode som niesol prevelebnú Sviatosť ulicami Castelnova. Pán farár pozval na obed mojich príbuzných, kňazov a miestne vrchnosti. Boli ku mne veľmi láskaví a všetci sme boli spokojní.

Večer som sa vrátil domov.

Keď som sa blížil k miestam, kde som prežil svoj chlapčenský vek a zbadal som miesto svojho sna z deviatich rokov, nevedel som zadržať svoje dojatie. Povedal som:

- Aké podivné sú cesty božej Prozreteľnosti! Boh naozaj pozdvihol zo zeme chudobného chlapca a povýšil ho medzi svojich najmilších.

10. Keď sa kôň splaší

«Mal som vždy okolo seba plno chlapcov»

V roku, keď som bol vysvätený (1841), nebolo v Castelnove kaplána, a tak som tam päť mesiacov vykonával kaplánsku službu.

Bol som veľmi spokojný, že som mohol pracovať pre farnosť. Kázal som každú nedeľu, navštevoval chorých a vysluhoval sviatosti. Spovedať som ešte nemohol, lebo som nemal na to ešte skúšky. Aj som pochovával, písal farské záznamy a osvedčenia o chudobe a iné listiny, čo ľudia potrebovali.

No najväčšiu radosť som mal, že som mohol deti učiť katechizmus, že som bol s nimi a sa mohol s nimi zhovárať. Najprv som sa spriatelil s castelnuovskými deťmi. Keď som vychádzal z fary, vždy ma čakali. Chodievali so mnou všade ako na dajakú slávnosť. Prichádzali za mnou aj chlapci z Morialda. Keď som šiel domov do Becchi, vždy ich bolo okolo mňa plno.

Krdeľ vrabcov nad hlavou koňa

Veľmi ľahko sa mi hovorilo ľudom a preto som bol vyhľadávaným kazateľom najmä na hody. Koncom októbra som bol pozvaný kázať do Lavriana na sviatok svätého Benigna. Ochoťne som to prijal, lebo odtiaľ pochádzal don Giovanni Grassino, môj kolega a priateľ. Dobre som sa pripravil. Kázeň som si napísal v ľudovej, ale čistej reči a naučil som sa ju.

Bol som istý, že zapôsobím. Ale Boh mi dal poriadnu lekcii za moju márnivosť.

Bola nedeľa, a preto som musel najprv odslúžiť omšu pre veriacich v Castelnouve. Aby som prišiel do Lavriana načas, nešiel som pešo, ale na koni.

Polovicu cesty som prešiel klusom a cvalom. Bol som v údolí Casalborgone medzi Cinzanom a Bersanom, keď z prosného poľa zrazu vyletel krdeľ vrabcov. To nečakané zasvišťanie vyplašilo môjho koňa, ktorý sa pustil do prudkého behu krížom-krážom cez polia a lúky: Usiloval som sa udržať pevne v sedle, no zrazu som zbadal, že sa uvoľnilo a začalo sklzáť nabok. Pokúsil som sa ho napraviť, ale nečakaný skok ma vyhodil do výšky. Padol som horeznačky na hrbu kamenia.

«Prebral som sa v neznámom dome»

Na moje osklivé dobrodružstvo sa z vršku prizeral akýsi muž. Pribehol hneď so svojim pomocníkom. Našiel ma v bezvedomí. Jemne ma preniesol do svojho domu a položil na najlepšie lôžko, aké len mal. Poskytol mi všetku starostlivosť. Po hodine som sa prebral. Divil som sa, že som sa našiel v neznámom dome.

- Nebojte sa - povedal mi hneď ten šľachetný človek. Tu vám nebude chýbať nič. Už som poslal po lekára a jeden môj robotník šiel hľadať vášho koňa. Som len dedinčan, ale v mojom dome nájdete všetko, čo budete potrebovať. Bolí vás dačo?

- Nech vám Boh odplatí vašu láskavosť, drahý priateľu. Zdá sa mi, že to bude vážne. Nemôžem hýbať ramenom a obávam sa, či nebude zlomené. A kde som to vlastne?

- Na vršku v Bersane v dome Giovannioho Calossa, prezývaného Brina.

Vy ma nepoznáte, ale aj ja som chodil po svete a potreboval som pomoc iných. Chodil som po hodoch a jarmokoch a zažil som veru toho dosť.

- Kým príde lekár, mohli by ste mi porozprávať dajaké dobrodružstvo, čo ste zažili na svojich cestách.

- Mohol by som rozprávať donekonečna. Pred niekoľkými rokmi, len ako príklad, som šiel do Asti so svojou oslicou. Bolo sa treba zásobiť na zimu. Na ceste domov som to úbohé zviera preťažil. V údolí Morionda sa šmykla v blate a hodila sa na zem uprostred cesty. Všetko moje úsilie postaviť ju na nohy bolo na nič. Bola poľnoc, pršalo a tma bola ako v rohu. Nevedel som, akého svätého mám vzývať a začal som volať o pomoc. O pár minút sa ktosi ozval z blízkeho staviska. So zažatými fakľami, aby videli na cestu, prišiel mi na pomoc jeden klerik, jeho brat a ešte dvaja chlapi. Pomohli mi zložiť z oslice náklad, vytiahli ju z bahna a prijali ma do svojho domu. Bol som vyčerpaný na smrť, zablatený od hlavy po päty. Očistili ma, pripravili mi výbornú večeru a mäkkú posteľ. Ráno pred odchodom som im chcel zaplatiť, že som ich vyrušil. Kázala mi to povinnosť. Klerik to zdvorilo odmietol a povedal: «Zajtra budeme azda aj my potrebovať vašu pomoc.»

Všimol si, že mám červené oči

Tieto slová ma dojali. Ten dobrý človek si všimol, že mám červené oči a spýtal sa ma:

- Bolí vás dačo?

- Nie. Tá vaša príhoda je pekná a dojímavá.

- Bola to šľachetná rodina, s ktorou som sa stretol tej noci. Keby som mohol pre nich dačo urobiť, urobil by som to rád.

- Ako sa menovali?

- Bola to rodina Boscovcov, v nárečí «Boschett». Ale prečo sa zasa dojímate? Poznáte vari tých ľudí? A ako sa má ten klerik?

- Ten klerik, drahý priateľu, je kňaz, ktorého ste dnes prijali do svojho domu. Odplatili ste sa mi tisíckrát za to, čo som vám preukázal tej noci. Preniesli ste ma v bezvedomí do svojho domu a uložili ste ma do posteľe. Božia Prozreteľnosť nám ukázala skutkom, že kto robí dobre, stretne sa s dobrom.

Ťažko si predstaviť radostné prekvapenie tohto dobrého kresťana, ale aj moje. Boh mi v nešťastí doprial stretnúť sa s týmto dobrým priateľom. Keď sa to dozvedela jeho žena a sestra, ktorá bývala s ním, i ďalší príbuzní a priatelia, boli veľmi spokojní a prišli pozdraviť «klerika», o ktorom počuli toľkokrát rozprávať. Boli ku mne veľmi láskaví.

Zakrátko prišiel lekár a nezistil nijakú zlomeninu. Keď sa podliatina vstreballa, vysadol som na koňa a vrátil som sa domov. Giovanni «Brina» chcel ísť so mnou. Odtedy nás stále spájalo srdečné priateľstvo.

Po tejto nehode som si rozhodne povedal, že svoje kázne si budem pripravovať na slávu božiu, a nie na slávu svoju, aby som sa ukázal a vynikol.

11. Učiť sa byť kňazom

Tri odmietnuté platy

Koncom leta som dostal ponuku na tri miesta. Jedna vznešená rodina z Janova ma pozývala za rodinného učiteľa. Ponúkala mi ročne tisíc lír. Moji krajanovia z Morialda ma žiadali, aby som ostal medzi nimi a prijal miesto kaplána. Zabezpečili mi dvojnásobný plat. A ponúkali mi aj miesto zástupcu farára v Castelnuove.

Prv než by som sa bol rozhodol, zašiel som do Turína poradiť sa s don Cafassom, ktorý bol už niekoľko rokov mojim radcom vo veciach duchovných i hmotných. Tento svätý kňaz si to všetko vypočul, zvažil ponuky dobrých platov, naliehanie príbuzných i priateľov aj moju veľkú vôľu pracovať a bez váhania mi povedal:

- Neprijímajte nič, ale prídte do Cirkevného konviktu. Potrebujete si doplniť svoju formáciu štúdiom morálky (vedy, ktorá učí kresťanský život) a kazateľstva. Ochotne som prijal radu a 3. novembra som prišiel do konviktu¹⁶.

Don Guala, veľký profesor

V Cirkevnom konvikte sme sa učili byť kňazmi. V seminároch sa dával veľký dôraz na štúdium právd viery a na debaty prehĺbiť sa v nich. Morálka sa obmedzovala na najťažšie a nejasné problémy. V konvikte sa seminárne štúdium dopĺňalo. V rozvrhu bolo rozjímanie, duchovné čítanie, dve prednášky denne (z morálky), prednášky z kazateľstva, čas na sústredenie a uvažovanie. A bol tu aj čas a možnosť študovať a čítať dobrých autorov.

Konvikt viedli dve osoby, vynikajúce múdrosťou i svätosťou. Bol to teológ Luigi Guala a don Giuseppe Cafasso.

Dielo založil don Guala. Za francúzskej okupácie Piemontu (1797-1814) ukázal svoju nevyčerateľnú lásku. Bol to človek nezištný, vynikal vo vede a múdrosti i svojou odvahou. Konvikt založil na to, aby sa mladí kňazi po štúdiách v seminári mali kde naučiť byť kňazmi. Cirkev mala z toho veľký úžitok. Vytrhali sa tak najmä daktoré korene jansenizmu, ktorému sa darilo v piemontskej cirkvi¹⁷.

Jednou z najbúrlivejších otázok morálnej vedy bola otázka probabilizmu a probabiorizmu¹⁸. Na čele probabioristov stáli autori prísni ako Alasia a Antoine. Ich prísne postoje mohli viesť k postojom jansenistickým. Probabilisti sa riadili morálnym učením svätého Alfonza. Dnes cirkev vyhlásila tohto svätca za cirkevného učiteľa a jeho myšlienka sa môže nazvať «myšlienkou pápeža», lebo pápež vyhlásil, že jeho diela sa môžu vyučovať, kázať a že podľa nich možno žiť bez akéhokoľvek nebezpečenstva.

Teológ Guala stál pevne nad každou diskusiou. Do stredu každého problému vkladal Pánovu lásku a tak sa mu podarilo neupadnúť ani do rigorizmu ani do permisivismu. Vďaka jeho činnosti sa svätý Alfonz stal učiteľom piemontských teologických škôl s najlepšimi výsledkami.

Don Cafasso, duchovný vodca

Pravou rukou teológa Guala bol don Cafasso. Podarilo sa mu roztopiť posledný ľad medzi probabioristami a probabioristami neochvejným pokojom, delikátnou láskou a veľkou múdrosťou a jemnosťou.

Ďalším vzácnym človekom v konvikte bol teológ Felice Golzio. Jeho skromný život nenarobil mnoho rozruchu, ale don Gualovi a don Cafassovi poskytoval neoceniteľné služby svojou neúnavnou prácou, hlbokou pokorou a jasným duchom.

---

¹⁶ Cirkevný konvikt bol v budove bývalého kláštora pri kostole svätého Františka Assiského. Don Luigi Guala tu pripravoval 45 mladých kňazov, aby boli kňazmi pre súčasné pomery a spoločnosť, v ktorej mali žiť. Pomáhal mu v tom don Cafasso. Príprava trvala dva roky. U don Bosca to boli výnimočné tri roky.

¹⁷ Jansenizmus bol blud, ktorý okrem iného ukladal kresťanom prísny a drsný život, vyžadoval dlhú a prísnu prípravu na prijímanie Eucharistie a prejavoval určité nepriateľstvo k pápežovi.

¹⁸ Zdalo by sa, že to bola slovná hračka, ale v každodennom živote kresťanov mala dôležité následky. Probabiorizmus vyžadoval život prísnejší a drsnejší, ktorý by sa mohol podobáť životu, aký požadovali jansenisti. Probabilizmus mal miernejšie požiadavky, a preto mu probabioristi vytykali permisivismus a laxizmus.

Títo traja veľkí turínski kňazi horlivo pracovali vo väzniciach, nemocniciach a na kazateľniciach i v domoch chorých. Plody ich lásky blahodarne pocítili mestá i dediny, prekračovali prah bohatých palácov i chudobných domov.

Tieto tri vzory mi predložila božia Prozreteľnosť. Záviselo len odo mňa, ako ich budem napodobňovať vo svojom živote.

Chlapci za mrežami

Don Cafasso ma duchovne viedol už šesť rokov. Ak som v živote urobil dačo dobrého, vďačím jemu. Sprewádzal ma svojou radou v rozhodovaní, plánovaní a v usmerňovaní mojej kňazskej práce.

Začal som s ním chodiť navštevovať väzňov. Vo väzniciach som spoznal, čo je to ľudská zloba a bieda. Vidieť toľko 12 až 18-ročných chlapcov, zdravých, silných, inteligentných, vidieť ich zaháľat zavšivavených a trápených plošticami, bez chleba a bez dobrého slova, bolo čosi strašné.

Títo nešťastní mladíci boli škvrnou našej vlasti a hanbou rodín. Boli ponížení až po stratu svojej dôstojnosti. Čo ma najviac znepokojovalo, bolo, že mnohí, keď sa dostali na slobodu, boli rozhodnutí žiť ináč, lepšie, ale zakrátko sa zasa dostali za mreže.

Hľadal som príčinu a prišiel som na to, že mnohí sa dostali znova do väzenia len preto, že boli ponechaní sami na seba. Myslel som si: «Títo chlapci by mali vonku nájsť dajakého priateľa, ktorý by sa o nich staral, pomáhal im, učil ich a chodil s nimi v nedeľu do kostola. Tak by sa azda neskazili a do väzenia by sa ich tak dostalo omnoho menej.» Zveril som sa s touto myšlienkou don Cafassovi a s jeho pomocou som hľadal spôsob, ako ju uskutočniť. Dôveroval som Pánu Bohu, lebo som vedel, že bez jeho pomoci všetko naše úsilie vyjde nazmar.

12. «Mám 16 rokov a neviem nič»

Chlapec, ktorý vzal nohy na plecía

Hneď na začiatku, ako som vstúpil do konviktu, spriatelil som sa so skupinou chlapcov. Keď som sa objavil v aleji alebo na námestí, hneď boli okolo mňa. Chodili za mnou aj do sakristie kostola pri konvikte. Nemal som však k dispozícii nijakú miestnosť, kde by sme sa mohli schádzať a tak môj plán pomáhať im sa musel stále prispôbovať okolnostiam.

Uskutočnenie tohto plánu vyprovokovala divná príhoda. Zrodila sa z nej myšlienka pracovať pre mladých, túlajúcich sa po uliciach mesta, najmä tých, čo vychádzali z väzníc.

Na sviatok Nepoškvrneného Počatia Panny Márie (8. decembra 1841) som sa v určenú hodinu obliekal k svätej omši. Kdesi v kúte stál akýsi mladík. Kostolník Giuseppe Camotti ho volal miništrovať.

- Ja neviem miništrovať - odpovedať celý zahanbený.
- Tak ideš, alebo nie - naliehal kostolník.
- Veď som vám povedal, že to neviem. Ešte nikdy som neminištroval.
- Ty babrák! - rozzúrili sa kostolníci. Ak nevieš miništrovať, čo sem lezieš? A v hneve schmatol zažihák a tlkol ním chlapca hlava-nehlava, kým úbožiak nevezal nohy na plecía. Vtedy som na kostolníka zakričal:
  - Čo to robíte? Prečo bijete toho chlapca? Čo zlého urobil?
  - Lezie do sakristie a nevie miništrovať!
  - A preto ho musíte biť?
  - Čo vás do toho?
  - Čo ma do toho? Je to môj priateľ. Hneď ho zavolajte. Musím s ním hovoriť.

«Matka mi umrela»

Kostolník sa za ním rozbehol a volal: «Hej, chlapče!» Dohonil ho, upokojil a priviedol ku mne. Stál tu zahanbený a prestrašený na mňa pozeral. Láskavo som sa ho spýtal:

- Už si bol na omši?
- Nie.
- Tak pod'. Potom sa pekne porozprávame.

Chlapec prisľúbil. Chcel som, aby tento úbožiačik zabudol na výprask i na zlý dojem, akým naň zapôsobili kňazi tohto kostola. Odsľúžil som svätú omšu, urobil som si poďakovanie a zaviedol som ho do jednej kaplnky. Vľúdnne som ho uistil, že ho už nik nebude biť a začal som tento rozhovor:

- Priateľa, ako sa voláš?
- Bartolomeo Garelli.

- Odkiaľ si?
- Z Asti.
- Otca máš?
- Nie, umrel mi.
- A matka?
- Aj matka mi umrela.
- A koľko máš rokov?
- Šestnásť.
- Vieš čítať a písať?
- Nie, neviem nič.
- Bol si už na prvom prijímaní?
- Nebol.
- A na spovedi si už bol?
- Áno, ale to som bol ešte malý.
- A na katechizmus chodíš?
- Neodvážim sa.
- Prečo?
- Lebo menší chlapci vedia na otázky odpovedať a ja omnoho väčší neviem nič. Hanbím sa.
- A keby som ťa učil katechizmus ja, len teba, prišiel by si?
- Veľmi rád.
- Aj sem na toto miesto?
- Áno, ale len keď ma nik nebude biť.
- Neboj sa nič, nik ti neublíži. Teraz sme už priatelia, každý ti dá pokoj. Kedy chceš, aby sme začali?
- Kedy chcete vy.
- Aj dnes večer?
- Áno.
- Aj hneď?
- Áno, s radosťou.

Všetko sa zrodilo z hodiny katechizmu

Vstal som a prežehnal som sa, aby sme začali. Všimol som si, že Bartolomeo sa neprežehnal. Nevedel, ako sa to robí. Na tejto prvej hodine katechizmu som ho naučil prežehnávať sa a rozprával som mu o Bohu Stvoriteľovi a prečo nás Boh stvoril.

Nemal ktovie akú pamäť. Bol však pozorný a usilovný, a tak sa v krátkom čase naučil všetko, čo bolo potrebné, aby sa mohol dobre vyspovedať, a potom neskôršie ísť aj na sväté prijímanie.

K Bartolomeovi sa pridali aj ďalší chlapci. Tej zimy sa mi podarilo dať spolu aj dakoľko dospelých. Katechizmus som prispôbil ich potrebám. Myslel som najmä na tých, čo vychádzali z väzenia. Zistil som, že mladíci, ktorí prichádzajú na slobodu, zabúdajú na minulosť a začínajú žiť správne, ak nájdu priateľa, ktorý sa o nich stará, ktorý sa im venuje v nedeľu a sviatky, nájde im prácu u dajakého poctivého zamestnávateľa a dakedy príde za nimi aj v týždni. Takí chlapci sa potom stávajú poctivými občanmi a dobrými kresťanmi.

Toto je začiatok nášho Oratória. S božím požehnaním rástlo, že to prevyšovalo všetky moje predstavy.

13. Začiatky Oratória

Po katechizme pekný príbeh

Cez túto prvú zimu som sa usiloval malé Oratórium upevniť. Mojm cieľom bolo zhromažďovať chlapcov, ktorým najväčšmi hrozilo nebezpečenstvo, že sa skazia. A to boli chlapci, ktorí vychádzali z väzení.

Predsa však, aby Oratórium malo v základe poriadok a dobrotu, pozýval som aj chlapcov vzdelaných a dobre vychovaných. Pomáhali pri čítaní, spievaní nábožných piesní a udržovali poriadok. Hneď na začiatku som sa presvedčil, že bez spevu a zábavného čítania naše sviatočné stretania by boli telom bez duše.

2. februára 1842 na sviatok Očistenia Panny Márie (vtedy to bol ešte prikázaný sviatok) s asi dvadsiatimi chlapcami sme prvýkrát v kostole spievali pieseň *Lodate Maria, o lingue fedeli*.

Na sviatok Zvestovania 25. marca už nás bolo tridsať. Tento deň sme oslávili. Ráno sa chlapci vyspovedali a pristúpili k prijímaniu. Večer sme si zaspievali svätú pesničku a po katechizme som im povedal dajaký pekný príbeh. Kaplnka, v ktorej sme sa doteraz schádzali, sa pomaly stávala malou a tak sme sa presťahovali do kaplnky vedľa sakristie.

Giuseppe Buzzetti, verný chlapec

Život tohto začínajúceho Oratória v náčrte bol asi takýto: vo sviatočné dni každý mal možnosť ráno pristúpiť k sviatosti pokánia a k prijímaniu. Všetci sa zaviazali plniť si túto kresťanskú povinnosť mesačne. Večer v ustálenú hodinu býval katechizmus, pred ním dajaká duchovná pieseň a po ňom pekný príbeh. Potom som každému, alebo aspoň vyžrebovaným, dačo podaroval.

Z chlapcov, ktorí chodievali do tohto začínajúceho sa Oratória, spomínam Giuseppe Buzzettiho, ktorý verne chodieval na každé stretnutie. Don Bosca a Oratórium si tak obľúbil, že sa zriekol ročnej návštevy svojej rodiny v Caronno Ghiringhello (dnes Caronno Varesino), len aby ani raz nechýbal. A doma ho túžobne čakali bratia a priatelia. Spomínam si na jeho bratov Carla, Angela a Giosue. Spomínam si na Giovanniho Gariboldiho a jeho brata. Boli to vtedy ešte len obyčajní sluhovia, učni a dnes sú už vedúcimi majstrami.

Väčšina chlapcov boli kamenári, murári, štukatéri, dláždiči. Pochádzali zďaleka. Nepoznali turínske fary a v práci nepoznali nikoho, na koho by sa mohli spoľahnúť. Čakalo ich najmä vo sviatočné dni tisíc nebezpečenstiev.

Don Guala a don Cafasso, boli šťastní, že to robím. Radi mi dávali obrázky, letáčky, knižočky, medaily, krížiky, aby som mal čo rozdávať. V núdzi mi dávali aj peniaze, na nákup šiat. Daktorým, čo si hľadali prácu, poskytovali chlieb po celé týždne.

Slávnosť malých murárov

Keď sa počet chlapcov rozrástol, don Guala a don Cafasso mi dovolili previesť svoje malé vojsko na dvor konviktu, aby sa mali kde hrať. Dvor bol malý, ináč by sa ich počet rozrástol na niekoľko sto. Na tých pár štvorcových metroch sa tlačilo na osemdesiat chlapcov.

V čase, keď sa chlapci spovedali, asistovali ich don Guala a don Cafasso a zabávali ich vypráváním rozličných príbehov a príkladov.

Don Guala si želal, aby sme svätú Annu, patrónku murárov, pekne oslávili. Ráno po omši pozval všetkých do konviktu na raňajky. Veľká prednášková sieň poskytla pohostinstvo sto mladíkom. Čakala ich káva, mlieko, čokoláda, zemle, briošky, rožky, zákusky. Chlapcom tiekli slinky a všetko to s radosťou uvítali. Nálada vystúpila na najvyšší vrchol a dlho sa o tom všade rozprávalo. Koľko chlapcov by bolo prišlo, keby sieň bola ešte väčšia.

«Udržoval som styky s chlapcami vo väzení»

Sviatky som trávil medzi svojimi chlapcami.

V týždni som ich navštevoval na pracoviskách, v dielňach a továrňach. Z týchto stretnutí mali chlapci veľkú radosť, lebo videli, ako sa o nich priateľsky starám. Aj zamestnávateľom to bolo po vôli a radi prijímali do svojich služieb mladíkov, o ktorých sa dakto cez týždeň i vo sviatočné dni staral.

Každú sobotu som chodieval do väzníc s batohom ovocia, bochníkov a tabaku. Mojm cieľom bolo udržovať kontakt s chlapcami, ktorí sa tam nešťastne dostali, pomáhať im, získať si ich priateľstvo a pozývať ich do Oratória, len čo sa dostanú z tohto smutného miesta.

14. Božia vôľa ukazuje na Valdocco

Štyridsať chlapcov okolo jednej spovednice

V prvých časoch Oratória som začínal kázať v turínskych kostoloch, v nemocnici Carita, v chudobnici Virtu (asi pre sto chudobných chlapcov), vo väzniciach, v internáte svätého Františka da Paola. A kázaval som aj tríduá, novény a duchovné cvičenia.

Po dvoch rokoch pobytu v konvikte som robil spovednícku skúšku. Odvtedy som mohol prijímať chlapcov, ktorí sa chceli zmieriť s Bohom a rozdávať im jeho odpustenie. Vo väzniciach, v Oratóriu a všade, kde bola príležitosť, mohol som účinnejšie pomáhať mladíkom rásť v добрôte a v živote božích detí.

Mal som z toho veľkú radosť, keď som v týždni a najmä vo sviatočné dni videl, ako moju spovednicu oblieha 40-50 chlapcov, ako trepezlivo čakajú, kým príde na nich rad zmieriť sa s Bohom.

To, čo som vyrozprával na posledných stránkach, to bol normálny život Oratória po tri roky od decembra 1841 do októbra 1844.

A medzitým sa na obzore vynárali nové udalosti, zmeny, ale aj utrpenie. Prozreteľnosť nás viedla.

«Vidím množstvo chlapcov, ktorí čakajú, že im pomôžem»

Po troch rokoch prípravy prišla hodina rozhodnúť sa pre dajakú kňazskú prácu v živote turínskej cirkvi.

Don Giuseppe Comollo, starý a oslabnutý Luigiho strýko, farár v Cinzane, požiadal arcibiskupa, aby ma poslal do jeho farnosti za ekonomického správcu. Pre vek a chatrný zdravotný stav na tú prácu už nestačil. Arcibiskup súhlasil. Don Guala mi nadiktoval list, v ktorom som sa arcibiskupovi Fransonimu poďakoval, ale ponuku som neprijal. Don Guala s don Cafassom mi pripravovali iné pole apoštolátu.

Raz ma don Cafasso zavolať do svojej pracovne a povedal mi:

- Končíte svoje štúdiá. Treba sa dať do práce. Na Pánovom poli je mnoho pracovných príležitostí. Čo vás najväčšmi priťahuje?

- To, čo mi poradíte.

- Momentálne sú tu tri možnosti: miesto zástupcu farára v Buttigliera d'Asti, miesto profesora morálky v konvikte a miesto riaditeľa malej nemocnice, ktorá sa stavia vedľa Útulku¹⁹. Čo si vyberiete?

- Čo pre mňa uznáte za najvhodnejšie.

- K čomu z toho máte najväčší sklon?

- Mojm sklonom je zaoberať sa s mládežou, však to viete. Rozhodnite, ako chcete. Vo vašej rade budem vidieť božiu vôľu.

- Na čo teraz myslíte? Čo vidíte vo svojej fantázii?

- Zdá sa mi, že som medzi množstvom chlapcov, ktorí čakajú, že im pomôžem.

- Tak idte na pár týždňov na prázdniny. Keď sa vrátite, poviem vám, kam ste určený.

Po prázdninách uplynulo dakoľko týždňov a don Cafasso nič. A mlčal som aj ja.

- Prečo sa nepýtate, kam ste boli určený? - povedal mi raz.

- Lebo chcem plniť božiu vôľu, kedy a kde mi naznačíte. Sám nechcem do toho nijako zasahovať.

- Tak sa zbaľte a choďte k don Borelovi do Útulku. Budete riaditeľom malej nemocnice svätej Filomény a budete pracovať aj v Útulku. Medzitým vám Boh ukáže, čo máte robiť pre mládež.

«Kde sa budem schádzať so svojimi chlapcami?»

Na prvý pohľad toto rozhodnutie bolo v rozpore s mojimi náklonnosťami. Mal som prevziať vedenie nemocnice a okrem toho kázať a spovedať v ústave, kde bolo štyristo dievčat. Kde som mal vziať potrebný čas pre Oratórium? A predsa to bola božia vôľa. A budúcnosť to mala ukázať.

Od prvej chvíle, čo som spoznal don Borela, videl som v ňom svätého kňaza a vzor, ktorý treba obdivovať a nasledovať. Každé stretnutie s ním bolo pre mňa účinným poučením kňazského života. Vedel dobre poradiť a v práci pre Boha aj oduševniť.

V tých troch rokoch, čo som bol v konvikte, viackrát ma pozval kázať a spovedať do Útulku, kde sám ako kňaz vynikajúco pôsobil. Pole svojej budúcej práce som teda nielen poznal, ale bolo mi aj blízke.

Často som sa obracal naňho o radu ako zlepšiť prácu vo väzniciach (kde aj on apoštoloval), a ako stanoviť podstatné normy pre účinnú prácu medzi chlapcami. Problém opustených chlapcov stále viac a viac burcoval pozornosť turínskych kňazov.

Ako som sa mal správať teraz v tejto novej situácii, do ktorej som sa dostal? Kde som sa mal schádzať so svojimi chlapcami?

- Izba, ktorá vám bola pridelená - povedal mi don Borel - môže dajaký čas slúžiť aj ako miesto, kde sa môžete stretávať s chlapcami od svätého Františka Assiského. Keď budeme mať k dispozícii budovu, ktorá sa pripravuje pre kňazov vedľa nemocnice, pousilujeme sa nájsť lepšie riešenie.

---

¹⁹ Markíza Giulia Francesca Barolová založila na Valdoccu blízko Cottolengovho Malého domu dakoľko dobročinných diel. Prvé bol Útulok pre ženy z ulice, ktoré si chceli dať život do poriadku. Druhé dielo bol dom Magdalienok pre ohrozené dievčatá do štrnásť rokov. Roku 1844 začala so stavbou malej nemocnice svätej Filomény pre choré a zmrzačené deti.

15. Sen, ktorý sa vracia

«Šiel som spať s nepokojom v srdci»

12. októbra 1844 bola sobota. Na druhý deň som mal chlapcom oznámiť, že naše Oratórium sa presťahuje na perifériu Valdocco. Nevedel som, kde sa budeme schádzať, ako ich tam prijímú, kto pôjde za mnou a kto nie. Táto neistota ma znepokojovala. Večer som šiel spať s nepokojom v srdci.

V noci sa mi znova snívalo. Zdalo sa mi, že je to pokračovanie sna, ktorý som mal v Becchi, keď som mal deväť rokov.

Snívalo sa mi, že som uprostred vojska vlkov, kôz, kozliatok, jahneniec, oviec, baranov, psov a vtákov. Všetko to lomozilo, ba robilo taký hurhaj, že to naháňalo strach aj tým najodvážnejším. Chcel som utiecť, ale akási pani, oblečená ako pastierka, ma vyzvala, aby som sa pridal k tomu zvláštnemu stádu, ktoré sama viedla. Chodili sme z miesta na miesto a trikrát sme sa zastavili. Na každej zastávke mnohé z týchto zvierat sa premenili na baránky, takže počet týchto krotkých zvierat stále vzrastal. Po dlhom putovaní som sa našiel na lúke. Zvieratá tu poskakovali a svorne ohryzkávali trávu a nijako sa nepokúšali ublížiť si.

«Baránky sa menili na malých pastierov»

Bol som veľmi unavený a chcel som si sadnúť na okraj cesty, ale pani ma pobádala pokračovať v ceste.

Prešli sme posledný, krátky úsek a ocitli sme sa na veľkom dvore dookola s portikátom a vzadu s kostolom. Počet baránkov sa veľmi rozrástol. Pribudlo aj dakoľko pastierov, ktorí na ne dozerali, ale zastavili sa tu len nakrátko a čoskoro odišli. A tu sa stalo čosi divného. Mnohé baránky sa menili na malých pastierov, ktorí ako rástli, preberali starosť o stádo. Malých pastierov bolo stále viac. Potom sa rozdelili na rozličné skupiny a odchádzali na iné miesta hľadať iné podivné zvieratá a odvádzať ich na bezpečné miesta.

Chcel som odísť, ale pani ma vyzvala, aby som sa pozrel smerom na juh. Bolo tu pole s kukuricou, zemiakmi, kapustou, červenou repou, šalátom a inou zeleninou. «Pozri sa lepšie», povedala mi. Pozrel som sa znova a videl som vysoký, nádherný kostol s organom pripraveným hrať. Zbor sa chystal spievať a ktosi ma vyzval, aby som začal omšu. V kostole visela biela stuha s veľkým nápisom: Toto je môj dom, stadiaľto vzíde moja sláva.

«Pochopil som všetko, keď sa to uskutočnilo»

V sne som sa panej spýtal, kde som a čo znamená všetko to putovanie, tie zastávky a ten dom, ten prvý i druhý kostol. Povedala mi:

- Všetko pochopíš, keď uvidíš svojimi telesnými očami to, čo teraz vidíš očami svojej mysle.

Myslel som, že bdiem a povedal som:

- Už teraz vidím svojimi telesnými očami a vidím jasne. Viem, kam idem a čo robím.

V tej chvíli sa na veži svätého Františka rozozvučal zvon na Anjel Pána a ja som sa prebudil.

Sen trval skoro celú noc. Videl som toľko podrobností, ktoré tu neviem opísať. Vtedy som veľmi neveril tomu, čo som videl a ešte menej som chápal, čo to znamená. Chápal som to všetko len pomaly, postupne, ako sa udalosti uskutočňovali. A tak tento sen spolu so snom iným mi neskoršie slúžili ako program mojich rozhodnutí.

16. V dome markízy

Odchod na Valdocco

13. októbra, sviatok Materstva Panny Márie. Oznamujem chlapcom, že Oratórium sa sťahuje do Útulku markízy Barolovej. Badám malé znepokojenie. A tak im hovorím, že nás tam čaká veľká miestnosť, celá pre nás, kde budeme môcť spievať, behať a skákať. Boli nadšení. Každý netrpezlivo čakal na nedeľu, že uvidí túto novotu.

Tretia októbrová nedeľa, sviatok čistoty Panny Márie. Hneď popoludní huf chlapcov odchádza na Valdocco hľadať nové Oratórium. Malí i veľkí, učni, mechanici i murárski robotníci sa vypytujú na všetky strany:

- Kde je Oratórium? Kde je don Bosco?

Nikto nič nevie. O don Boscovi a Oratóriu tu nik nepočul ani slovo. Chlapci v domnení, že si ich dakto doberá, dvíhajú hlas. Našťastie som začul ten lomoz a spolu s don Borelom vychádzam z domu. Bežia nám v ústrety a vypytujú sa, kde je Oratórium.

Musel som im povedať, že skutočné Oratórium nie je ešte hotové a že zatiaľ môžu chodiť do mojej izby. Bola dosť priestranná a tak nám mohla dobre poslúžiť. V tú nedeľu to všetko vyšlo dosť dobre.

«Takto to už ďalej ísť nemôže»

V nasledujúcu nedeľu sa k chlapcom mesta pridalo mnoho mladíkov z blízkych domov. Nevedel som, kam ich dať. Izba, chodba, schodište, všetko bolo plné chlapcov.

1. novembra na sviatok Všetkých svätých na spovedanie sme boli dvaja, don Borel a ja, ale chlapcov, čo sa chceli spovedať bolo dvesto. Ako to zvládnuť? Ako ich udržať? Jeden chcel urobiť oheň, druhý zhasnúť. Jeden ukladal drevo, druhý rozliaval vodu. Vedro, lopatka, kliešte na uhlie, krčah, umývadlo, stoličky, topánky, všetko bolo jedno cez druhé, lebo všetci chceli upratať. Drahý don Borel v určitú chvíľu povedal:

- Takto to už ďalej ísť nemôže. Treba hľadať vhodnejšiu miestnosť.

Jednako sme však šesť sviatočných dní prežili v mojej izbe nad vchodom do Útulku.

Rozhovor s arcibiskupom

Medzitým sme šli vyložiť situáciu arcibiskupovi Fransonimu. Pochopil dôležitosť našej iniciatívy a povedal nám:

- Schvaľujem všetko, čo robíte pre dobro duší a dávam vám všetky potrebné moci. Porozprávajte sa s markízou Barolovou. Možno vám bude môcť poskytnúť vhodnejšiu miestnosť pre Oratórium. Ale povedzte mi, nemohli by sa títo chlapci uchýliť do svojich farností?

- Skoro všetci sú cezpoľní. Mnohí nemajú trvalé bydlisko a prichádzajú do Turína len na určitý čas v roku. Nevedia, ani do ktorej farnosti patria. Hovorí málo zrozumiteľnými nárečiami, a preto chápajú málo a ťažko ich je pochopiť. A potom daktorí sú už veľkí a hanbia sa chodiť na katechizmus s menšími.

Arcibiskup sa zamyslel, a potom povedal:

- Naozaj potrebujú dať nejaké vhodnejšie miesto iba pre seba. Hľadajte ho. Žehnám vás i vaše plány. Ak budete potrebovať pomoc, len prídte. Urobím všetko, čo budem môcť.

Povzbudení týmito slovami sme sa pobrali k markíze Barolovej a vyložili sme jej situáciu. Keďže nemocnica sa mala otvoriť až v auguste budúceho roku, dovolila, aby sme si prispôbili dve veľké miestnosti v budove na kaplnku. (Podľa plánov to mali byť byty pre kňazov Útulku.)

«Oratórium svätého Františka Saleského» Prečo?

Toto miesto nám pripravila Prozreteľnosť pre prvý kostol Oratória. Cesta k nemu viedla bránou nemocnice. Bolo treba prejsť krátkou alejou, ktorá oddeľovala budovu od Cottolenga, a vystúpiť schodišťom až na tretie poschodie.

Nazvali sme ho Oratórium «svätého Františka Saleského» z dvoch dôvodov:

1. Markíza Barolová chcela založiť kongregáciu kňazov pod ochranou tohto svätca a dala namaľovať jeho obraz nad vchod miestnosti, ktorú sme premenili na Oratórium.

2. Naša služba si vyžadovala veľkú trpezlivosť a vľúdnosť. Preto sme sa zverili ochrane svätého Františka Saleského, aby nám vyprosil od Boha svoju mimoriadnu miernosť a aby sme v apoštoláte boli takí úspešní ako on.

A bol tu ešte aj iný dôvod. Bludy proti náboženstvu, najmä protestantizmus, začali nebezpečne prenikať do našich krajov, najmä do Turína. Dali sme sa pod ochranu svätého Františka Saleského, aby nám pomáhal nasledovať ho v obrane viery.

8. decembra 1844, sviatok Nepoškvrneného Počatia Panny Márie. Je veľmi zima a výdatne sneží. S povolením arcibiskupa požehnávame vytúženú kaplnku. Slúžim svätú omšu a mnoho chlapcov pristupuje k spovedi a prijímaniu. Cez omšu od radosti plačiem, lebo Oratórium sa mi zdá už hotovou vecou. Konečne môžem zhromažďovať najopustenejších mladíkov, ktorým hrozí nebezpečenstvo dať sa na zlú cestu. Môžem im dať príležitosť stať sa priateľmi Pána.

17. Vyhnané Oratórium

Sedem rajskejch mesiacov

V kaplnke blízko nemocničky svätej Filomény Oratórium fungovalo veľmi dobre. Vo sviatočné dni prichádzalo sem more chlapcov na spoveď a na prijímanie. Po omši som nakrátko vysvetlil evanjelium.

Popoludní býval katechizmus, spievali sa nábožné piesne, a potom nasledovala kázeň o kresťanskej náuke, mariánske litánie a požehnanie so Sviatosťou Oltárnou.

Tieto úkony vystriedali hry a preteky. Chlapci mali z nich veľkú radosť. Prebiehali v aleji medzi kláštrom Magdalienok a verejnou cestou.

Tak sme tu strávili sedem mesiacov. Zdalo sa nám, že sme ako v raji. No aj odtiaľto sme museli odísť a hľadať si iné miesto.

Markíza Barolová schvaľovala každé dobročinné dielo. No 10. augusta 1845 sa mala otvoriť jej nemocnička pre dievčatká a naše Oratórium muselo uvoľniť vypožičané priestory. V skutočnosti tie dve miestnosti (ktoré nám slúžili ako kaplnka, škola a miesto pre zábavy) nemali nijaké vnútorné spojenie s nemocničkou. Dokonca i priečne lišty drevených žalúzií smerovali hore. Jednako sme museli poslúchnuť.

Emigrácia do Svätého Martina

Obrátili sme sa na Municipio, na turínsky mestský úrad s naliehavou žiadosťou, doloženou arcibiskupovým odporúčaním. Povolili nám preniesť Oratórium do kostola svätého Martina pri Mestských mlynoch.

A tak v jednu júlovú nedeľu 1845 vyšli sme zaujať svoj nový generálny štáb. Každý niesol, čo mohol. Všetko sa smialo, búchalo, lomozilo. Štvrtou defilovali deti, chlapci, lavičky, kľáčadlá, svietniky, stoličky, kríže, obrazy a obrázky. Skutočná emigrácia veselosti. Ale na dne srdca nám ležal žal.

Don Borel a kázeň o kapustných hlávkach

Po príchode don Borel povedal jedinečnú kázeň. Svojou ľudovou živosťou, ktorá mu získavala takú sympatiu, tento dobrý kňaz pozdvihol morálku všetkých.

- Keď chceme, drahí chlapci, aby kapusta mala pekné veľké hlávky, treba ju presádzať. To isté treba povedať aj o našom Oratóriu. Bolo presadené z jedného miesta na druhé, ale každým presadením narástlo. Chodí doň stále viac chlapcov a sú stále spokojnejší. Svätý František Assiský videl, ako sa rodí z trochu katechizmu a spevu. Tam sa nedalo robiť viac. V prvej izbe Útulku sme si urobili prvú zastávku ako ľudia, čo cestujú vlakom. V tých týždňoch všetci mali naporiadzi duchovnú pomoc: spoveď, katechizmus, vysvetľovanie evanjelia. A na okolitých lúkach sme sa veselo hrávali.

V miestnostiach pri nemocničke sa začal pravý život Oratória. Zdalo sa nám, že sme konečne našli svoje miesto. Mali sme pokoj. No božia Prozreteľnosť dopustila naše vyhostenie a poslala nás sem do svätého Martina.

Budeme tu dlho? Nevieme. Dúfajme, že áno. Akokoľvek, veríme, že naše Oratórium bude mať z toho taký úžitok ako presádzaná kapusta. Počet chlapcov, ktorí sa chcú stať dobrými, bude vzrastať a bude vzrastať aj naša chuť spievať a hrať, budú vzrastať naše denné i večerné školy pre všetkých, čo po nich túžia.

Nemyslíme na to, koľko času tu strávime, mnoho či málo. Myslíme na to, že sme v božích rukách. Pán sa postará o naše dobro. Je isté, že nás požehnáva a nám pomáha. Vždy bude mať pre nás dajaké vyhovujúce miesto, aby sme ho mohli oslavovať a robiť dobre svojim dušiam.

Božia milosť je ako reťaz. Prvé ohnivko je spojené s ďalším. Ak prijmeme prvú milosť, ktorú nám Boh dáva, budme istí, že nám dá aj milosti ďalšie, ešte väčšie. Ak dnes v Oratóriu zlepšime svoje správanie, Boh nám bude pomáhať a Pán Ježiš nás odmení, ako sme si zaslúžili svojimi dobrými skutkami.

Tieto slová si vypočulo množstvo mladíkov. Na konci sme dojatí zaspievali Pánovi hymnus chvály.

Čudné a znepokojujúce hlasy

Náboženský život v novom Oratóriu sa rozvíjal ako v Útulku. No vyskytli sa aj ťažkosti. Nedovolili nám ani omšu ani eucharistické požehnanie. Chlapci tak nemohli chodiť na prijímanie, ktoré je základným prvkom nášho Oratória. A nemali pokoj ani pri hrách. Museli sa hrať na ceste alebo na malom námestí pred kostolom, kade prechádzali vozy a kone. Keďže sme nemali nič lepšieho, ďakovali sme Bohu aj za to málo, čo nám dožičil. Očakávali sme však miesto lepšie. A zatiaľ doľahli na nás ťažké protivenstvá.

Mlynárov a ich rodiny vyrušovali hry, spevy a pokrikovanie našich chlapcov. Začali sa na nás ponosovať na mestskom úrade. Vtedy sa začali o nás trúsiť znepokojujúce reči. Schôdzky v Oratóriu sú vraj nebezpečné. Keďže mladíci poslúchali na každý môj pokyn, bolo možno zneužiť túto masu na vzbury a revolúcie. A hovorilo sa aj to (pravda, bez dôkazov), že chlapci všetko ničia, v kostole i mimo kostola, že zdemolovali dokonca i dlažbu. A ak hneď odtiaľto nezmiznú, tak sa Turín určite zrúti.

List s ťažkou obžalobou

Dospelo to tak ďaleko, že tajomník mlynárov napísal turínskemu starostovi list, v ktorom vypočítal a nafúkol všetky obžaloby proti nám²⁰. Dokonca tvrdil, že naše Oratórium je centrom nemravnosti. List sa končil vyhlásením, že rodiny pracujúce v mlynoch, si nebudú môcť plniť svoje povinnosti a pokojne žiť, kým odtiaľ nezmizneme.

Starosta veľmi dobre vedel, že tieto obžaloby nijako neobstoja, ale aj tak odpovedal prípisom, ktorým nariadil, aby sme odtiaľ hneď odišli. Bolo nám to veľmi ľúto, ale museli sme pole opustiť.

Dobre je však pripomenúť, že tajomníkovi (a don Bosco tu napísal aj jeho meno, ale hneď dodal, že sa nemá nikdy zverejniť) po napísaní toho ohováračného listu sa tak rozochvela pravá ruka, že už nikdy nijaký list nenapísal a po troch rokoch umrel. Jeho syn, opustený všetkými, prišiel na Valdocco do Oratória s prosbou o pomoc a dostalo sa mu chleba aj prijatia. Tak to chcel Boh.

18. Neúspech u Svätého Petra v okovách

Gazdiná s čepcom nakrivo

Starosta (ako som už povedal) i mestské vrchnosti veľmi dobre vedeli, že žaloby proti nám nemali nijaký podklad. A tak sme si podali novú žiadosť, aby sme sa mohli schádzať na dvore a v kostole symbolického hrobu Ukrižovaného, ktorý ľudia nazývali kostol svätého Petra v okovách²¹. Aj túto žiadosť podporil arcibiskup a tak mestský úrad súhlasil.

Po dvoch mesiacoch u svätého Martina sme sa museli teda znova sťahovať²². Nové miesto malo pre Oratórium viac výhod. Dlhý portikát, priestranný dvor a kostol, vhodný na bohoslužby vyvolávali nadšenie chlapcov. Prekypovali radosťou.

No čakal ich tu mocný nepriateľ, s akým sme sa doteraz nestretli. Nebol to nikto z mŕtvych, ktorí tu odpočívali v blízkych hrobách. Bol to nepriateľ živý - kaplánova gazdiná. Len čo jej uderil o uši spev a pokrikovanie a (áno, povedzme aj to) hurhaj oratoriánov, vyrútila sa z domu. Bola celá rozčertená. S čepcom nakrivo a s podopretými bokmi začala nadávať hrajúcim sa chlapcom. Spolu s ňou vrieskalo aj akési dievčatko, pes, mačka a celý kŕdeľ sliepok, akoby mala vypuknúť európska vojna.

Usiloval som sa k nej priblížiť a ju upokojiť. Povedal som jej, že tí chlapci nie sú zlí, že sa len živo hrajú, ale že nerobia nič zlého. Vtom sa obrátila proti mne a zahrnula ma urážkami.

Posledný list don Tesia

Uznan som, že najlepšie bude prerušiť hru. Dačo som vysvetlil z katechizmu, vošli sme do kostola, pomodlili sme sa ruženec a odišli. Dúfal som, že do nedele sa to všetko utíši a že sa sem vrátíme. Moja nádej však biedne stroskotala.

Keď sa večer kaplán vrátil domov, gazdiná rozvírila okolo neho mračno prachu. Donekonečna opakovala, že don Bosco a jeho chlapci sú revolucionári, že znesväcujú posvätné miesta a že sú zberba. Dobrý kaplán napokon podľahol a napísal mestskému úradu list, ako ho nadiktovala gazdiná.

V tomto liste bolo toľko jedu, že mestský úrad vydal hneď zatykač na každého, kto by sa bol sem vrátil.

Je to trápne hovoriť, ale toto bol posledný list kaplána Tesiu. Písal ho v pondelok a o dakoľko hodín umrel na porážku. Dva dni po ňom umrela aj jeho gazdiná. Správa o tom sa rýchle rozšírila a vyvolala veľké

---

²⁰ Don Boscova poznámka: «Starosta si dal všetko preveriť a zistil, že múry, dlažba, predmety v kostole neboli nijako poškodené. Jediné poškodenie bola čiaročka, ktorú dajaký chlapec vyryl na steny koncom klinčeka.»

²¹ Bol to kostol zasvätený Ukrižovanému s príľahlým cintorínom, kde sa už desať rokov nepochovávalo. Cintorín jestvuje dodnes a nazýva sa svätý Peter v okovách podľa kaplnky postavenej roku 1746. Mal atrium, veľký dvor a dookola portikát.

²² Don Bosco rozpráva tento príbeh veľmi život a vtipne. Zdôrazňuje daktoré podrobnosti, aby vyvolal komický účinok. V časovom umiestení však narobil trochu zmätku. Nevydarené presadenie Oratória do Svätého Petra v okovách nebolo po presťahovaní k Mestským mlynom, ale pred ním, pravdepodobne v nedeľu 25. mája. Neúspech po smrti don Tesia ho prinútil vrátiť sa do Útulku, aby sa potom 12. júla nastáhoval do Mestských mlynov do kostola svätého Martina.

vzrušenie najmä u mladíkov. No do svätého Petra v okovách sme už nesmeli. Kde sme sa mali schádzať? Chlapci, ktorým som nemohol nič povedať, to nevedeli. A nevedel som to ani ja.

19. Tri miestnosti a jedna výpoveď na jar

Oratórium na turínskych cestách

Na druhú nedeľu prišlo do svätého Petra v okovách mnoho chlapcov. Nevedeli o zákaze mestského úradu. Všetko bolo pozatvárané. Neostávalo nič iné ako sa hromadne vrátiť do nemocničky, kde som stále býval.

Čo som mal robiť? V izbe som mal hromadu obrazov, lavíc a svietnikov pre bohoslužby a drevené gule (bocce), chodúle a kruhy na rekreáciu. Armáda chlapcov chodila za mnou všade. A ja som nemal pre nich ani piadť zeme.

No jednako som vedel skryť svoje sklamanie. Bol som s nimi veselý, rozprával som im o zázrakoch Oratória, ktoré nateraz jestvovalo len v mojej mysli a v mysli božej.

Aby som ich živo zamestnal, vo sviatočné dni som ich vodieval na prechádzky až do Sassi, k Panne Márii na stĺpe (Madonna del Pilone), k Panne Márii v poli (Madonna di Campagna), na kapucínsky vrch (Monte dei Cappuccini) a dokonca aj na Supergu. V týchto kostoloch som mával pre nich ráno svätú omšu a vysvetľoval som im evanjelium. Popoludní sme mali katechizmus, dačo som im porozprával, zaspievali sme si nábožné piesne, a potom sa dali na obchôdzky, obchádzky, prechádzky a vychádzky, kým nebol čas vrátiť sa domov. Zdalo sa, že toto kritické postavenie zmarí každú predstavu o Oratóriu, a zatiaľ počet chlapcov napodiv stále mimoriadnym spôsobom rástol.

Prvá večerná škola v dome Moretta

A tak prišiel november (1845). Počasie už nebolo vhodné na vychádzky a výlety mimo mesta. Po porade s don Borelom som najal tri izby v dome don Moretta. Je to budova skoro naproti dnešnej svätyni Panny Márie Pomocnice. Po rozličných úpravách je to dom dnes prakticky prerobený²³.

Strávili sme tu štyri mesiace. Bolo tu veľmi málo miesta, ale chlapci sem mohli aspoň chodiť, mohli sme tu vyučovať náboženstvo a všetkým dať možnosť vyspovedať sa. Tejto zimy sme začali aj s večernou školou. V našich krajoch to bol prvý pokus s podobnou iniciatívou. Mnoho sa o tom hovorilo. Doktorí to prijímali priaznivo, iní boli proti.

V tomto čase sa začali šíriť dosť čudné reči. Povrávalo sa, že don Bosco je revolucionár a bludár a dokonca blázon.

Turínski farári chcú mať jasno

Dvaja úctyhodní turínski farári sa so mnou stretli v mene svojich kolegov. Povedali mi:

- Toto Oratórium odvádza chlapcov z ich farností. Farár bude mať v krátkom čase prázdny kostol. Ako bude za nich Bohu vydávať počet, keď ich nepozná? Len sa nad tým, don Bosco, zamyslite. prestaňte zhromažďovať chlapcov a pošlite ich do farností, kam patria.

- Väčšina chlapcov, ktorých zhromažďujem, nijako nenaruša farský život, lebo nepoznajú ani farára ani farnosť.

- Ako je to možné?

- Skoro všetci sú odinakiaľ. Ich rodičia prišli do mesta hľadať prácu a keď ju nenašli, šli ďalej, a chlapcov nechali tu. Alebo sú to mladíci, ktorí prišli do mesta za zamestnaním sami. Pochádzajú zo Savojska, Švajčiarska, z Val d'Aosta, z Bielly, Novary a z Lombardska.

- Prečo im nepomáhate začleniť sa do príslušných farností?

- Lebo ich ani nepoznajú.

- Tak ich treba poučiť, zoznámiť ich s nimi.

- To nie je možné. Sťažuje to a dakedy aj znemožňuje rozmanitosť nárečí a neisté bydlisko. A nepoznajú ani mesto. Treba ešte dodať, že mnohí z nich sú už veľkí. Majú osemnásť, dvadsať, ba doktorí i dvadsaťpäť rokov. A z náboženstva nevedia nič. Kto dokáže takýchto chlapcov zadeliť do tried katechizmu medzi osem alebo desaťročnými deťmi?

- Nemohli by ste ich priviesť do príslušných farností vy a chodiť ich tam učiť katechizmus?

---

²³ Dnes tento dom už nejestvuje. Jeho posledný múr pohltil filiálny kostol farnosti Panny Márie Pomocnice po ľavej strane veľkej baziliky.

- Mohol by som chodiť najviac do farnosti jednej, no určite nie do všetkých. Dalo by sa to azda riešiť tým, keby si každý farár prišiel vybrať svojich a odviezol ich do svojej fary. Ale aj tak by to bolo ťažké. Mnohí sú ľahostajní a nedisciplinovaní. Chodia na katechizmus a sa modlia, len keď sa môžu aj zahrať a vyjsť si na výlet. Každá fara by teda mala mať miesto s hrami a atrakciami, kde by sa schádzali.

- To je nemožné. Nemáme miestnosti a kňazi v nedeľu majú dosť inej roboty.

- Tak teda čo?

- Starajte sa teda i naďalej o týchto mladíkov. My medzitým prediskutujeme situáciu.

Jar prináša výpoveď

Turínski farári vážne prediskutovali otázku. Schváliť, či neschváliť oratóriá? Nie všetci boli tej istej mienky. Výsledok mi oznámil don Agostino Gattino, kurát z Borgo Dora, a don Ponzati, kurát od svätého Augustína:

«Turínski farári na svojej porade pouvažovali o vhodnosti oratórií. Zvážili dôvody pre a proti, obavy i nádeje. Keďže nie všetci farári môžu vo svojej farnosti založiť oratórium, povzbudzujú kňaza don Bosca, aby pokračoval vo svojom diele, kým sa nerozhodne ináč.»

Kým sa to odohrávalo, priblížila sa jar 1846. V dome Morettu bývalo viac nájomníkov. Mali už dosť toho šantenia a hurhaju, keď chlapci prichádzali a odchádzali, a preto vyhlásili, že sa všetci odsťahujú, ak sem chlapci budú chodiť i naďalej. Dobrý kňaz don Moretta bol prinútený oznámiť mi túto spoločnú ponosu. Ak sme chceli udržať svoje Oratórium pri živote, museli sme sa dať hľadať nové sídlo.

20. Oratórium zastrešené oblohou

Spoveď na okraji priekopy

Marec 1846. Ešte raz sme sa s ľútosťou a s veľkými ťažkosťami museli baliť. Najal som lúku od bratov Filippiovcov (teraz tam stojí zlievareň liatiny)²⁴.

Oratórium sa tak našlo pod šírým nebom, na tráve na lúke, ohradené živoriacim živým plotom, cez ktorý mohol hocikto prejsť. Chodilo sem 300-400 chlapcov a v tomto Oratóriu, ktoré bolo zastrešené oblohou, sa cítili veľmi dobre.

Mňa tu však čakali praktické otázky, ktoré bolo treba naliehavo riešiť. Kde slúžiť svätú omšu, kde podávať prijímanie a sa modliť? Všetko, čo sa tu dalo robiť, bolo trocha katechizmu, dajaká nábožná pieseň a večery. Po modlitbe don Borel alebo ja sme vystúpili na dajakú vyvýšeninu alebo na stoličku a prehovorili sme chlapcom. Vždy počúvali s najväčšou ochotou.

Keď šlo o spovedanie, robili sme to takto. V nedeľu som chodieval na lúku včas ráno. Dakoľko chlapcov ma tu už čakalo. Posadil som sa na okraj priekopy a kto chcel, prišiel na spoveď. Ostatní sa pripravovali alebo si robili poďakovanie. Po spovediach sa začali hry.

S bubnom a s trúbou na Supergu

Keď prišiel čas, sa zatrúbilo a chlapci sa začali schádzať. Ďalšie zatrúbenie bolo výzvou umlknúť. Potom som oznámil, kam sa ide na svätú omšu a prijímanie.

Chodievali sme (ako som už povedal) do chrámu Consoláty, Madonny di Campagna, Stupinigi alebo na iné miesta, ktoré som už spomínal.

Často, keď bolo treba ísť ďalej, sme sa poriadne našľapali. Tu vám opíšem jedno také putovanie, ktoré nás priviedlo až na Supergu. Podľa toho si ľahko predstavíte, ako vyzerali ostatné.

Chlapci sa na lúke hrali s guľami (bocce), s kamienkami (piastrelle) a behali na chodúľoch. Koniec hry sa oznamoval bubnom. Keď zaznela trúba, chlapci sa začali schádzať a ďalšie zatrúbenie bolo signálom k odchodu na omšu. Po deviatej sme sa vydali na kľukatú cestu na Supergu. Podelili sme si odnos zásob. Jedni niesli koše s chlebom, druhí balíky syra a salámy a iní koše ovocia. Dokiaľ sme boli v meste, usilovali sme sa byť ticho. Potom sa začalo lomoziť, spievať a pokrikovať. Ale stále sme kráčali v zomknutých šikoch.

---

²⁴ Dnes, keď ideme ulicou Maria Ausiliatrice, na rohu ulice Cigna vpravo zbadáme rad domov, ktorý stojí na pozemku vedľa vydavateľstva SEI. Pozdĺž korza Regina Margherita sa končí benzínovou pumpou. Tu bola kedysi lúka bratov Filippiovcov.

Pokrikovanie a hurhaj: jedinečná harmónia

Na úpätí Supergy na ceste, ktorá stúpala k bazilike, nás čakal nádherný, sviatočne vystrojený kôň. Poslal ho don Anselmetti, farár zo Supergy. Čakal nás tu aj list don Borela, ktorý sem prišiel pred nami. Vystúpil som na koňa a nahlas som prečítal list: «Príďte hore bezstarostne. Čaká vás tu polievka, príkrm a víno.» Chlapci privítali tieto slová radostným pokrikom, potleskom a ováciami.

Vykročili sme spolu s koňom. Chlapci pokrikovali a spievali. Najbližší prejavovali koňovi nie práve najzdvorilejšie lichôtky. Ťahali ho za uši, za chvost a potľapkávali mu nozdry. Statočný kôň to všetko pokojne znášal a bol trpezlivejší ako ten, čo mu sedel na chrbte. V tomto rozruchu sa nedala zahanbiť ani naša hudba: bubon, trúba a gitara. Nerozumeli si celkom dobre, ale prispeli k hurhaju a spolu s nespútanými hlasmi chlapcov tvorili jedinečnú harmóniu.

Balóniky stúpajúce k nebu

Na kopci sme mali toho smiechu, žartovania, spevu a pokrikovania už dosť. Chlapci boli spotení a aby sme neostali na vetre, urýchlili sme sa na dvor. Hneď sme rozdali všetko potrebné na utíšenie ohromného apetítu. Po chvíľke odpočinku som ich zvolal a podrobne som im vyložil dejiny baziliky a porozprával o kráľovských hroboch v podzemí a o Cirkevnej Akadémii, ktorú tu zriadil kráľ Carlo Alberto za podpory všetkých biskupov štátu²⁵.

Don Guglielmo Audisio, predseda Akadémie, dal všetkým obed a farár pridal víno a ovocie.

Po obede sme mali dve hodiny na návštevu najdôležitejších miest. Potom sme sa zišli v kostole. Kostol bol nabitý. O troch som vystúpil na kazateľňu a povedal som krátky príhovor. Pred eucharistickým požehnaním naši «speváci» zaspievali pekné Tantum ergo pre detské hlasy. Ľudia unesení počúvali.

O šiestej sme na veľkom priestransve vypustili k nebu dakoľko balónikov. Potom sme sa úprimne poďakovali svojim hosťiteľom za ich veľkodušnosť a vrátili sme sa do Turína. Cestou sme spievali, smiali sa, bežali a sa modlili.

Tak sme prišli do mesta. Keď chlapci prichádzali k svojim domom, postupne sa s nami lúčili. Do Útulku prišlo so mnou asi sedem-osem tých najsilnejších. Niesli náradie, koše a bubon.

21. Zoči-voči Cavourovi

«Keby tento kňaz bol armádnym generálom...»

Tieto vychádzky vyvolávali v mladíkoch ohromné nadšenie. Oratórium, ten súčet modlitby, hier a vychádzok, bol už ich životom. Každý chlapec mi bol takým priateľom, že nielen poslúchal na môj pokyn, ale priamo túžil pre mňa dačo aj urobiť. Raz jeden karabinier videl, ako som utíšil štyristo chlapcov jediným gestom ruky. Zvolal:

- Keby tento kňaz bol armádnym generálom, porazil by najsilnejšie vojsko sveta.

Musím priznať, že oddanosť a poslušnosť mojich chlapcov dosahovala neuveriteľnú výšku. A z toho sa rodili reči, že don Bosco môže so svojimi chlapcami hocikedy začať revolúciu.

Markíz, náčelník polície, stráca trpezlivosť

Boli to reči smiešne a predsa ich úrady brali vážne. Vyvolávali podozrenie najmä u mestského vikára a teda náčelníka polície, markíza Michele di Cavoura, otca slávneho Camilla a Gustava. Povolal ma na radnicu a v krátkosti zhrnul, čo sa o mne v meste povára a povedal:

- Ste poctivý kňaz. Prijmite moju radu: pošlite tých darebákov domov. Môžu vám i verejným úradom narobiť len ťažkosti. Mám dôkazy, že zhromažďovanie týchto mladíkov je nebezpečné, a preto ho nemôžem dovoliť.

- Pán markíz - povedal som - ja sa usilujem urobiť život týchto chudobných synov ľudu znesiteľnejším. Nehľadám finančnú pomoc. Potrebujem iba miesto, kde by sa mohli schádzať. Svojou činnosťou znižujem počet tých, čo končia vo väzniciach.

---

²⁵ Carlo Alberto založil Akadémiu 1833. Mala za cieľ formovať náboženským štúdiom najschopnejších z turínskeho kléru. Študovali tu za doktorov teológie a práva na štvorročnom štúdiu kánonického práva a morálky. Mnohí z nich potom nastupovali do dôležitých úradov vo svojich diecézach. Akadémia bola zrušená 1855.

- Mýlite sa, reverendo. Zbytočne sa namáhate. To miesto vám dať nemôžem, lebo - opakujem - vaše zhromaždenie je nebezpečné. A bez mojej pomoci nenájdete prostriedky na nájomné a výdavky. Opakujem vám: nestrpím, aby sa títo vagabundi zhromažďovali.

- Hovoríte, že moje námahy sú zbytočné. Ale výsledky, čo som dosiahol, hovoria pravý opak. Mnohí mladíci boli celkom opustení. Pozbieral som ich, vytrhol zo zlej cesty a uviedol do poctivého zamestnania. Neskončili vo väzení ako predtým. Finančné prostriedky mi nikdy nechýbali. Sú v božích rukách. Boh si dakedy posluži aj skromnými prostriedkami, aby uskutočnil svoje veľké plány.

- Len ma pekne poslušnite. Nemôžem vám dovoliť zhromažďovať sa.

- Markíz, to neodopierate mne, ale tým opusteným mladíkom. Vháňate ich takto na nebezpečnú cestu.

- Mlčte! Nezavolať som vás sem na debatu. Robíte neporiadky, ktorým musím a chcem urobiť koniec. Neviete, že je zakázané každé verejné zhromažďovanie, bez povolenia?

- Moje zhromažďovanie nemá nijaké politické ciele. Učím týchto chudobných chlapcov katechizmus a robím to s dovoľením arcibiskupa.

- Arcibiskup vie o vašej činnosti?

- Samozrejme. Bez jeho povolenia som neurobil ani krok.

- Aj tak nemôžem toto zhromažďovanie povoliť.

- Pán markíz, chcete mi vari zakázať učiť katechizmus, na ktorý mám povolenie arcibiskupa?

- Ak vám arcibiskup zakáže toto smiešne Oratórium, poslušnete ho?

- Začal som a pokračoval som povzbudzovaný svojím cirkevným predstaveným. Každý jeho rozkaz ma nájde pripraveného.

- Tak teda idte. Porozprávam sa s arcibiskupom. Ale keď neposlúchnete ani jeho, prinútite ma použiť prísnejšie prostriedky. Pamätajte si to.

Myslel som, že budem mať aspoň na dajaký čas pokoj. No keď som prišiel domov, našiel som list bratov Filippiovcov. Bola to okamžitá výpoveď. Skľúčilo ma to.

«Vaši chlapci - písalo sa v liste - urobili z našej lúky hotovú púšť. Vydupali nielen trávu, ale aj jej koreňky. Radi vám odpúšťame zmluvný nájom, ale do dvoch týždňov musíte lúku uvoľniť. Odklad neprichádza do úvahy.»

Keď sa to dozvedeli moji priatelia, mnohí mi radili Oratórium rozpustiť. «Zbytočne sa namáhate» - hovorili. Iní, keď ma videli znepokojeného a vždy medzi chlapcami, začali si pošepkávať, že som sa pomiatol.

«Úbohý don Bosco, sa pomiatol»

Jedného dňa v mojej izbe don Borel v prítomnosti don Sebastiana Pacchettiho a iných kňazov povedal:

- Ak nezachránime aspoň dačo, vystavujeme sa nebezpečenstvu, že stratíme všetko. Rozpustíme Oratórium a ponechajme si iba zo dvadsať najmenších chlapcov. Nik sa nebude znepokojovať, keď budeme učiť katechizmus skupinku detí. Medzitým nám Boh vnukne vhodnejšiu cestu ako ísť napred.

- Nerozpustíme nič - povedal som. Máme už kde bývať, máme veľký priestranný dvor, máme dom pre mnoho chlapcov s kostolom a s portikátmi. A sú tu kňazi aj klerici, pripravení pracovať pre nás.

- A kdeže to všetko je? - prerušil ma don Borel.

- Neviem. Viem však, že to všetko jestvuje a je to k dispozícii.

Don Borel sa rozplakal. Zvolal:

- Úbohý don Bosco, sa pomiatol.

Chytil ma za ruku, pobožkal ma a odišiel a s ním aj don Pacchiotti a ostatní kňazi. Ostal som vo svojej izbe sám.

22. Po markízovi markíza

«Nemôžem dovoliť, aby ste sa zničili»

Reči, čo kolovali o don Boscovi, začali znepokojovať markízu Barolovú. Najväčšmi ju vzrušovalo to, že mestský úrad v Turíne neschvaľoval moje plány.

Raz prišla za mnou do izby a takto sa rozhovorila:

- Som veľmi spokojná s tým, čo robíte pre moje diela. Ďakujem vám, že ste sa podujali učiť naše dievčatá hudbu, nábožné piesne, gregoriánsky spev, aritmetiku a dokonca aj desiatkovú metrickú sústavu.

- Nemusíte mi ďakovať. Kňazi musia robiť, je to ich prísna povinnosť. Boh im to odplatí. Nehovorme už o tom.

- Musím vám však povedať ešte jednu vec. Bolí ma, že sa preťažujete prácou a tak si ničíte zdravie. Nie je možné, aby ste viedli moje diela a pri tom sa venovali opusteným chlapcom. Ich počet neprimerane vzrástol. Navrhujem vám, aby ste robili len to, čo je vašou povinnosťou, a to je viesť nemocničku. Prestaňte chodiť po väzniciach a do Cottolenga. A predovšetkým nemyslite dajaký čas na chlapcov. Čo na to poviete?

- Signora markíza, doteraz mi Boh pomáhal a dúfam, že mi bude pomáhať i naďalej. Neznepokojujte sa pre veci, ktoré treba robiť. Spolu s don Pacchiottim a don Borelom urobíme všetko.

- Ale ja nemôžem dovoliť, aby ste sa zničili. Či uznáte, alebo nie, prílišná práca škodí vášmu zdraviu i mojim dielam. A potom je už čas, aby ste si uvedomili, čo sa povráva o vašom psychickom zdraví, a ako sa stavajú vrchnosti k vášmu Oratóriu. To všetko ma núti predložiť vám tento návrh:

- Aký návrh, signora markíza?

- Musíte sa rozhodnúť alebo pre Oratórium alebo pre Útulok. Pokojne si to zvážte, a potom mi poviete.

- Odpoveď mám pripravenú už dávno. Vy máte peniaze a ľahko si nájdete kňaza miesto mňa. Moji chlapci nemajú nikoho. Ak ich nechám tak, bude to ich koniec. Prijímam teda vašu výpoveď, aj keď by som chcel robiť, čo pre Útulok robiť môžem. Všetok môj čas tak bude patriť opusteným chlapcom.

- A z čoho budete žiť bez platu?

- Boh mi vždy pomáhal, pomôže mi aj v budúcnosti.

«Dávam vám radu, ako by som bola vašou matkou»

- Ale máte zničené zdravie, ste vyčerpaný. Ak odtiaľto odídete, uviaznete v dlhoch. Potom sa vrátite ku mne. Ale už teraz vám hovorím jasne, že pre vašich chlapcov nedostanete odo mňa ani jeden sold. Prijmite túto radu, dávam vám ju, ako by som bola vašou matkou. Budete i naďalej dostávať svoj plat a ak chcete, vám ho zvýším. Vezmite si tieto peniaze a choďte si poriadne odpočinúť, kam chcete. Na rok, na tri alebo i na päť, ak je to potrebné. Keď sa úplne zotavíte, vráťte sa do Útuku a ja vás rada privítam. Ak túto radu - ide o vaše dobro - odmietnete, budem nútená prepustiť vás. Dobre si to rozmyslite.

- Znova vám hovorím, signora markíza, že som si to už rozmyslel. Svoju prácu som zasvätil dobrou mládeže. Ďakujem vám za veľkodušnú ponuku, ale nemôžem opustiť cestu, ktorú mi určila božia prozreteľnosť.

- Dávate teda prednosť svojim vagabundom pred mojimi dielami? Ak je to tak, ešte dnes si nájdem miesto vás náhradu.

Naznačil som jej, že taká rýchla výpoveď by mohla vyvolať podozrenie a poškodiť jej dobrému menu i môjmu. Bolo by lepšie konať pokojne a zachovať lásku, z ktorej budeme raz musieť vyúčtovať pred božím tribunálom.

- Dobre teda - povedala. Ak nezmeníte svoju mienku, o tri mesiace si na miesto direktora nemocničky nájdem miesto vás iného.

Prijal som to a zveril som sa do božích rúk.

Hlasy, že don Bosco sa pomiatol, sa medzitým šírili ďalej. Moji priatelia trpeli. Ostatní sa smiali. Všetci stáli bokom. Arcibiskup nezakročil. Don Cafasso radil vyčkať. Don Borel mlčal. Všetci moji spolupracovníci ma ponechali medzi štyristo chlapcami samého.

Nie jeden, ale dvaja kňazi v blázinci

Dakoľko vážnych osôb sa v tejto ťažkej situácii rozhodlo, že sa postarajú o moje zdravie. Jeden z nich navrhol:

- Don Bosco má utkvelé myšlienky. Ak sa nezačne poriadne liečiť, nevyhnutne to vyústi do šialenstva. Dajme ho do ústavu pre choromyseľných. Tam s patričnými ohľadmi lekári už urobia, čo predpisuje medicína.

Poverili dvoch kňazov, aby ma na koči odviezli do blázince. Prišli, zdvorilo pozdravili. Potom sa ma povypytovali na zdravie, na Oratórium, na veľký dom a kostol, ktorý som videl ako budúce sídlo svojho diela. Nakoniec hlboko vzdychli a prisvedčovali:

- Áno, je to pekné...

Ukázali na koč a pozvali ma na prechádzku:

- Trocha čerstvého vzduchu vám neuškodí. Aspoň sa spolu voľne porozprávame.

Hneď som vytušil «žart», čo mi chceli urobiť a akoby nič som s nimi vykročil ku koči. Naliehal som, aby nasadli prví. Len čo vošli do koča, miesto toho, aby som nasadol i ja, pribuchol som rýchlo dvere a rozkázal som kočišovi:

- Rýchlo do blázince! Už tam na týchto dvoch kňazov čakajú²⁶.

23. Kôľňa, kde sa všetko začalo

Boh poslal zajakavého človečika

Prišla posledná nedeľa, čo som mohol na lúku zvolať Oratórium. Bolo to na Kvetnú nedeľu 5. apríla 1846. Nikomu som nič nepovedal, ale všetci vedeli, že som v úzkych.

V to popoludnie som dlho uprene hľadel na to množstvo hrajúcich sa chlapcov. Bola to Pánova «veľká žatva», ale bez robotníkov. Bol som tu sám, vysilený robotník s podlomeným zdravím. Budem môcť ešte zhromažďovať svojich chlapcov? Kde?

Trochu som poodišiel a začal som sa sám prechádzať. «Bože môj - zvolal som - prečo mi neukážeš miesto, kam by som mohol preniesť svoje Oratórium? Kam? Alebo povedz, čo mám robiť?»

Len čo som vyslovil tieto slová pristúpil ku mne akýsi Pancrazio Soave a zajakavo mi povedal:

- Je to pravda, že hľadáte miesto pre laboratórium?

- Nie pre laboratórium, ale pre oratórium.

- Nevie, aký je to rozdiel. Ale také miesto jestvuje. Pod'ťe si ho pozrieť. Patrí pánovi Francescovi Pinardimu²⁷. Je to poctivý človek. Pod'ťe a urobíte dobrý obchod.

Schody a balkón z červotočivého dreva

Práve vtedy prišiel don Pietro Merla, môj priateľ ešte zo seminárnych rokov, zakladateľ diela Famiglia di San Pietro. Bol to statočný kňaz. Toto dielo založil, aby pomohol ženám, ktoré vyšli z väzenia, a preto nemohli nájsť prácu na živobytie. Keď mal don Merla polhodinku voľného času, pribehol mi pomôcť asistovať mladíkov.

Len čo ma zbadal, zvolal:

- Čo je s tebou? Ešte som ťa nikdy nevidel takého zádumčivého. Stalo sa ti dačo?

- Nestalo, ale sa stane. Dnes je posledný deň, čo táto lúka slúži Oratóriu. O dve hodiny sa zotmie a ja musím chlapcov poslať domov a neviem, kde sa stretne na budúcu nedeľu. Je tu jeden priateľ, ktorý mi práve rozprával o mieste, ktoré by sa dalo použiť. Ostaň tu na chvíľu pri chlapcoch. Idem sa na to pozrieť a hneď sa vrátim.

S Pancraziom Soave som prišiel k jednoposchodovej budove s dreveným schodišťom a balkónom, rozožratým červotočom. Práve som chcel vystúpiť na schody, keď mi pán Pinardi povedal:

- Nie, miesto pre vás je tu za domom.

Dlhá kôľňa

Bola to dlhá kôľňa²⁸ (6x15 metrov), ktorá sa opierala o múr domu a znižovala asi na meter od zeme. Mohlo to byť dajaké skladisko alebo dreváreň. Sotva dačo iné. Keď som chcel vstúpiť, musel som sa ohnúť, aby som nevrazil hlavou do strechy.

- Je to veľmi nízke, nebude z toho nič - povedal som.

- Upravím to podľa želania - zdvorilo odpovedal Pinardi. Prehĺbim to, urobím schody a vymením dlažbu. Ale trvám na tom, že tu bude vaše laboratórium²⁹.

- Nie laboratórium, ale oratórium, malý kostolík, kde by sa schádzali chlapci.

---

²⁶ Bol to don Vincenzo Ponzati, farár od svätého Augustína, a don Luigi Nasi, don Boscovi dobrí priatelia. Na túto akciu sa podujali z priateľstva. Po tomto «príbehu» mu i naďalej pomáhali učiť katechizmus, kázať a don Nasi sa venoval i hudbe.

²⁷ Pán Francesco Pinardi prišiel do Turína z Lombardska. Narodil sa v Arcisate (Varase). Ani nie pred rokom si tu kúpil dom, ktorý prenajal, a potom aj predal don Boscovi.

²⁸ Postavil ju Francesco Pinardi pred piatimi mesiacmi a v tých dňoch mu slúžila ako skladisko pre práčky, ktoré právali bielizeň v potoku, čo tiekol vedľa.

²⁹ Zámena laboratórium za oratórium sa dá ľahko pochopiť. V tých časoch sa pri vodných tokoch stavali laboratória (dielne). Potok, čo tu tiekol, sa vlieval do Dory.

- Tým lepšie. Ja som spevák, pomôžem vám. Prinesiem dve stoličky, jednu pre seba a druhú pre moju manželku. A mám aj lampu. Aj tú sem prinesiem. Tak dohodnime sa a urobme zmluvu.

Tento dobrý človek bol naozaj spokojný, že bude mať vo svojom dome kostol.

- Drahý priateľu - povedal som mu - ďakujem vám za vašu dobrú vôľu. Ak sa mi zaručíte, že vykopete zem o pol metra, tak to prijímam. Aké nájomné si žiadate?

- Tristo lír. Dávajú mi viac, ale radšej to prenajmem kňazovi, najmä ak tu chce urobiť kostol.

- Dám vám tristodvadsať lír³⁰, keď mi prenajmete aj pozemok okolo kôlne, aby sa chlapci mali kde hrať. Musíte mi však dať slovo, že so svojimi chlapcami môžem prísť už v nedeľu.

- Platí. Zmluva je uzavretá. Nech sa len páči prísť v nedeľu. Všetko bude pripravené.

Posledný ruženec na tráve

Rozbehol som sa k chlapcom. Zvolal som ich k sebe a dal som sa kričať:

- Tešte sa, drahí synkovia! Máme Oratórium, z ktorého nás už nik nevyženie. Budeme mať kostol, školu a dvor, kde budeme môcť skákať a hrať sa. A zídeme sa tu už v nedeľu, už v nedeľu. Je to tam v dome Francesca Pinardiho - a rukou som ukázal na miesto.

Moje slová prijali s neopísateľným nadšením. Jedni začali behať, druhí skákali od radosti, daktorí ostali od údivu ako nehybné sochy, iní kričali a výskali.

Mali sme v duši veľkú radosť a nevedeli sme ju vyjadriť. Panna Mária, ktorú sme dnes ráno prišli prosiť do kostola Madonna di Campagna, nás vypočula. Na poďakovanie sme si všetci pokľakli poslednýkrát na trávu a pomodlili sme sa ruženec. Potom sme sa všetci rozišli domov.

Posledný raz sme pozdravili svoju lúku a nebolo nám za ňou veľmi ľúto, lebo nás čakalo lepšie miesto.

Nasledujúcu nedeľu bola Veľká noc. Do Pinardiho kôlne sme poznášali lavice, obrazy, svietniky, drevené gule, chodúle, trúbu i bubon. Išli sme zaujať svoj dom.

STROM RASTIE A KOŠATIE 1846-1856

1. Deň v Oratóriu

Záruka na tri roky

Nový kostol bol veľmi chudobné stavenie. A predsa to bola riadna zmluva, ktorá nám zaň ručila tri roky, a to nás zbavovalo strachu, že nás môže dakto vyhostiť, keď to najmenej čakáme. Sťahovanie, vďaka Bohu, sa konečne skončilo.

Mne sa tento kostolík zdal miestom, kde som vo sne videl nápis: «Toto je môj dom, stadiaľto vzíde moja sláva.» Božie plány však boli iné.

Sídlo nášho Oratória, žiaľ, bolo blízko domu, v ktorom bývali ženy pochybného života. A bola tam aj «Krčma u záhradníčky» otvorená až do noci. Schádzali sa tu najmä vo sviatočné dni opilci z mesta. I napriek týmto znepokojujúcim susedom, začali sme sa tu pravidelne schádzať.

Keď sa adaptačné práce skončili, arcibiskup nám povolil túto chudobnú miestnosť požehnať a užívať ako kostol. Bolo to na veľkonočnú nedeľu 12. apríla 1846.

Aby nám ukázal svoje uspokojenie, obnovil nám všetky povolenia, ktoré nám dal, keď Oratórium bolo ešte v Útulku. V tejto kaplnke sme mohli mať spievanú omšu, sláviť trídua a novény, konať duchovné cvičenia, prijímať a mohla sa tu vysluhovať aj sviatosť birmovania. Arcibiskup dokonca povolil, aby v kaplnke u Pinardiho všetci chlapci, čo chodili do Oratória, mohli pristúpiť k veľkonočnému prijímaniu. (V tých časoch sa veľkonočné prijímanie vysluhovalo vo farnosti, kam prijímajúci patrili.)

Biblické dejiny na pokračovanie

Stály domov, prejavy arcibiskupovej blahosklonnosti, slávnostné bohoslužby, hudba, veselé rušné hry priťahovali chlapcov zo všetkých strán. Mnohí kňazi, čo ma nechali samého, sa začali vracieť. Platne mi

---

³⁰ Zmluva, podpísaná Pinardim a don Borelom, hovorí, že kôlna a dva priľahlé dvorce boli prenajaté na tri roky za tristo lír ročne. Prvá suma bola napísaná «tristodesať», ale desať bolo prečiarknuté. (Bol to dobrý skutok Pinardičovcov?)

pomáhal don Giuseppe Trivero, don Giacinto Carpano, don Giovanni Vola, don Roberto Murialdo a vždy neúnavný don Borel.

Ako vyzeral náš sviatočný deň?

Kostol som otváral včas ráno a hneď som začal spovedať. Spovede trvali až do omše, ktorá bola určená na ôsmu hodinu. Aby som však mohol vyspovedať všetkých kajúcnikov, museli sme často omšu posunúť na deviatu a dakedy ešte ďalej.

Ak prišiel dajaký kňaz, asistoval chlapcov a pomáhal im pri modlitbe tým, že sa s nimi striedavo modlil.

Tí, čo boli pripravení, pristupovali pri omši k prijímaniu. Po omši som vystúpil na majú kazateľňu a vysvetľoval som evanjelium. (Po niekoľkých týždňoch som začal vysvetľovať biblické dejiny na pokračovanie). Rozprával som im jednoducho a ľudovo, pestro som im opisoval miesta a spôsoby, ako sa v rozličných časoch žilo. Páčilo sa to malým i veľkým, ba i kňazom, čo ma počúvali. Po kázni nasledovala škola, ktorá trvala až do poludnia.

Katechizmus, ruženec, večery

O jednej popoludní sa začínala rekreácia. K dispozícii boli gule, chodúle, drevené pušky a meče a rozličné náradie. O pol tretej bol na rade katechizmus. Chlapci, čo vtedy chodili do Oratória, sa učili ťažko. Dakedy sa mi stávalo, že keď som začal spievať Zdravas Mária, zo 400 chlapcov nik nevedel pokračovať, keď som prestal spievať ja. Po katechizme sme sa modlili ruženec. Pomaly a postupne som ich naučil spievať večery. Začali sme s hymnom Zdravas, morská hviezda, potom sme sa naučili Magnifikat, a potom jeden žalm za druhým. Na konci antifóny. Za rok sme sa naučili spievať celé mariánske večery.

Po večerách (alebo ruženci) nasledovala krátka kázeň. Skoro vždy som dajakým príkladom poukázal na niektorú čnosť alebo som ich vyzval bojovať proti dajakému zlému návyku. Všetko sa končilo spievanými mariánskymi litániami a požehnaním so Sviatosťou Oltárnou.

Slovko do ucha

Po bohoslužbe bolo voľno. Každý ho mohol využiť, ako chcel. Doktorí pokračovali v katechizme, iní sa učili spievať alebo čítať. Väčšina chlapcov sa venovala hram. Behali a skákali až do večera. Pod mojím dozorom sa používali všetky nástroje zábavy, dokonca i komediantské náradie, ktorým som sa naučil narábať na lúke v Becchi. Tým, že som mal k dispozícii toľko prostriedkov, podarilo sa mi zamedziť hádkam a udržať túto armádu chlapcov v usporiadanej veselosti. O mnohých sa mohlo so Svätým písmom povedať: «Sú nerozumní ako žrebce a mulice. Bez uzdy ich u seba neudržíš.»

Musím však povedať, že aj u chlapcov bez vzdelania som vždy obdivoval, ako si vážili cirkev a kňazov a ako túžili poznať kresťanské náboženstvo.

Tieto dlhé rekreácie mi umožňovali priblížiť sa ku každému chlapcovi. Slovom do ucha jednému som odporúčal, aby lepšie poslúchal, druhému aby chodil načas na katechizmus, inému, aby prišiel na spoveď a ešte inému som pošepkal dajakú myšlienku, aby sa nad ňou zamyslel, a tak ďalej. Môžem povedať, že rekreácia bol čas, v ktorom som ulovil pekný počet chlapcov, ktorí sa v sobotu alebo v nedeľu ráno ochotne prišli vyspovedať.

«Kľakni si a vyspovedaj sa!»

Keď som zbadal, že dakto dlhý čas zanedbáva tieto vážne povinnosti, zavolať som ho z hry a zaviedol na spoveď. Aspoň jeden prípad z mnohých:

Jedného chlapca som niekoľkokrát vyzval, aby šiel na spoveď a prijímanie na Veľkú noc. Vždy prisľúbil, ale slovo nedodržel. Raz popoludní po pobožnostiach sa dal s veľkým zápalom do hry. Ako tak rozhorúčený a spotený behal, rozhodne som mu povedal: «Pod' so mnou do sakristie. Na voľačo ťa potrebujem.»

Chcel ísť, ako bol, v košeli s vyhrnutými rukávami. «Nie, povedal som mu, vezmi si kabát a pod'.» A v sakristii:

- Kľakni si na kľáčadlo.

Pochopil to tak, že kľáčadlo má preniesť a už sa to chystal urobiť.

- Nie, nechaj ho tam, kde je.

- Tak čo odo mňa chcete?

- Vyspovedať ťa.

- Nie som pripravený.

- Viem to.

- Tak čo?

- Tak sa priprav, a potom ťa vyspovedám.
- Dobre. Urobili ste dobre, že ste ma sem zavolali. Ináč by som sa z hanby pred chlapcami nikdy nebol rozhodol prísť.

Než sa pripravil, modlil som sa breviár. Potom sa pekne vyspovedal a urobil si poďakovanie. Odvtedy patrilo medzi tých, čo si verne plnili svoje kresťanské povinnosti. Sám o tom hovoril svojim kamarátom:

- Don Bosco bol veľký lišiak, keď sa mu podarilo chytiť takého vtáčika, ako som ja.

Keď sa zvečeralo, hlas zvonca nás znova volal do kaplnky pomodliť sa dajaké modlitby alebo ruženec. Deň sa končil piesňou «Lodato sempre sia il nome di Gesù e di Maria» (Nech je vždycky chválené meno Ježiša a Márie).

Posledná pieseň na Ronde³¹

Odchod z Oratória to bol nezabudnuteľný obraz. Keď sme vyšli z kostola, každý tisíckrát povedal «Dobrá noc», ale od kamarátov neodchádzal. Hovorieval som im: «Choďte už domov, noc sa blíži a vaši príbuzní vás čakajú.» Bolo to zbytočné. Tlačili sa okolo mňa. Šesť silnejších sa pochytilo za ruky a ja som si musel na ne sadnúť ako na dajaký trón. Chlapci akoby na znak sa zoradili, vykročili a don Bosca niesli na rukách. Spievali, smiali sa a lomozili, kým neprišli na Rondo. (Bolo to kruhové námestie so záhonom na križovatke niekoľkých ciest s korzom Regina Margherita - vtedy korzom San Massimo. Volalo sa aj «Rondo šibenice», lebo vtedy tam popravovali odsúdených na smrť.) Tu sa znova spievali nábožné piesne a na koniec to bolo vždy slávnostné «Lodato sempre sia il nome di Gesù di Maria».

Potom nastalo hlboké ticho a ja som zaželel všetkým dobrú noc a dobrý týždeň. Všetci hlasno odpovedali: «Dobrá noc!» Vtedy som mohol konečne zostúpiť zo svojho trónu a všetci sa rozišli do svojich rodín. Dakoľko väčších chlapcov ma polomŕtveho od únavy odprevadilo až domov³².

2. Kráľ Carlo Alberto zachraňuje Oratórium

«Zdalo sa mi, že je to začiatok súdneho dňa»

V Oratóriu panoval poriadok, disciplína a pokoj. A predsa mestský vikár markíz Cavour chcel skončiť s naším schádzaním sa. Považoval ho za nebezpečné.

Bol informovaný, že všetko, čo robím, robím so súhlasom arcibiskupa. A keďže arcibiskup pre chorobu sa nemohol dostať k nemu, zvolal učtáreň do arcibiskupského paláca.

Učtáreň bol zbor najväznejších mestských radcov. V rukách týchto radcov sa sústreďovali všetky občianske moci. Vedúci učtárne (v tom čase ním bol markíz Cavour) mal väčšiu moc ako starosta. nazýval sa mestský vikár, maestro di ragione alebo aj prvý dekurión.

Arcibiskup mi neskôr povedal:

- Keď som všetkých týchto mocných pánov zbadal vo svojej sieni, zdalo sa mi, že je to začiatok súdneho dňa.

Diskutovalo sa o pozitívnych i negatívnych stránkach Oratória. Nakoniec sa rozhodlo, že to zhromažďovanie sa musí za každú cenu zakázať a rozpustiť, lebo ohrozuje verejný pokoj.

Zárok kráľa

Členom učtárne bol aj veľký dobrodinec Oratória gróf Giuseppe Provana z Collegna. V tom čase ho kráľ Carlo Alberto poveril vedením ministerstva všeobecnej kontroly. Bolo to ministerstvo financií. Gróf mi

---

³¹ Posledná pieseň na Ronde. Don Bosco hovorí dvakrát o odchode chlapcov z Oratória v nedeľu večer. Prvýkrát veľmi stručne v piatich riadkoch, druhý raz v riadkoch dvadsiatich, ako by si uvedomil, že nevenoval dostatočnú pozornosť tejto významnej scéne. Pri prepise som tých prvých päť riadkov vynechal a uvádzam ich teraz: «Keď sme vyšli z kostola, zamiešal som sa medzi nich a odchádzal som s nimi z Oratória. Cestou sa spievalo, džavotalo. Spolu sme prišli až na Rondo. Zaspievali sme ešte dajakú nábožnú pieseň, potom sme sa dohodli na stretnutí na budúcu nedeľu, zaželeli sme si hlasite dobrú noc a rozišli sme sa všetci domov.»

³² Don Bosco býval vtedy ešte stále v jednej miestnosti v Útulku markízy Barolovej. Až v novembri 1846, keď si prenajal v dome Francesca Pinardiho dve izby, býval blízko Oratória spolu so svojou matkou Margheritou.

viackrát pomohol finančne v mene kráľa i v mene svojom. Carlo Alberto so záľubou počúval správy o Oratóriu. Keď sme mali dajaký sviatok, rád si o ňom prečítal písomnú správu, ktorú som mu posielal, alebo si dal o tom porozprávať od grófa Provanu. Viackrát mi odkázal, že si váži našu prácu medzi mladými z ľudu, lebo sa podobá práci misionárov v cudzích krajinách. Dúfal, že dielo, ako je naše, sa rozšíri do všetkých miest a krajov jeho štátu. Na Nový rok nám vždy zablahoželal a pridal 300 lír «pre don Boscových uličníkov».

Keď sa dozvedel, že ragionéria sa chystá rokovať o zatvorení nášho Oratória, dal si zavolať grófa Provanu a nariadil mu oznámiť svoju kráľovskú vôľu týmito slovami:

- Kráľ chce, aby sa toto sviatočné zhromažďovanie podporovalo a chránilo. Ak by sa vyskytlo nebezpečenstvo dajakého neporiadku, treba hľadať spôsob ako neporiadku predísť a ho prekaziť.

Gróf Provana ticho sledoval celú tú živú debatu. Keď videl, že dospela k rozhodnutiu Oratórium zatvoriť a rozpustiť, požiadal o slovo. Vstal a oznámil kráľovu vôľu. Carlo Alberto vzal naše mikroskopické dielo pod svoju ochranu.

Pred kráľovou vôľou vikár a ragionéria svoje rozhodnutie zrušili.

Strážnici v Oratóriu

Mestský vikár si ma dal znova naliehavo zavolať. Opäť používal výhražný tón a nazval ma hlavatým. No napokon prešiel k menej ťažkým slovám:

- Nechcem nikomu zle. Pracujete s dobrým úmyslom, ale to, čo robíte, je nabité nebezpečenstvom. Povinnosť chrániť verejný pokoj, leží celá na mojich pleciach a preto pošlem k vám strážnikov, aby dozerali na vás i na vaše zhromažďovanie. Pri najmenšom neporiadku dám vašich uličníkov rozohnať a vy si za to zodpoviete.

Či to boli už nepokojné dni alebo choroba, ktorá ho už dávnejšie trápila, skutočnosť bola taká, že to bolo poslednýkrát, čo markíz Cavour bol na radnici. Postihnutý dnou si mnoho vytrpel a o dakolko mesiacov umrel.

Počas tých šiestich mesiacoch, čo ešte žil³³, každú nedeľu posielal dakolko mestských strážnikov, aby s nami strávili celý deň. Dávali pozor na všetko, čo hovoríme a robíme v kostole i mimo kostola³⁴. Raz sa Cavour jedného spýtal:

- Čo ste videli a počuli medzi touto čvargou?

- Pán markíz, videli sme armádu chlapcov hrať sa storakým spôsobom. A v kostole sme počuli kázne, ktoré naháňali strach. Don Bosco hovorí o pekle a diablu také veci, že len-len som nešiel na spoveď.

- A čo hovoril o politike?

- O politike sa tam nikdy nehovorí. Tí chlapci by tomu aj tak nerozumeli. Keby sa hovorilo o chlebe, to áno, to by si každý povedal svoje.

Po smrti markíza Cavoura mestský úrad nám už nerobil nijaké prekážky, ba až do roku 1877 nás stále podporoval.

---

³³ «Počas tých šiestich mesiacov, čo ešte žil.» V časových údajoch a číslach sa aj tu don Bosco trochu mýli. Markíz Michele Cavour umrel nie o dakolko málo mesiacov po tomto rozhovore, ale po troch a pol roka 15. júna 1850. Keď don Bosco hovorí «počas tých šiestich mesiacov, čo ešte žil», asi chcel poukázať na šesť mesiacov, čo bol markíz ešte v úrade. Z iných prameňov vieme, že don Bosco markíza za jeho poslednej choroby navštívil a že dostal od neho milodar 200 lír «pre svojich uličníkov».

³⁴ Roku 1877 povedal don Bosco don Barberisovi: «Škoda, veľká škoda, že som vtedy nemal fotografický aparát. Bolo by to pekné pozrieť sa teraz na tie stovky mladíkov, ktorí viseli na mojich perách, a na tých šesť mestských strážnikov v rovnošate, ako v kostole vzpriamene stoja po dvoch ako koly na troch rozličných miestach a so skríženými rukami počúvajú kázeň. Prišli dávať pozor na mňa a zatiaľ vlastne dávali pozor na mojich chlapcov, a tak mi výdatne pomáhali. Doktorý si hánkami ukradomky utieral oči. Nebolo by to pekné mať ich vyfotografovaných, ako medzi chlapcami kľacia okolo mojej spovednice a čakajú, kým príde na nich rad? Preto som kázal viac im ako chlapcom. Hovoril som o hriechu, o smrti, o súde a o pekle...»

3. Aj analfabeti majú právo na školu

Základný text: katechizmus

Už v čase, keď som začínal Oratórium u svätého Františka Assiského, som vedel, že musím začať učiť. Daktorí mladíci boli už starší, ale zo svojho náboženstva nepoznali ešte nič. Normálne ústne hodiny katechizmu ich nudili a neboli presvedčivé. Stávalo sa, že po niekoľkých hodinách katechizmu chlapci už neprišli.

Už vtedy som myslel na vážnejšiu školu, ale chýbali mi miestnosti i učitelia, ktorí by mi mohli pomáhať. Pokus sa nevydaril.

V Útulku i v dome Moretta sme začali s pravidelnou školou nedeľnou, a potom aj so školou večernou.

Aby sme dosiahli dobré výsledky, prebrali sme naraz iba jednu úlohu. Napríklad: v dvoch nedeliach sme sa učili abecedu a tvorenie slabík. Potom sme si vzali malý katechizmus a čítali sme prvé otázky a odpovede toľkokrát, kým sme sa ich nenaučili čítať plynule. A to bola aj týždenná úloha. V nasledujúcu nedeľu sme pridali ďalšiu otázku a odpoveď. Takýmto spôsobom som za osem nediel dosiahol, že daktorí chlapci prečítali a sa naučili z katechizmu celé stránky. Bol to veľký časový zisk najmä pre väčších. Pri normálnom ústnom vyučovaní by boli potrebovali celé roky, aby sa dostatočne pripravili na spoveď.

Čítať, písať a vzdelávať sa v náboženstve

V nedeľnej škole mnohí dosahovali dobré výsledky. Iní na to nestačili, lebo mali slabšiu pamäť. Od nedele do nedele pozabúdali všetko, čo sa naučili. To ma prinútilo začať s každodennou večernou školou. Začali sme s ňou už v Útulku, v dome Moretta už bola pravidelnejšia a zdokonalila sa v prvom konečne stálom sídle na Valdoccu.

Pravidelná večerná škola mala dva dobré výsledky. Povzbudzovala mnohých chlapcov v dochádzke, naučiť čítať sa písať, a to naozaj potrebovali, a súčasne všetci mali možnosť ľahko sa vzdelávať v náboženstve, a to bolo zasa hlavným cieľom našej práce.

Čas «malých učiteľov»

Možno povedať, že každý deň som musel otvárať nové triedy. Kde nájsť toľko učiteľov? Použil som tento systém: začal som učiť skupinu chlapcov z mesta. Vyučoval som ich zadarmo taliančinu, latinčinu, francúzštinu i aritmetiku. Jedinou podmienkou bolo, že mi potom pomôžu učiť katechizmus a robiť večernú a nedeľnú školu. Týchto «malých učiteľov» zo začiatku bolo osem-desať, ale ich počet vzrastal. Tak vznikla kategória «študentov» (ktorá od roku 1850 pomáhala v Oratóriu kategórii «remeselníkov»).

Prví «malí učitelia» mi pomáhali už v kostole svätého Františka Assiského. Vtedy to boli ešte chlapci. Teraz pracujú v meste na čestných miestach. Bol to - ako si spomínam - Giovanni Coriasco, teraz stolársky majster, Felice Vergnano, obchodník so záclonovinami, Paolo Delfino, profesor odborných predmetov.

V Útulku mi pomáhali Antonio Melanotte, dnes obchodník s koloniálnym tovarom, Giovanni Melanotte, výrobca cukríkov, Felice Ferrero, sprostredkovateľ, Pietro Ferrero, sadzač, Giovanni Piola, majiteľ stolárskej dielne. K nim pribudli Luigi Genta, Vittorio Mogny a iní, ktorí však nedodrжали sľub pomáhať mi. Vyučovať ich ma stálo veľa času i peňazí, a bohužiaľ, vo chvíli, keď mi mali začať pomáhať, väčšina ma opustila.

Prichádzali mi na pomoc aj dobrí turínski kresťania. Dlhý čas mi pomáhali Giuseppe Gagliardi a Giuseppe Fino, ktorí mali galantérny obchod, Vittorio Ritner, zlatník a iní. Dakoľko kňazov mi pomáhalo najmä pri celebrowaní omši, kázňami a pri vyučovaní katechizmu väčších chlapcov.

Prečo a ako don Bosco písal Biblické dejiny

Veľké ťažkosti mi robili knihy. Keď sme skončili malý katechizmus, nemal som nijaký text na vyučovanie náboženstva a na čítanie. Preštudoval som všetky «Biblické dejiny», čo sa užívali v školách, ale ani jedny nevyhovovali našim žiakom. Najbežnejšie nedostatky boli: reč nebola ľudová, opis udalostí bol pre mladých nevhodný a rozvláčne podávané otázky nezaujímali chlapcov. Mnohé udalosti boli opisované takým spôsobom, že mohli uraziť morálnu citlivosť mladíkov. A okrem toho nikde sa neobjasňovali základné otázky viery. Nedbalo sa na učenie o vonkajšom kulte, ktorý treba preukazovať Bohu, o jestvovaní očistca, o ustanovení sviatosti pokánia a Eucharistie.

Časy, v ktorých sme museli žiť, si rozhodne vyžadovali, aby sme nezanedbávali túto časť kresťanskej výchovy. Preto som sa dal do písania «Biblických dejín» ľudovým štýlom, ľahkou rečou a bez spomínaných

nedostatkov. Tak sa zrodili «Biblické dejiny» pre školy. Nemal som v úmysle písať knihu elegantnú, ale vložil som do práce všetku svoju dobrú vôľu pre dobro mladíkov.

Po niekoľkých mesiacoch školy sme niekoľko ukážok svojho sviatočného vyučovania sprístupnili aj verejnosti. Žiaci boli skúšaní z biblických dejín a zo zemepisu Palestíny v prítomnosti slávnych osobností ako opát Aporti, gróf Boncompagni, zástupca starostu Pietro Baricco, univerzitný profesor Giuseppe Rayneri. Odpovede chlapcov vyvolávali potlesk.

Z ciest ku knihám

Úspech večerných škôl ma povzbudil a tak som k čítaniu a písaniu pridal aritmetiku a kreslenie. Bolo to v našich krajoch prvýkrát, čo sa začalo s takými ľudovými večernými školami. Mnohí o nich rozprávali ako veľkej novote. Profesori a významné osobnosti si prichádzali pozrieť naše metódy. Sám mestský úrad vyslal komisiu, ktorej predsedal komendátor Giuseppe Dupré, aby zistila, či výsledky boli také pozitívne, ako sa o nich hovorilo. Komisári skúšali žiakov z talianskej výslovnosti, z aritmetických úkonov a z prednesu. Na koniec s obdivom konštatovali, že mladíci, ktorí boli do 18-20 rokov analfabetmi, za niekoľko mesiacov urobili veľké pokroky vo výchove a v učení. Títo páni sa nadchýňali, keď videli toľkých mladíkov sústredene sedieť nad knihami, kým mnohí iní sa ponevierali po uliciach.

Ich správa, čítaná na radnici, nám vyslúžila odmenu 300 lír, ktorú nám poukazovali až do roku 1878. V tom roku nám ju zastavili a prideliť inému ústavu. Nikdy som sa nedozvedel prečo.

V tom čase riaditeľom Diela La Mendicità Istruita (založená 1783 pre ľudové vzdelávanie) bol kavalieri Gonella, známy po celom Turíne svojou vierou a dobročinnosťou. Aj on sa prišiel viackrát pozrieť do našej školy a na druhý rok zaviedol tie isté triedy a tú istú metódu v Diele, ktoré viedol. Keď vyrozprával jeho správcom, čo videl v našom Oratóriu a s akými finančnými ťažkosťami sa boríme, poukázali nám odmenu tisíc lír.

Našu metódu si osvojil aj mestský úrad. Za niekoľko rokov sa večerné školy rozšírili do všetkých väčších miest Piemontu.

Kniha modlitieb a kniha matematiky

Medzitým zo dňa na deň rástla iná potreba. Nemali sme knihu modlitieb a rozjímaní vhodných pre mladíkov našich čias. Podobných kníh, čo prechádzali z ruky do ruky, bolo dosť. A napísali ich slávni autori. No vo všeobecnosti autori nepamätali na mladých čitateľov a pri veľkej úcte sa usilovali poslúžiť katolíkom, židom i protestantom.

Ja som však videl čosi iné. Videl som, ako sa protestanti usilujú dostať sa medzi náš ľud. Vo vedomí tohto nebezpečenstva zostavil som knižku, ktorá sa opierať o Bibliu, vyhovovala mladým a živila ich vieru. Mala stručne a jasne hovoriť o základných pravdách katolíckeho náboženstva. Nazval som ju *Il giovane provveduto, Vystrojený mladík*³⁵.

Tá istá potreba sa vynárala aj pri vyučovaní aritmetiky a desiatkovej metrickej sústavy³⁶. Úradné užívanie tejto sústavy nadobúdalo platnosť začiatkom roku 1850, ale školy ju mali naučiť už roku 1846. Nebolo však učebníc. A tak som napísal knižočku *Desiatková metrická sústava jednoducho a v skratke*.

---

³⁵ Celý názov (podľa vtedajších zvyklostí) bol *Giovane provveduto per la pratica dei suoi doveri negli esercizi di cristiana pietà* (Mladík vystrojený plniť si svoje povinnosti v cvičení sa v kresťanskej nábožnosti). Táto kniha sa na prvý pohľad zdala jednoduchou príručkou modlitieb a pobožností. Bola veľmi rozšírená. Don Bosco ju zostavil tak, «aby bola akousi metódou života. K tomu mali prispieť všetky časti. Časť, obsahujúcu modlitby a pobožnosti, uvádzala časť s poučením ako nábožensky chápať svoje bytie, stvorenie, svoj rast od dospievania a každodenný prejav života. Roku 1851 bol do knižky vložený malý apologetický traktát o základoch katolíckeho náboženstva.» (P. Stella, Don Bosco, vol. I).

³⁶ V Piemonte sa užívalo veľmi mnoho rozličných mier, ktoré sa menili z provincie na provinciu, ba dokonca z dediny na dedinu. Pozemkové miery korec a merica (napríklad) mali celé desiatky rozličných rozlôh, a tak počítanie bolo veľmi zložitá a ťažká. Napoleonov kódex, ktorý sa dostal do Piemontu s francúzskou inváziou, nariadil desiatkovú metrickú sústavu všetkým. Táto novota sa ujímala veľmi pomaly. Až 11. septembra 1845 kráľovský výnos zrušil všetky staré váhy a miery a zaviedol novú sústavu do škôl. Úradné užívanie tejto sústavy vo verejných aktoch nadobudlo platnosť 1. januára 1850.

4. Noc, keď mal don Bosco umrieť

Za don Boscom do viníc v Sassi

Mal som mnoho úväzkov. Ako kňaz som pracoval vo väzniciach, v nemocnici v Cottolengo, v Útulku, v Oratóriu a v mnohých školách. Knihy, čo som potreboval pre svojich chlapcov, som písal po nociach. Zdravotný stav, ktorý nebol nikdy ktovieako dobrý, sa mi zhoršoval, takže lekári mi nariadili úplný odpočinok. Don Borel, ktorý mi chcel vždy len dobre, ma poslal na pár týždňov k farárovi v Sassi (na úpätí kopca Superga). Cez týždeň som odpočíval a na nedeľu som sa vracal pracovať do Oratória. No čoskoro sa ukázalo, že to nebolo dobré riešenie. Chlapci začali chodiť za mnou stále vo väčších skupinách. A vyhľadávali ma aj chlapci zo Sassi a tak som mal viac práce ako v Turíne, a moji malí priatelia museli prešľapať štyri kilometre, aby ma videli.

Do Sassi chodili pešo nielen chlapci z Oratória. Čoskoro k nim sa pridali aj chovanci Školských bratov. Aspoň jeden prípad:

Chovanci školy «Svätej Barbory», kde vyučovali Školskí bratia, mali duchovné cvičenia. Keďže boli navyknutí sponovať sa u mňa, na konci duchovných cvičení prišli hromadne za mnou do Oratória. Keď sa dozvedeli, že som v Sassi, vybrali sa všetci za mnou. Čakali ich - ako som spomenul - štyri kilometre cesty. Chvilami pršalo a cestu nepoznali a tak chodili križom-krážom po lúkach, poliach a viniciach. Nakoniec ma predsa len našli. Bolo ich štyristo, unavených z cesty, hladných, spotených, zablatených, ale rozhodnutých vysponovať sa.

- Skončili sme duchovné cvičenia - hovorili. Chceme byť dobrí a chceme sa vysponovať. Prišli sme sem s dovolením svojich učiteľov a tak sme tu.

Po chlapcoch ani stopy

Pravdepodobne učitelia a rodičia ich očakávali už s nepokojom. Bolo ich treba poslať čo najskorej do školy. Márne som sa ich pokúšal presvedčiť. Stále tvrdili, že sa sem prišli vysponovať. A tak sme sa dali do sponovania štyria: miestny farár, jeho vikár, jeden kňaz-učiteľ a ja. Na toľkých chlapcov by nás malo byť pätnásť.

A bolo treba myslieť aj na to, že chlapci sú hladní a vyčerpaní. Farár don Abbondioli ponúkol všetky svoje zásoby: chlieb, polentu, ryžu, fazuľu, zemiaky, syr a ovocie.

V škole sa zatiaľ začal prebúdzajúť nepokoj. Na slávnostné zakončenie duchovných cvičení sa začali schádzať profesori, kazatelia a pozvaní hostia. Mala byť svätá omša so spoločným prijímaním. Ale po chlapcoch ani chýru ani slychu. Ani stopy. Zavládla všeobecná neistota. Keď sa chlapci konečne objavili, prísne im zakázali robiť také neporiadky.

«Bol som pripravený umrieť»

Zo Sassi som sa vrátil celkom vyčerpaný. Museli ma uložiť do postele. Bol som vážne chorý. Mal som zápal priedušiek, kašeľ a vysokú horúčku. Po týždni som bol medzi životom a smrťou. Prijal som sväté prijímanie ako viatikum a pomazanie chorých. Bol som pripravený umrieť. Bolo mi ľúto opustiť svojich chlapcov, ale som bol spokojný, že som dal Oratóriu stabilnú formu a tak že môžem umrieť.

Keď sa rozšírilo, že moja choroba je vážna, chlapcov zachvátil veľký žiaľ a neuveriteľný zármutok. Pred dvere izby, kde som ležal, každú chvíľu prichádzali skupiny chlapcov. Plakali a vypytovali sa, ako sa mám. Nechceli odísť, čakali stále na lepšiu správu. Počul som, ako sa vypytojú ošetrovateľa a to ma dojímalo.

Láska ku mne ich hnala k hrdinstvám. Modlili sa, postili, chodili na svätú omšu a pristupovali k prijímaniu. V kostole Consolata sa striedali vo dne v noci. Pred obrazom Panny Márie sa stále za mňa dakto modlil. Tí, čo museli ísť ráno do práce, zapalovali sviecu, aby tu pred oltárom horela namiesto nich. Mnohí iní si našli čas aj cez deň a ostávali tu až do neskorého večera. Prosili a zaprisahávali Božiu Matku, aby zachovala pri živote ich úbohého don Bosca.

«Boh ich vypočul»

Mnohí sľubovali Panne Márii, že sa budú modliť celý ruženec dakoľko mesiacov, iní po celý rok a dokonca i po celý život. A našli sa i takí, čo sľúbili, že sa budú postiť o chlebe a vode po mesiacoch, roky, ba i po celý život. Som istý, že mnohí mladí murári sa pri svojej ťažkej práci od rána do večera postili o chlebe a vode po celé týždne. Krátku prestávku v práci strávili pred najsvätejšou Sviatosťou. Boh ich vypočul. Bolo

to raz v sobotu večer. Lekári mali poradu a vyslovili sa, že táto noc bude poslednou nocou v mojom živote. Bol som o tom presvedčený aj ja, lebo sily ma celkom opustili a stále som chrľil krv. Neskoro v noci prišli na mňa také strašné driemoty, že som zaspal.

Keď som sa prebudil, bol som mimo nebezpečenstva. Lekári Botta a Caffasso ma ráno navštívili a povedali mi, aby som sa šiel poďakovať Panne Márii za milosť uzdravenia.

Táto správa vyvolala u chlapcov ohromnú radosť. Ale neverili tomu, kým ma nevideli. Po niekoľkých dňoch ma skutočne videli. Opierajúc sa o palicu som prišiel do Oratória. Prijali ma so spevom a s plačom a s dojatím, ktoré si je ľahšie predstaviť ako opísať. Zaspievali Bohu pieseň na poďakovanie a zahrnuli ma prívolať na slávu a nadšením.

Postaral som sa hneď o veľmi dôležitú vec. Keď som bol v nebezpečenstve života, mnohí chlapci si z lásky a dojatia porobili sľuby neprímerané ich silám a prakticky neuskutočniteľné. Zmenil som ich sľuby na jednoduchšie a ľahšie.

«Medzi svojimi vŕškami»

Ochorel som začiatkom júla 1846. Býval som ešte stále v izbici v Útulku, ale chystal som sa presťahovať na Valdocco do Oratória.

Odišiel som na dakoľko mesiacov zotaviť sa k rodine do Becchi. Mal som tu medzi svojimi vŕškami byť dlhšie, ale chlapci začali za mnou chodiť stále vo väčších skupinách. Nemal som tu ani pokoj ani odpočinok.

Všetci, s ktorými som sa vtedy stretával, mi radili, aby som odišiel z Turína a uchýlil sa niekam ďaleko, aby som sa úplne uzdravil. Aj arcibiskup a don Cafasso boli tej mienky. Zanechať chlapcov mi však bolo ľúto. Napokon mi predsa len dovolili vrátiť sa do Oratória, ale s podmienkou, že dva roky nebudem svedčať ani kázať.

Neposlúchol som. Vrátil som sa do Oratória a začal som pracovať ako predtým a 27 rokov som nepotreboval ani lekára ani lieky. To ma presvedčilo, že práca neškodí zdraviu.

5. Návrat s mamou Margheritou

Celý majetok v košíku

Dakoľko mesiacov som strávil ako rekonvalescent v rodine. Potom som sa rozhodol vrátiť sa medzi svojich chlapcov. Každý deň dakto za mnou prišiel alebo mi písal. Hovorili mi: «Vráťte sa čo najskorej!»

Kam som sa mal vrátiť, kde som mal bývať, keď som bol prepustený z Útulku? Akými prostriedkami som mal udržovať dielo, ktoré každý deň vyžadovalo viac a viac námahy a peňazí? Ľudia, ktorí pracovali pre Oratórium, i ja sám, sme predsa museli aj žiť.

V tom čase sa uvoľnili v dome Pinardiho dve miestnosti. Najal som ich pre seba a pre svoju matku.

- Mama - povedal som jej raz - mal by som ísť bývať na Valdocco a vziať si dakoho do služby. V tom dome však bývajú ľudia, ktorým kňaz nemôže dôverovať. Jediná osoba, ktorá ma môže zachrániť pred podozrievaním a zlomyseľnosťou ste vy.

Pochopila vážnosť mojich slov a povedala mi:

- Ak si myslíš, že je to božia vôľa, ochotne pôjdem s tebou.

Matka priniesla veľkú obeť. Nebola bohatá, ale v rodine bola kráľovnou. Malí i veľkí ju mali radi a vo všetkom ju poslúchali.

Z Becchi sme si poslali dajaké potrebné veci na zariadenie miestností. Dačo náradia sme preniesli z miestnosti, ktorú som obýval v Útulku. Pred odchodom matka poskladala do koša bielizeň a potrebné veci. Ja som si vzal breviár, misál, dakoľko kníh a zošitov. To bol celý náš majetok.

Z Becchi sme šli pešo. Zastavili sme sa v Chieri a večer 3. novembra 1846 sme prišli na Valdocco. Keď matka videla prázdne miestnosti, usmiala sa a povedala:

- V Becchi bolo toľko starostí o dom a kto čo má robiť. Tu bude omnoho viac pokoja.

Mamina svadobná výbava

Z čoho žiť, čo jest', z čoho platiť nájom? A to ešte nebolo všetko. Mnohí chlapci si každú chvíľu pýtali chleba, topánky, košeľe, šaty. Potrebovali ich, aby mohli ísť do práce.

Z domu sme dodali trochu vína, obilia, kukurice, fazule. Aby sme mali na prvé výdavky, predali sme vinicu a dajaké roľičky. Matka si dala poslať svoju svadobnú výbavu, ktorú si doteraz žiarlivo opatrovala. Z

daktorých jej šiat sa pošli ornáty a z bielizne oltárne plachty a omšové rúcha. Všetko to prešlo cez ruky pani Gastaldiovej³⁷, ktorá sa odvtedy starala o potreby Oratória.

Moja matka mala aj zlatý náhrdelník a dakoľko prsteňov. Predala ich a nakúpila za to veci pre kostol. Raz večer - bývala vždy dobrej nálady - si začala spievať:

«Beda svetu, keď nás berie ako sysle v cudzej diere.»

Mnoho tried a málo miesta

Keď sme sa ako-tak zariadili, najal som si ďalšiu miestnosť a urobil som z nej sakristiu. Nemal som miesto pre školu a dajaký čas som učil v kuchyni alebo vo svojej izbe. Medzi chlapcami však boli aj vybíjaní uličníci, ktorí pokazili alebo poprevracali naruby všetko. Keď sme zatriedili chlapcov, jednotlivým triedam sme prideliť sakristiu a rozličné časti kostola. Jedna trieda čítala nahlas, a druhá spievala na chóre a do tretej prechádzali celým kostolom oneskorenci a tak to bolo ustavičné vyrušovanie.

Po niekoľkých mesiacoch sa mi podarilo získať ďalšie dve miestnosti a to boli pre večernú školu nové možnosti.

Ako som už povedal, v zime 1846-47 dosiahla naša večerná škola veľmi dobré výsledky.³⁸ Každý večer sme tu mali priemerne 300 žiakov. Vyučoval sa tu jazyk a aritmetika, ale aj hudba a spev a to u nás vždy prekvitalo.

6. Prvá «mládežnícka skupina»

Pravidlá a družina

Na Valdoccu sme mali konečne trvalé a zákonité sídlo. Dal som sa s celou dobrou vôľou uskutočňovať iniciatívy, ktoré mali utvoriť v našom Oratóriu jednotu ducha, činnosti a správy.

Ako prvú vec som spísal Pravidlá. Vyložil som v nich jednoducho veci, ktoré sa v Oratóriu robili, i spôsob, ako sa mali robiť. Dali sme ich vytlačiť a hocikto si ich mohol prečítať³⁹.

Tieto malé Pravidlá urobili skutočne veľkú službu. Každý vedel, čo má robiť. Každému som ponechal zodpovednosť za svoj úrad. Z Pravidiel každý dobre vedel, aká zodpovednosť mu bola zverená. Mnoho biskupov a farárov ma o ne požiadalo a usilovali sa zaviesť oratóriá do svojich diecéz a krajov.

Keď sa takto položil základ pre jednotu ducha a činnosti, bolo treba vyvinúť iniciatívy vzbudiť v mladíkoch priateľstvo v Pánom. Preto som založil Družinu svätého Alojza. Napísal som krátke pravidlá, primerané mládežníckej skupine a ukázal som ich arcibiskupovi. Prečítal si ich a dal ich čítať aj iným, aby sa o nich vyjadrili. Napokon ich 12. apríla 1847 schválil a členom Družiny poskytol osobitné odpustky⁴⁰.

Družina svätého Alojza vyvolala u našich chlapcov veľké nadšenie. Všetci sa chceli dať do nej zapísať. Aby mladík mohol byť do nej prijatý, určil som dve podmienky: dobrý príklad v kostole i mimo kostola, a vyhýbať sa zlým rozhovorom a pristupovať k sviatostiam.

Družina veľmi povzniesla kresťanský život chlapcov⁴¹.

---

³⁷ Madama Gastaldiová bola matkou kanonika Gastaldiho, neskoršieho biskupa v Soluzze, a potom turínskeho arcibiskupa. Don Bosco a don Gastaldi boli toho istého veku a v tom čase ich spájalo bratské priateľstvo.

³⁸ **Don Boscova poznámka:** Netreba zabúdať, že prvá večerná škola v Turíne bola škola v dome Moretta, otvorená v novembri 1845. V troch triedach sme nemohli mať viac ako 200 žiakov³⁸. Dobré výsledky, čo sme dosiahli, nás presvedčili, aby sme ich otvorili aj v nasledujúcom roku, keď sme našli trvalé miesto na Valdoccu. Vo večernej škole nám najviac pomáhali a pripravovali chlapcov v prednese a v divadle najmä - a rád ich tu spomínam - don Chiaves, don Musso a don Giacinto Carpano.

³⁹ Z Pravidiel Oratória uvádzame na konci kapitoly.

⁴⁰ Pravidlá Družiny uvádzame na konci kapitoly.

⁴¹ Don Bosco tu na okraj napísal túto poznámku: «Medzi tých, čo s radosťou vstúpili do Družiny svätého Alojza, patrili opát Antonio Rosmini, kanoník Pietro De Gaudenzi, teraz biskup vo Vigevane, Camillo a Gustavo Cavour, anconský arcibiskup kardinál Antonucci, Jeho svätosť Pius IX., kardinál Antonelli a mnohí iní.» Samozrejme, že všetky tieto osobnosti boli iba «čestnými členmi».

Arcibiskup prvýkrát v Oratóriu

Chcel som oduševniť chlapcov s nadšením osláviť šesť nediel pred sviatkom svätého Alojza. Preto som kúpil sochu svätca, dal som zhotoviť zástavu a chlapcom som dal mimoriadnu príležitosť vyspovedať sa. Mohli prísť hocikedy cez deň, večer i v noci.

Ani jeden z chlapcov, čo chodili do Oratória, nebol ešte pri birmovke. Rozhodol som sa, že všetkých, čo by sa cítili, pripravím do sviatku svätého Alojza. Veľmi mnoho chlapcov prijalo túto ponuku. Podarilo sa mi to s pomocou niekoľkých kňazov a laikov. Do sviatku boli skutočne dobre pripravení.

Bolo to prvý raz, čo arcibiskup navštívil Oratórium, a prvýkrát čo vyslúžil birmovanie mojim chlapcom. Pred kostolikom sme pripravili vkusný baldachýn a tam sme arcibiskupa prijali. Na poďakovanie som prečítal dakoľko slov, potom chlapci na jeho počesť zahrli krátku veselohru Napoleonov kaprál. Bol to žartovný prípad jedného kaprála, ktorý porozprával tisíc vtipov a divil sa, že sa sem dostal. Arcibiskup sa z chuti zasmial a skvele zabával. Na konci povedal, že vo svojom živote sa ešte nikdy toľko nenasmial.

Potom k nám prehovoril a vyjadril veľkú radosť z toho, že Oratórium tak prekvitá. Všetkých povzbudil, aby ho navštevovali a poďakoval sa za slávnostné prijatie, čo sme mu pripravili.

Pri svätej omši, ktorú slúžil, podal prijímanie vyše tristo chlapcom. Potom vyslúžil birmovanie. Na začiatku - zrejme si neuvedomil, že nie je v dóme - keď mu položili na hlavu mitru, prudko dvihol hlavu a vrazil do stropu kostolika. Všetci, on sám i my, sme vybuchli do smiechu. Arcibiskup často spomínal tento prípad, keď s radosťou hovoril o našom Oratóriu. Opät Rosmini prirovnal naše dielo k misiám v ďalekých krajinách.

Vzácné «záznamy»

Spolu s monsignorom Fransonim prišli dvaja kanonici a mnoho iných kňazov. Keď arcibiskup skončil birmovanie, spísali sa záznamy. K menu a priezvisku birmovanca sa pripísalo miesto a dátum birmovania, meno arcibiskupa a birmovného otca. Potom sa tieto záznamy roztriedili podľa farností (kde chlapci bývali) a zanesli na kúriu, ktorá ich rozposlala príslušným farárom⁴².

Z Pravidiel Oratória

Veľmi dôležité sa nám zdajú dve stránky (uvedené v MB 3, 91) na pochopenie ducha každého saleziánskeho oratória. Prinášame ich tu:

«Cieľom sviatočného oratória je zabaviť mládež vo sviatočné dni príjemným a slušným rozptýlením po účasti na bohoslužbách.

Hovorí sa:

1. Zabaviť mládež vo sviatočné dni. Myslí sa tu hlavne na mladých robotníkov, ktorí sú najmä vo sviatočné dni vystavení veľkým mravným i telesným nebezpečenstvám. Nevylučujú sa však ani študenti, ktorí by sem vo sviatočné dni alebo cez prázdniny chceli prichádzať.

2. Príjemné a slušné rozptýlenie, schopné naozaj osviežiť, a nie zaťažovať. Preto nie sú povolené také hry a zábavy, skoky, behy a iné podobné veci, ktoré by mohli ohroziť zdravie alebo mravnosť chlapcov.

3. Po účasti na bohoslužbách. Prvoradým cieľom je náboženská výuka. Všetko ostatné je vedľajšie a má chlapcov len prilákať.

Toto Oratórium je pod ochranou svätého Františka Saleského, a preto každý, kto sa chce venovať tejto práci, musí si tohto svätca vziať za vzor v láske a v dobrých spôsoboch. Sú to pramene, z ktorých vyvierajú plody, aké má priniesť Dielo oratórií.

Podmienky pre prijatie mladíkov do Oratória

(Hlava II. druhej časti)

1. Keďže cieľom tohto Oratória je chrániť mládež pred záhaľkou a zlou spoločnosťou, najmä vo sviatočné dni, možno prijať všetkých bez rozdielu hodnosti a postavenia.

2. Prednostne sa prijímajú chudobní, opustenejší a nevzdelanejší, lebo sú väčšmi odkázaní na pomoc, aby sa nedostali z cesty spásy.

---

⁴² Don Bosco starostlivo zaznačil toto gesto, lebo arcibiskup ním prakticky schválil Oratórium ako «farnosť opustených chlapcov», a potvrdil svoju podporu don Boscovi pred mestskými farármi, ktorí stále ešte nevedeli, aký postoj zaujať k don Boscovi.

3. Požadovaný vek je osem rokov, a preto sa neprijímajú deti, lebo vyrušujú a nie sú schopné pochopiť, čo sa vyučuje.

4. Nezáleží na tom, či sú telesne postihnutí, len nech nemajú nákazlivú chorobu alebo nevzbudzujú u spoločníkov odpor, lebo tak by jeden odradil od Oratória mnohých.

5. Každý nech má dajaké remeslo alebo zamestnanie, lebo záhaľka a nezamestnanosť sú prameňom všetkých nerestí, a preto je všetko náboženské poučanie zbytočné. Kto by bol nezamestnaný a chcel by dačo robiť, môže sa obrátiť na protektorov a tí mu pomôžu.

6. Keď mladík vstupuje do Oratória, musí si uvedomiť, že Oratórium je miestom náboženským, ktoré chce vychovávať dobrých kresťanov a poctivých občanov. Preto je prísne zakázané kliatie a reči, ktoré sú v rozpore so svätým katolíckym náboženstvom. Kto by sa v tom previnil, treba ho najprv otcovsky upozorniť, a keby sa nenapravil, treba o tom uvedomiť direktora, ktorý ho z Oratória prepustí.

7. Možno prijať aj mladíkov nespratných, ale nesmú byť na pohoršenie a musia prejavovať dobrú vôľu lepšie sa správať.

8. Pri vstupe do Oratória a za pobyt sa neplatí. Kto by chcel vstúpiť do dajakej spoločnosti, ktorá vynáša, môže sa dať zapísať do Vzájomnej pomoci. Jej pravidlá sú v prílohe.

9. Do tohto Oratória má slobodný prístup každý, ale všetci musia poslúchať rozkazy poverenca, náležite sa správať na rekreácii, v kostole i mimo Oratória.

Družina svätého Alojza

Pravidlá Družiny mali sedem článkov. Prinášame ich tu (pozri MB 3, 216-217):

1. «Keďže svätý Alojz bol vzorom dobrého príkladu, tak všetci, čo chcú vstúpiť do jeho Družiny, musia sa usilovať vyhýbať všetkému, čo by mohlo dať pohoršenie, a musia sa snažiť dávať dobrý príklad vo všetkom, najmä v presnom plnení povinností dobrého kresťana. Svätý Alojz si už od detstva tak presne plnil všetky svoje povinnosti a tak miloval pobožné cvičenia a bol taký nábožný, že keď šiel do kostola, ľudia sa za ním hrnuli, aby videli jeho skromnosť a sústredenosť.

2. Každý spolubrat sa pousiluje pristupovať k spovedi a k prijímaniu každé dva týždne, a aj častejšie, najmä na väčšie sviatky. Spoveď a prijímanie sú zbrane, ktorými sa víťazí nad diablom. Svätý Alojz pristupoval k týmto sviatostiam ešte ako chlapec každý týždeň, a keď vyrástol, i častejšie. Kto by z dajakého dôvodu nemohol splniť túto podmienku, po porade s direktorom Družiny ju môže nahradiť inou pobožnosťou. Členovia nech sa povzbudzujú pristupovať k sviatostiam a zúčastňovať sa na posvätných obradoch vo svojej kaplnke na povzbudenie spoločníkov.

3. Utekať pred zlými spoločníkmi ako pred morom a nerozprávať oplzlo. Svätý Alojz nielenže vyhýbal takýmto rečiam, ale bol taký skromný, že nik sa neodvážil v jeho prítomnosti vysloviť i menej neslušné slovo.

4. Prechovávať najväčšiu lásku k spoločníkom a ochotne odpúšťať každú urážku. Svätého Alojza stačilo dajako uraziť a hneď mu bol priateľom.

5. Veľké úsilie o poriadok v božom dome, povzbudzovať iných k čnosti a dať sa zapísať do Družiny. Svätý Alojz pre dobro blížneho šiel obsluhovať nakazených morom. A to bolo príčinou jeho smrti.

6. Byť usilovný v práci a v plnení svojich povinností. Presne poslúchať rodičov a iných predstavených.

7. Keď daktorý spolubrat ochorie, každý sa bude zaň modliť a podľa svojich síl pomáhať mu aj v časných veciach.»

7. Prvá sirota prichádza z Valsesie

Malí zlodeji v senníku

Medzitým, čo sme organizovali vyučovanie náboženstva a školu, musel som myslieť už na inú veľkú a naliehavú vec. Mnohí chlapci, čo prišli do Turína, chceli úprimne pracovať a žiť ako dobrí kresťania. Čakali ich tu však veľké ťažkosti. Zo začiatku nemali ani chleba ani vhodného obleku. A hlavne nemali kde bývať. Pokúsil som sa niektorých pritúliť, keď nemali večer kam ísť spať. Pripravil som senník so slamou a dačo na prikrytie. Boli to chudáci, často mi ukradli prikrývky i plachty. A napokon mi odniesli aj slamu, aby ju predali.

Spal pri ohnisku mamy Margherity

Raz v daždivý májový večer zaklopal na naše dvere pätnásťročný chlapec celý zmoknutý a skrehnutý. Pýtal si kúsok chleba a dajaký kútik na spanie. Moja matka ho priviedla do kuchyne k ohnisku, kde sa

zohrieval a sušil. Podala mu chlieb a polievku. Medzitým som sa ho spýtal, či chodil do školy, či má príbuzných a čo robí. Povedal mi:

- Som úbohý sirota. Prichádzam z Valsesie a hľadám prácu. Mal som tri líry, ale som ich už minul a prácu som nenašiel. Nemám už nič a nikoho.

- Bol si už na birmovke?

- Nie.

- A na prvom prijímaní?

- Ani to nie.

- A už si sa dakedy spovedal?

- Dakedy áno.

- A teraz kam chceš ísť?

- Nevie. Prosím vás, nechajte ma tu u vás dakde v kútiku cez noc.

Ticho sa rozplakal. Aj moja matka plakala a aj ja som bol veľmi dojatý.

- Keby som vedel, že nie si zlodej, nechal by som ťa tu. Chlapci ako ty mi už ukradli prikrývky a možno to urobíš aj ty.

- Nie, pane. Buďte pokojný. Som chudobný, ale nikdy som nekradol.

- Ak súhlasíš - povedala matka - môže sa cez noc vyspať aj tu. A zajtra sa už Boh postará.

- Kde tu?

- V kuchyni.

- A ak ujde aj s hrncami?

- Postarám sa, aby sa to nestalo.

- Tak dobre.

Matka vyšla von. Chlapec jej pomohol nazbierať zopár tehál, priniesli ich do kuchyne, postavila štyri stĺpiky, položila na ne pár dosák a na ne slamník a prvá posteľ v Oratóriu bola hotová. Moja dobrá mama povedala potom chlapcovi pár slov o potrebe práce, poctivosti a náboženstve⁴³, a potom ho vyzvala pomodliť sa.

- Nevie sa modliť.

- Tak sa pomodlíme spolu - povedala. A pomodlili sme sa spoločne.

Aby sme predišli nebezpečenstvu, kuchyňa bola zatvorená na kľúč až do rána.

Toto bol prvý chlapec, ktorému sme poskytli prístrešie v našom dome. K nemu sa potom pridali druhý, a potom iní. V tom roku, 1847, pre nedostatok miesta sme sa však museli obmedziť len na dvoch.

Nové miestnosti a nová hudba

Bol som presvedčený, že pre mnohých chlapcov je každá pomoc zbytočná, ak sa im neposkytne aj domov. Preto som sa rozhodol v Pinardiho dome najat' si ďalšie miestnosti, a potom ešte ďalšie, aj keď cena bola prehnaná.

Cez deň tieto miestnosti slúžili aj ako triedy a tak sme mohli začať aj s vyučovaním hudby a spevu. Táto naša verejná hudobná škola (otvorená 1845) bola prvou takou školou. Prvýkrát sa hudba vyučovala v škole pre viac žiakov súčasne. Predtým si každý žiak hľadal učiteľa, ktorý mu dával hodiny individuálne.

Zapísalo sa veľmi mnoho žiakov. Každý večer som mal na hodine slávnych divákov. Boli to učitelia Luigi Rossi, Giuseppe Blanchi, Cerutti, kanoník Luigi Nasi. Trocha sa to tak nezhodovalo s evanjeliom, kde čítame, že žiak nemôže prevýšiť učiteľa. Ja nemám ani milióntinu muzikálnej múdrosti týchto slávnych osobností, a predsa som pred nimi robil učiteľa. Iste sa sem neprišli učiť hudbe. Chceli spoznať našu vyučovaciu metódu, tú istú metódu, ktorá sa dnes používa vo všetkých našich domoch.

---

⁴³ Saleziáni v týchto slovách mamy Margherity s úctou videli prvé «večerné slovo» (dobré slovo hlavy domu), ktorým sa končí deň v saleziánskych domoch, a ktoré don Bosco nazval «kľúčom k mravnosti, k poriadku a k úspechu».

8. Druhé Oratórium

Bitka s práčkami

Postupne ako sa rozmnožovali naše triedy, vzrastal aj počet chlapcov. Vo sviatočné dni im už nestačil ani dvor ani kostol.

So súhlasom don Borela som zamýšľal otvoriť druhé oratórium v inej štvrti mesta. Najali sme si malý dom v Porta Nuova pri kráľovskej aleji (dnes Corso Vittorio Emanuele II), ktorú ľudia nazývali Platanová alej podľa stromov, čo tam rástli.

Aby sme dostali tento dom, museli sme sa pustiť do rozhorčenej bitky s práčkami, čo tam bývali. Nechceli nám ho uvoľniť za nijakú cenu, ani keby sám zrútil celý svet. Dohodli sme sa však s nimi podobrotky, zaplatili sme im odškodné a vec sa vyriešila bez toho, že by vypukla vojna.

Majiteľkou domu a lúky pre hry bola pani Vaglientiová. Jej dedičom sa stal kavalieri Giuseppe Turvano. Nájomné bolo 450 lír ročne. Oratórium sme zasvätili svätému Alojzovi Gonzagovi⁴⁴.

Pokusy sa vždy nevydaria

Oratórium som otvoril s don Borelom na sviatok Nepoškvrneného Počatia Panny Márie 1847. Začalo doň chodiť mnoho chlapcov a tak sa tá jednoliata masa, čo každú nedeľu zaplavovala Oratórium na Valdoccu, trochu preriedila.

Vedenie sme zverili don Giacintovi Carpanovi, ktorý nám dakoľko rokov tak nezištne pomáhal. Pravidlá, napísané pre Oratórium na Valdoccu, v celej svojej šírke prijalo aj Oratórium svätého Alojza.

V tom istom roku, aby sme mohli dať trvalé prístrešie viacerým chlapcom, sme kúpili celý dom Moretta. No murári, ktorí ho chceli prispôbiť pre naše potreby, zistili, že má prislabé múry. A tak sme ho predali. Ponúkli nám zaň výhodnú cenu. Od turínskeho seminára sme kúpili pozemok veľký 3800 štvorcových metrov. Je to miesto, kde dnes stojí kostol Panny Márie Pomocnice a budova s dielňami pre našich mladých remeselníkov.

9. 1848 - Ťažký rok

Výstrel v kaplnke Pinardi

Politika a verejná mienka začali v tomto roku so všetkou prudkosťou. Ťažko bolo predvídať, ako sa to všetko skončí.

Carlo Alberto poskytol Konštitúciu. Mnohí si mysleli, že spolu s Konštitúciou bola poskytnutá aj sloboda robiť dobre a zle podľa svojich vrtochov. Toto presvedčenie vznikalo zo slobody udelenej židom a protestantom. Hovorilo sa, že medzi katolíckimi a inými náboženstvami niet rozdielu. To platilo, keď šlo o život politický, ale neupravovalo to povinnosti náboženské.

V tých dňoch vypukol medzi mladými akýsi ošiaľ. Zhromažďovali sa v meste na rozličných miestach, na uliciach a námestiach a prepádali kňazov a kostoly. Každá urážka náboženstva sa považovala za «vydarený kúsok». Aj mňa dakoľkokrát napadli doma i vonku.

Raz, keď som učil katechizmus, dakto vystrelil na mňa cez okno z arkebúzy. Prestrelil mi reverendu medzi ramenom a hrudníkom a náboj skončil na múre.

Inokedy, bolo to medzi chlapcami, ma za jasného dňa ktosi napadol s dlhým nožom. Poznal som ho dobre. Zachránil som sa len zázračne útekom do svojej izby. Len-len že som stačil za sebou zatvoriť dvere.

Aj don Borel len zázračne unikol výstrelu z pištole. A inokedy sa mu podarilo uniknúť vražednému nožu, keď si ho pomýlili s kýmisi iným. Bolo ťažko upokojiť a zmeniť zmýšľanie týchto poštvaných mladíkov.

Aj na pracoviskách hrozí to nebezpečenstvo

Za tejto všeobecnej mravnej skazy usiloval som sa pripraviť prístrešie pre čo najviac mladých robotníkov. Najal som ďalšie miestnosti. Prijal som pätnásť chlapcov. Všetci boli bez roboty a hrozilo im nebezpečenstvo, že sa dostanú na zlé cesty.

---

⁴⁴ Don Bosco v poznámke pripojuje: «Dnešný kostol svätého Jána evanjelistu je na mieste, kde stál kostol a sakristia i malý dom vrátnika Oratória svätého Alojza.»

Stretli sme sa však s veľkými ťažkosťami. Nemali sme v dome dielne a naši mladíci chodili do práce do Turína. A to vážne ohrozovalo ich kresťanský život. Ľudia na pracovisku, zlé reči a to, čo videli, mnohokrát rúcalo kresťanské presvedčenie, ktoré sme sa usilovali v nich vybudovať v Oratóriu.

Vtedy, kedysi som začal s krátkym príhovorom po večerných modlitbách. Vysvetlil som alebo zdôraznil dajakú náboženskú pravdu, o ktorej sa hovorilo cez deň⁴⁵.

Čo sa stávalo mladým robotníkom, sa mohlo prihodiť aj študentom. Nemali sme ešte vlastné triedy, a preto chlapci, pokročili v štúdiu, chodili do školy k profesorovi Giuseppe Bonzaninovi na gramatiku a iní k profesorovi don Matteovi Piccovi na rétoriku. Boli to vynikajúce školy, ale cestou do školy a zo školy aj študenti sa stretávali s rozličnými ťažkosťami.

Iba v roku 1856 sa nám podarilo mať všetky školy a dielne v dome Oratória. A to bola veľká výhoda.

Nalievat' polievku a povedat' dobré slovo

Rok 1848 bol taký závrtný v myslení a v konaní, že som nemohol dôverovať už ani domácim pomocníkom. Všetky domáce práce som musel robiť ja alebo moja matka. Musel som variť, pripravovať stôl, zametať dom, narúbať drevo, šiť košeľe, nohavice, uteráky, plachty a plátať ich, keď boli potrhane. Zdalo sa, že je to strata času, ale aj to bolo na dačo dobré. Mal som tak veľkú možnosť pomôcť mladíkom v ich kresťanskom živote. Keď som rozdeľoval chlieb alebo nalieval polievku, mohol som im pokojne poradiť alebo povedať dajaké dobré slovo.

Prvé duchovné cvičenia - prečo

Stále väčšmi som pociťoval potrebu, aby mi dakto pomáhal pri vedení domu a pri otváraní tried v Oratóriu. S týmto úmyslom som začal pozývať daktorých do Becchi, aby tu so mnou strávili pár voľných dní. Iných som pozýval na obed alebo večer. Prichádzali čítať, písať, študovať a medzitým sme debatovali o jedovatých názoroch, ktoré vtedy kolovali proti náboženstvu. Všetko to trvalo od 1841 do 1848. Robil som to s určitým cieľom, o ktorom som už hovoril: pozorovať, spoznávať a vybrať si mladíkov vhodných pre spoločný život a navrhnuť im, aby ostali so mnou⁴⁶.

Mal som to stále na mysli a roku 1848 som sa pokúsil o malý kurz duchovných cvičení⁴⁷. Sústredil som asi päťdesiat chlapcov. Obodovali a večerali so mnou. Keďže sme nemali pre všetkých dost' lôžok, daktori chodievali spať domov a ráno sa vracali. To chodenie ráno a večer bolo na škodu sústredenosti a mlčaniu týchto dní a odvádzať od uvažovania o prednesených pravdách. Duchovné cvičenia sa začali v nedeľu večer a skončili v sobotu večer.

Vydarili sa dobre. Mnohí chlapci, ktorým som venoval mnoho času a práce bezvýsledne, začali vážne žiť kresťansky. Daktori sa rozhodli pre rehoľné povolanie. Iní ostali ako laici, no stali sa pre svojich

---

⁴⁵ Na stránkach, kde don Bosco vysvetľuje svoj výchovný systém, hovorí o tomto príhovore takto: «Každý večer po zvyčajných modlitbách prv než sa chlapci odoberú na odpočinok, direktor alebo miesto neho dakto iný nech všetkým povie dakoľko láskavých slov. Môže to byť dajaké oznámenie alebo rada, čo treba robiť alebo čoho sa chrániť. Poučenie nech sa čerpá z denných udalostí v ústave alebo mimo ústavu. Toto večerné slovko nech netrvá viac ako dve-tri minúty. Je kľúčom k mravnosti, k poriadku a k úspechu vo výchove.»

⁴⁶ «Vybrať si mladíkov, vhodných pre spoločný život a navrhnuť im, aby ostali so mnou.» Don Bosco už myslel na Saleziánsku kongregáciu a mal už jasno, ako a kde hľadať povolania. V «Historickom náčrte», napísanom 1874 pre rímsku kúriu, takto hovorí o udalostiach a svojich iniciatívach z roku 1848: «V tom roku (1848) sa proti rehoľným rádom a cirkevným kongregáciám zdvihla závrtná povíhrica, a potom sa vrhla proti kléru a všetkým cirkevným vrchnostiam. Táto zúrivosť a opovrhovanie náboženstvom mala odviesť mládež od mravnosti, zbožnosti a tým aj od povolania k duchovnému stavu. Keď rehoľné inštitúty rozpúšťali, kňazov hanobili a zatvárali alebo im určovali nútený pobyt, ako bolo možné, ľudsky hovoriac, pestovať ducha povolania? V tom čase Boh jasne poukázal na novú milíciu, ktorú si chcel zvoliť. Ale už nie zo zámožných rodín. Tieto rodiny posielali svoje deti do verejných škôl a veľkých ústavov a tým sa každá myšlienka a sklon k tomuto stavu udúšal. Tí, čo narábali motykou alebo kladivom, mali po nich prevziať slávne miesta a vykročiť za duchovným stavom.»

⁴⁷ Kázal ich mladý don Federico Albert, ktorého si dnes uctieваме ako «blahoslaveného».

spoločníkov v Oratóriu vzormi kresťanského života⁴⁸. Najširšie sa o tom rozpíšem v Dejinách Saleziánskej spoločnosti⁴⁹.

Farnosť chlapcov bez farnosti

Daktorí farári (napríklad farár z Borgo Dora, z Carmine, od svätého Augustína) znova vyslovili arcibiskupovi svoje znepokojenie, že sa v Oratóriách vysluhujú sviatosti. Arcibiskup odpovedal dekrétom, ktorým nás splnomocnil podávať prijímanie aj na Veľkú noc a pripravovať chlapcov, čo chodia do našich Oratórií, na birmovku. Obnovil nám fakultu vykonávať všetky náboženské obrady, ktoré sa konajú vo farnostiach. «Oratóriá - povedal biskup - budú farnosťou chlapcov bez farnosti.»

10. Odvážne lekcie duchovného života

Prvý detský zbor

Náboženský a mravný život mladíkov bol vystavený veľkým nebezpečenstvám. Bolo treba zvyšovať úsilie ako im pomôcť. Popri večernej a dennej škole po škole spevu otvorili sme aj školu hudby inštrumentálnej. Bol to klavír, organ a iné nástroje. Tak som sa stal učiteľom hudby vokálnej i inštrumentálnej, učiteľom hry na organe a klavíri, hoci som sa to nikdy neučil, učiteľom dačoho, čoho som nikdy nebol žiakom. Nahrádzal som to dobrou vôľou.

Založili sme si malý detský zbor, ktorý vystupoval najprv v kostolíku v Oratóriu, potom v Turíne, Rivoli, Moncalieri, Chieri a inde. Našich spevákov cvičil a dirigoval kanoník Luigi Nasi a don Michelangelo Chiatellino. Dovtedy o detských zboroch nebolo ani počuť. Vystupovanie našich chlapcov bolo veľkou novotou. Všade sa rozprávalo o našej hudbe. Naš detský zbor chceli mať všade a pozývali ho na všetky slávnosti. Don Nasi a don Chiatellino sa stali aj úradnými sprievodcami našej rodiacej sa «filharmonickej spoločnosti».

Každý rok sme chodili na dajakú slávnosť do chrámu Consolaty. Toho roku sme tam šli z Oratória v sprievode. Naš spev sa niesol ulicami a priťahoval všetkých. V kostole som mal svätú omšu. Chlapci spievali a boli na prijímaní. Potom sme šli do podzemnej kaplnky, kde som všetkým povedal dobré slovo. Máriini obláti sa nám poďakovali a chlapcov v kolonáde kostola počastovali skvelými raňajkami.

Mestský úrad podáva ruku a tisíc lír

Takto sa mladíci naučili otvorene prejavovať svoju vieru a druhí chlapci sa k nim pridávali. Boli to prejavy, v ktorých sme, i keď s najväčšou rozvahou, dávali lekcii duchovného života, lekcii v uctievaní vrchnosti a v pristupovaní k sviatostiam. Boli to nezvyčajné udalosti, o ktorých sa mnoho hovorilo a debatovalo.

Mestský úrad, aby si overil, čo sa o nás hovorilo, vyslal k nám v tom roku komisiu, v ktorej bol kavalieri Pietro Ropolo del Capello, nazývaný Moncalvo, a komendátor Dupré. Preskúmali našu činnosť, boli s ňou spokojní a napísali dobrú správu o živote v Oratóriu. A výsledok bola odmena tisíc lír a pochvalný list.

Od toho roku nám mestský úrad posielal ročnú podporu až do roku 1878. Potom, ako som už povedal, nám podporu zastavili. Tak sa skončilo to, čo tí múdri správcovia zaradili do rozpočtu na podporu večernej školy, kde si nadobúdali vedomosti synovia ľudu.

Aj dielo Mendicitá, ktoré začalo s večernou a hudobnou školou a prevzalo naše metódy, vyslalo k nám na návštevu delegáciu. Viedol ju kavalieri Gonella. Na znak sympatie aj oni nám ako podporu dali odmenu tisíc lír⁵⁰.

---

⁴⁸ V poznámke na okraji rukopisu don Bosco píše: «Medzi tými, čo si roku 1848 urobili duchovné cvičenia a vždy sa prejavovali ako dobrí kresťania - ako si spomínam - boli: Giacinto Arnaud a Sansoldi, obidvaja už mŕtvi; Giuseppe Buzzetti; Galesio Nicola; Giovanni Costantino, mŕtvy; Giovanni Gravano; Domenico Borgialli, mŕtvy.»

⁴⁹ «Dejiny Saleziánskej spoločnosti» (Storia della Società Salesiana). Don Bosco ich zamýšľal napísať, no, žiaľ, nenašiel si čas tento úmysel uskutočniť.

⁵⁰ Ťažko povedať akú hodnotu by mala dnes vtedajšia líra. Ani jeden výpočet nie je celkom spoľahlivý. Treba prihliadať na mnoho vecí (množstvo zlata, zodpovedajúce líre, denná mzda robotníka, nájomné...), a tak výsledky sa rôznia. Porovnávajúc cenu základných životných potrieb s dnešnými, aby

Pút' odvážnych chlapcov

Naši chlapci každý rok na Zelený štvrtok chodili po turínskych kostoloch navštevovať a uctiť si «sväté hroby». V tých ťažkých časoch skupiny chalanov si z chlapcov Oratória robili posmech a ich urážali. Doktorí sa báli a neodvážili sa vstúpiť do kostola.

A vtedy som sa rázne rozhodol. Aby som všetkým dodal odvahu premôcť opovrhovanie, celé Oratórium vyrukovalo v sprievode, aby ponavštevovalo rozličné kostoly. Pri tom sme spievali Stabat Mater a Miserere.

Výsledky prevýšili moje predpoklady. Mnohí chlapci, malí i veľkí, bohatí i chudobní sa k nám cestou pridávali a šli s nami uctiť si Eucharistiu. Tak sme sa mohli pokojne a nerušene pomodliť a si zaspievať.

V ten Zelený štvrtok večer (bolo to prvýkrát v Oratóriu) sme mali obrad umývania nôh, ako to urobil Pán Ježiš apoštolom. Vybrali sme dvanásť chlapcov ako «dvanásť apoštolov». Po obrade som povedal dakoľko slov mladíkom i ľudu, čo sa sem zišli. Potom som pozval «dvanásť apoštolov» na našu chudobnú večeru a každému som dačo podaroval. Mali z toho radosť.

V ten istý rok sme na steny kaplnky umiestnili zastavenia krížovej cesty a slávnostne sme ich požehnali. Pri každom zastavení som povedal dajakú myšlienku a chlapci zaspievali slohu nábožnej piesne.

A tak naše chudobné Oratórium pomaly mohutnelo. Medzitým prebiehali vážne udalosti, ktoré mali zmeniť politickú tvár Talianska a možno i sveta.

11. 33 lír pre Pia IX.

Bezprístrešní seminaristi v Oratóriu

Na tento rok sa bude ťažko zabúdať. Vojna Piemontu proti Rakúšanom, ktorá vypukla pred rokom, vyvolala v celom Taliansku zmätok. Verejné školy boli zatvorené a zatvorené boli aj semináre, najmä v Chieri a v Turíne. Obsadili ich vojaci.

A tak seminaristi našej diecézy ostali bez domu a bez učiteľ'ov.

Pritlačený touto situáciou najal som celý Pinardiho dom. Nebolo to mnoho, ale bolo to všetko, čo sa dalo v tej ťažkej chvíli urobiť. Mal som k dispozícii celý dom a tak som mohol zvýšiť počet tried, zväčšiť kostol, rozšíriť priestor pre hry a zvýšiť počet vo dne v noci bývajúcich chlapcov na tridsať.

Hlavným cieľom však bola možnosť prijať diecéznych klerikov. A to sa podarilo. Možno povedať, že dom Oratória sa stal skoro na dvadsať rokov diecéznym seminárom.

Keď som požiadal o nájom celého Pinardiho domu, nájomníci silne protestovali. Vyhrážali sa mne i mojej matke, ba dokonca i samému Pinardimu. Musel som hlboko siahnuť do vrecka, ale nakoniec sme mali celú budovu pre seba. Tak sa tento vykričaný dom, ktorý bol dvadsať rokov miestom neresti a hriechu, stal naším. Mohol som disponovať celým priestorom, kde je teraz dvor a dom za kostolom Panny Márie Pomocnice.

Zbierka pre pápeža

Koncom roku 1848 politické udalosti prinútili Pia IX. utiecť z Ríma a uchýliť sa do Gaety. Tento veľký pápež nám mnohokrát preukázal svoju dobrotu a náklonnosť. Keď sa rozšírila zvesť, že v Gaete sa ocitol vo finančnej tiesni, v Turíne sa urobila dobročinná zbierka pod menom Obolus svätého Petra.

Aj do nášho Oratória prišla komisia požiadať o príspevok. Bol v nej kanoník Francesco Valinotti a markíz Gustavo Cavour. Chlapci medzi sebou nazbierali 33 lír. Bola to maličkosť a usilovali sme sa ju pápežovi spríjemniť blahoprajným listom, ktorý mu urobil veľkú radosť. Svoje uspokojenie prejavil v liste adresovanom kardinálovi Antonuccimu, vtedy nunciovi v Turíne a neskôršie arcibiskupovi v Ancone. Kardinál bol poverený oznámiť nám, ako pápeža dar dojal a ešte väčšmi naše slová, ktoré ho sprevádzali. Ako odpoveď nám poslal svoje pápežské požehnanie a 720 ružencov. Mladíkom sme ich slávnostne rozdali 20. júla 1850 (Pozri knižočku, ktorá vyšla pri tejto príležitosti, i články v rozličných novinách.)⁵¹

---

sa mohlo s veľkou opatrnosťou povedať, že jedna líra tých čias, v ktorých prakticky nebolo inflácie, zodpovedá štyrom tisícom lír roku 1985.

⁵¹ Vo svojich rýchlych poznámkach don Bosco odkazuje na pramene prístupné v čase, keď písal. Knižočka «Krátko správa o slávnosti rozdeľovania daru Pia IX. mladíkom Oratória v Turíne» vyšla tlačou roku 1850. Jeden z článkov, na ktoré sa don Bosco odvoláva, bol uverejnený v Armonii č. 40 z roku 1849 s podpisom Gustava Cavoura, brata slávneho Camilla Cavoura.

Tretie oratórium

Do Oratória na Valdoccu i oratória svätého Alojza chodilo stále viac mladíkov. Prešli sme preto na tretie oratórium. Bolo to oratórium Anjela strážcu na predmestí Vanchiglia, blízko mesta, kde markíza Barolová postavila kostol svätej Júlie.

Toto oratórium pred rokmi založil don Giovanni Cocchi a malo viac-menej taký istý cieľ ako Oratórium na Valdoccu. Ale don Cocchi, zapálený vlastenectvom si myslel, že bude lepšie, keď naučí mladíkov narábať puškou a mečom. Postavil sa im na čelo a vyrukoval s nimi do vojny proti Rakúšanom⁵².

Don Cocchiho oratórium bolo zatvorené jeden rok, a potom sme ho prevzali my. Viedol ho blahej pamäti don Giovanni Vola až do roku 1871, keď bol preložený do farského kostola. Markíza Barolová zanechala v prospech oratória určitý odkaz s podmienkou, že kaplnka a miestnosť budú slúžiť chlapcom farnosti. A tak sa aj stalo.

Prvý klerik z Oratória

Do Oratória na Valdoccu v tom čase prišla komisia poslancov, poverených ministerstvom vnútra, navštíviť naše dielo. Priateľsky a zdvorilo si poprezerali všetko a všetkých. Potom v poslaneckej snemovni predniesli solídnu správu, po ktorej nasledovala dlhá a živá debata. Priniesli ju noviny Gazzetta Piemontese 29. marca 1850. Po tejto návšteve nám poslanecká snemovňa⁵³ poukázala ako podporu 300 lír. Urbano Rattazzi, v tom čase minister vnútra, nám poslal 2000 lír.

Koncom októbra toho roku⁵⁴ jeden z mojich chovancov konečne prijal klerické rúcho. Bol to Ascanio Savio. Neskoršie sa stal riaditeľom Útulku. Bol to prvý klerik z Oratória.

12. «S politikou nechcem mať nič»

Vlastenecké vesty

V tých dňoch veľmi znepokojila náš život podivná udalosť. Žiadali nás, aby sa naše chudobné Oratórium zúčastnilo na verejných manifestáciách, ktoré sa konali v mestských štvrtiach a dedinách ako «národné oslavy». Účastníci týchto slávností, ktorí chceli verejne preukázať svoju vlasteneckú lásku si rozdeľovali si vlasy a nechávali si ich v prstencoch padať na plecيا. Mali vypasované pestré vesty, na hrudi belasú kokardu a medailu s trikolórou. Takto vyšnurovaní kráčali v sprievodoch a spievali oslavné piesne na jednotu národa.

Rozhovor s markízom

Markíz Roberto d'Azeglio, hlavný podnecovateľ týchto manifestácií, nás formálne vyzval, aby sme sa na nich zúčastnili. Odmietol som, no i napriek tomu nám pripravil všetko, čo bolo treba, aby sme sa mohli ukázať v plnej paráde. Na námestí sme mali pripravené miesto medzi ostatnými turínskymi inštitúciami⁵⁵.

---

⁵² Don Giovanni Cocchi, vynikajúci kňaz z Druenta, s oratóriom v Turíne začal prvý roku 1841 v biednej lokalite Moschino na predmestí Vanchiglia. Bol liberálneho zmysľania, a preto bol arcibiskupovi i v tradicionalistických katolíckych kruhoch «podozrivý». V presvedčení, že ide «s ľuďom», postavil sa na čelo skupiny 200 mladíkov svojho oratória, aby sa zúčastnili na bitke pri Novare. Keď prišli do Vercelli, do bojového pásma, mladíkov neuznali za vojakov a nemali čo jesť. Po porážke Piemontčanov sa vyčerpaní polomŕtvi vrátili do Turína. Pre don Cocchiho to bola morálna porážka. Musel zatvoriť oratórium a žiť dajaký čas v úkryte. Na občiansku rampu sa vrátil s projektom «Istituto per gli Artigianelli» (akési učňovské učilište).

⁵³ Don Bosco sa aj tu dobre nepamätá. Komisári boli senátori a správu podali senátu. Aj podpora prišla zo senátu.

⁵⁴ Don Bosco aj v tomto prípade prejavil v datovaní určitú neistotu. Ascanio Savio prijal klerické rúcho v roku 1848

⁵⁵ Na 27. februára 1848 liberáli pripravili v Turíne veľkú «slávnosť na poďakovanie», že Carlo Alberto prisľúbil Štatút. Ohromné námestie Piazza Vittorio bolo zaplnené delegáciami, ktoré nakomandovali zo

Čo robiť? Odmietnuť by značilo vyhlásiť sa za nepriateľa Talianska. Súhlasíť by značilo prijať určité zásady, ktoré som považoval za veľmi nebezpečné.

- Pán markíz - povedal som d'Azegliovi - naše Oratórium nie je ustanovizeň, ale rodina. Mladíci, ktorí sa zhromažďujú v mojom dome, nie sú právnou osobou. Vyšiel by som na posmech, keby som predstavoval ako svoje dielo to, čo žije z občianskej dobročinnosti.

- Práve preto sa musíte zúčastniť. Verejná dobročinnosť musí vedieť, že toto dielo nie je proti moderným inštitúciám. Urobí vám to dobre. Milodary sa rozrastú. Mestská rada i ja sám budeme k vám veľkodušní.

- Pán markíz, mojím pevným systémom je nemať nič s politikou. Nič v jej prospech a nič proti nej.

- Tak teda čo chcete robiť?

- Robiť dobro, čo sa len dá pre opustených mladíkov. Vynaložiť všetky sily, aby sa stali dobrými kresťanmi pred cirkvou a poctivými občanmi v občianskej spoločnosti.

- Chápem, čo chcete povedať. Ale mýlite sa. Ak sa budete pridržať tejto zásady, všetci vás opustia a svoje dielo neudržia. Treba svet skúmať, poznávať ho a prispôbiť staré i moderné inštitúcie času.

- Ďakujem vám za vašu dobrú vôľu a rady, ktoré sa mi usilujete dať. Navrhnite mi dačo, kde by kňaz mohol konkrétne uplatniť lásku k blížnemu a uvidíte, že budem ochotný obetovať všetko, čo mám, i život. Chcem však vždy stáť mimo politiky.

Ten slávny a mocný človek odišiel bez toho, že by sa mu podarilo zmeniť moje zmýšľanie. Odvtedy si nás vôbec nevšimá. Po ňom ma opustili mnohí laici i kňazi. Po udalosti, ktorú idem vyrozprávať, som ostal prakticky sám.

13. Kňazi a mladíci odchádzajú

Noviny roztrhané na kúsky

V nedeľu nato o druhej popoludní som bol s chlapcami na dvore. Ktosi blízko mňa čítal noviny Armonia. Začali prichádzať kňazi, ktorí mi pomáhali v práci medzi mladíkmi. Pozeral som na nich celý vyjavený. Na hrudi mali kokardy a medaily a v ruke trikolóru, a protináboženské noviny Opinione⁵⁶.

Jeden z nich, ktorého som si veľmi vážil pre jeho rozumnosť a horlivosť medzi mladíkmi, prišiel ku mne a prstom ukázal na toho, čo čítal Armoniu a hrubo povedal:

- Hanba! Je čas skončiť s týmito nostalgikmi.

A vytrhol mu noviny z ruky, roztrhal ich na kúsky, hodil na zem, napľul na ne a pošliapal. Keď sa takto politicky vyburil, vrátil sa ku mne a strčil mi pod nos Opinione.

- Toto sú správne noviny. Toto majú čítať praví a čestní občania.

Tieto reči a toto správanie ma zarazilo. Nechcel som zväčšovať pohoršenie medzi chlapcami tam, kde sa mal dávať iba dobrý príklad. Požiadal som ho i jeho kolegov odložiť tieto reči na inokedy, keď budeme sami, súkromne.

- Nie, pane - odpovedal mi. Už nesmie byť nič súkromné. Nijaké schovávačky. Všetko treba robiť a hovoriť verejne, so všetkým treba vyjsť na svetlo.

---

všetkých častí Piemontu, Ligúrie, Sardínie a Savojska. Všetky turínske organizácie sa mali zúčastniť hromadne. Sprievod na Piazza Vittorio bol veľkolepý. Päťdesiat tisíc ľudí pochodovalo pred kráľom na koni. Arcibiskup odmietol slúžiť omšu a spievať Te deum v kostole Gran Madre, ktorý sa týči na Piazza Vittorio. Povolil iba eucharistické požehnanie. Zakázal aj účasť seminaristom. No seminaristi sa i napriek tomuto zákazu zúčastnili na sprievode s trojfarebnou kokardou. Ako odpoveď arcibiskup dal hneď zatvoriť seminár. V takýchto súvislostiach sa lepšie chápe naliehavá výzva markíza d'Azeglia don Boscovi, aby prišiel so svojimi mladíkmi, i don Boscovo jasné odmietnutie.

⁵⁶ Začiatkom roku 1848 jedna z veľkých novôt v Turíne boli «slobodné» politické noviny, ktoré rástli z mesiaca na mesiac ako dôsledok slobody tlače. Mali veľký vplyv na verejnú mienku. Prvé začalo vychádzať Risorgimento (Obroda) Camilla Cavoura, hrot liberálov. Potom Concordia (Svornosť), noviny demokratickej ľavice. 26. januára začali vychádzať noviny Opinione (Názory) Giacomu Duranda. Opinione boli protináboženského razenia. V júli sa objavila Armonia (Súzvuk) Gustava Cavoura, čistej katolíckej inšpirácie.

Hromadný útek

Do toho zazvonil zvonec, ktorý všetkých zvolával do kostola. Jeden z tých kňazov bol poverený povedať chlapcom dobré slovo. Ale nebolo to dobré slovo, práve naopak, bolo zlé. So zápalom hovoril o slobode, emancipácii a nezávislosti.

Čakal som netrpezlivo v sakristii, že budem môcť prehovoriť aj ja a urobiť koniec tomuto neporiadku. Keď však kazateľ skončil svoju reč, dal požehnanie a vyzval kňazov a mladíkov, aby ho nasledovali. Z plného hrdla spievali vlastenecké piesne a búrlivo mávali zástavou, kým neprišli na Monte dei Cappuccini. Tu všetci urobili slávnostný sľub, že sa do Oratória vrátia len vtedy, keď budú pozvaní a prijatí «v národnej forme».

To všetko sa stalo bez toho, že by som mohol povedať čo len slovo. Kňazom som odkázal, že im prísne zakazujem vstúpiť do Oratória. Chlapci, ktorí sa chceli vrátiť, mali sa prísť so mnou porozprávať po jednom.

Všetko sa to skončilo dobre. Z kňazov sa nik nepokúšal prísť. Mladíci sa ospravedlnili, uznali, že sa dali oklamať, a prisľúbili poslušnosť a disciplínu.

14. Ťarcha samoty

«Aj klerici mi odišli»

A ostal som sám. Vo sviatočné dni som musel začínať spovedať skoro ráno. O deviatej som mal omšu s kázňou. Potom nasledovala škola spevu a taliančiny až dopoludnia. O jednej po obede mali chlapci rekreáciu, potom katechizmus, večery, inštrukciu a požehnanie. Potom hry, spev a škola až do noci.

Vo všedné dni cez deň som musel dozerať na prácu mladých remeselníkov a učiť asi desať študentov. Večer čakala francúzština, aritmetika, spev, hudba, klavír a organ. Nevie, ako som to vydržal. Boh mi pomáhal.

Veľkú posilu a pomoc mi v tých dňoch poskytoval don Borel. Tento obdivuhodný kňaz, hoci ho ťažilo množstvo povinností, využíval každý zlomok času, aby mi pomohol. Často sa oberal o spánok a prišiel spovedať chlapcov a zriekal sa krátkeho odpočinku a prišiel kázať.

Tento ťažký stav trval dovtedy, kým mi neposkytli pomoc klerici Savio, Bellia a Vacchetta. Ale aj oni ma čoskoro opustili. Bez slova. Dakým povzbudením vstúpili k Máriiným oblátom.

Rosmini učí v Oratóriu katechizmus

Raz v nedeľu ma navštívili dvaja kňazi. Bol čas na katechizmus a všetci chlapci sa hemžili pri vchádzaní do svojich tried. Dvaja kňazi sa zdvorilo priblížili, zablahoželali mi k tomu, čo videli, a začali sa vypytovať na začiatky a systém Oratória. Podarilo sa mi len povedať:

- Buďte takí dobrí a pomôžte mi. Vy, nech sa páči sem za oltár, tam je trieda väčších. A pre vás - povedal som tomu postavou vyššiemu - je tu skupina, ktorá najviac nedáva pozor.

Všimol som si, že učia katechizmus výborne. Hneď potom som jedného požiadal, aby chlapcom povedal dajaké dobré slovo, a druhého, aby dal požehnanie s Najsvätejším. Obidvaja láskavo súhlasili.

Ten vyšší postavou bol kanonik De Gaudenzi, neskorší biskup vo Vigevane, a druhý bol Antonio Rosmini, zakladateľ Ústavu lásky⁵⁷. Obidvaja sa stali priateľmi a dobrodincami Oratória.

---

⁵⁷ Opát Antonio Rosmini. Don Bosco si veľmi vážil tohto veľkého kňaza a kresťanského filozofa. Vo svojich Dejinách Talianska (Storia d'Italia) mu venoval tri stránky. Aspoň dačo z toho, čo o ňom napísal. «Antonio Rosmini sa narodil v bohatej a vznešenej rodine v Roverete, malom meste pri Trente. Bol silného vzrastu, bystrého intelektu, stále sa venoval štúdiám... Bol nábožný, veľmi snaživý v najväčšom štúdiu... Jeho veľké nadanie, vytrvalosť v štúdiu vyvolávali údiv učiteľov a spolužiakov, ktorí už vtedy predvídali jeho veľkosť. V šestnástich rokoch sa rozhodol pre duchovný stav... Rosmini čítal a študoval v Roverete hlavné filozofické systémy, ktoré vtedy leteli Talianskom a Francúzskom. Ani jeden ho neuspokojil, a tak znechutenému preblesol mysl'ou ten jediný, ktorý zachytil jeho rozum i vieru. Potom začal študovať teológiu. Keď sa stal kňazom, Pius VII. ho vyzval, aby sa vážne venoval filozofii. Po návrate do vlasti pustil sa do štúdia s takou vervou, že to vzbudzovalo obdiv. Duch lásky, ktorý sa uňho prejavoval už v mladosti, sprevádzal všetky jeho kroky. S týmto úmyslom založil Ústav lásky, ktorý sa podľa zakladateľa ľudovo volal Rosminiáni...

V Miláne vydal dakoľko filozofických diel. Keď Alessandro Manzoni čítal tieto práce, bez toho že by autora poznal, mal povedať: Nebo dalo Taliansku a cirkvi v autorovi tejto knihy veľkého človeka...

15. Kúpiť dom a najat' krčmu

«Stotisíc pokuty tomu, kto odstúpi»

Rok 1849 bol rokom trnistým a neplodným, aj keď ma stál mnoho námahy a nesmierne obety. No bola to príprava na rok 1850, rok menej búrlivý a omnoho bohatší na výsledky.

Začnime s Pinardiho domom. Tí, čo tu stratili bývanie, sa nevzdávali. Trúsili dookola:

- Bol to dom pohody a veselosti. A teraz, pozri! Dostal sa do rúk akéhosi kňaza, neznášanlivca!

Pinardimu ponúkli za nájom dvakrát toľko, ako som platil ja. Ale Pinardi bol človek čestný. Nechcel vytĺkať peniaze z pochybného užívania svojho domu. Aby s tým mal už raz navždy pokoj, viackrát mi navrhol, aby som to všetko kúpil. Navrhovaná cena bola však privysoká. Pýtal 80 tisíc lír za budovu, ktorá bola hodná sotva tretinu. Boh však často ukáže, že pánom srdc je on. Ako sa to teda stalo?

Bolo to v akýsi sviatočný deň. Don Borel kázal a ja som bol pri bráne, aby nás dakto neprišiel znepokojovať. A tu sa zrazu objavil pán Pinardi:

- Stát! Kto tam? - zvolal žartovne. Don Bosco musí kúpiť môj dom!

- Stát! Kto tam? - odpovedal som tým istým tónom. Kúpim ho, ak mi ho pán Pinardi predá za cenu, akú má.

- Dám vám ho za cenu, akú má.

- Za koľko?

- Už som vám to povedal niekoľkokrát.

- Tá cifra neprichádza do úvahy.

- Prečo?

- Lebo je prehnaná. Nechcem vás uraziť tým, že vám ponúknem sumu omnoho menšiu.

- Povedzte akú.

- Dáte mi dom za jeho cenu?

- Čestné slovo, dám.

- Podajte mi ruku a poviem vám sumu.

- Povedzte cifru.

- Dal som dom odhadnúť svojmu i vášmu priateľovi. Tvrdil, že v tomto stave jeho hodnota je tak medzi 26 a 28 tisíc lír. Aby sme to však skončili, dám vám zaň 30 tisíc.

- Pridáte ako dar mojej manželke brošňu za 500 lír?

- Pridám.

- Zaplatíte v hotovosti?

- V hotovosti.

- Kedy spíšeme zmluvu?

- Kedy chcete.

- Do dvoch týždňov a zaplatíte všetko naraz?

- Ako chcete.

- Stotisíc lír pokuty, kto odstúpi!

- Výborne!

Dohodli sme sa za päť minút, ale kde vziať 30 tisíc lír za dva týždne? Postarala sa Prozreteľnosť. V ten istý večer (na sviatok to bolo nezvyčajné) prišiel ma navštíviť don Cafasso. Povedal mi, že jedna zbožná duša, kontesa Casazza-Riccardi ho poverila odovzdať mi 10 tisíc lír na to, čo uznám v Pánovi za najlepšie. Na druhý deň prišiel do Turína jeden rehoľník rosminián, ktorý tu chcel vložiť do dačoho 20 tisíc lír, a chcel, aby som mu poradil, ako ich použiť. Navrhol som mu, aby ich požičal mne na (štvorpercentný) úrok,

---

Z veľkého množstva diel tohto významného filozofa a spisovateľa cirkev daktoré odsúdila a dala na index zakázaných kníh. U iného by to bolo vyvolalo rozhorčenie a hnev, u Rosminiho to však celému svetu ukázalo, ako sa uňho hĺbka vedy spájala s pevnosťou a pokorou dobrého katolíka. Bez zatrpknutosti povedal: S pocitom najoddanejšieho a najposlušnejšieho syna Svätej stolice vyhlasujem, že sa úprimne, proste a všetkým možným spôsobom podrobujem zákazu menovaných dielok a súčasne prosím, aby o tom uistili Svätého otca a Posvätnú kongregáciu...

Jeho vytrvalé a hlboké štúdium bolo príčinou, že roku 1855 ťažko ochorel... Zaopatrený posilou katolíckeho náboženstva po dlhej chorobe umrel 1. júla 1855 vo veku 58 rokov.» (Giovanni Bosco, La Storia d'Italia raccontata alla gioventù, Torino 1887, str. 473-475).

aby som mohol zaplatiť za Pinardiho dom. Suma bola pokope. Tri tisíc lír na vedľajšie výdavky pridal kavaliere Cotta, v ktorého banke vytúžená zmluva bola uzavretá.

Krčma svetákov

Po kúpe Pinardiho domu som začal myslieť na takzvanú Giardinieru, «Krčmu u záhradníčky». Bol to lokál, kde sa každý sviatočný deň schádzalo mnoho svetákov. Cez deň na udržovanie nálady sa tu striedali všelijakí muzikanti so svojimi verklíkmi, píšťalami, klarinetmi, husľami, gitarami, basami. Často sa tu spolu stretli všetci a hneď bol z toho koncert, ku ktorému sa pridávali potrudžené hlasy.

Budovu s krčmou, dom Belezza (Krása), oddeľoval od nášho dvora len múrik. A tak hurhaj, hrkot fliaš a hudba z Giardinieri často vyrušovali a prehlušovali spev v našej kaplnke. Pred Pinardiho domom bolo stále ako pred šenkou, jedni prichádzali, druhí odchádzali. Ľahko si predstaviť vyrušovanie, ale aj nebezpečenstvo, ktoré hrozilo našim chlapcom.

Aby som túto vec vyriešil, pokúsil som sa dom kúpiť. Nepodarilo sa mi to. Usiloval som sa ho teda vziať do nájmu. Majiteľka domu súhlasila, ale majiteľka krčmy bola proti. Ako odškodné požadovala rozprávkovú sumu. Potom som navrhol krčmu vymeniť. Mal som platiť nájom, kúpiť stoly, lavice, stoličky, výčapný pult, zariadenie pivnice a kuchyne.

Musel som za to draho zaplatiť, ale konečne sa mi podarilo tú hanebnú krčmu zatvoriť a dať tomuto lokálu celkom iné poslanie. Takto postupovalo ozdravovanie tejto vykričanej zóny.

16. Kostol a lotéria

V kaplnke – kôlni chlapci zamdlievali

Morálnym ťažkostiam, ktoré prinášal Pinardiho dom a «Krčma u záhradníčky», bol koniec. Teraz bolo treba myslieť na dôstojnejší kostol pre liturgické slávnosti, ktorý by lepšie vyhovoval stále rastúcemu počtu mladíkov.

Kaplnku-kôľňu sme rozšírili, ale stále bola malá a nízka. Viedli do nej dva schody a keď vonku pršalo, tiekla nám tam voda a nás vytápala. V lete sme sa tam v horúčave a v neprijemnom pachu dusili. Každý sviatok nám tu dakto odpadol a museli sme ho vynášať na rukách ako dajakého zadusenca.

Bolo teda treba postaviť budovu vzdušnú, zdravú a primerane veľkú počtu chlapcov. Plány urobil kavaliere Blachier. Zahrňovali dnešný kostol svätého Františka Saleského a úplnú prestavbu Pinardiho domu. Podnikateľom bol pán Federico Bocca. Vykopali sme základy. Základný kameň 20. júla 1851 požehnal generálny ekonóm diecézy kanonik Moreno a položil ho kavaliere Giuseppe Cotta. Slávny otec Barrera, dojatý pohľadom na množstvo ľudí, ktorí sa tu pri tejto príležitosti zišli, vystúpil na vyvýšeninu a povedal improvizovaný príhovor.

Kameň ako semienko

Začal týmito slovami: «Páni, kameň, ktorý sme požehnali a vložili do základov kostola, má dvojaký význam. Značí horčičné semienko. Vyrastie z neho strom, pod ktorý sa uchýli mnoho chlapcov. A značí, že totodielo spočíva na uholnom kameni, ktorým je Ježiš Kristus. Nepriatelia viery sa ho budú usilovať zničiť, ale ich úsilie vyjde nazmar.»

Potom otec Barrera tieto myšlienky rozviedol za úctivej pozornosti poslucháčov. Vycítili v ňom inšpirovaného kazateľa.

Táto radostná a živá slávnosť prilákala chlapcov zo všetkých strán. Mnohí prichádzali do Oratória hocikedy cez deň a iní ma prosili, aby som ich prijal ako internistov. Ich počet toho roku prevýšil päťdesiatku. Začali sme s dajakými dielňami, lebo chodenie chlapcov za prácou do mesta sa ukazovalo stále nebezpečnejšie.

Kostolné múry boli už na úrovni zeme, keď som si uvedomil, že som bez peňazí. Predajom domov a pozemkov som dal dokopy 35 tisíc lír. Zmizli ako sneh na slnku. Hospodárska správa mesta mi poskytla pomoc 9 tisíc lír, ale mala ich vyplatiť až pred dokončením stavby. Keďže Oratórium pomáhalo mnohým mladým robotníkom z Bielly a mnohí z nich v Oratóriu aj bývali, biellsky biskup rozposlal svojim farárom obežník a vyzval ich, aby urobili zbierku. Tu sú jeho slová.

*List biskupa z Bielly
Veľadôstojný pane!*

Vynikajúci a zbožný don Bosco, hnaný skutočne anjelskou láskou, začal vo sviatočné dni zhromažďovať mladíkov, s ktorými sa stretával. Ponevierali sa opustení po námestiach a uliciach na veľkom a ľudnatom území medzi Borgo Dora a Martinettom. Chlapci sa môžu uňho na vhodnom mieste zabávať a dostávajú tu kresťanskú výchovu. Chodí ich k nemu toľko, že kaplnka, ktorú má, už vôbec nestačí. Nepojme ani tretinu z vyše šesťsto chlapcov. Don Bosco, podnecovaný láskou, sa pustil do ťažkej práce. Začal stavať kostol, ktorý by zodpovedal potrebám chlapcov. Obrátil sa na dobročinnosť katolíkov, aby mal čím uhradiť výdavky spojené so stavbou.

S osobitnou dôverou sa mojím prostredníctvom obracia na našu diecézu provinciu, lebo z vyše šesťsto chlapcov, čo sa uňho schádzajú a navštevujú Oratórium, viac ako tretina (vyše dvesto) sú mladíci od nás. Daktorí z nich uňho aj bývajú a zadarmo im poskytuje stravu a šatstvo, aby sa mohli vyučiť dajakému remeslu. Prosí nás teda o pomoc nielen z lásky, ale aj zo spravodlivosti. Preto vás žiadam, aby ste upozornili svojich farníkov na toto dôležité dielo, aby ste naliehali na zámožnejších a aby ste venovali zbierku z jednej nedele na tento cieľ. Výťažok z tejto zbierky treba poslať do kúrie bezpečnou cestou a s listom s udaním sumy a miesta, odkiaľ pochádza.

Zatiaľ čo sa protestanti pokúšajú otvoriť chrám, aby mali kde učiť pomýlenú náuku, ktorá vedie ich bratov do záhuby, katolíci by neboli schopní prispieť k postaveniu kostola, kde sa budú učiť pravde a ceste k spásu oni, ich bratia a krajanovia? Pevne dúfam, že dôstojne podporíme dielo božieho muža milodarmi, ktoré dostaneme. Ďalej dúfam, že sa budem môcť dotknúť prejavu osvietenej a vdáčnej dobročinnosti svojich diecéznikov pre dielo, ktoré je sväté, užitočné a také potrebné v časoch, v ktorých žijeme. Využívam túto príležitosť, aby som vás uistil o svojej úcte a láske.

Biella 13. septembra 1851

Oddaný Giovanni Pietro, biskup

Prvá lotéria

Zbierka vyniesla tisíc lír. Boli to iba kvapky na vyprahnutú zem. A tak som začal pomýšľať na verejnú lotériu. Podarilo sa mi zohnať 300 darov. Pápež, kráľ, kráľovná matka, kráľovná manželka a celý kráľovský dvor sa vyznamenali svojimi darmi.

Predaj lístkov (lístok stál pol líry) sa skončil. Keď nastalo verejné žrebovanie v Palazzo di Città, mnohí sa ešte zháňali za lístkami a dávali za ne dvakrát toľko, ako stáli.

(Na tomto mieste don Bosco radí prípadnému odpisovateľovi svojich Pamätí: «Možno sem pridať program a pravidlá lotérie.» Tieto doklady sa mi zdajú však suché a byrokratické, bez dajakej príťažlivosti.)

Mnohí výhercovia nechali svoju výhru v prospech kostola. Tak sme získali ďalšiu pomoc. Výdavky spojené so stavbou boli veľké a čistý zisk bol 26 tisíc lír.

17. «Beda Turínu 26. apríla!»

Výbuch prachárne

V čase, keď boli predmety lotérie vystavené verejnosti, 26. apríla 1852 vybuchla pracháreň. Nasledoval prudký a strašný náraz. Mnohé budovy, blízke i vzdialené, sa zatriasli ako pri zemetrasení a utrpeli vážne škody. Dvadsaťosem robotníkov prachárne zahynulo. Škoda by bola bývala omnoho väčšia, keby seržant Sacchi s nasadením vlastného života nebol býval znemožnil ohňu zasiahnuť druhý omnoho väčší sklad pušného prachu. Keby bol vybuchol tento druhý sklad, mohlo to zničiť celý Turín.

Dom Oratória nebol veľmi pevný, a preto to hodne pocítil. Poslanci nám na opravu poslali 300 lír.

V súvisi s týmto výbuchom by som chcel vyrozprávať, čo sa prihodilo nášmu chlapcovi, remeselníkovi Gabriele Fasciovi. Rok predtým vážne ochorel. Bol na konci života. Z vysokej horúčky kričal:

- Beda Turínu! Beda Turínu!

Kamaráti, čo boli pri ňom, sa ho pýtali:

- Prečo?

- Lebo mu hrozí veľká pohroma.

- Aká pohroma?

- Strašné zemetrasenie.

- Kedy?

- Na budúci rok. Beda Turínu 26. apríla!

- Čo máme robiť?

- Modlite sa k svätému Alojzovi, aby ochránil Oratórium i jeho obyvateľov.

A tak z iniciatívy chlapcov sme pridali k ranným a večerným modlitbám Otčenáš, Zdravas a Sláva na počesť svätého Alojza. V skutočnosti náš dom v tom nebezpečenstve neutrpel vážne škody a ani jeden mladík nebol zranený.

Básne na slávnosť nového kostola

Práce na stavbe kostola svätého Františka Saleského rýchle pokračovali. Trvali jedenásť mesiacov. 20. júna 1852 bola posviacka. Bola to pre nás slávnosť nielen zriedkavá, ale priam jedinečná.

Pri vchode do dvora sme postavili velikánsky oblúk s veľkým nápisom:

Tento veľký zlatý nápis do srdca si pekne zapíš: v tento veľký slávny deň splnil sa náš dávny sen.

Učiteľ Giuseppe Blanchi, vďačne naň spomínam, zhudobnil dakoľko veršov, ktoré sa stali úradnou hymnou týchto dní. Spievali sa po všetkých kútoch celého domu:

*Prv sa horská riava vráti
strmou cestou kamennou
k výškam svojich prameňov,
akoby deň tento zlatý
do vďačnosti odetý
zvetral v našej pamäti.*

Recitovala sa a spievala aj iná pieseň⁵⁸:

*Ako z vetvy na halúzku
vtáča lieta, hľadá miesto,
kam by skrylo svoje hniezdo
na čarovnom prútiku,
tak aj my sme také hniezdo
hľadali si kopu rokov
odovzdane, bez nárokov
dakde v skromnom kútiku.*

*Izba, námestie i cesty,
cintorín, dvor, lúka v poli,
všetko, čo sme pochodili,
bolo Oratóriom.*

*Nakoniec sa zmiloval Boh,
Túžba sa nám skutkom stane,
končí sa i vandrovanie,
máme kostol i svoj dom.*

*Máme dom jak vlastné hniezdo,
chrám i dielne, školy, dvory,
hudbu, spev i detské zbory
ako štedrý boží dar.*

O našej slávnosti sa písalo v mnohých novinách. Keď bol kostol hotový, bolo treba celé zariadenie. Na pomoc nám prišla dobročinnosť občanov. Komendátor Giuseppe Dupré dal vyzdobiť kaplnku svätého Alojza a kúpil mramorový oltár, ktorý je tam dodnes. Iný dobrodinca dal postaviť chór, kam sme umiestnili malý organ, ktorý mal spríjemňovať bohoslužby pre externých mladíkov. Pán Michele Scannagatti kúpil všetky potrebné svietniky. Markíz Fassati dal postaviť oltár Panny Márie, vyzdobil ho svietnikmi a neskoršie kúpil aj jej sochu. Don Cafasso dal zhotoviť kazateľnicu. O hlavný oltár sa postaral doktor Francesco Vallauri a doplnil ho jeho syn kňaz Pietro. A tak nový kostol mal v krátkom čase všetko, čo sa vyžadovalo pre bohoslužby súkromné i pre slávnosti.

Spoločnosť vzájomnej pomoci

Prvého júna toho istého roku sme začali so «Spoločnosťou vzájomnej pomoci»⁵⁹, aby sme zamedzili našim mladým robotníkom zapísať sa do «Spoločnosti robotníkov», ktorá od samého začiatku bola

⁵⁸ Don Bosco uvádza v rukopise z tejto básne len prvé dva verše, a pridáva k nim «atď». Celá báseň (MB 4, 437-8) má 22 slôh. Uznal som za dobré prepísať z nich sem prvých päť.

⁵⁹ Po roku 1820 medzi robotníkmi v Piemonte začali vznikať «Spoločnosti vzájomnej pomoci». Cieľom robotníkov, ktorí do nich vstupovali, bolo pomáhať si v zdravotných i finančných ťažkostiach a držať

protináboženského zamerania. Naša spoločnosť veľmi dobre slúžila našim cieľom. Neskoršie (1857) sa zmenila na «Pridruženú konferenciu svätého Vincenta de' Paoli»⁶⁰, ktorá dnes, 1875, stále ešte jestvuje.

18. Strašná pohroma v noci

Príval vody na čerstvé múry

Nový kostol svätého Františka Saleského so svojou sakristiou a zvonnicou bolo práve to, čo sme potrebovali na sviatočné bohoslužby pre chlapcov. Bolo to aj výborné miesto pre večerné a denné školy. Čakal nás však ešte jeden problém. A bolo ho treba riešiť. Kam ubytovať všetkých tých chudobných chlapcov, ktorí ma denne prosili, aby som ich prijal ako internistov? Riešenie tohto problému pritlačilo aj to, že minuloročný výbuch prachárne napoly poškodil dom, čo sme kúpili od Pinardiho.

V tejto naliehavej potrebe som sa rozhodol, že postavím novú budovu. Pri užívaní starých miestností sme začali stavať nové krídlo ako predĺženie Pinardiho domu. (Je to trakt, ktorý od schodišťa, teraz v strede domu, smeruje k «don Boscovým izbičkám».)

Bola už neskorá jeseň, práce rezko pokračovali a čoskoro sme so stavbou prišli až po strechu. Už stál aj krov a na trámoch čakala uložená škridlica, keď prudký lejak prerušil všetky práce. Lialo bez prestania niekoľko dní a nocí. Príval vody rozrušil čerstvú maltu a z múrov ostali len poumývané tehly a kamene.

«Každý uteká a nevie kam»

Bolo tak k polnoci. Všetci sme už spali. Zrazu silno zarachotilo a rachot sa stále strašne rozrastal. Všetko sa prebudilo. Nik nevedel, čo sa deje. Všetci prestrašení zavnutí v prikrývkach alebo v plachtách vybehujú zo spálne. V zmätku každý uteká a nevie kam, len aby unikol nebezpečenstvu. Neporiadok a hurhaj rastie. Krov, škridlica, múry sa ničivo rúcajú. Hotová pohroma.

Nová stavba sa opierala o múr nízkej starej budovy. Hrozilo nebezpečenstvo, že všetci ostanú pod padajúcimi rumami. Okrem toho strašného hukotu, ktorý nám nahnal toľko hrôzy, nikomu sa nestalo nič.

Ráno prišla z mestského úradu komisia inžinierov, aby zistila, čo sa stalo. Keď kavalieri Gabbetti zbadal, ako vysoký pilier bez základu visí nad jednou spálňou, zvolal:

- Id'te sa poďakovať Panne Márii Consolate. Že ten pilier stojí, je zázrak. Keby sa bol zrútil, bol by pochoval don Bosca a tridsať chlapcov, ktorí spali dole v spálni.

Práce boli na útraty podniku. Najviac na to doplatil vedúci stavby. Naše škody boli odhadnuté na desaťtisíc lír. Stalo sa to o polnoci 2. decembra 1852.

V smutných udalostiach, ktoré sprevádzajú ľudský život, je vždy ruka dobrého Boha, ktorý zmierňuje naše nešťastie. Keby sa to bolo stalo o dve hodiny skorej, bolo by to pochovalo žiakov večernej školy. Vyučovanie sa skončilo o desiatej, a chovanci, keď odchádzali z tried, ešte pol hodiny pobehovali pod klenutím stavby. Bolo ich asi tristo. Pohroma sa privälila pár hodín po ich odchode.

---

spolu proti svojvôli zamestnávateľov. Prvá takáto spoločnosť bola založená medzi drevárskymi robotníkmi roku 1822. Mnohí kňazi pochopili naliehavosť týchto solidárnych združení a stali sa ich hlásateľmi a podporovateľmi. Medzi inými to bol biskup v Bielle r. 1839, v Janove 1840 a v Asti 1843. Píšu o nich aj vo svojich pastierskych listoch. O niekoľko rokov sa však Turínčan Leonardo Murialdo už ponosoval: «Spoločnosti vzájomnej pomoci hovoria, že chránia mladých robotníkov pred politikou, že sa nestávajú proti katolíckemu náboženstvu, ale pritom pohrdajú kňazmi, podporujú náboženskú ľahostajnosť a komunistické teórie.» (Castellani, Murialdo, I., 566 n.). Chápeme teda don Boscove obavy a jeho iniciatívu založiť roku 1850 (a nie 1852 ako mylne píše) medzi chlapcami svojho Oratória Spoločnosť vzájomnej pomoci. Zloženie bolo veľmi jednoduché: spoločná pokladnica, malé individuálne príspevky, dobrovoľné dary na hradenie denných potrieb (50 centesimov denne) nezamestnanému alebo chorému mladému robotníkovi. Spoločnosť vzájomnej pomoci založil r. 1854 Janovčan Giuseppe Canale, don Boscov chovanec v Oratóriu.

⁶⁰ Členmi Konferencie svätého Vincenta, založenej v Turíne r. 1850, boli dospelí. Na výslovnú don Boscovu žiadosť bola roku 1856 uznaná Konferencia zložená z väčších mladíkov Oratória. Bola kvalifikovaná ako pridružená.

A teraz čo?

Jeseň bola už vlastne skoro za nami. Práce sa nedali ani skončiť ani začať. Ako sme mali riešiť naše postavenie? Kde ubytovať toľkých chlapcov v malom a napoly rozrúcanom dome?

Urobili sme z núdze čnosť. Spevnili sme múry starej kaplnky-kôlne a premenili sme ju na spáľňu. Triedy sme preniesli do nového kostola, ktorý v nedeľu a sviatky slúžil ako kostol a v týždni ako kolégium.

V tom roku sme postavili vedľa kostola svätého Františka Saleského aj vežu. Náš dobrodinca, pán Michele Scannagatti, nám daroval svietniky na hlavný oltár. Ešte dnes sú najkrajšou ozdobou tohto kostola.

19. 1853 - Rodí sa «Katolícke čítanie»⁶¹

65 chlapcov a mnoho dobrodincov

Len čo počasie povolilo, začali sme so stavbou. Práce rýchle pokračovali a v októbri stavba bola hotová. Naliehavo sme potrebovali miestnosti a priam sme ich leteli obsadiť. Ja som prvý obsadil izbu, kde vďaka Bohu bývam dodnes. Mohli sme definitívne a vhodne určiť miesto pre jedáleň, spáľňu a triedy. Počet chovancov vystúpil na šesťdesiatpäť.

Mnoho dobrodincov nás podporovalo i naďalej. Kavaliere Giuseppe Dupré dal vyzdobiť oltár a vyštukovať kaplnku svätého Alojza. Postaral sa v nej aj o mramorovú balustrádu. Markíz Domenico Frassati daroval pozlátené bronzové svietniky a malú balustrádu pre oltár Panny Márie.

Gróf Cays, náš významný dobrodinca, zvolený druhýkrát za priora Družiny svätého Alojza, zaplatil náš starý dlh pekárovi, ktorý sa vyhrážal, že nám už nedodá chlieb. Bolo to 1200 lír. Kúpil pre našu zvonnicu aj zvon. Bola to príležitosť k malej slávnosti. Požehnať ho prišiel náš farár Gattino, ktorý ľudom, čo prišli z mesta, povedal krátky príhovor. Po obradoch sme uviedli veselohru, ktorá obveselila všetkých. Ten istý gróf Cays nám toho roku daroval aj baldachýn (pre sprievod s najsvätejšou Sviatosťou) vyzdobený vzácnymi látkami, a k tomu pridal ešte aj iné náradie pre kostol.

Čas stretnúť sa s Bohom

Tak mal kostol svätého Františka Saleského konečne všetko, čo sme potrebovali pre bohoslužby. Mohli sme uskutočniť túžbu, ktorú sme už dlho nosili v srdci. Bola to pobožnosť štyridsiatich hodín (vyloženie najsvätejšej Sviatosti na štyridsať nepretržitých hodín s čítaním božieho slova, kázaním a adoráciou). Výzdoba nebola práve najbohatšia, ale účasť veriacich bola mimoriadne veľká. Aby sme všetkým dali príležitosť stretnúť sa s Bohom, po pobožnosti sme usporiadali týždeň kázní a spovedí. Na spoveď prišlo mnoho ľudí. Duchovný výsledok tejto iniciatívy bol mimoriadny, a preto sme to všetko zopakovali aj v nasledujúcich rokoch. A účasť bola vždy veľká.

Židia a protestanti začínajú s propagandou

V marci tohto roku začal vychádzať mesačník «Katolícke čítanie» (Letture Cattoliche).

Keď sa roku 1847 začalo zrovnoprávnenie židov a protestantov, bolo treba dať do ruky ľudom, najmä mladým, dačo, čím by sa vedeli brániť. Zdalo sa, že zrovnoprávnením povolila vláda židom a protestantom iba slobodu viery, a nie slobodu škodiť katolíckemu náboženstvu. Ale protestanti to tak nemysleli. Pre svoje prozelytické ťaženie vydávali tri časopisy (La buona Novella, La voce evangelica, Il roganino piemontese) a mnoho kníh o Biblii a o iných témach. Používali aj iné konkrétne prostriedky: úrady a zamestnanie, finančnú pomoc, šatstvo a stravu pre tých, čo chodili do ich škôl, na ich prednášky a do ich chrámu.

Vláda o tom vedela a ponechávala im voľnosť a mlčky to schvaľovala. Protestanti mali veľké finančné prostriedky a boli pripravení na masovú propagandu. A katolíci, spoliehajúci sa na občianske zákony, ktoré ich doteraz chránili, mali len dajaké tie noviny a učené knihy. Nijaký časopis, nijakú knihu, ktorú by bolo možno dať do rúk jednoduchému ľudu.

Don Bosco začína svoju «bitku»

Potreba ma donútila začať v tých mesiacoch písať schematické stránky o katolíckej cirkvi, potom letáky s názvom «Ricordi per i Cattolici» (Pripomienky katolíkom). Rozdával som ich mladým i dospelým pri

---

⁶¹ Na posledných pätnástich stránkach svojho rukopisu don Bosco už kapitolky nečísluje. Udáva len tu a tam titulky. Považoval som za vhodné pokračovať v postupnom číslovaní.

duchovných cvičeniach a ľudových misiách. Tieto novinky a knižočky dychtivo prijímali a v krátkom čase som ich rozdal na tisíce.

To ma presvedčilo, že treba vymyslieť dajaký ľudový prostriedok na šírenie ľahkého poznania základných pravd katolíckeho náboženstva. Dal som teda natlačiť knižočku «Avvisi ai Cattolici» (Rady katolíkom)⁶². Jej cieľom bolo upozorniť katolíkov na úklady protestantov. Knižočka sa veľmi rozšírila. Za dva roky sa minulo vyše dvestotisíc exemplárov. Dobrí mali z tohto úspechu radosť, ale protestantov to rozzúrilo. Mysleli si, že v náboženskej propagande nemajú konkurentov.

«Nepodpíšem sa pod to»

Stále viac som sa presvedčoval, že je naliehavo potrebné písať a vydávať knihy pre ľud a vypracoval som plán Katolíckeho čítania⁶³. Keď boli prvé zväzочки pripravené, chcel som ich hneď vydať, ale vynorila sa ťažkosť, ktorú som nijako nepredvídal. Ani jeden biskup nechcel byť krstným otcom tejto iniciatívy. Biskupi z Vercelli, Bielly a Casale to odmietli, lebo vrhnúť sa do otvoreného boja s protestantmi je vraj nebezpečné. Arcibiskup monsignor Fransoni, ktorý mal v tom čase sídlo v Lyone, iniciatívu schválil a odporúčal, ale nik nechcel pod ňu podpísať svoje meno ani ako cirkevný cenzor.

Na žiadosť arcibiskupa iba kanonik Giuseppe Zappata, generálny vikár, si prečítal a skontroloval polovičku prvého zväzoku. Vrátil mi rukopis a povedal:

- Pokračujte vo svojej práci. Ja sa necítim dať pod ňu svoj podpis. Zavraždenie Ximenesa a Palmu sú prípady veľmi čerstvé. (Opát Ximenes, redaktor katolíckych novín «Il Labaro» (Zástava) bol zavraždený. Aj monsignor Palma, prispievateľ týchto novín bol zastrelený v miestnostiach Quirinálu - pápežského paláca. Obidva zločiny boli spáchané roku 1848.) Je to výzva nepriateľom. Útočíte na nich priamo spredu. Ja si radšej ponechávam otvorenú cestu pre prípadný strategický ústup.

V dohode s generálnym vikárom vyložil som všetko arcibiskupovi. Ako odpoveď som mal zaniest list monsignorovi Morenovi, biskupovi v Ivrei. Arcibiskup ho prosil, aby Katolícke čítanie vzal pod ochranu, aby bol ich cirkevným cenzorom a vzal ich do svojej právomoci. Monsignor Moreno to ochotne prijal. Vymenoval svojho generálneho vikára advokáta Pinoliho za cirkevného cenzora, ale jeho meno nezverejnil.

Spoločne sme vypracovali program a 1. marca 1853 vyšlo prvé číslo «Katolík poučený vo svojom náboženstve» (Il Cattolico Istruito nella sua Religione)⁶⁴.

20. 1854 - Zoči-voči protestantom

Prichádzali na Valdocco so mnou debatovať jeden za druhým

Katolícke čítanie sa všade stretlo s najväčším pochopením. Počet čitateľov bol nezvyčajne vysoký. To pobúrilo protestantov. Pokúsili sa proti nemu bojovať so svojím Evanjelickým čítaním (Letture evangeliche), ale nenašli čitateľov. A tak na úbohého don Bosca zaútočili všetkými možnými spôsobmi. Prichádzali na Valdocco so mnou debatovať jeden za druhým, presvedčení, že nik neodolá ich argumentom. Katolícki kňazi podľa nich boli všetci hlupáci a bolo ich možno strčiť do vreca dvoma slovami.

Raz prichádzali sami, inokedy po dvoch alebo v skupinách. Vždy som si ich vypočul a keďže nevedeli odpovedať na moje, do rozpakov uvádzajúce otázky, odporúčal som im, aby sa poradili so svojimi predstavenými, a potom mi priniesli ich odpoveď.

Prišiel Amedeo Bert, Meille, evanjelik Pugno a ešte mnohí iní. Usilovali sa ma presvedčiť, aby som nerozprával a zastavil vydávanie našich brožúrok. No nedosiahli nič. A to ich rozhnevalo. Považujem za vhodné uviesť tu niekoľko prípadov.

⁶² Knižočka mala 32 strán a rozvádzala šesť tém: 1. Všeobecný pojem náboženstva. 2. Len jedno náboženstvo je pravé. 3. Heretické cirkvi nemajú božský charakter. 4. Cirkev Ježiša Krista nie je v Cirkvi heretickej. 5. Odpoveď protestantom, keď hovoria: Veríme Kristovi a evanjeliu, a preto sme pravá cirkev. 6. Protestanti pripúšťajú, že katolíci sú v pravej cirkvi.

⁶³ Definitívny program tejto zbierky, vypracovaný potom spoločne s monsignorom Morenom, bol zhrnutý do dvoch bodov: 1. knihy budú písané jednoduchým ľudovým štýlom a budú hovoriť len o tom, čo sa týka výlučne katolíckeho náboženstva. 2. každý mesiac vyjde jeden zväzok a bude mať 100 až 108 strán. Ročné predplatné 1 líra 80 centesimov.

⁶⁴ Il cattolico istruito vychádzal v šiestich zväzokoch od marca do augusta. Don Bosco potom zošitky spojil do jedného zväzku, ktorý mala 452 strán. Bol to ľudový traktát o pravom náboženstve.

«Prestaňte s tým Katolíckym čítaním»

Raz v nedeľu večer, bolo to v máji, ohlásili návštevu dvaja páni, ktorí sa chceli so mnou porozprávať. Vstúpili a po dlhých komplimentoch jeden sa rozhovoril:

- Vy, pán teológ, máte od prírody veľký dar: ľud vás rád číta a chápe. Preto by ste mali tento vzácny dar využiť na veci pre ľudstvo užitočnejšie, mali by ste sa dať do služieb vedy, umenia, obchodu.

- Všetok môj čas mi odčerpáva Katolícke čítanie a chcem mu venovať všetky svoje sily.

- Bolo by lepšie, keby ste napísali dajakú dobrou knihu pre mládež, napríklad antické dejiny, alebo zemepis, fyziku, geometriu.

- A prečo by som sa podľa vás nemal venovať Katolíckemu čítaniu?

- Lebo sú to už stokrát otrepané veci.

- Je pravda, že tieto témy boli už spracované v učených knihách, ale nik o nich nepísal ľudovým štýlom. Katolícke čítanie chce práve toto.

Z tejto práce nemáte nijaké materiálne výhody. Ak sa dáte do písania kníh, čo sme vám radili, budete mať z toho veľký zisk pre svoj obdivuhodný ústav, čo vám zverila Prozreteľnosť. Môžeme vám dokonca popredu prispieť dajakou sumou (položili na stôl štyri tisícľirové bankovky). A uistujeme vás, že to nie je naše posledné slovo. Prinesieme vám ešte väčšie sumy.

- Prečo mi núkate toľko peňazí?

- Aby sme vás povzbudili písať knihy, o ktorých sme hovorili a aby sme spolupracovali s vašim znamenitým Oratóriom.

- Prepáčte mi, páni, ak vaše peniaze neprijímam. Nebudem písať nijaké iné knihy. Budem pracovať len na Katolíckom čítaní.

- Ale to je práca zbytočná.

- Ak je to práca zbytočná, prečo sa o ňu tak staráte? Prečo vyhadzujete toľké peniaze, aby som s ňou prestal?

«Ak vyjdete z domu, ste si istý, že sa vrátite?»

- Rozmyslite si dobre, čo robíte. Ak odmietnete, škodíte tým len svojmu dielu, vystavujete sa následkom a nebezpečenstvu...

- Páni, veľmi dobre chápem, čo mi chcete povedať. No chcem vám jasne povedať aj ja, že keď stojím na strane pravdy, nebojím sa nikoho. Tým, že som sa stal kňazom, zasvätil som sa cirkvi a chudobnému ľudu. A chcem v tom pokračovať aj písaním a vydávaním Katolíckeho čítania.

- Robíte zle - povedali výhražným tónom a vstali. Robíte zle, urážate nás. Ak vyjdete z domu, ste si istý, že sa vrátite?

- Páni, vy nepoznáte katolíckych kňazov. Dokiaľ žijú, plnia si svoje povinnosti. Ak by preto mali umrieť, bolo by to pre nich najväčším šťastím, najväčšou slávou.

To ich tak rozzúrilo, že som sa bál, že ma napadnú. Vstal som, postavil som medzi seba a nich stoličku a povedal som:

- Ak by som chcel použiť silu, nezľakol by som sa vás. No silou kňazov je trepezlivosť a odpúšťanie. Odíďte.

Otvoril som dvere:

- Buzzetti - povedal som - zavedť týchto pánov až k bráne. Nepoznajú dobre cestu.

Boli zmätení a bľabotali:

- Ešte sa stretneme vo vhodnejšej chvíli.

Vyšli s tvárou a očami rozpalenými rozhorčením.

Daktoré noviny túto udalosť uverejnili a naširoko sa o nej rozpísala Armonia.

21. Hlúpi sprisahanci v «Zlatom srdci»

Víno a jed

Zdalo sa, že jestvuje proti mne tajné sprisahanie, riadené protestantmi alebo slobodomurármi. V krátkosti spomeniem ďalšie prípady.

Raz večer, práve som učil v triede chlapcov, prišli ma dvaja muži náhle zavolať k umierajúcemu v hostinci «Zlaté srdce».

Hneď som sa vybral, ale chcel som, aby šlo so mnou aj dakolko väčších mladíkov.

- Netreba, aby ste vyrušovali svojich chovancov – povedali mi. Zavedieme vás k chorému sami, a potom sa s vami vrátíme domov. Chorému pravdepodobne nebude príjemná prítomnosť cudzích ľudí.

- Neznepokojujte sa - odpovedal som. Mladíkom krátka prechádzka nezaškodí. Dočkajú pri schodišti, kým chorého vyspovedám.

Keď sme prišli do «Zlatého srdca», povedali mi:

- Vojdite na chvíľu a odpočinite si. My zatiaľ uvedomíme chorého, že ste už tu.

Zaviedli ma do miestnosti na prízemí. Dakoľko požívačnikov si tu po večeri pochutnávalo na gaštanoch. Privítali ma gestami a slovami veľkého obdivu. Chceli, aby som si poslušil a zajedol s nimi z gaštanov. Odmietol som, že som práve po večeri.

- Tak si aspoň s nami vypijete pohár vína - namietali. Bude vám určite chutiť. Je z Asti.

- Ďakujem, necítim sa dobre. Mimo jedla nepijem. Nerobí mi to dobre.

- Hlt dobrého vína nezaškodí nikomu.

«Vypijete si podobrotky alebo nasilu»

Naliali víno všetkým, ale mne z inej fľaše. Ich ohavný úmysel bol jasný. Predsa som však uchopil pohár, povedal som «Na zdravie» a bez toho, že by som si bol upil, položil som ho na stôl.

- Nerobte to! Nie je to pekné! - povedal ktosi.

- Je to urážka - dodal druhý. Nesmiete odmietnuť.

- Ale ja nemám na víno chuť.

- Musíte si vypiť za každú cenu.

Po týchto slovách jeden mi zovrel ľavé rameno a druhý pravé.

- Nemôžeme strpieť takú urážku. Vypijete si podobrotky alebo nasilu.

- Ak naozaj chcete, aby som pil, nechajte mi aspoň voľné ruky. A keďže ja piť nemôžem, dám to doktorému svojmu mladíkovi, aby to vypil za mňa.

Pri týchto slovách som priskočil k dverám, otvoril som ich dokorán a zavolať som svojich mladíkov, aby vstúpili.

- Netreba. Ideme hneď uvedomiť chorého. Ale povedzte týmto mladíkom, aby sa vrátili na schodište.

Iste by som ten pohárik nebol dal nikomu. Celú tú komédiu som robil preto, aby som nemusel vypiť to otrávené víno.

Potom ma zaviedli do miestnosti na druhom poschodí, kde v posteli ležal nie chorý, ale jeden z tých podvodníkov, ktorí ma prišli zavolať. Položil som mu dakoľko otázok. Rozrehotal sa a povedal:

- Vyspovedám sa až zajtra ráno.

Vrátili sme sa domov.

Jeden môj priateľ to všetko prešetril, ľudí aj ich úmysly, a potom mi povedal, že ktosi im zaplatil dobrú večeru pod podmienkou, že ma prinútiť vypiť víno, ktoré pre mňa pripravil.

22. «Chceli ma zmlátiť»

160 lír za vraždu don Bosca

Atentáty, o ktorých hovorím, sú ako rozprávky. Bohužiaľ, všetko je to smutná pravda a majú mnoho svedkov. Tu je ďalší, ešte čudnejší prípad.

Raz o šiestej v augustový podvečer stál som pri bráne Oratória medzi svojimi mladíkmi, keď sa ozval krik:

- Vrah! Vrah!

Ktosi - poznám ho veľmi dobre a dobre som mu aj robil - bežal ku mne celý rozzúrený, iba v košeli s vyhrnutými rukávami a s veľkým nožom v ruke. Vykrikoval:

- Chcem don Bosca! Chcem don Bosca!

Všetci sa rozutekali. V tom zmatku si ma poplietol s jedným klerikom, ktorý mal reverendu ako ja, a začal ho naháňať. Keď zbadal svoj omyl, zúrivo sa obrátil a hľadal mňa. Za ten čas som stačil vybehnúť hore schodmi Pinardiho domu. Len čo som za sebou zamkol mrežu, ktorá slúžila ako dvere, už bol hore. Začal do mreží tĺcť, kričať a hrýzť ich ako blázon, ale márne. Bol som za nimi v bezpečí. Moji mladíci sa na tohto úbožiaka chceli vrhnúť a ho roztrhať, ale ja som kričal, aby ho nechali tak a poslúchli ma. Doktorých som poslal oznámiť to verejnej bezpečnosti, kvestúre a karabinierom. Neprišiel nik. Až o pol desiatej neskoro večer prišli konečne dvaja policajti, ktorí toho útočníka zobraли a zaviedli na kvestúru.

Na druhý deň kvestor poslal ku mne jedného policajta, či tomu nešťastníkovi odpustím. Odpovedal som, že odpúšťam ako vždy, ale že v mene zákona žiadam, aby lepšie chránili ľud a príbytky občanov. Zdá sa to neuveriteľné, ale na druhý deň v tú istú hodinu čakal ma ten zločinec znova neďaleko môjho domu.

Keď jeden môj priateľ videl, že vrchnosti ma nechceli chrániť, pousiloval sa porozprávať sa s tým nešťastníkom. Povedal mu:

- Ja som za to platený. Dajte mi toľko, koľko som dostal od tých, čo ma poslali a nechám don Bosca na pokoji.

Zaplatili sme mu na nájom 80 lír dozadu a 80 lír dopredu, a celá tá smutná komédia sa tým skončila. Ale hneď sa začala iná, o ktorej chcem povedať tiež pár slov.

Bitka potme

Asi o mesiac raz v nedeľu večer ma narýchlo zavolali do domu Sarci blízko Útulku. Bolo treba vyspovedať jednu chorú, ktorá mala dušu už na jazyku. Poučený predchádzajúcimi prípadmi, vzal som si dakoľko väčších mladíkov, aby šli so mnou. Tí, čo ma prišli pozvať, hovorili:

- Netreba, pôjdeme s vami. Nech sa mladíci idú len hrať.

Tieto slová vzbudili vo mne ešte väčšie podozrenie. Dakoľko mladíkov som nechal pri schodišti. Giuseppe Buzzetti a Giacinto Arnaud šli však so mnou na prvé poschodie na odpočívadlo až k dverám chorej.

Vošiel som a zbadal som ťažko dýchajúcu ženu, ako by mala poslednýkrát vydychnúť. Požiadal som štyri prítomné osoby, aby sa vzdialili, aby som mohol začať spovedať.

- Prv než sa vyspovedám - zaziapala starena - chcem, aby sa mi tento surovec ospravedlnil, že ma urazil.

- Nikdy! - odpovedal jeden z prítomných.

- Ticho! - zakričal iný a postavil sa.

Aj ostatní vstali a začali sa zúrivo hádať.

- Áno, nie, zadrhnem ťa, podrežem ťa - a do týchto strašných slov sa miešali kliatby a rúhanie. A v tomto odpichu diabolských slov zhasli svetlá. Hurhaj pokračoval a nad moju hlavu sa zniesol príval úderov palicami. Hneď som pochopil tento úskok. Chceli ma zmlátiť. Nebolo kedy rozmýšľať a uvažovať. Chytil som stoličku, dal som si ju na hlavu, aby som zachytil údery a vrhol som sa k dverám. Údery dopadali na stoličku.

Keď som vyšiel z tejto diabolskej miestnosti, hodil som sa do náručia chlapcom, ktorí sa na ten krik a hurhaj pokúšali vylomiť dvere. Neutrpel som ťažké zranenie. Iba jeden úder mi zasiahol palec na ľavej ruke, ktorou som držal operadlo stoličky. Odrazil mi necht s polovičkou článku. Dodnes mám na palci jazvu. Najhorší bol ten strach. Nikdy som sa nedozvedel, čo bolo príčinou týchto atentátov. No myslím si, že chceli, aby som prestal - ako hovorili - ohovárať protestantov.

23. Sivko

«Zrazu som zbadal vedľa seba veľkého psa»

Pes Sivko (Grigio) bol predmetom mnohých debát a rozličných dohadov. Mnohí z vás ho videli a aj pohľadili⁶⁵. Nechávam stranou divné reči, čo sa o tomto psovi hovoria, a vyložím iba čistú pravdu. Nepekne žarty, ktorých som bol často terčom, ma poučili nechodiť do Turína a z Turína sám. V tom čase psychiatrická nemocnica stála celkom na konci mesta. Potom smerom k Oratóriu boli dlho len samé polia, plné kríkov a agátov.

Raz v tmavý večer, bolo už dosť neskoro, som sa vracal domov celkom sám, tak trocha v strachu, keď som zrazu vedľa seba zbadal veľkého psa. Na prvý pohľad som sa naľakal, ale pes nevrčal a vítal ma ako svojho pána. Spriatelili sme sa a odprevadil ma až do Oratória. To isté sa zopakovalo viackrát. Môžem povedať, že Sivko mi dakoľkokrát jedinečne pomohol. Spomeniem tu dakoľko prípadov.

Bolo to koncom novembra 1854. Vracal som sa z mesta. Bol hmlistý a daždivý večer. Aby som nemusel ísť dlhou neobývanou cestou, pustil som sa cestou, ktorá vedie od chrámu Consoláty ku Cottolengu. Všimol som si, že dvaja chlapi kráčajú za mnou v malej vzdialenosti. Zrýchľovali a spomaľovali krok podľa toho, ako som ho zrýchľoval a spomaľoval ja. Pokúsil som sa prejsť na druhú stranu, aby som sa im vyhol, ale šikovne ma predišli. Skúsil som sa vrátiť, ale bolo už neskoro. Nečakane priskočili ku mne a hodili mi na

---

⁶⁵ Tieto posledné stránky don Bosco píše po roku 1875. Doktorí chlapci Oratória, ktorí Sivka videli a hladkali, ako Michele Rua a Giuseppe Buzzetti, sa stali saleziánmi.

hlavu plášť. Vzpieral som sa, aby ma doň nezamotali. Nepodarilo sa mi to. Jeden sa pokúšal zapchať mi ústa. Chcel som kričať, ale už sa nedalo. V tom sa zjavil Sivko. Zavíjal ako divý. Vrhol sa na jedného, potom zahryzol do druhého. A tak útočníci museli viac myslieť na psa ako na mňa.

- Zavolajte rýchle toho psa! - kričali prestrašení.
- Zavolám, ak ma necháte pokojne odísť.
- Zavolajte ho hneď - prosili.

Sivko vrčal ďalej ako rozzúrený vlk. Šikovne zmizli a Sivko ma odprevadil až po Cottolengo. Prebral som sa z hrôzy a vďačne som prijal pohárik, ktorý mi ponúkli rehoľníci z Cottolenga. Potom som sa v bezpečnom sprievode vrátil domov.

«Neublížujte mu. Je to pes don Bosca»

Každý večer, keď som šiel bez sprievodu a prišiel som medzi stromy, kdesi na ceste sa vynoril Sivko. Chlapci z Oratória ho videli neraz. Raz večer prišiel na dvor a bol protagonistom dlhej scény. Ktosi ho chcel zahnať palicou, iní kameňmi, ale Giuseppe Buzzetti zakročil:

- Neublížujte mu. Je to pes don Bosca.

Začali ho hladkať a hrať sa s ním. Priviedli ho ku mne. Bol som v jedálni a večeral som s niekoľkými kňazmi a s matkou. Všetci naň pozerali celí vyjavení.

- Nebojte sa, je to môj Sivko. Pustite ho.

Sivko naširoko obišiel stôl a celý rozradostnený prišiel ku mne. Pohladil som ho a ponúkol som mu polievku, chlieb a čosi aj k chlebu. Odmietol všetko.

- Tak teda čo chceš - povedal som mu polohlasne. Pohýbal ušami a zavrteľ chvostom. - Ak nechceš nič pod zuby, tak choď v pokoji - povedal som.

A Sivko, stále dobrej nálady, položil si hlavu na môj obrúsok, ako by sa chcel so mnou rozprávať a zaželať mi dobrú noc. Potom sa dal rozradostneným a udiveným chlapcom vyvieť z brány. Pamätám si, že v ten deň som prišiel domov neskoro a jeden priateľ ma priviezol na svojom voze.

Sivko zmizol

Poslednýkrát som Sivka videl roku 1866, keď som šiel z Morialda do Moncuca k priateľovi Luigimu Mogliovi. Buttigliersky farár chcel ísť na kúsok so mnou, a tak ma noc prekvapila v polovičke cesty.

- Keby tu bol tak môj Sivko - povedal som si - bol by som pokojnejší.

Hneď na to som vystúpil na strmý svah, aby som sa pokochal v poslednom záblesku svetla. V tej chvíli pribehol ku mne Sivko s radosťou a sprevádzal ma zvyšnou cestou asi tri kilometre.

Mogliovci ma už čakali. Keď zbadali môjho psa, požiadali ma, aby som obišiel dom, aby sa Sivko a dvaja psy, čo boli na dvore, nepustili do seba.

- Roztrhali by sa navzájom - povedal mi Luigi Moglia. Dlho sme sa rozprávali s celou rodinou. Potom sme šli večerať a Sivka sme nechali v kúte. Po večeri Luigi povedal:

- Treba zaniest' večeru aj Sivkovi.

Vzal som trochu jedla, aby sme ho zaniesli psovi. Hľadali sme ho po celom dome, ale Sivka nebolo. Všetci sme sa divili, lebo dvere i okná boli pozatvárané a psy na dvore neohlásili jeho odchod. Hľadali sme ho aj v horných izbách, ale nikde nebolo po ňom ani stopy.

Bolo to moje posledné stretnutie so Sivkom, so psom, ktorý bol predmetom toľkého hľadania a rečí. Už som o ňom nepočul. Nikdy som nezistil, komu patrí. Viem iba to, že to zviera mi bolo v mnohých nebezpečenstvách skutočnou nečakanou záchranou⁶⁶.

---

⁶⁶ Myšlienka zistiť pôvod tohto psa prišla don Boscovi viackrát. Nepodarilo sa mu to. Roku 1872 sa ho barónka Azelia Fassatiová pýtala, čo si o tom psovi myslí. Don Bosco s úsmevom povedal: «Povedať, že to bol anjel, by bolo smiešne. Ale nemožno povedať ani to, že to bol obyčajný pes.»

PAMÄTI ORATÓRIA - MEMORIE DELL'ORATORIO

(zo štúdie Francisa Desramauta)

V akademickom roku 1961-62 saleziánsky historik Francis Desramaut uverejnil svoju doktorskú prácu o prvom zväzku Životopisných pamätí don Bosca (Memorie Biografiche di don Bosco, MB). Dvadsať strán (115-134) v nej venoval štúdiu Pamätí Oratória. Zdá sa mi, že ešte dnes je to najlepšia práca o tomto don Boscovom diele. Prekladám a prepisujem prvú časť (str. 115-124) a poslednú stranu, ale vynechávam bohatý aparát poznámok a dlhé a podrobné skúmanie chronológie.

Rukopisy Pamätí Oratória

Pamäti Oratória (...) zverejnil don Ceria roku 1946. Dovtedy z vôle don Bosca, ktorý vyhradil tento svoj spis iba saleziánom a zakázal im «rozširovať ich pred jeho smrťou i po nej», Pamäti odpočívali na Valdoccu v archívoch.

Možno do nich nazrieť i dnes v dvoch formách: v jednej celej písanej don Boscovou rukou (tri veľké zošity 295x204 mm v celku 180 číslovaných strán) a v druhej ako kópii prvej. Urobil ju don Boscov tajomník don Berto (šesť zošitov 295x204 mm). Druhú sériu zošitov určite opravil a poznámkami opatril don Bosco až po očíslovanú stranu 143 (začiatok 12. kapitoly tretej dekády, ktorú don Bosco nazval Národné slávnosti).

Kedy boli napísané

Kedy bol napísaný originál i kópia Pamätí, možno určiť približne. (...) (Z vnútorného skúmania) možno bez veľkého nebezpečenstva omylu uzatvárať, že rukopis Pamätí bol napísaný medzi rokom 1873 a 1875 od strany 29 (prvé stretnutie s Comollom) po stranu 158 (stavba kostola svätého Františka Saleského). (...) Posledných dvadsať strán rukopisu bolo napísaných 1882, keď ich don Bonetti použil pre Dejiny Oratória (Storia dell'Oratorio). (...)

Odpis bol dokončený pred rokom 1913 (ako vyplýva z poznámky na poslednej strane). Väčšia čas odpisu bola však napísaná asi pred 35 rokmi. Don Ceria (...) je presvedčený, že don Bosco ho prezrel roku 1878. «Keďže v dvoch doplnkoch don Bosco spomína rok 1878, je jasné, čo sa týka revízie kópie, že sa ňou nezaoberal pred rokom 1878. Viac o tom nemožno vedieť» (Úvod, str. 6) (...)

Vznik zošitov

Sám don Bosco nám v úvode vysvetľuje, ako mu prišla prvá myšlienka a don Lemoyne to dopĺňa. Roku 1858 Pius IX. radil don Boscovi, aby opísal podivné začiatky svojho diela. Svätec zo skromnosti váhal. Roku 1867 po rozhovore, ktorý don Lemoyne vydal v ôsmom zväzku Životopisných pamätí, pápež sa vrátil k svojmu návrhu. Uistoval don Bosca, že on (don Bosco) «nemôže pochopiť» «veľké dobro», ktoré jeho synovia budú mať z jeho spisu, a rozkázal mu, aby sa dal do práce: «Keďže sa veci tak majú, nielenže vám to radím, ale aj rozkazujem. Odložte všetko, keď nemôžete robiť ináč, ale píšete. Veľké dobro, ktoré urobia daktore veci, keď sa o nich dozvedia vaši synovia, nemôžete plne pochopiť» (MB 8, 587).

Veľká časť rukopisu, v ktorej zakladateľ hovorí o svojich spomienkach, bola napísaná medzi rokom 1873 a 1875, teda v čase, keď sa usiloval o definitívne schválenie svojich stanov, keď mu toto schválenie prišlo - 3. apríla 1874 - po mnohých úpravách zamietnutých Svätou stolicou, v čase keď pripravoval prvú misionársku výpravu do Južnej Ameriky (uskutočnila sa 11. novembra 1875), v čase keď zakladal prvý saleziánsky dom mimo Talianska v Nizze, a pripravoval a menil návrhy pravidiel Zbožného združenia spolupracovníkov, uznaného 1876. Múdrosť radila don Boscovi posilniť všetkými spôsobmi dielo, ktoré sa rýchlo, možno veľmi rýchle rozrastalo. Pamäti písané v týchto súvislostiach museli byť predmetom tejto dôležitej starosti. Treba ich chápať v tomto svetle. Potom, zdá sa, že v roku 1875 a 1876, ich zanechal nedokončené.

No vrátil sa k nim veľmi skoro z dôvodov, ktoré upravili tón jeho rozprávania. «*Bollettino Salesiano*» (Saleziánsky vestník), ktorý medzitým začal vychádzať, mal hlad po článkoch. Jeho redaktor Giovanni Bonetti zháňal materiál. Nedá sa povedať, kto mu poradil písať pestré dejiny saleziánskeho diela v Turíne. Rozhodne ich začal roku 1878, alebo dokonca rok predtým. A don Bosco, ideálny svedok týchto dejín, mu sľúbil svoje napísané spomienky. Ale bolo ich treba dešifrovať. Don Berto (podľa našej mienky jeho práca sa vysvetľuje takto) bol požiadaný prepísať ich. Postupne ako ich prepisoval, don Bosco čítal svoje zošity a dopĺňal ich poznámkami. Pokračovala v tomto čase aj úprava prvého rukopisu? Myslíme, že áno. Bonetti medzitým, bez toho, že by dočkal, kým sa všetko dokončí, napísal svoje dejiny na základe skontrolovaných kapitol, ktoré mal k dispozícii. Keďže nemal tajomníkovú kópiu, musel od roku 1881 použiť pôvodný rukopis, možno pekne prepísaný dakým tretím.

Roku 1879 sa teda Pamäti stali autorizovaným základom dejín Oratória, určených verejnosti. V prvých časoch boli tieto don Boscom písané spomienky určené iba saleziánom. Posledné kapitoly sa naozaj nezdajú také familiárne ako kapitoly prvé.

Prvý don Boscov cieľ: poučiť svojich synov

Rozprávanie o detských a chlapčenských rokoch zodpovedá prvotnému don Boscovmu cieľu. Jeho spomienky mali vysvetliť jeho synom podľa pápežovho želania a jeho presvedčenia, ako ho Boh viedol na každom kroku pri vzniku jeho diela. «Možno sa z nich poučiť, ako všetko vždy viedol sám Boh.» Preto mu stačí vyrozprávať etapy božieho zásahu do jeho života. Pre priateľov rozličné sny v rokoch začiatkov boli v porovnaní so skutočnosťou rokov 1875-80 veľmi výrečné.

Don Bosco, zaujatý výchovou, nemohol sa tu zastaviť. Učiteľ, zvyknutý rozdávať svoje skúsenosti žiakom v príkladoch, píše svoje Pamäti aj na poučenie im. Pomáhajú im «poučením z minulosti prekonávať ťažkosti budúce» (úvod). Pamäti boli dielom budovateľa.

Druhý cieľ: pobaviť

Takýto program z pera iného by bol vážny. Ale z don Boscovho pera nie. Don Bosco často zabával svojich chlapcov a spolupracujúcich rozprávaním udalostí zo svojho detstva a zo začiatkov Oratória. Pamäti umožňovali znova o nich hovoriť novým poslucháčom. Vždy uvoľnený, v konverzácii prívetivý, priateľ každej zdravej radosti nikdy nevylučoval veselosť zo svojich príbehov, ani z otvorene moralizujúcich. Treba si vždy pamätať, že don Bosco, ako hovorieval don Caviglia, bol «svätcom humoru» («il santo del buonumore»). Doktoré opisovanie udalostí vyhľadáva komické účinky. Nájdu sa tu humoristické úvahy, v ktorých sa autor smeje z iných i zo seba. Don Bosco chcel mať Pamäti poučné, ale i zábavné.

Pedagogický charakter reči

Roky detstva a mladosti v Pamätiach opisované podrobne, vyvolávajú pedagogické komentáre viac alebo menej zdôraznené. Rozprávaním veľkých či malých dobrodružstiev svojho chlapčenského, študentského a seminárneho života don Bosco chcel dať svojim saleziánskym vychovávateľom praktické poučenie. Jeho profesor latinčiny don Calosso je typ dobrého vodcu svedomia, «vodcu stáleho, verného priateľa duše», (...) ktorý povzbudzuje pristupovať k sviatostiam, «učí ho denne krátko rozjímať, alebo lepšie povedané, robiť si krátko duchovné čítanie.» Mladík vychovaný u saleziánov musí byť pozorný pri voľbe svojich kamarátov. Don Bosco ich zadeloval do troch kategórií: zlí, ktorým sa treba vyhýbať, ľahostajní, ktorých treba pozdraviť, a dobrí, s ktorými sa treba stýkať. Bude šťastný, ak nájde vodcu, ktorému bude môcť úplne dôverovať, alebo ešte lepšie, stáleho spovedníka, ako bol don Meloria. Škoda len, že don Meloria sa nechcel zaujímať o povolanie. A predsa «od voľby životného stavu obyčajne závisí spása i zatratenie duše». Prekážky, ktoré sa hromadia pred aspirantom kňazstva, sa prekonávajú «životom v ústraní a pobožnosťami» a vynikajúce miesto tu zaujíma sväté prijímanie.

Rady, ktoré dal klerikovi Boscovi farár z Alfiana don G. Palato, ako najlepšie kázať, a dôvody prečo prestal hrať karty, sú adresované všetkým saleziánom.

Tieto poučenia sú vložené do úst dedinského farára alebo priateľa. Zachovali sa nám v don Comollovom, možno zrekonštruovanom liste a v kázni don Borela (...). Táto «autobiografia» je malý traktát praktickej pedagogiky.

Titul a obsah

(...) Schéma rozprávania je veľmi jednoduchá (...). Postupne s rokmi hovorí o dobrodružstvách svojej mladosti a o namáhavých začiatkoch svojho apoštolátu v Turíne. Po úvodnej kapitole o svojom detstve (1815-25) rozdeľuje svoje dielo na tri obdobia po desiatich rokoch:

1. od prvých apoštolských pokusov po vstup do veľkého seminára (1825-35);
2. od veľkého seminára po Valdocco (1835-45);
3. Valdocco (1845-55).

Názov celku Pamäti Oratória od 1815 do 1855 (Memorie dell'Oratorio dal 1815 al 1855) vyplýva z plánu, ktorý si postavil. V tomto obraze don Bosco vyprávania má svižné tempo. Spomaľuje sa až v posledných častiach histórie. Živo vyrozprávané scény sa striedajú jedna za druhou. Spôsob rozprávania je pre autora typický na základe zásady, ktorú vysvetlil svojim vychovávateľom: dávať prednosť dobre rozvinutým príbehom pred udalosťami sotva načrtnutými: «Nech sa nehromadí mnoho textov a mnoho iba načrtnutých udalostí, aby sa dačo podoprelo... Nie naznačať kopu len naznačených príbehov, ale vybrať si z nich jeden, ktorý má k veci najbližšie, nech sa naširoko rozvedie so všetkými potrebnými podrobnosťami" (MB 13, 292-3).

Pramene

Myšlienku, že Pamäti boli stavané na základe dajakého denníka, treba vylúčiť. Chronologické omyly neprípúšťajú túto hypotézu. Don Bosco sa spoliehal jedine na svoju pamäť, alebo presnejšie, na rozprávanie, ktoré často opakoval. Dakedy sa odvoláva na dokumenty, ktoré mal jeho tajomník prepísať. Životopis Comollu a životopis Cafassu mu poskytli udalosti, ktoré prepísal doslova. (...)

Vynechávky

Nie je ľahko objaviť dobrovoľné vynechávky Pamäti. Ako možno povedať, že dajaký príbeh alebo podrobnosť, známa z iných prameňov, by musela byť včlenená do osnovy? Predsa však sa zdá, že treba poukázať na dajaké opomenutie alebo vynechávku.

Opomenutie nemá veľký význam. V prvej kapitole prvej dekády (...) o slove «hniezda» (le nidiate), ktoré čítame v obsahu, sa v texte vôbec nehovorí. Ruffinovo a Bonettiho paralelné rozprávanie nám hovorí, že don Bosco mal vo zvyku po povrazolezeckých dobrodružstvách rozprávať svojim chlapcom aj o dobrodružstvách vo vyhľadávaní vtáčích hniezd. Aj v Pamätiach by sme mali na tomto mieste nájsť 50-60 riadkov o «hniezdach». Niet tu však o nich ani slova. Don Bosco na ne jednoducho zabudol. (...)

Vážnejšiu vynechávku, a ako sa zdá, úmyselnú, nájdeme ďalej. Upútala pozornosť aj historikov. Don Bosco vôbec nespomína svoj pobyt na gazdovstve Mogliovcov, kde slúžil ako paholok okolo roku 1828. Prečo? Táto nízka služba poznačila jeho chlapčenské roky i život. Ťažko si myslieť, že tento čas preskočil iba náhodou. Vysvetľovalo sa to všelijako: chronológia, pre ktorú sa rozhodol, mu vraj nedovolila presne zaradiť túto epizódu (Klein). Alebo: vynechal ju z jemnociu k svojej matke, ktorá tým prerušila štúdiá svojho predurčeného syna (E. Ceria).

Don Bosco nerád rozprával o svojom pobyte u Mogliovcov. Vieme to od don Lemoyna, ktorý o tejto časti don Boscovho života mnoho nevedel. A keď na svoje opätovné otázky nedostal odpoveď, aby uspokojil svoju oprávnenú zvedavosť, musel sa prostredníctvom don Marchisia obrátiť na rodinu Mogliovcov. Prečo tu don Bosco mlčí? Je málo pravdepodobné, že mlčal preto, lebo pochyboval, že tento úsek jeho mladosti by nemohol slúžiť ako príklad. Vo svojich príbehoch hovorí o poľovačke a dvoch búrlivých obedoch a ľutuje, že sa na nich zúčastnil. Z jeho vyhýbavých odpovedí don Lemoynovi možno len usudzovať, že čo tam zakúsil, bolo spojené s nepríjemnými spomienkami. Čo to asi bolo? Ostávajú nám len dohady.

Historickosť

A tu máme záver štúdie Francisa Desramauta o historickosti Pamäti Oratória.

Jasné a poctivé rozprávanie inteligentných ľudí treba oceňovať takto: je pravdivé vo svojej podstate, ale nemá ľudskú strnulosť fotografických platní alebo zvukových záznamov. Jeho svedectvo je dobre zdôvodnené, ale aj podfarbené rozprávačským štýlom. Aj don Bosco hovoril pravdu a udalosti obohatil svojou myšlienkou a preniesol na ne trochu svojich starostí a obáv. Život prekročil a personalizoval jeho

rozprávanie bez toho, že by bol sfalšoval podstatnú pravdu. Pri čítaní týchto svedectiev, ako sa nám zachovali, treba sa pohrúžiť do citlivosti človeka, ktorý ich oživuje pre nás. Kto by tu chcel hľadať prísne objektívne vzťahy, bude vždy sklamaný. Pamäti Oratória nie sú studené policajné zápisnice, ale don Boscove otcovsky dôverné odkazy svojim synom. Svojím vlastným «životopisom» chce formovať a súčasne pobaviť.

NAJDÔLEŽITEJŠIE UDALOSTI V ŽIVOTE DON BOSCA

16. august 1815

Giovanni Bosco sa narodil v osade Becchi, ktorá patrí do Morialda, miestnej časti Castelnuovo d'Asti. Otec sa volal Francesco a matka Margherita Occhionová. Z prvého manželstva mal Francesco Bosco dve deti: Antonio sa narodil roku 1808 a Teresa Maria 1810. Teresa Maria umiera dva dni po narodení.

1817

Umiera otec Francesco Bosco. Ostávajú po ňom siroty Giovanni a Giuseppe a z prvého manželstva Antonio.

1824

Tajomný sen odhaľuje Giovannimu Boscovi poslanie, na ktoré ho Boh volá: ujať sa opustených chlapcov, ktorí sa dostali na zlú cestu.

1826

Giovanni pristupuje k prvému prijímaniu.

Február 1827

Pre spory s Antoniom, ktorý je proti tomu, aby študoval, odchádza veľmi mladý z domu a ide slúžiť ako paholok na gazdovstvo Mogliovcov do Moncuca.

November 1829

Po návrate z gazdovstva Mogliovcov začne chodiť do školy k staručkému don Calossovi do Morialda.

November 1830

Don Calosso umiera. Antonio sa ide ženiť a stráca záujem o bratovo štúdium a tak Giovanni môže chodiť do verejnej školy v Castelnuove.

4. november 1831

Giovanni odchádza do Chieri. Strávi tu desať rokov svojho života. Býva v penziách a výdavky si hradí všelijakými východiskami z núdze. Tak môže chodiť do verejnej školy.

1832

Medzi spolužiakmi zakladá svoje prvé združenie Spolok veselosti. Program je zhustený do dvoch bodov: plniť si dobre svoje kresťanské a študentské povinnosti a byť veselý.

1833

Pristupuje k birmovke v Buttigliera d'Asti.

1834

Spriatelí sa s Luigim Comollom, prvým «svätým» chlapcom, ktorého stretá vo svojom živote. Po desiatich rokoch 1844 napíše jeho krátky životopis.

Október 1835

Oblieka si klerické rúcho, reverendu, a vstupuje do seminára v Chieri. Rozhodne sa stať sa kňazom.

1839

Umiera Luigi Comollo. Comollo sa mu zjavuje v spálni klerikov. Giovanni ťažko ochorie.

29. marec 1841

Je vysvätený za diakona.

5. jún 1841

Turínsky arcibiskup monsignor Frasoni vysviaca Giovannihu Bosca za kňaza v arcibiskupskej kaplnke. Na druhý deň don Bosco slávi svoju prvú omšu na oltári Anjela strážcu v kostole svätého Františka Assiského. Asistuje mu don Cafasso, ktorý sa stane jeho duchovným radcom.

Jeseň 1841

Neprijíma prvé ponuky a zapisuje sa do Cirkevného konviktu (Convitto Ecclesiastico) svätého Františka Assiského, aby sa zdokonalil v teologických štúdiách. Robí v Turíne prvé prieskumy a objavuje vážny problém chudobnej a opustenej mládeže. Jeho príčinou je priemyselná revolúcia, ktorá sa tlačí do mesta.

8. december 1841

V sakristii kostola svätého Františka Assiského sa stretá s mladým prisťahovalcom Bartolomeom Garellim z Asti. Pozýva ho i jeho priateľov na týždenné stretnania. Je to začiatok Oratória.

Jeseň 1844

Začína sa «sťahovanie» don Boscovho Oratória po meste: z Útulku markízy Barolovej cez cintorín svätého Petra v okovách, mestské mlyny a dom Moretta na lúku bratov Filippovcov. Pre hurhaj chlapcov nikde neznášajú. Don Bosca podozrievajú zo vzbury proti občianskej vrchnosti a dokonca z bláznovstva.

September 1845

Keď sa Oratórium schádzalo pri mestských mlynoch, don Bosco sa stretol s osemročným bledým chlapčekom, po otcovi sirotou, Michelinom Ruom. Je to veľmi dôležité stretnutie. Michelino sa stane don Boscovou pravou rukou a jeho nástupcom vo vedení Saleziánskej kongregácie.

Október 1845

Vydáva Cirkevné dejiny pre školy (Storia ecclesiastica ad uso delle scuole). Potom budú nasledovať Biblické dejiny (Storia sacra, 1847), Desiatková metrická sústava (Il sistema metrico decimale, 1849), Dejiny Talianska (La Storia d'Italia, 1855) a mnohé iné knihy.

12. apríl 1846

Oratórium sa sťahuje do kôlne prenajatej od Francesca Pinardiho na Valdoccu. Je práve Veľká noc a je to definitívne presadenie Oratória.

Júl 1846

Don Bosco ochorie skoro na smrť. Jeho uzdravenie vyprosia od Panny Márie svojimi modlitbami mladí robotníci, čo chodia do Oratória.

3. november 1846

Po dlhom zotavovaní v Becchi sa don Bosco vracia do Oratória so svojou matkou Margheritou, ktorá tu bude robiť matku jeho chlapcom. V dvoch prenajatých miestnostiach začína školu.

December 1846

Don Bosco si najíma celý Pinardiho dom. Je to rozhodný krok pre rozvoj večernej školy.

12. apríl 1847

V Oratóriu vzniká Družina svätého Alojza, prvé združenie angažovaných mladíkov.

Máj 1847

Don Bosco prijíma v kuchyni prvého chlapca, ktorý chce bývať s ním. Prišiel do Turína z Valsesie. V tomto roku don Bosco začína aj kurz duchovných cvičení pre svojich lepších chlapcov. Pokračuje v ňom každý rok. Hneď od začiatku mu to pomáha spoznávať prvé «saleziánske povolania».

December 1847

V blízkosti Porta Nuova otvára druhé oratórium a zasväcuje ho svätému Alojzovi.

Február 1848

Don Bosco odmieta výzvu markíza Roberta d'Azeglia zúčastniť sa na politických manifestáciách. «Chcem stáť teraz i vždy mimo politiky.»

Marec 1848

Prvá vojna o taliansku nezávislosť. «Politika» sa šíri medzi don Boscovými pomocníkmi, ktorí poburujú starších mladíkov v Oratóriu na Valdoccu i v Oratóriu svätého Alojza. Na jar dakto naň vystrelí cez okno kaplnky-kôlne. Výstrel míňa svoj cieľ.

Jeseň 1848

Je to prvý raz, čo don Boscov chlapec prijíma klerické rúcho. Volá sa Ascanio Savio. Štyri roky pomáha don Boscovi v Oratóriu. Po porážke vojska Carla Alberta sa v Turíne rozpútavajú vážne nepokoje.

1849

V januári umiera don Boscov 41-ročný brat Antonio. Vo februári zakladá noviny Priateľ mládeže (L'Amico della Gioventù). Čoskoro zanikajú. Vyšlo iba 61 čísel. Po zatvorení diecézneho seminára don Bosco prijíma mnohých seminaristov do Oratória, kde pokračujú vo svojich štúdiách.

1850

Don Bosco zakladá v Oratóriu Spoločnosť vzájomnej pomoci (Società di mutuo soccorso) pre mladých robotníkov.

1851

Don Bosco kupuje Pinardiho dom, ktorý mal doteraz v prenájme. Začína stavať kostol svätého Františka Saleského. Posviacka kostola bude roku 1852.

Podpisuje prvé učňovské zmluvy pre svojich chlapcov, ktorí chodia pracovať do mesta, a tak anticipuje odborársku činnosť na ochranu mladých učňov.

1852

Výbuch prachárne napoly zrúca Pinardiho dom a vystaví život v Oratóriu ťažkej skúške.

1853

Don Bosco zakladá Katolícke čítanie (Letture Cattoliche), mesačník pre kresťanské vzdelávanie ľudu. V Oratóriu začínajú pracovať prvé odborné remeselnícke dielne a rozvíja sa interná škola.

26. január 1854

Don Bosco rozpráva štyrom mladíkom (Rua, Cagliari, Rocchietti, Artiglia) o založení saleziánov: ide tu o sľub angažovať sa «v láske k blížnemu».

Leto 1854

V Turíne vypukne cholera. Don Boscovi chlapci sa vyznamenávajú v ošetrovaní chorých. Don Bosco ich uistil, že nik z nich neochorie, ak sa zachovajú v božej milosti a budú nosiť na krku medailku Panny Márie.

29. október 1854

Do Oratória vstupuje «svätý chlapec» Domenico Savio.

25. marec 1855

Michele Rua skladá do rúk don Bosca sľub chudoby, čistoty a poslušnosti. Je to prvý salezián.

8. jún 1856

Dominik Savio zakladá Družinu Imakuláty. Je to skupina vybraných chlapcov, ktorí pomáhajú don Boscovi a robia dobre svojim kamarátom.

25. november 1856

Umiera mama Margherita, 69-ročná.

9. marec 1857

Umiera Dominik Savio. Don Bosco hneď nato píše jeho životopis, ktorý sa veľmi rozšíri. Pius XII. vyhlási Dominika Savia za svätého 1954.

1857

Don Bosco začína písať stanovy (Regole) saleziánov.

1858

Don Bosco ide prvý raz do Ríma, aby predostrel svoje dielo pápežovi. Pius IX. ho vyzve, aby spísal «podivné veci» (cose meravigliose), ktoré sa stali na začiatku jeho diela.

1859

Druhá vojna o taliansku nezávislosť sa končí krvavou bitkou pri Solferine. Don Bosco píše: «Po bitke pri Solferine som vždy hovorieval, že vojna je strašná vec a podľa mňa sa skutočne protiví láske.»

18. december 1859

Úradne sa rodí Saleziánska kongregácia. Prvých saleziánov s don Boscom je osemnásť.

1860

Umiera don Cafasso, don Boscov veľký duchovný radca. Michele Rua, jeden z prvých don Boscových chlapcov, sa stáva kňazom.

1861

Štrnásť saleziánov utvorí «tajnú komisiu», ktorá má zapisovať na pamiatku všetko, čo don Bosco robí a hovorí.

1862

Umiera don Boscov brat Giuseppe, 49-ročný.

1863

Don Bosco otvára prvý dom mimo Turína, «malý seminár» v Mirabello Monferrato. Za direktora tam určuje don Ruu. Napíše mu pár strán «dôverných pripomienok» (ricordi confidenziali), ktoré sú jedným zo základných dokumentov saleziánskeho výchovného štýlu.

Marec 1864

Položenie základného kameňa svätyne Panny Márie Pomocnice na Valdoccu.

1866

Don Bosco sprostredkúva medzi Svätou stolicou a talianskou vládou návrat 45 biskupov, vypovedaných zo svojich diecéz, a voľbu nových biskupov.

1867

Pius IX. opakuje don Boscovi rozkaz spísať «podivné začiatky» svojho diela. Väčšiu časť týchto «pamätí» napíše don Bosco medzi rokom 1873 a 1875.

9. jún 1868

Konsekrácia svätej Panny Márie Pomocnice.

1. marec 1869

Svätá stolica schvaľuje Zbožnú saleziánsku spoločnosť.

1869

Don Bosco začína vydávať Bibliotéku talianskej mládeže (Biblioteca della Gioventù Italiana). Chce tak dať do rúk mladým starým i moderným talianskym klasikom. Vynecháva však miesta nevhodné pre ich výchovu. Zväzky vychádzajú mesačne. Od roku 1869 do 1885 ich vyšlo 204. Don Bosco zakladá Združenie čitateľov Panny Márie Pomocnice (Associazione dei devoti di Maria Ausiliatrice).

26. november 1871

Do Turína prichádza nový arcibiskup monsignor Gastaldi. Vymenoval ho Pius IX. na radu don Bosca.

7. december 1871

Don Bosco ťažko ochorie pri návšteve saleziánskeho domu vo Varazze. Choroba trvá 50 dní.

5. august 1872

Zrodenie Kongregácie Dcér Márie Pomocnice, ktorá stojí po boku saleziánov. Predstavenou je Mária Mazarellová, ktorá spolu s desiatimi inými devami prijíma v tento deň rehoľné rúcho a skladá sľuby.

1873

Umiera don Borel. Začínajú sa dlhé spory s arcibiskupom monsignorom Gastaldim.

3. apríl 1874

Svätá stolica definitívne schvaľuje Reguly Saleziánskej spoločnosti.

11. november 1875

Začiatok saleziánskych misií. Pod vedením don Giovanniho Cagliari odchádza do Južnej Ameriky prvých desať misionárov.

1876

Don Bosco so schválením Svätej stolice zakladá spolupracovníkov, tretiu saleziánsku rodinu. Majú «pomáhať cirkvi, biskupom a farárom šíriť dobro podľa ducha Saleziánskej spoločnosti.»

1877

V Lanzo Torinese sa schádza prvá generálna kapitula Saleziánskej spoločnosti. Prvé Dcéry Márie Pomocnice odchádzajú do misií, aby pomáhali v práci saleziánskym misionárom. Začína vychádzať Saleziánsky vestník (Bollettino Salesiano), ktorý udržuje spojenie medzi don Boscom a jeho spolupracovníkmi «saleziánmi vo svete». Vo vestníku sa uverejňujú listy misionárov, milosti Panny Márie Pomocnice, dejiny Oratória.

1878

Umiera pápež Pius IX. Jeho nástupca Lev XIII. prijíma don Bosca na audiencii.

1879

Prví saleziánski misionári prichádzajú do Patagónie.

1880

Lev XIII. zveruje don Boscovi stavbu kostola Božského Srdca (Sacro Cuore) v Ríme.

1881

Umiera matka Mária Dominika Mazzarellová, spoluzakladateľka Dcér Márie Pomocnice.

1883

Don Bosco chodí štyri mesiace po Francúzsku z mesta do mesta a zbiera milodary na stavbu kostola Sacro Cuore. Umiera monsignor Gastaldi. Novým turínskym arcibiskupom sa stáva kardinál Alimonda, dávny don Boscov priateľ a obdivovateľ.

7. december 1884

Giovanni Cagliari, jeden z prvých don Boscových chlapcov, je vysvätený za biskupa. Hneď sa vracia do misií do južnej Argentíny. Neskôršie sa stane kardinálom.

1886

V apríli don Bosco odchádza na tridsať dní do Španielska. Zbiera tu príspevky na stavbu chrámu Sacro Cuore a na svoje dielo. Táto triumfálna cesta otvára skvelú budúcnosť Saleziánskej kongregácii v Španielsku.

1887

V apríli odchádza don Bosco poslednýkrát do Ríma na konsekráciu chrámu Sacro Cuore. So zdravím je celkom na konci.

31. január 1888

Don Bosco umiera na svitaní.

OBSAH

PAMÄTI ORATÓRIA SV. FRANTIŠKA SALESKÉHO V ROKOCH 1815-1855	1
<i>Predhovor</i>	1
<i>Názov</i>	1
DON BOSCOV ÚVOD.....	2
ŽIVOT VYZNAČENÝ SNOM 1815-1825.....	3
<i>Hlad a sen</i>	3
Otec i matka boli roľníci.....	3
Horúčka nás obrala o otca	3
Hlad toho zakliateho roku.....	3
Podivná ponuka mame	4
Prvá spoveď	4
Čítať, písať a pracovať	4
Sen, ktorý otvára život.....	4
Vodca zbojníkov?	5
ROZPRÁVKOVÉ ROKY 1825-1835	6
1. <i>Mladučký kaukliar</i>	6
Postavou som bol malý, malý.....	6
Rozprával som na pasienkoch a v maštaliach	6
«Skákal a tancoval som na lane»	6
2. <i>Stretnutia</i>	7
Prvé prijímanie	7
Misie v Buttigliere	7
Štyri soldy za štyri slová.....	8
Istota, že máš vodcu.....	8
3. <i>Keď umrela nádej</i>	9
Gramatika a motyka.....	9
Za hrst' šťastných dní.....	9
Don Calosso umiera	9
4. <i>Do školy je cesta dlhá</i>	10
Klerik s dobráckou tvárou	10
Neistá budúcnosť	10
Giovanni Roberto, krajčír a spevák	11
Priatelia, a nie priatelia	11
5. <i>Tri triedy za jeden rok v Chieri</i>	11
Keď treba začať od začiatku.....	11
Keď sa zabudne kniha	12
6. <i>Spolok veselosti</i>	12
Učiť sa na vlastné útraty	12
Kapitán malého vojska	13
7. <i>Dni veselosti a disciplíny</i>	13
«Keď nemáš priateľa, ktorý by ťa napomínal, plat' si na to nepriateľa.»	13
Profesor, ktorý by čo len zo žartu.....	13
Sympatický kanonik	14
8. <i>Stretnutie s Luigim Comollom</i>	14
Hrozba, že prepadnem	14
«Alebo ťa donútim fackami...».....	14
Postavili predo mnou múr.....	15

«Tak sa dáš strhnúť rečou...».....	15
9. <i>Malé i veľké príhody</i>	15
Medzi tortami a zmrzlinou	15
Smrť v rieke.....	16
10. <i>Môj priateľ žid Jonáš</i>	16
Kríza v osemnástich rokoch	16
Rodinná dráma.....	17
11. <i>Biela mágia</i>	18
«Svoje “majstrovské diela“ som páčil».....	18
Návrat ku kaukliarskym figľom	18
Živý kohútik Tommasa Cuminu.....	18
«Alebo slúžiš diablovi alebo diabol slúži tebe»	19
12. <i>Olympiády Jána Bosca</i>	19
«Bežal rýchlosťou vlaku».....	19
80 lír na hrote paličky	19
«Boli sme spokojní, že prehráme»	20
Obed pre 22 študentov	20
13. <i>Hlad po knihách</i>	20
Dve tretiny noci na čítanie.....	20
Na stránky Tita Livia mi svietilo svitanie	20
14. <i>Čo urobím zo svojho života?</i>	21
«Nechcel som veriť snom».....	21
«Boh ti pripravuje iné pole»	21
List, ktorý vyjasňuje obzor	22
Turínu hrozí cholera	22
CESTA VEĽKEJ MYŠLIENKY 1835-1845.....	23
1. <i>Čierna reverenda</i>	23
Vyzliecť si starého človeka	23
«Pripadal som si ako preoblečená bábka».....	23
Sedem pevných bodov pre iný štýl života	23
2. <i>Slovo mamy Margherity na cestu</i>	24
Nie šaty robia človeka	24
Program napísaný na múre	24
3. <i>Taroky v seminári</i>	24
«Akoby prechádzala dajaká čierna beštia».....	24
Divný úskok chodiť na prijímanie.....	25
Čašový kráľ a dolník s mečmi	25
Keď ma Luigi potiahol za rukáv.....	25
4. <i>Prázdniny</i>	26
Žať pšenicu na poliach	26
Ľudovo, ľudovo, ľudovo	26
5. <i>Voľné dni na Monferratských vrškoch</i>	27
Lietali vyhrážky a poháre	27
Rozlámané husle.....	27
Posledná poľovačka.....	27
Uvariť kura	28
Improvizácia na svätého Rocha.....	28
«Dúfam, že budem piť lepšie víno»	28
6. <i>Správa z druhého sveta</i>	29
Posledný pohľad bol ako podpis.....	29
«Bosco, som spasený!»	29

7. <i>Don Borelove slová s jadrom</i>	30
Stodvadsať cenných lír	30
Slová s jadrom	30
8. <i>Zhrbený nad prázdnyimi stránkami</i>	30
Knižočka, ktorá otvára obzory	30
Keď si potykáš s Homérom	31
9. <i>Kňaz navždy</i>	31
Žiadosť arcibiskupovi.....	31
Myšlienka, ktorá vzbudzuje strach	31
Prvá svätá omša	32
10. <i>Keď sa kôň splaší</i>	32
«Mal som vždy okolo seba plno chlapcov».....	32
Krádeľ vrabcov nad hlavou koňa	32
«Prebral som sa v neznámom dome»	33
Všimol si, že mám červené oči.....	33
11. <i>Učiť sa byť kňazom</i>	34
Tri odmietnuté platy	34
Don Guala, veľký profesor	34
Don Cafasso, duchovný vodca	34
Chlapci za mrežami	35
12. <i>«Mám 16 rokov a neviem nič»</i>	35
Chlapec, ktorý vzal nohy na plecía.....	35
«Matka mi umrela».....	35
Všetko sa zrodilo z hodiny katechizmu	36
13. <i>Začiatky Oratória</i>	36
Po katechizme pekný príbeh.....	36
Giuseppe Buzzetti, verný chlapec	37
Slávnosť malých murárov	37
«Udržoval som styky s chlapcami vo väzení»	37
14. <i>Božia vôľa ukazuje na Valdocco</i>	37
Štyridsať chlapcov okolo jednej spovednice	37
«Vidím množstvo chlapcov, ktorí čakajú, že im pomôžem»	38
«Kde sa budem schádzať so svojimi chlapcami?»	38
15. <i>Sen, ktorý sa vracia</i>	39
«Šiel som spať s nepokojom v srdci»	39
«Baránky sa menili na malých pastierov»	39
«Pochopil som všetko, keď sa to uskutočnilo»	39
16. <i>V dome markízy</i>	39
Odchod na Valdocco	39
«Takto to už ďalej ísť nemôže».....	40
Rozhovor s arcibiskupom	40
«Oratórium svätého Františka Saleského» Prečo?	40
17. <i>Vyhnané Oratórium</i>	40
Sedem rajských mesiacov.....	40
Emigrácia do Svätého Martina	41
Don Borel a kázeň o kapustných hlávkach.....	41
Čudné a znepokojujúce hlasy	41
List s ťažkou obžalobou	42
18. <i>Neúspech u Svätého Petra v okovách</i>	42
Gazdiná s čepcom nakrivo.....	42
Posledný list don Tesia	42

19. <i>Tri miestnosti a jedna výpoveď na jar</i>	43
Oratórium na turínskych cestách	43
Prvá večerná škola v dome Moretta	43
Turínski farári chcú mať jasno	43
Jar prináša výpoveď	44
20. <i>Oratórium zastrešené oblohou</i>	44
Spoveď na okraji priekopy	44
S bubnom a s trúbou na Supergu	44
Pokrikovanie a hurhaj: jedinečná harmónia	45
Balóniky stúpajúce k nebu	45
21. <i>Zoči-voči Cavourovi</i>	45
«Keby tento kňaz bol armádnym generálom...»	45
Markíz, náčelník polície, stráca trpezlivosť	45
«Úbohý don Bosco, sa pomiatol»	46
22. <i>Po markízovi markíza</i>	46
«Nemôžem dovoliť, aby ste sa zničili»	46
«Dávam vám radu, ako by som bola vašou matkou»	47
Nie jeden, ale dvaja kňazi v blázinci	47
23. <i>Kôľňa, kde sa všetko začalo</i>	48
Boh poslal zajakavého človečika	48
Schody a balkón z červotočivého dreva	48
Dlhá kôľňa	48
Posledný ruženec na tráve	49
STROM RASTIE A KOŠATIE 1846-1856	49
1. <i>Deň v Oratóriu</i>	49
Záruka na tri roky	49
Biblické dejiny na pokračovanie	49
Katechizmus, ruženec, večery	50
Slovko do ucha	50
«Kľakni si a vyspovedaj sa!»	50
Posledná pieseň na Ronde	51
2. <i>Kráľ Carlo Alberto zachraňuje Oratórium</i>	51
«Zdalo sa mi, že je to začiatok súdneho dňa»	51
Zákrok kráľa	51
Strážnici v Oratóriu	52
3. <i>Aj analfabeti majú právo na školu</i>	53
Základný text: katechizmus	53
Čítať, písať a vzdelávať sa v náboženstve	53
Čas «malých učiteľov»	53
Prečo a ako don Bosco písal Biblické dejiny	53
Z ciest ku knihám	54
Kniha modlitieb a kniha matematiky	54
4. <i>Noc, keď mal don Bosco umrieť</i>	55
Za don Boscom do viníc v Sassi	55
Po chlapcoch ani stopy	55
«Bol som pripravený umrieť»	55
«Boh ich vypočul»	55
«Medzi svojimi vŕškami»	56
5. <i>Návrat s mamou Margheritou</i>	56
Celý majetok v košíku	56
Mamina svadobná výbava	56

Mnoho tried a málo miesta	57
6. <i>Prvá «mládežnícka skupina»</i>	57
Pravidlá a družina	57
Arcibiskup prvýkrát v Oratóriu	58
Vzácné «záznamy»	58
Z Pravidiel Oratória	58
Podmienky pre prijatie mladíkov do Oratória	58
Družina svätého Alojza	59
7. <i>Prvá sirota prichádza z Valsesie</i>	59
Malí zloději v senníku	59
Spal pri ohnisku mamy Margherity	59
Nové miestnosti a nová hudba	60
8. <i>Druhé Oratórium</i>	61
Bitka s práčkami	61
Pokusy sa vždy nevydaria	61
9. <i>1848 - Ťažký rok</i>	61
Výstrel v kaplnke Pinardi	61
Aj na pracoviskách hrozí to nebezpečenstvo	61
Nalievať polievku a povedať dobré slovo	62
Prvé duchovné cvičenia - prečo	62
Farnosť chlapcov bez farnosti	63
10. <i>Odvážne lekcie duchovného života</i>	63
Prvý detský zbor	63
Mestský úrad podáva ruku a tisíc lír	63
Púť odvážnych chlapcov	64
11. <i>33 lír pre Pia IX.</i>	64
Bezprístrešní seminaristi v Oratóriu	64
Zbierka pre pápeža	64
Tretie oratórium	65
Prvý klerik z Oratória	65
12. <i>«S politikou nechcem mať nič»</i>	65
Vlastenecké vesty	65
Rozhovor s markízom	65
13. <i>Kňazi a mladíci odchádzajú</i>	66
Noviny roztrhané na kúsky	66
Hromadný útek	67
14. <i>Ťarcha samoty</i>	67
«Aj klerici mi odišli»	67
Rosmini učí v Oratóriu katechizmus	67
15. <i>Kúpiť dom a najatť krčmu</i>	68
«Stotisíc pokuty tomu, kto odstúpi»	68
Krčma svetákov	69
16. <i>Kostol a lotéria</i>	69
V kaplnke – kôlni chlapci zamdlievali	69
Kameň ako semienko	69
List biskupa z Bielly	69
Prvá lotéria	70
17. <i>«Beda Turínu 26. apríla!»</i>	70
Výbuch prachárne	70
Básne na slávnosť nového kostola	71
Spoločnosť vzájomnej pomoci	71

18. <i>Strašná pohroma v noci</i>	72
Príval vody na čerstvé múry	72
«Každý uteká a nevie kam».....	72
A teraz čo?	73
19. <i>1853 - Rodí sa «Katolícke čítanie»</i>	73
65 chlapcov a mnoho dobrodinčov.....	73
Čas stretnúť sa s Bohom.....	73
Židia a protestanti začínajú s propagandou	73
Don Bosco začína svoju «bitku»	73
«Nepodpíšem sa pod to»	74
20. <i>1854 - Zoči-voči protestantom</i>	74
Prichádzali na Valdocco so mnou debatovať jeden za druhým.....	74
«Prestaňte s tým Katolíckym čítaním».....	75
«Ak vyjdete z domu, ste si istý, že sa vrátite?».....	75
21. <i>Hlúpi sprisahanci v «Zlatom srdci»</i>	75
Vino a jed	75
«Vypijete si podobrotky alebo nasilu»	76
22. <i>«Chceli ma zmlátiť»</i>	76
160 lír za vraždu don Bosca	76
Bitka potme	77
23. <i>Sivko</i>	77
«Zrazu som zbadal vedľa seba veľkého psa».....	77
«Neublížujte mu. Je to pes don Bosca».....	78
Sivko zmizol.....	78
PAMÄTI ORATÓRIA - MEMORIE DELL'ORATORIO	79
<i>Rukopisy Pamäti Oratória</i>	79
<i>Kedy boli napísané</i>	79
<i>Vznik zošitov</i>	79
<i>Prvý don Boscov cieľ: poučiť svojich synov</i>	80
<i>Druhý cieľ: pobaviť</i>	80
<i>Pedagogický charakter reči</i>	80
<i>Titul a obsah</i>	81
<i>Pramene</i>	81
<i>Vynechávky</i>	81
<i>Historickosť</i>	81
NAJDÔLEŽITEJŠIE UDALOSTI V ŽIVOTE DON BOSCA	82
OBSAH	87